T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ŞEHİR MEKTUPLARI

Cild I

Yüksek Lisans Tezi

Fazilet ÖZENÇ

Danışman Prof.Dr. İnci Enginün

İstanbul 1991

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I-II
Şehir Mektupları	III-XVI
Şehir Mektupları - Metin	1-140
İndeks ve Lügatçe	142-328
Kaynakça	329

ÖNSÖZ

Bu tez, eserlerinde günlük konuşma diline ait çok fazla malzeme kullanmış olan Ahmet Rasim'in yapmayı tasarladığımız lûgatçesinin ilk hareket noktasını teşkil etmektedir. Tez çalışmalarını günümüzde bilgisayarların dil ve lûgat çalışmalarına sağladığı katkıyı gözönüne alarak yaptım. Bu projenin yapılabilirliği ve meydana gelecek problemler, Şehir Mektupları'nın ilk cildinde denendi.

Sağlam bir sonuca varmak için, sağlam bir metne ihtiyaç olduğundan metnin birinci cildini yeniden tesbit ederek, bilgisayara yükledik. Devrin özelliğini aksettiren bütün yabancı ve Türkçe kelimeleri çıkararak eserin lûgatçesini ve aynı zamanda indeksini yaptık. Lûgatçede sadece kelimelere değil, bir kısmı zamanla basmakalıp hale gelmiş orjinal tamlamalara da yer verilmiştir. Yazarın uslûbunun en önemli özelliği deyimleri kullanmasıdır. Eserde yer alan deyimler ve atasözleriyle lûgatçeye dahil edilmiştir. Her kelime, tamlama, deyim ve atasözlerinin karşısına metinde kaç kere tekrarlandığı da gösterilmiştir. Ancak bazı kelimelerin anlamı bulunamadığından, bazılarının ise anlamları bilinen kelimeler olduğundan karşılığı yazılmamıştır.

Daha sonra bu program (MS. Word 4.0) yazarın diğer eserlerine de uygulanacak ve muhtemelen bu program geliştirilerek bu çalışmanın aksaklıkları ve olumlu yönleri ortaya çıkacaktır.

Bizim amacımız Şehir Mektupları'nın birinci cildinde yazarın kullandığı dil malzemesini tespit etmektir. Ancak bu temel maksat yanında Ahmet Rasim'in edebiyatımızdaki yerini, ele aldığı belli başlı konuları Şehir Mektupları'nın ilk cildine göre incelemek istedik.

Metnin başına bu cildin özelliklerini belirten bir giriş bölümü ekledik. Bu bölüme lûgat çalışmalarının daha mekanik olmasından dolayı ihtiyaç duyulmuştur. Zirâ bu tür Yeni Türk Edebiyatı sahasına aittir.

Bilgisayarın lûgat çalışmalarına uygulanmasında ilk teşebbüs olan bu tezde, bilgisayar programının hazırlanıp üzerinde gerekli düzeltmelerin yapılmasında, metnin ve lûgatın bilgisayara yüklenilmesi konularında bana yardımcı olan M.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Sayın Hakkı Dursun Yıldız'a, Sayın Arş. Gör. Muhammed Gür'e, ve Sayın Atilla Aydın'a teşekkür ederim.

Ayrıca bu tezin ve projenin gerçekleştirilmesine öncü olan, bilgileriyle tez çalışmalarıma ışık tutan Saygıdeğer hocam Prof. Dr. İnci Enginün'e ve Sayın Doç.Dr. Sema Uğurcan'a teşekkürlerimi saygılarımla arz ederim.

- Şehir Mektupları -

Şehir Mektupları adından da anlaşıldığı üzere İstanbul şehrinin, yazarın görüş sahasına giren bütün özelliklerini anlatmayı hedef edindiği bir sohbet dizisidir.

Dört ciltten ve yaklaşık 1000 sahifeden meydana gelen bu kitapta İstanbul'daki mesîre yerlerinin tasviri, toplum içinde yer alan çeşitli ve değişik tipler ile İstanbul'la ilgili meseleler başta olmak üzere pek çok bilgi yığın halinde verilir. Bu mektupların en başta gelen özelliği okuyucuda bir yığın hissi uyandırmasıdır. Yazar bu bilgi ve tasvir yığını içinde, özellikle halk arasında kullanılan dili (argo ve sokak) ve İstanbul'un yaşayış biçimini de gözler önüne serer.

Yazar devrin yaşayış biçimini tasvir ederken okuyucuda bu tasvirlerden haz duyduğu izlenimini uyandırır. Ancak bazı mektuplarda devrin yaşayış şeklini de tenkit eder. (ŞM. 58. Eğlence yerleri) Şehir Mektupları'nı devrinin bir tenkidi olarak değil, İstan-bul şehrini anlatan eşsiz bir kaynak olarak değerlendirmek gerekir. Galata Köprüsü'nün o günkü durumu, o devirdeki tiyatrolar, eğlence yerleri, devrin ünlü tiyatro oyuncuları ve saz ustalarının tanıtılmasını birkaç örnek olarak verebiliriz.

Yazar, çeşitli tasvîrlerin arasında sıkıştırdığı sosyal problemleri bir tenkid olarak değil de bir ikaz, bir dikkat çekme, hatırlatma veya bir rica olarak yapar. Ş.M. 13. "Münasebeti gelmişken devâir-i belediyeye bir ricâda bulunayım" Ş.M. 21 Ayakkabılarınızı gözönünden ayırmayın." Bu tenkitler üzerinde uzun uzadıya durmaz, ya birkaç cümle ile geçiştirir ya da olayları anlatarak imâ etmeye çalışır. O, içinde yaşadığı şehrin bütün olumsuz özelliklerini de kabul etmiştir. Bu özelliklerin farkında olduğunu sohbet arasında okuyucusuna sunar. Bu, sohbet üslubunun da kurallarında biridir.

Yazarın günlük konuşma dilini ve argoyu büyük bir başarıyla kullanması, sohbet yazarı olarak kazandığı başarının temel sebebidir. Üzerinde durduğu konular, geniş bir okuyucu kitlesini ilgilendirir ve onları etkiler. Bazan Dekadanlara, bazan da esnafa sataşır ve bu sataşmaların onları nasıl etkilediğini anlatır. (Ş.M. 26- Bakkal önlüğünü atmış, dükkandan fırlar. Benim pastırmalarım sucuklarım hâlis inektir. Kayseri'dendir. Mübarek günde alışverişimi durdurdun.)

MEKAN TASVİRLERİ

Şehir Mektupları'nda mekân İstanbul semtleridir. Mekânların değişik bakış açıları, farklı yaklaşımlarla değerlendirmeleri ve incelenmeleri, mekân ile ilgili olarak medeniyet değişmelerini ve yeni zevkler edinmenin tezahürü olarak önem taşımaktadır. Şehir Mektupları'nda bu bakımdan, sadece uzaktan seyredilen ve sırası ile adetâ tarifi yapılan mekânlar yer alır. Objektif olarak tasvir edilen bu mekânları o devir ile ilgili ilk bilgiler olarak değerlendirmek gerekir. Zira anlatılan bazı mekân tasvirleri şehir rehberindeki bilgiye benzer. (Ramazan ayında Direklerarası'nın tasviri, Sabahleyin Beyoğlu caddesinin tasviri) Ş.M. 58.

Yazar, birinci ciltte şu semtleri tasvir eder:

1- Bakırköy
2- Galata Köprüsü
3- Beyoğlu
4- Adalar
5- Galata
6- Bentler
7- Göksu
8- Fener.

Bunlar genellikle gezip dolaşılan, alış veriş ve eğlence merkezleridir. Yazar, bu semtleri bazan en canlı anlarında tasvir ettiği için, mekânların bir kısmı, canlı hayat sahneleri ile içiçedir. Bundan dolayı mekân tasvirlerini incelerken şöyle bir tasnif yapma gereğini duydum:

A- Mekân tasvirleri

B - Bir veya daha çok portreyle anlatılan mekân tasvirleri

C - Olaylarla anlatılan mekânlar.

A- Mekân Tasvirleri

1- Manzara tasvirleri

Bu mekân tasvirlerinde yazar, sadece mesîre yerlerini ve manzara izlenimlerinin kendisinde uyandırdığı duyguları anlatır. (S.M. 1-2)

2- Sokak ve cadde tasvirleri:

Yazar, bu tasvirlerde İstanbul'un bazı semtlerindeki caddelerde ne var, ne yok bütün dükkanları sırasıyla sayıp döker. Böylece biz hangi dükkanın hangisinden sonra geldiğini, nerede olduğunu takip edebiliriz. Budükkanlar 19. yy'da ve 20. yy'ın ilk yarısında geçen mekân adlarıdır. (Tokatlyan, Bonmarşe. .... gibi. Ş.M. 57)

Bu mekân adları çeşitli romanlarımızda da yer almaktadır. Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarında alafranga tiplerin eğlendikleri ve baştan çıkarıldıkları yerler bu mekânlardır. Bu mekânlar aynı zamanda alafranga yaşayış biçimine özlem uyandırır. Mizancı Murad'ın kendi bakışıyla anlattığı bu yerlerde Servet-i Fünun romanın'ın yaşayış tarzı zevkleri, eğlenceleridir. Mekânların bu özellikleri Batılılarınkinden farksızdır. İmpara-torluğun başkenti olduğundan itibaren hemen hemen bütün yazarlar İstanbul'dan yetişmiştir. Fakat İstanbul'u sahip olduğu zengin dil kültürüyle, insanıyla, çeşitli manzaralarıyla canlandıran yazar çok azdır. Oysa İstanbul, her devirde Avrupalı yazarların ilgisini çekerek eser vermelerine sebep olmuştur. (Edmond de Amicis, Pierre Loti) Ahmet Rasim devrin İstanbul'unu birçok problemleriyle beraber anlatmasına rağmen, Şehir Mektupları'nı okuyan kişi, eski İstanbul'a o devre bir hasret duyuyor. Yakın tarihlere kadar bir kısmının devam ettiği, günümüzde artık sadece kitaplarda kalan bu mekânlar, son zamanlarda bir çeşit Beyoğlu nostaljisi olarak dile getirilmektedir. Bu nostalji gerek yazarlarda, gerekse bizzat İstanbul halkının isteklerinde de açığa çıkmaktadır. (Büyükşehir Belediyesinin Beyoğlu'nu yeniden

düzenleme çalışmaları, İlber Ortaylı'nın "İstanbul'dan Sayfalar".) Ahmet Rasim'in bu mekânlarla ilgili sosyal tenkid sayılabilecek bazı dikkatleri de vardır. Özellikle yağmurlu havalardaki sokak tasvirleri, bize o devrin sokaklarının düzensizliği, bakımsızlığı, gürültüsü hakkında fikir verir. O, tenkitçi değildir. Tenkidini doğrudan doğruya, hücûm ederek yapmaz. Eksiklikleri olaylarla gözler önüne sererek belediye hizmetlerinin yetersizliğini belirtir. Olayları anlatır sonucunda ise birkaç cümle ile ikaz eder, dikkat çeker, hatırlatır. Aslında bu konuda ilk defa işlenmemektedir. Ahmet Mithat Efendi'de kısmen rastlanan şehirdeki belediye hizmetlerinin yetersizliği, Hüseyin Rahmi tarafından en gülünç çizgilerle teşhîr edilir. Aynı tenkidler öfkeli bir tarzda Mehmet Akif'in şiirinde de yer alır.

B - BİR veya DAHA ÇOK PORTREYLE ANLATILAN MEKANLAR:

Yazar, bu çeşit mekân tasvirlerinde dâimâ insanla beraberdir. Bu tasvirleri çoğunlukla mekânın özelliğini veren kalabalıkla beraber anlattığı gibi bazan bir veya iki kişinin portresiyle de ifade eder. Bu portre tasvirlerinde genellikle konuşma hususiyetlerini de belirterek, anlattığı şahsı canlandırır. Yazar burada mekâna uygun kişileri inceleyen bir gözlemci durumundadır. Ahmet Mithat Efendi ve Hüseyin Rahmi Gürpınar ile aynı edebiyat görüşünü paylaşan yazarın bu geleneğe bağlılığı, şiddetle hissedilir. Burada tipler Ortaoyununda olduğu gibi sahneye girer ve rollerini ifâdan sonra çıkıp giderler. İnsan burada mekânı tamamlayıcı bir unsurdur, bir eşyadır. Hiç bir olaya sebebiyet vermezler. Olayları, bazı yerlerde kendi başından geçtiği şekilde anlatırken bozukluklar da kendiliğinden hissetirilmiş olur. ("Araba zıplar, biz zıplarız. Maltız Mahallesinde geçtik. Karakolun önünden Büyükdere çayırına girdik. İnce, pürüzlü bir zurna sadâsı gürültülü bir şekilde bizi karşıladı. Eski tunç renginde iki kıptî yerden temennâ ederek arabaya yaklaştılar". Ş. Mek. 14. Shf. 33)

Bu tür mekânları şöyle tasnif edebiliriz:

1- Direklerarası ve Fevziye Kıraathanesi.

2- Meyhane: Küplü

3- Kumarhâne

4- Köprü

5- Vapur

6- Lokantalar: Büyükdere'de bir lokanta, Tokatlıyan

7- Fener

8- Büyükdere'den Sultansuyu'na gidiş.

9- Tiyatro: Sahne-i Âlem.

Bunun yanısıra bazı mekan tasvirlerinde tipler, müstakil bir portre teşkil edecek şekilde sıvrilir. (Ş. M4-34) "Ah kantolar! İşte Viyolet! Üç karış gövde, bir topak saç, avuç kadar yüz, kara kaş, kara göz, kuzu gerdenli, ince belli, ufak elli, tarak ayak. Kısıla kısıla çıkan sesiyle haykırmak istiyor...

C - OLAYLARLA ANLATILAN MEKANLAR:

Yazar, bazı mekân tasvirlerini olaylardan faydalanarak anlatır. Burada tipler, olay ve mekân girift bir şekilde verilir. Ahmet Rasim, şahit olduğu olaylara katılan kişileri ve mekânı tasvir ederken seyirci durumundadır ve objektif tasnifler yapmakla yetinir. Bazan ise belirli bir amaca yönelerek devrin tenkidini yapmaya çalışır. O, gözlemlerini doğrudan doğruya yaptığı tenkitler üzerinde yoğunlaştırır.

Bu tasnifi portre veya mekân içersinde değerlendirmek mümkündür. Fakat bazı mektuplarda tiplerin ikinci plânda olması ve yazarın olaylardan etkilenmesini gözönüne aldığım için bu tasnifi yapma lüzumunu hissettim.

YEMEK ve PİYANGO LİSTELERİ:

Yazar, yer yer fotoğraf gerçekliği taşıyan tasvirlerinin yanısıra yiyecek ve içecekten de bahseder. Burada yiyecek ve içecek, eşya tasvirinden çok bunların liste halinde sıralanması söz konusunudur.

Bu sıralama bize o yıllarda İstanbul'da hangi yiyecek ve içecek maddelerinin kullanıldığı hakkında bilgi verir. (Ş.M. 10-40)

Bu yiyecek ve içeceklerin listesinin bir tablo halinde yazılması, Ahmet Rasim'in verdiği önemi ve devrin hayatını çok canlı bir şekilde aksettirmesi açısından önemlidir. Bunlar metinde ardarda sıralandığından ayrıca bir liste yapmadık.

Şehir Mektupları'nda yemek listelerinin yanısıra yemek ile ilgili şiirler de vardır. Bu da onun hayatının bir parçası olan akşamcılığını ifşâ açısından önemlidir. Devrin ünlü lokantalarının ve eğlence yerlerinin aslında bir çeşit soygun yerleri olduğunu, kendi başına gelenleri bizzat anlatmak suretiyle tenkid eder.

Yazar bazı yemek listelerinde çeşitli gazete muhabirlerine ve Servet-i Fünûnculara taş atar. bu suretle, aslında ciddî bir edebiyat tartışması olabilecek meseleler, konuyu bilmeyenlere alay şeklinde aksettirilir.

Yemek listelerinin yanısıra o devirdeki piyango biletleri ve çekilişi halk ve Ahmet Rasim için çok önemlidir. O yıllarda piyango çekilişlerinde sadece para değil, hediye olarak eşya da dağıtılır. Piyango işinin ciddiyetinin olmadığından bahsederken, özellikle matbûat çevresine yazdığı piyango listeleri ile hicveder.

PORTELER:

Ahmet Rasim "Ma'lûmât" dergisinin seyyâr muharrirlerin-dendir. İstanbul'un çeşitli semtlerini gezerek, karşılaştığı insanların portlelerini çizer, olayları anlatır. Gezdiği yerlerde karşılaştığı insanlar, onun yazıları için eşsiz bir kaynaktır. Yazılarının çoğunda devrin insanlarının giyim zevkini ve modasını aksettirir. Bu portrelerin çok azında kendi görüşlerinden bahseder.

Ahmet Rasim, kalabalık içinde çizdiği portrelerin yanısıra sadece bir kişiye ait portrelere de yer verir. Köprü, Sahne-i Âlem, Fevziye Kıraathânesi gibi geniş mekânlar, onun yazıları için malzemelerin en fazla toplandığı yerlerdir. Bu geniş mekânlarda her milletten, her renkten insanlar mevcuttur.

Grup içinde verilen Portreler, şu mekânlar da çizilir:

1- Mesîreler (Bendler, Fener)

2- Köprü

3-Direklerarası (Fevziye Kıraathânesi, Sahne-i Âlem Tiyatrosu).

Bu geniş mekânlarda çizilen portrelerde halkın ve devrin genel zevki aksettirilir. Bu yazılarda çarşaf ve yeldirmelerde moda olan renklere, gayr-ı müslimlerin zevklerine, erkek kıyafetlerine hatta spor esnâsındaki giyim modasına bile temas eder.

Bazı mektuplarda orjinal kişilerin tasviri yapılır. (Cüce ve Musevî olan Hayatî isimli biriyle, bir portre. Aşığın portreleri). Bunun yanısıra tenkid etmek ve bazı yenilikleri tanıtmak amacıyla çizdiği portreler de vardır.

Bu portreleri üçe ayırabiliriz:

1- Sanatcıların Portreleri (Ş.M. 36-34):

Devrin ünlü kantocularının ve saz ustalarının portreleri yanısıra, onların hareketleri de tasvir edilir.

2- Sporla İlgili Portreler:

a- Avcı Portreleri (Ş.M. 42):

Yazar, o devirde avcıların da bir giyimi olduğundan bahsederek, genel bir avcı portresi çizer. Bugün artık hayatımızdan kaybolmuş olan kara avcılığının o devir İstanbulu'nda yaşayan insanlar için ne kadar mühim olduğunu ve şehirde tabiatla nasıl içiçe yaşandığını anlatır.

b- Bisiklet Sürücüsunun Portresi (Ş.M. 4):

Yazar, burada bir bisiklet sürücüsünün portresini çizerek, bisikletin devrilmesiyle meydana gelen olayı da anlatır. Yeni bir spor olarak bisiklete binmenin güçlüklerinden ve faydalarından bahseder.

c- Yüzücü Portresi (Ş.M. 3):

Anlatımının bir özelliği olan ardarda sıralamayı, yüzme stillerini sayarak da aksettirir. Bir yüzücünün portresini çizerek, yüzmeyi

alışkanlık haline getiren insanların günlük işlerine de temas eder. Hangi kıyıların yüzme sporu için elverişli olduğunu da belirtir.

3- Halktan Seçilen Çeşitli Tiplerin Portreleri:

a- Çingene portreleri

b- Oruçlu portresi

c- Şerbetçi portresi

d- Vapurdaki mösyö ve madamların portreleri

e- Arabacıların portreleri

f- Dilencilerin portreleri

g- Kendini beğenmiş bir çapkının portresi.

Yazar, genellikle halk kesiminden aldığı portrelerde devrin sosyal problemlerine de temas eder. (arabacıların hızlı araba kullanmaları ve bundan doğan tehlikeler, kendilerini oruçlu gösteren müslümanlar... v.b.) Bunlar genellikle sokaklarda gördüğü düzensizlikler, kendisini ve okuyucuyu ilgilendiren günlük olaylardır.

Ahmet Rasim, bazı portreleri, kendi düşüncelerini aksettirmek için kullanır. (Kendini beğenmiş bir çapkının portresi) Fakat ruh tahlillerine kesinlikle temas etmez. Ekmek fiatlarının artışı ve kalitesi, veresiye alışverişlerde satıcıların aldığı tavırlar, eğlence yerlerinin pahalılığı, semte göre fiat değişmeleri tenkitlerinde ele aldığı başlıca konulardır. Bu tenkidlerinin yanısıra esnaftan aldığı tepkileri de yazmadan geçemez. Bu konularda samimî bir uslup kullanması, çevresinde geniş bir okuyucu topluluğu meydana gelmesine sebep olmuştur. Çeşitli sınıftan oluşan bu topluluğun ortak problemlerini ortaya koyar. (Yağmurlu günlerde sokakların aldığı görünüm ve düzensizlikler gibi)

Ahmet Rasim, Şehir Mektuplarında sadece şehirle ilgili problemleri anlatmakla kalmaz. Gerek dış ve gerekse iç basından ilgi çekici haberler de derler. Bu haberlerin bazılarını orjinal ilanlar meydana getirir. Bu ilanlarda çeşitli hastalıkları o devrin usullerine göre tedavi tarzları, ilaç isimleri yer alır.

Ayrıca yazarın yapmış olduğu bazı benzetmeler, bize devrin tedavi usulleri hakkında fikir verir.(Ustura çıbanına kalaycı çamuru sürülmüş gibi.)

Ahmet Rasim bazı mektuplarında "Ajans Enternasyonal" başlığı ile İstanbul'un tanınmış gazetelerinden, Avrupa'dan haberler ve dedikodular verir. Bu Ahmet Rasim'in kendisinin uydurduğu bir ajanstır. Ajans Enternasyonal'de haberleri, semtlerin isimlerini veya haberi aldığı gazetelerini isimlerini belirterek yayınlar. (Figaro'dan mehûz tuhaflık, Direklerarası, Sirkeci.... gibi) Bu haberlerde genellikle Dekadanları ve şehrin düzensizliklerini tenkid eder.

Ahmet Rasim'in Avrupa ve Türk gazetelerinden verdiği haberler çeşitlidir. Bu yazılarda Avrupa'da ve Türkiye'de yayınlanan gazete isimlerini zikreder. (Figoro, Petit Parizien, İkdam, Sabah v.b.) ve bu haberlerle ilgili kendi görüşlerini de bildirir. Bazı haberleri vermekten amacı devrinin sosyal problemlerini tenkid etmektir.

Bazı yazılarda Türk gazetelerinin isimlerini vererek yayınlanan makaleleri sırayla saymaktan ileri gitmez. (Ş.M. 16: "Servet" te Şehzadebaşı, Fatih, Haliç, Aksaray, Fındıklı Muhabirleri gırtlak gırtlağı gelmiş soracak adam arıyorlar. İkdam" Birinci Daire-i Belediye aleyhine yine yazmış diye bir makale.) Bunlar vasıtasıyla gazetecilerin birbirleriyle mücadelelerine dikkat çeker ve Belediye aleyhine yazılması gereken çok şey olduğunu da hatırlatmış olur. Unutulmamalıdır ki Ahmet Rasim, İstanbul'da yaşayan ve şehrin meselelerinden haberdar olanlara hitap ediyordu. Bunlardan bir kısmını bugün değerlendirebilmekte aciziz.

Ahmet Rasim, Şehir Mektupları'nda çok çeşitli konuları ele almıştır. Hemen hemen her mektubunda konu ile ilgisi olsun olmasın, araya bir hikâye veya fıkra sıkıştırır. Onun bu tutumu yazının türü yani "sohbet" ile yakından ilgilidir fakat konular arasında bağlılık yok denecek kadar azdır. Meselâ gece Göksu'daki manzara ile ilgili duygularını anlattıktan sonra bir öğrenci fıkrasına geçer.

Yazar, iki mektubunu birer perdelik tiyatro oyunlarına ayırmıştır. Bunlardan birincisi iki sevgili arasında geçen olaydır. Bu oyun, devrin

kadın-erkek ilişkisini gösterme açısından mühimdir. Diyalogta "Korse" konusuna da temas eder. O devirde çok moda olan korse çıktıktan sonra kadın vücudunun aldığı şekil ile alay eder. (Hüseyin Rahmi de aynı konuyu işlemiştir.)

Bu oyunlardan ikincisi çocuk eğitimine aittir. Yazının başlangıcında çocukların eğitimine küçük yaştan beri başlamanın eski bir gelenek olduğunu söyler. Konuşmalar, büyükanne ve çocuklar arasında geçen tekerlemelerden meydana gelir. Yazı, o devirde küçük çocuklara evlerde verilen eğitimi aksettirmesi bakımından önemlidir.

Çocuk eğitimi konusunda sadece bununla kalmaz. Kendi çocukluk yıllarında sorulan bilmecelere ve masal isimlerine de yer verir. Geçmişte bunları dinleyenlerin nelerle uğraştıklarını sıralayarak çağdaşlarına taş atar. (Ş.M. 30)

Ahmet Rasim'in şahsiyetinin bir başka özelliği olan musikişinaslığı mektuplarında kendini hissettirir. Bazan yazılarının bir bölümünde, bazan da ayrı bir mektup olarak müzikle ilgili bilgiler verir. (Notaların gırtlaktan çıkış şekli, hangi makamda hangi notaların gırtlak boğumlarından nasıl çıktığı hakkında bilgiler verir[1].)

Dil ve Edebiyat Meseleleri:

A. Mithat Efendi'nin 1897 yılında "Sabah" gazetesinde yayınladığı "Dekadanlar adlı makalesiyle "Servet-i Fünûn" dergisi çevresinde toplanan "Edebiyat-ı Cedîde" şairleri, Fransız Dekadanlarına özenmekle ve alışılmış ifade şekillerine uymayan yeni kelime ve tabirler, yeniden canlandırılmak istenen Farsça ve Arapça terkipler kullanmakla suçlandılar. "Dekandan" kelimesi o zamandan itibaren yenilikçi şairleri suçlayan, hafife alan bir terim olarak kullanılmıştır. Bunun yanında Dekadanlar için "Tek atan, Top atan" gibi kelimeler de yakıştırılmıştır.

1- Bu konu ile ilgili geniş araştırma Prof. Dr. Birol Emil'in ..... tezinde de yer almaktadır.

"Servet-i Fünûn" yazarlarının Dekadanlıkla suçlandığı bu yıllarda "Malûmat" dergisinde yer alan ara nesil mensupları, "Edebiyat-ı Cedîde" yazarlarını tenkîd ederler. Şehir Mektupları'nda müstakil tenkitler gibi yer yer taş atmalara da rastlanır. Ahmet Rasim, yazılarının çoğunda dil ve edebiyat meselelerine de temas eder. Bu konulara bazan "Ajans Enternasyonal" başlığı altında, bazan da bütün bir mektupta yer verir. Bu yazılarda Servet-i Fünûncuların (Dekadanlar) kullandığı eski terkipleri ve kelimeleri, alaycı bir tavırla tasvirlerinde kullanır.

Ahmet Rasim'in Şehir Mektupları'nda dikkat çektiği konulardan biri de "İntihal" meselesidir. "Servet-i Fünûn" dergisinde yayınlanan bazı makalelerin Fransız Sembolistlerden alındığından bahseder. Eskiden beri kullanılan Türkçe kelimeler yerine, Farsça kelimeler kullanılmasını tenkid eder. Ayrıca Servet-i Fünûncuların kullandığı (bunlar daha çok duyguları ifade eder) terkip ve kelimelerle onların şiirlerine nazireler yazar.

SOSYAL HAYAT GÖRÜNTÜLERİ

Şehir Mektupları'nda sosyal hayat görüntülerine sahne olan yerler, genellikle geniş ve açık mekânlardır. Bunun yanısıra Sahne-i Âlem ve Fevziye kıraathânesi gibi halkın eğlence hayatını ve zevkini aksettiren kapalı mekânlara da yer verir. Bu yazıların yaşanılan hayattan seçilmiş olması bize o devrin husûsiyetlerini gösterir. Bu mekânlar içinde seçtiği olaylar, tanıtmak istediği sosyal hayat görüntülerinin gözönünde canlandırır. Onun bu başarısı, olaylara sebep olan insanları, dil zenginlikleri (argo, satıcı dili) ile beraber kullanarak vermiş olmasından doğar.

Sosyal hayat görüntülerini şöyle tasnif edebiliriz:

1- Geniş ve açık mekânlarda anlatılan sosyal hayat görüntüleri (Köprü, sokaklar, mesîre yerleri).

2- Dar ve kapalı mekânlarda anlatılan sosyal hayat görüntüleri (Fevziye Kıraathanesi, Sahne-i Âlem tiyatrosu.).

1- Geniş ve açık mekânlarda anlatılan sosyal hayat görüntüleri:

Yazar burada halkı ve kendisini ilgilendiren görüntüler üzerinde durur. Bu mekânlarda anlatılan sosyal hayat görüntüleri, devrin problemlerini de aksettirir. Amacı, daha önce de belirttiğimiz gibi tenkid etmek değildir. Portresini çizdiği tipler de sosyal olayları tamamlayıcı unsurlar taşır. Portre konusunda bahsi geçen bir çapkının karşı cinsle karşılaştığı sırada, haberleşme niteliği taşıyan hareketleri o devirdeki kadın-erkek ilişkileri hakkında fikir verir.

Köprü'den aldığı sosyal hayat sahnelerine yazarın kendisi de karışır. Yazar burada olaylara sebep olan insanlar hakkında düşüncelerini de belirtir. Amacı yapılan keyfi, kaba denecek hareketlere dikkât çekmektir. (Dilencilerin ve salaşlardaki garsonların tavırları.) Karşıdan seyrettiği izlenimi uyandıran sosyal hayat sahnelerini yazar, sokaklardaki düzensizlikleri göstermek için kullanır. O devirdeki İstanbul'un durumunu ifşa eder. Tasvir edilen olay, mekân ve tipler teferruatlı bir biçimde anlatılır. Bu teferruat sosyal hayat sahnelerinin okuyucunun zihninde canlanmasına, yazarla beraber aynı olayı yaşamasına sebep olur. O, sosyal hayat görüntülerini yansıtan tipleri çok iyi seçer. Meydana gelen olayları konuşma diliyle anlatması, bu olayların yaşandığını ve dile aksettiğini de gösterir. Yazarın en büyük özelliği İstanbul folklorunu tanıtmasıdır.

2- Dar ve Kapalı Alanlarda Anlatılan Sosyal Hayat Görüntüleri:

Ahmet Rasim, eğlence yerlerinin sahne oldukları sosyal hayat görüntülerini renkli bir şekilde tasvir eder. Bu tasvirler, insanların kıyafetleri, tavırları, konuşmaları, satıcılarla zenginleşir. Yazar burada yaptığı teferruatlı tasvirlerin yanısıra kendi görüşlerine de yer verir. Okucuyla konuşur, onları azarlar. (Ne o? Koca meydanda geçecek yol bulamadınız mı? Burânın her tarafı çamur değil a. Biraz da yandan gelin. Bizim memlekette serpintiyi zifosu, dam aktarmasını, oluk damlasını, duvar yaşlığını, kundura pastırasını hesâb eden sokağa

çıkmaz.) Bu azarlamayla beraber İstanbul sokaklarını da gözler önüne serer. Belediye hizmetlerinin yetersizliğine, vatandaşın katlanmasını, değişmesi imkânsız bir kader gibi telâkki eder. Bu anlatım okuyucuda tebessüm uyandırır. Ahmet Rasim'de ne ustası Ahmet Mithat Efendi'nin çevresini düzeltme çabası, ne de çağdaşı Hüseyin Rahmi'nin bozuklukları karikatürleşmeye giden öfkesi görülür.

Dört cilt olarak kitap haline getirilen Şehir Mektupları'nın ilk cildinde anlatılanlar bunlardır. Diğer ciltlerinde bazı yeni konular, yeni mekânlara anlatılmakla birlikte, yazarın uslûbunu devam ettirdiği görülür.

Ahmet Rasim, Şehir Mektupları'nda uslûbunun kaynağını günlük halk konuşma dilinden ve geleneksel halk hikayeciliği ile tiyatrosundan alır. Bu ham malzemeyi olduğu gibi nakletmesi, 19. yy sonu İstanbul Türkçesini hem kelime kadrosu, hem deyimler bakımından önemlidir. Ayrıca cümle yapısı bakımından da konuşma sentaksının örneklerini verir. Bu cümle yapısı genelde basit ve kısadır. Bazı uzun, basit cümlelere de rastlanır. İkinci tip uzun basit cümlelerin içine bir nesnenin bütün cinslerini adlarını sıkıştırır. (Bu cümleleri daha çok tasvirlerde kullanır.) Özellikle naklettiği konuşmalarda devrik cümle diyebileceğimiz şekiller vardır.

Tanzimattan sonra, özellikle Servet-i Fünûn uslûbunda kullanılan ve Fransızların da çok kullandığı "ki" li cümleleri kullanmaz.

Tezimin lûgat bölümünde kelime kadrosu ve deyimler belirtilmiş olmakla birlikte bu cümle yapısı ayrıca listelenmemiştir.

Bu çalışmada kelimelere dikkat ettiğimizde özellikle isimlerin ağırlıklı olduğunu görürüz. Nesneleri anlatırken onların adlarını belirtmiştir. Adı verilen nesnenin resmi verilmediğinden özellikle balık ve kuş isimlerinden onların özellikleri anlaşılmaz, okuyucu için alâlade bir nitelik taşır. Her ismin yanında olmamakla birlikte ismi nitelemek amacıyla bol sıfatlar da kullanır. Bu sıfatlar Servet-i Fünûn'da olduğu gibi muhteva ile sıkı sıkıya bağlı değildir. Soyutu somutlaştırma, somutu soyutlaştırma amacı yoktur. Kezâ sıfatlar

vasıtasıyla bir ahenk sağlamayı düşünmez. Bunlar çoğu zaman bir yığılma hissi uyandırır ve insanı güldürürler.

Zaman ve mekân belirtmek amacında olmadığı için zarfları fazla kullanmaz. Fiilleri ise tek başına zikreder.

Ahmet Rasim'in uslûbu hakkında değişik görüşler bulunmaktadır. daha ziyade dil malzemeleriyle uğraşanlar, onun uslûbunu çok beğenirler ve tek kaynak olarak takdim ederler. (Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Rasim'in lûgatını çıkarmakla Türkçe'ye zenginlik kazandırılacağını iddia eder.)

Sanat eserinin işlenmiş değer taşıyan bir yapı olduğuna inanan araştırmacıların bakış tarzları farklıdır. Değerli hocamız, merhûm Mehmet Kaplan, Ahmet Rasim için şöyle der: "Ahmet Rasim günlük gerçeği âdeta bir fotoğraf makinesi ve teyp gibi kaydeder. Aşırı derecede realisttir. Devrine ait bütün teferruatı onda bulabilirsiniz. Fakat yaratıcı muhayyileden mahrum oluşu, bunları sadece "ham malzeme" seviyesinde bırakır."

ŞEHİR MEKTUPLARI
I. CİLT

AHMET RASİM

1. MEKTUB

Ne dersiniz? Eyyâm-ı hu ceste-i bahar birbirini velyeden yağmurlarla tarâvet-i tabiîsini kaybederek sünbülleri perişan, ruhları solgun, ağlamış bir bikr-i cemâli andırdı. Her sabah şâh-sâr-ı gülde şebnem taharrîsiyle tecdîd-i mazâmîne bahâne-cû-yı iştiyâk olan şâirlerimiz galiba her sicim gibi düşen bârâna tutulurak bu tâziyâne-i sânihât-ı ber-endâz. te'sîriyle bütün bütün lâl oldular.

Bu sene andelîb-i bî-nevâyı dinleyemedim bir verd-i mutarrâ koklayamadım diye izhâr-ı teessür eden şâirin birine dem-i hazânı tavsiye ettim.

Bahar bakıyye-i ömr-ü fânîsini Adalar'da geçirmek üzere o cezâir-i dil-nişîne çekilmiş gibi oralarda pür-tâb ü tarâvet duruyordu. Gûyâ çimenler bitiyor zannedilecek mertebede sebz-âgîn çamlar yeni yapraklanmış görünüyor. Bu mevsimin îcâbât-ı tabîiyyesinden mi[ne]dendir ne kadar bulutlu, yağmurlu olursa olsun yine seviliyor. Denizdeki mevceler en şiddetli sağnaklara hedef olduğu halde büyüyemiyor. O sert rüzgarlar üşütemiyor.

Güneş gittikçe ısıtıyor. Akşamları gurûb, sabahları tulû' manzaralarında yine bir ciyâdet-i sâfiyye var. Eğer baharın birkısmını sayfa nakleden yağmurlar dinip de bir ikinci bahara erişecek olursak size bir bahar-ı sânî makalesi yazar, zavallı şâiri mütesellî edecek bazı ihtârât-ı dostânede bulunurum.

Boğaziçi âhâlisi Şirket-i Hayriyye'nin tezyîd-i esfâr edeceğine tezyîd-i hâsılât için bilet fiâtını arttırmaya teşebbüs eyleyeceği haberinden pek ziyâde endişe etmektedirler. Bu sene pek çok hâne kiraya verilemediği gibi eğer bu türlü bir teşebbüs dahi vücûda gelecek olursa, gelecek sene için daha ziyâde bir tedennî hâsıl olacağı bedîhîdir. Makrıköy Belediye Bahçesi edilen ihtimâm-ı fevk-al-âde neticesi olarak epeyce donanmış. Mesela, kırmızı kına çiçekleriyle, şebboylarla

türlü türlü otlarla tarh edilmiş. Nazar-ı dikkati en ziyâde celbeden bir madde var ise o da akasya ve emsâli ağaçların sarışın yaprak açmalarıdır. Bir rivâyete nazaran arazi kâmilen kireçli olduğu için eşcâr kuvve-i nâmiyeden mahrûm kalıyor imiş. Bir rivâyette de dikilen ağaçlar başka cinsten imiş. İnsan bahçeye girdi mi zemînden akseden reng-i ahmer ile bâlâdan vuran reng-i asferden mürekkeb bir levn-i mümtezic içinde kalarak kavuniçine müşabih bir manzara-ı seyyâreye dönüyor. Tahlîl-i tayf merâkında bulunanlar burayı ziyâret ederlerse müstefid olurlar.

Yenibahçe'yi ferâmûş etmeyelim. Bu sene o taraflar da oldukça şen. Civâr âhâlisi kâmilen oralara yayılarak akşamları tenezzüh etmektedirler.

<<Dallar bastı kirazı >> şimdilik <<Çiğ bal>> bastırdı. Evlerde başı dinç oturmak, çocuk uyutmak, hasta oyalamak, biraz sohbet etmek, halecânsız bir saat geçirmek kabil değil. Tablayı başına alan sokak başından kendini verdi mi çın çın öttürüyor. Bir sadâ ki ez-kaza (Opera Françoise) Opera Fransez'de ötse, binânın akustik fennine mutâbakatı hasebiyle huzzârın kulak zarları patlar ve sağır yetiştirmek için bir âlet ihtirâ' edildiğine bütün Avrupa'yı inandırır. Herifler mütemerrid, muannid, ricâ bile edilse kulaklarına girmiyor. Biz muhâcir arabalarına" görünür kaza" derken bir de başımıza görünmez kaza çıktı. Bakalım. Vişne biraz ucuzlasın. Ondan neler çekeceğiz?

2. MEKTUB

Boğaziçi yer yer mesîrelerini açıyor. Yine eyyâm-ı sâfâ avdet etti. Bakıyye-i bahâr evâil-i sayf ile birleşerek ne terletici ne de üşütücü nesîmlerle o medhal-i zarîfin kenâr ve tilâlini tarâvetiyât eylemiş. İnsan derhal bir kayığa veya sandala atlayarak gurûbda tepeden

tepeye akseden melâibe-i elvânı, sahilden sahile vuran renkli dalgaları temâşâya hevesleniyor.. Nazar etrafı in'itâf edip durdukça, o daracık yerde terâküm eden letâfet-i bî-misâl-i tabiîye hayran kaldıkça zevk ve şetâretin bu yerleri terkedeceğine inanamıyor. İtikadımca Haliç yalnız bir Sâ'd-âbâd ile buralara karşı iddiâ-yı tefâhür edemez. Göksu manzaraca ondan aşağı kalır mı? Akşamları süzüle süzüle vadiye sokulan sandallar taraf taraf ârâm ederek gurûb ile Küçüksu önüne çıktıkları zaman suların seyr-i hurûşânındaki ilhâmât-ı hazînâne Kağıthane avdetinde bulunur görülür temâşâlardan değildir. Gönül oralarda gecelemek ferdâyı görmek istiyor. Gece ridâ-yı mükevkebini semâya ferşeder etmez hatıra, yorulmuş zihinlere ferah ve şâd-mâniden ibâret bir hiss-i sürûr geliyor. Terlemiş nâsıyelere rahat ve sükûn verecek rüzgarlar temas ediyor.

Göksu sâyeler içinde kaldığı zaman üfûleden güneşin son şuâî o tîregî-i hafif içinde ayrı bir bedîa-yı in'ikâs husûle getiriyor. Suya doğru eğilen yaprakların uçları, zemîne tevecüh eden dalların her yanı kararak tezâd-ı televvün âşikâr oluyor. O zaman ta içerilerden ağır ağır gelen, gittikçe hafifleşen bir velvele-i baîde bir vakit oralarda aksedip kalan âvâz-ı meserretin avdetini ihtâr ediyor. Gûyâ hatıra bir sadâ-yı zaîfe tebeddül etmiş gibi muttasıl tekrar ederek gönül âlemlerine has bir hüzn-i garîbâne hissediliyor. İnsan bahâne-cû-yı bükâ olurken seviniyor. Sandal ilerledikçe sâye koyulaşıyor. Bir yere geliniyor ki ondan öteye geçilmiyor. Uzun, karanlık, mühtezz, derin bir koridoru andıran bir boşluk bir tenhâî-i rikkat-güzîn azîmete mâni oluyor. İşte Göksu'nun manzara-ı uhrâ-yı şairânesi.

Gece oradan çıkılmağa gelmez. Aşiyân-ı perverdegâ-ı tuyûr gûyâ huzûr-ı beşerden mahzûz imişler gibi arasıra o semâ-yı necmalûde o ab-ı cârî-i pür-sükûna baka baka ötüşüyorlar. Pervâz yok. Yalnız ilâhî bir lahn-ı tabiî havalarda uçuşuyor. Karâr edemeyip yine âşiyâna dönüyor. Ayin-i tulû', resm-i mehtâb ayrı ayrı zemzemelerle icrâ ediliyor. Nücûm-ı zâhire kesik, te'sîrsiz ziyâlar oralara esmer gölgeler yağdırıyor.

Ben bu temâşalara tesâdüf edeceğimi bildiğim için bu mevsimi oralarda geçiririm. Dün yine orada idim. Gece kenarında meşgûl-i tefekkür olmakla intihâ buldu.

İşte Göksu'daki ihtisâsâtımı size yazdım. Geceden bahsettiğim cihetle bir aralık hatırıma geldi. Bir imtihanda talebeden birine:

- "Hayvanât-ı leyliyyeyi ta'dâd et." derler.

Bî-çâre şâkird canının fevk-âl-âde yanğınlığından mı nedendir derhal başlayarak:

- Sivrisinek, tahtabiti, tatarcık, pire, diye söylenir.

Nasıl sizde bu sevimli mahlûkâttan şikâyet yok mu ?

Ben "dalları bastı kirazı, çiğ bastırdı" derken şimdi bu yadigâr çiftleşti. "Kuru kaymaklı, vişneli dondurma!" diye gece gündüz sokak sokak dolaşanları ne yapalım? Zavallı şâkird bunları saymayı unutmuş olmalıdır. Eğer sayaydı belki tam numara alırdı.

Allah bilir a! Artık yağmurların ardı alındı gibi. Fakat gözümüz yılmış, havada bir sehâb-pâre görür görmez işkilleniyoruz.

Makrıköy'ünden aldığım haberlerde bârân, belediye bahçesinde epeyce feyz ve bereket husûle getirmiş. Mahsûsen yapılan havuzu doldurmuş.

3. MEKTUP

Misafirlik her vakit iyi değildir. Fakat ne çâre ? Yaz geldi mi insan şehrimizi ihâta eden ve her biri ayrı ayrı bir baharistân-ı bî-misâli andıran mesîrelere gitmek hevesinden de kendini alamıyor. Meselâ Boğaz'ın Hisarlar'dan ötede ne kadar karyesi, mahallesi varsa hiç olmazsa birer gece kalmak, Adalar'ı sırasıyla gezmek, Kadıköy'ünden başlayarak Kalamış, Fener, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Maltepe, Kartal taraflarına doğru uzanmak benim gibi havadârâne hemen hemen levâzım-ı hayatiyyeden imiş gibi geliyor. Bu seyr ü tenezzüh es-

nasında da ehibbâdan birine tesâdüf edilerek onda kalmak zarûrî hükmünü alıyor. Yalnız bu gibi hâllerde nazar-ı dikkate alınması icâb eden bir şey varsa o da ihtimalâta karşı ihtiyatlı davranmak o mevkiin ahvâl-i havâiyye ve topografyasını vukuf peydâ eylemektir. Eğer bu türlü bir tedbîre riâyet etmeyecek olursanız ekseriyyâ rahatsız olursunuz.

Geçen gün sevdiğim dostlarımdan biriyle Köprü'ye kadar geldik. Dostum yeleğinin cebinden saatini çıkararak:

- Vapura yirmi dakika var. Bana müsâade! deyince:

- Vay Boğaziçi'ne mi? dedim. Bir tavr-ı lâ-kaydî ile cevap vererek:

- Erenköy tarafına.

- Bu sene orada mısınız?

- Hayır, misafirliğe gidiyorum. Bu gece orada kalacağım çoluk çocuk da beraber.

- Pekala! Allahaısmarladık.

Ayrıldık. Ertesi sabah matbaaya erken geldiğim için kimseyi bulamadım. Köprü üzerindeki gazinolardan birine gidip bir nargile tellendirmek istedim. Birinci gazinoyu geçtim, ikincisine oturmak istedim. Ta Ada kahvesine kadar gittim. Haydarpaşa vapuru da geldi. Merak bu ya! Kimler var? diye çıkanları seyrederken dostum ma-âile çıkmasın mı? Beni gördü. İkimizde bir hayret! Bî-çâre arkadaşım! Kızamığa uğramış gibi cılk kızıl. Kızı geceden beri ettiği feryâdlara doyamamış, hâlâ bahâne-cû-yı bükâ o da kıpkırmızı. İkisi de muttasıl kaşınıyor. Derhal istifsâr-ı hatır ettim. Birdenbire dedi ki:

Senin mekteplinin sivrisinekle tahtaku rusunu hayvanât-ı leyliyeden saydığında hakkı var imiş. Bize sabaha kadar hora teptirdiler. Uyumak değil, durmak bile gayr-ı kabil.

İşte karpuz, işte kabuğu, işte deniz hamamları! Fenn-i sibâhatde mahâreti olanlar hazırlansınlar. Bize bir meşguliyyet daha çıktı. Köylerde deniz müdâvimleri vehleten belli olur. Bilmem hiç dikkat ettiniz mi? Ekseriyyâ başta alafranga bir tâkıyye, keten gömlek, burmalı

da ucu topuzlu boyunbağı,açık renk bir ceket belde cimnastik tokalarını andırır kemer, dar, hafif bir pantolon, renkli çorap, şık terlik azmanlarından bir iskarpin, bir elde kayışla merbût hamam takımı, bir elde de sarımtrak kumaşlı bir şemsiye. Buna bir de gözlük ilâve ederseniz denize alafranga dalıcılardan birini görmüş olursunuz. Bunlar hamamda nargile içmezler, çokça oturmazlar, bir sigara yakıp söndürdükten sonra ufacık donu çekerek havlu ile ter kurutmak bahânesiyle gezindikten sonra merdivenin altından "curp" diye ka'r-ı deryâya atılırlar. Kulaçlama, köpekleme, sırt üzeri, balıklama, yan çaprazı, dalma, yarama, tarama tarzlarında yüzerek ve ba'de-l-hurûc başlarına birer maşrapa tatlı su dökerek giyinip hânelerine giderler. (Déjeuner) Döjene midir,(dîner) dine midir nedir,o türlü yemeği yerler. Ufak bir uykuya yatarlar. Tebdîl-i kıyâfet ederek işlerinin başına giderler. Bu intizâm fenâ değil.Bu hâl sabah akşam aynı saatte vukû' bulur ki hesapça yedi def'a giyinmek, sekiz def'a soyunmak îcâb ediyor. Bir şey değil! Yalnız benim işime gelmez. Gazeteciler bu fıkrayı görürlerse sevineceklerdir. Çünkü kendilerine epeyce sermâye çıkar. Muharrirîn-i tıbbıyye hame be-dest .isti'câl olarak (Hıfz-ı sıhhat istihmâm fi'l bahr) diye makaleler yazmaya hazırlanacaklar. Bizimkiler de (tahlîs) (gark) ser-nâmesiyle birkaç fıkra yazarız. diye şuûnât-ı yevmiyyeye germî vereceklerdir.

Ben yüzme bilmediğim için ekseriyyâ Kalamış sevâhilini severim. İsterseniz denizin ortasına kadar gidin, belden yukarıya çıkmaz. Hem biraz da sıcak olur. Fener'de ondan aşağı kalmıyor. Makrıköy hamamlarında bu sühûleti câmidir. Köprü'ye hiç söz yok. Yalnız ne zaman girsem altındaki döşemenin bir tarrâka-yı hevl-engîz ile beden-i hamamdan iftirâk ederek Haliç'e doğru şinâverlik edeceği korkusu vârid-i hatır olur.

Geçen sene Rıhtım Şirketi'nin seyyâr hamamlar yapacağı söyleniyordu. Ihtirâât-ı nâfia-i bahriyyeden olan böyle bir binânın şehrimizde dahi vücûdu elzemdir. Eğer Şirket bu teşebbüsünde muvaffak-ı bil-hayr olursa haylice kazanır zannederim.

Bu türlü hamamlarda da hatırı sayılır mudhikeler vukû'a gelir. Yüzme bilmeyenleri korkutmak, denize itmek, su serpmek, âdet-i kadîmedendir.

Geçen pazar Köprü deniz hamamında bulunuyordum. Tanımadığım müvesvis bir zât soyunmuş olduğu halde yanıma geldi. Gözümde gözlük olması hasebiyle beni doktor zannetmiş. Birdenbire dedi ki:

-Doktor bey! Denize aç mı, tok mu yoksa ikisinin ortası mı girmeli?

Kendimi hiç bozmadım. Etibbâya mahsûs olan vakar ile dedim ki:

- Şimdi ne hâldesiniz?

- Açl

- Öyle ise durmayın girin.

Ben cümleyi bitirir bitirmez, suyun ortasında bir şey patladı. Meğer o sebbâh-ı müvesvis fikrince aç girmek tarafdârı imiş. Ben söyler söylemez itmi'nân-ı kalb ile kendini kapıp hamamın ortasına fırlattı. Fıkrayı rufekâdan birine anlattığım zaman refikam dedi ki:

-Ya o zât vakt-i istihmâmı sorsaydı ne cevap verecektin?

Dedim ki:

-Bundan kolayı mı var? Ne zaman vaktin olursa o zaman derdim.

Bunun üzerine epeyce gülüştük. Şimdi hatırıma geldi. Sivrisineklerden âzâde olan dostuma keşke deniz hamamını tavsiye edeydim. Bir rivâyet de deniz suyu indifâât-i cildiyyeye pek ziyâde nâfi imiş.

Denizden bahsediyoruz a. Bir hocanın fatânet-i hâlini tahattur ettim. Şâkirdin biri sorar:

-Hoca Efendi, boğulanlar niye denizin üzerine çıkıyorlar?

Hoca bunun hikmetini birdenbire akıl edemez. Fakat o zeki şâkirde bir cevâb-ı mukni' vermek mecbûriyyetinde bulunduğu için der ki:

-Çocuklar görsünler de ibret alsınlar diye.

4. MEKTUB

Alafranga geçinen rufekâdan biri geçenlerde <<Ma'lûmât>>ın bir bahsi ferâmuş etmekte olduğunu beyân edince kemâl-i isticâl ile sordum:

- O bahis hangi bahistir?

- İspor.

- İspor mu? İspor ne demektir?

- İspor İngilizce bir kelimedir ki bizde koşu, yarış, müsâbaka, güreş ve buna mümâsil eğlence oyunların cümlesine şâmildir. Hattâ sayd ve şikâr-ı berrî ve bahrî dahi bunun dâhilindedir.

Ben tafsîlâtı aldım a. Bu noksanı cebr ve ikmâl için tesâdüf ettiğim, duyduğum şeyleri birer birer yazarak size mektub göndermeğe karar verdim. Fakat ne garîb tesâdüf! Arkadaşımla havanın sıcaklığından, akşamın serinliğinden bahsederede Şişli'nin Maslak ve Zincirlikuyu taraflarına doğru giden caddesinde yürüyorduk. Öteden bir dumandır söktü. Sür'atde berk-i hâtıfi andıran bir cin arabası görünmeğe başladı. Sokaklarımızda alabildiğine gezen hayvanât ve insanât-ı garîbeye bile dehen-güşâ-yı taarruz olan kilâbdan birkaçı da ardını bırakmıyordu. Bu geliş, öyle arbede-cû-yâne gelişlerden değil idi. Önde bir tekerlek, o tekerleğin muhîtine çekilen hatt-ı mümass istikametine doğru eğilmiş bir vücûd, ondan ötede yine bir tekerlek muttasıl hareket ediyordu.

Bu alet-i sü'vârın yaklaştıkça alâim-i vecîhesi, kıyâfeti tavrı, hâli âşikâr oluyordu. Üzunca, sarışın, kadınların bergamudî dedikleri rengin daha açık tonunda. Başında bu âleme mahsûs olan damalı kasketa, sırtında limonî keten ve önü adetâ yeleklerin yanları kopacak derecede düğmeli bir ceket, ham ipekten ma'mûl bir gömlek var. Takma yakalı, püskül boyunbağı, omuzları geniş, adalât-ı ketefiyye ve azudiyyesi kuvvetli, beli bir kuşak ile mahsûr. Bir ucu kuşağa,

diğeri bismark rengi kısa pantolonun cebine dolmuş gümüş veya nikelden ma'mûl bir zincir. Ayaklarında dizine kadar örten hafif kahve rengi bir çorap ile alafranga çarık var idi. Terlemiş, akşamın nesîm-i bî-kararı velosipidle önde döne döne havlayan kayış bacakların kaldırdıkları gubârı muttasıl yüzüne iâde ediyordu. Vechi kir içinde, koltuklarının altı akciğer ve karaciğer istikametine doğru bir zemîn-i nem-nâk halinde idi. "İspor!" diye söylendim. Süvâri bir nazar-ı gurûr ile bakarak yanımızdan hızla geçti. Lemhat-ül basarda uzaklaşacak diye meşgûl-i temâşâ iken gird-bâda tutulmuş bir şey gibi birkaç def'a döner gibi oldu. Nazarımız değmiş olmalı ki bî-çâre o sür'at-i muktesebenin verdiği kuvvet ile devrilerek alet bir tarafa, kendi hendeğin yanına yuvarlandı. Bu hâle acınır değil mi? Fakat ben gülmeden yanına gidemedim. Refikim tavr-ı mahsûs-ı frengânesiyle yaklaşarak Fransızca kazanın neden inbiâs ettiğini sordu. Makinenin çivisi mi düşmüş, tekerleği mi eğilmiş, el-hâsıl bir şey olmuş. "Geçmiş olsun" dedik. Meğer vak'a bununla savuşmuyormuş. İşin daha dehşetlisi varmış. Makineyi kucaklayıp götürmeli imiş. Doğrusu ya, yorgunluğun, düşmenin üzerine bu, yenir yutulur şey değil.

Artık böyle bir vak'aya tesâdüf edildikten sonra ne konuşulur? Refikim bu aletin Avrupa'da mûcib olduğu eğlenceler hakkında tafsîlâta girişmişti. Aman Yarabbi! Velosipid deyip de geçmeyiniz. Menâfi'-i maddiyyesinden mâ-adâ sanayie'de tatbîk edilmiş. Meselâ sirkat, takîb, kızları, karıları iğfalde pek çok dahli var imiş. Hamdolsun, üçüncü maddeye temas eden vukû'atdan birini de biz şehrimizde gördük, işittik. Beyoğlu geçenlerde sâr-zede-i zuhûr olan ve bir velosipid-süvâr ile ağniyâdan birinin kızının Büyükdere'ye intikallerini tasvîr eden hikâye-i ma'lûme bu velosipidin ihtirâât-ı âhiresindendir.

Bu âletin mesîrelerde hâsıl ettiği tesîr gittikçe garâbet-i evvelâsını tezyîd ediyor. Ekseriyyâ gençler bizim kızak kayarken (turna kataı) dediğimiz tarzda dizilerek pîş-dârın gösterdiği vaz'iyyeti bi-t-

ta'kîb hoş-âyende bir resm-i geçit icrâ' ediyorlar. Arada bir saf-ı müsâbaka teşkîl ederek baştan öttürülen düdüğü müteâkib tahrîk-i akdâm ve mahall-i maksûda kadar hırâm eyleyip dönüyorlar. Tabur ta'lîmleri gibi ikişer, dörder oluyorlar. Bir hareket-i muntazama ile çarhaları gözeterek sıra sıra koşup duruyorlar. Bunda yalnız bir cihet-i noksan var ki o da sağdan geriler çek çabuk icrâ' edilmiyor. Tornistan mıdır, torn hayt (turn right) mıdır nedir hareket-i ric'iye aslâ yok. Mahall-i îcâdı memâlik-i müterakkîye en en birincilerinden olduğu için rücû'a delâlet edecek emârâtın kâffesi mahvedilmiş imiş.

İki ayaklı, iki tekerlekli olan bu mahlûkât-ı seyyâreyi gördükçe 'Haftalık Ma'lûmât'ın seyyâr muharriri hatırıma geliyor. Geçenlerde yazdığı bir mektupta sinir illetine giriftâr olduğu için seyr-i müdâm üzere bulunduğunu bildiriyordu. Ettiğim tahkikâta göre velosipid, deniz hamamlarından ziyâde ıslâh-ı a'sâba hizmet ediyormuş. Bizim muharrir için bunun kadar muvâfık, bundan daha lezzetli bir ilaç olamaz. Bir tane alsın. Zaten tabanları metâib-i meşy ve harekete alışkın, bir taraftan gezer illetin ilcâât-ı zor-a-zor tebaiyyet eyler, bir taraftan da kendisini tedâvi eder. İkinci derecede her aybaşı vereceği potin parasından kurtulur. Üçüncü derecede ise her yere vaktivaktine yetişir. Hele dördüncü derecede olarak Ma'lûmât'ın seyyâr muharriri velosipidlidir, diye gazetesine şöhret aldırır.

Zannederim ki bu velosipid merâkı bizim müvezzilere de sirâyet edecek. Müvezzîn-i kadîme ihtiyâr, hâlsiz, koşamaz bağıramazlar. Biraz gençleri de taklîd-i eslâfa mecbûr olduklarından gazete satıp da intifâ'eden birtakım etfâl-i müzevvireye yetişememektedirler. Benim re'yime kalırsa müvezzilerimiz o baldırı çıplaklara rekabet için mutlaka velosipid kullanmalıdırlar, çünkü hem rahat, hem fâideli.

5. MEKTUB

Üç günden beridir, göz ağrısından muztaribim. Gûyâ gözlerime yakıcı bir madde dökmüşler gibi cayır cayır yanıyor, kaşınıyor, kanlanıyor, acıyor. Bu elem-i rûz-efzûn beni korkuttu. Sevdiğim ve ma'lûmâtına güvendiğim kehhâlimize mürâcaat ettim.

Kehhâl bir müddet muayeneden sonra dedi ki:

- Göz kapağın altında, içinde, hatta bebeğin üzerinde bile mevâdd-ı ecnebiyye var.

- Mevâdd-ı ecnebiyye mi ?

- Evet.

- Fakat ... Nasıl olur, bu kadar mevâdd-ı ecnebiyye benim gözüme gider de ben hissetmez miyim ?

- Acaba matbaada şaka ederken rîg dökmesinler ?

- Hayır, böyle bir vak'ayı tahattur edemiyorum.

- Bu hafta nerelere gittin ?

- Fener'e

- Hal Sebebi bulduk. Araba piyasası, toz, duman.

- Evet, hatırlıyorum. Pek çok toz var idi. Bir hâlde ki yarım saat sonra gözümün derece-i rü'yeti azaldı idi. Hattâ yirmi otuz adım ötede bulunanları görmek kabil değildi. Gubâr şeffâfımsı bir hâil gibi zemînden semâya doğru kalkmış idi.

Kehhâl, gözlerimi yıkadı, temizledi. Asidborikli su verdi. Sûret-i isti'mâlini gösterdi. Gözlerimde ufak ufak cerîhalar olacağı ve iltihâb bulunduğu cihetle vapur dumanı gözlük isti'mâl etmekliğimi tavsiye etti. Gözlüğü aldık taktık. Aman efendim! Ne belâ şey imiş. Kendimi akşam üzeri Köprü'den geçiyor zannettim. Tuhaf bir karanlık. Düşeceğim diye korkuyordum. Aynaya baktım, garîb bir şekil almışım. Dahası var, tâ burnumun üzerinde bir bâr-ı girân. Terledikçe ortalık kararıyor. Muttasıl silmeli. Daima tanzîfiyye ile iştigal etmeli ve-s-selâm!

Kehhâl, gözlük dediği zaman, nasılsa tek gözlük hakkında fikrini sordum. Bana:

- Gözler dâimâ müsâvî kuvvette değildir. Hangisi rü'yetçe zayıf ise ona göre numaralı taş, cam verilir, tek gözlük esâsen iktisâd için yapılmış ise de eksantirisite (excentricite) yani hoppalık ve züppelik arasındaki i'tiyâdâtı, şıklık edevâtı arasına idhâl eylemiştir. Çift gözlük alınarak birine adî cam konulsa daha iyi olur, dedi.

Gözlük de az mudhike vücûda getirmemiş değildir. Hakkında ihtirâ' edilen hikâyât veya vukû'a gelen gülünç şeyler pek çoktur. Büyüklerden biri gözlüğe mübtelâ imiş. Kendisi gayet titiz, vakur, azametli, hadîd olduğu için huddâm ve bende-gânı korkarlar imiş. Birgün evin içinde bir kıyâmet kopar. Harem, selamlık karmakarışık. Herkes, efendinin gözlüğünü arıyor. Ayvaz, atuşağı, bahçıvan bahçede; büyük kahyâ, kahveci, ibrikdâr, sofa ile selâmlık odalarında; aşçı yamakları, kilerci, ayvaz mutfak ile müştemelâtta; ispir ile arabacı, çıraklar arabalarlâ faytonda; dadı, bacı, dâye kadın haremin sofa ve odalarında; halayıklar efendinin yatak, yemek, çamaşır, tuvalethânelerinde; hanımefendi, kerîmeleri elleri böğründe. Efendi hem haremde, hem selamlıkta taharrî ile meşgûl. Bir velvele, bir azar, bir tekdîr, bir feryâd, bir ağlama, bir homurdanma, bir mırıltı, bir korku, hükûm-fermâ. Ayvaz sapsarı, kahyâ endiş-nâk, arabacı şaşkın, aşçı mütehayyir, dadı, bacı gözlüğe lâ'net-hân, halayıklar " şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi." ed'iye-i celbiyesiyle dem-sâz. İblise söğen söğene.

Bu hâl hayli sürer, ev halkı da yorgunluktan nefes almak için bir yer bulurlar. O aralık baş kahyâ huzûruna çıkar. Evvelce telâş ile hazm ve ihtiyâtını kaçırmış imiş. Bir aralık kendini toplayarak efendisinin yüzüne bakınca ne görse beğenirsiniz? Gözlük efendinin alnında duruyor. Fakat efendi yine ter ter tepiniyor. Gözlük bulunmazsa cümlesini kovacağını söylüyor. Kahyâ sözünü bilir takımından olduğu için efendiyi körlük ile ithâm etmek istemiyerek tehdidât-ı vâkıaya karşı:

Merâk etmeyin efendim, bulunuz. Şimdilik alnınızdaki gözlük ile vakit geçiştirin de biz de ötekini arayınız, diye cevap vererek efendinin hiddetini yener.

Her ne ise! Bize bir Fener'e gitmek, kesemizi boşalttırdı ama gözlerimizi doldurdu. Vücutça hissettiğim ağrılara gelince, kaldırımların bozukluğu hasebiyle belim epeyce rahne-dâr. Tenim muhtâc-ı istihmâm, gözlerim ağrılıklı, başım, beynim uğultular içinde. Elbisemi sormayın, yaka ile cihet-i sâiresi reng-i aslîsini kaybetmiş. Yeleğin düğme cihetleri başka, koltuk ve yan tarafa gelen yerleri yine başka. Kalıpçıdan utandım. Herif süpürge ile fesimi süpürüp de şak! şak! eline vurdukça un çuvalı gibi tozuyordu. Adeta ağarmış. Bir masraf daha!

Fener'in eğlencesi söylendiği kadar pek hoş değil. İnsan arabalara tâbi' olup da muttasıl gezecek olursa devvâre illetine uğrayacak. Orası gûyâ araba sirki imiş gibi deverân-ı ber-kemâl. Ama ne arabalar! Çek-çeklerden tutun da paraşol, bağ arabası, fayton, brik, kupa, lândo, yarımlândo, tek atlı, çift atlıların kâffesinden birer tane var. Atların donu da muhtelif. Kır, bakla, demir kırı, al, siyah, mahlût, benekli, beneksiz, abrâş, bilmem daha neler! Merkeb-süvârân bile o tenezzüh-gâhda arasıra görünüyor.

Tuvalet, burada iki şık gösteriyor. Kadınlar ya bildiğimiz gibi çarşaflı, yaşmaklı veyahut yeldirmeli. Çarşaflılarla yaşmaklılar ekseriyyetle arabalarda. Yeldirmeliler paraşollarda, bağ arabalarında. Fakat nazar-ı tedkîk ekseriyyâ sadelikten hazzettiği için ikinci kısım hakk-ı rüchân kazanıyor. Meselâ dolma, helva tabaklarını yenecek yemiş vesâireyi hâmil olan sepet tertemiz olduğu halde arabada saf-ı na'lında bulunuyor. Onun üzerinde marna dadı, onun üzerinde beyaz dadı, onun üzerinde bey, küçük beyden sonra küçük hanım, ondan sonra çatık çehreli büyük valide ile küçük anne ahz-ı mevki' ediyor. Arabacıyı sormayın, kelle matrûş. Üzerinde on tel püsküllü, kalıpsız eski fes. Gerdan, surat bakır gibi. Sarışın bıyık, cılız mavi göz, buruşuk alın. Gerdanden sonra kırmızılı bir mintan, yelek gibi beyaz

düğmeli. Belde yine kırmızı kuşak, sarı ile siyah arasında bir potur. Çorapsız ayaklara geçmiş altı kerpiçeli yarım kunduralar. Elde kamçı. Dudakları muttasıl " çık çık " ediyor.

Nâtık olduğunu ispat etmek için de" Varda! Destur !" diyor. Araba da şık, uzunca bir kerevet. Tavanı muhaddeb, beyaz örtülü. Örtünün yanları püsküllü, içerisi şiltelerle kar gibi çarşaf ve yastıklarla mefruş. Yürürken gıcırdıyor. Koştu mu içerdekiler de yerinde durmak kabil değil. Üzerinde bir zıplama. Sesler gayet titrek, arada bir feryâd. Küçük bey dilini ısırmış, ağlıyor. Mama dadı şeker veriyor, beyaz dadı göz yaşlarını siliyor. Büyükanne meraklanıyor. Küçük anne sussun diye, eline çil kuruş sıkıştırmış. Ablası " Sus, ayıptır " diye azarlıyor. Bî-çâre sepet şangırtı içinde sallanıp duruyor. Şimdi Fener'e gider misiniz? İşte size bir mesîre.

6. MEKTUB

Köprü ile Kadıköy arasındaki mesâfenin kaç mil olduğunu bilmiyordum. Ben karyeye âmed ü şûd eden vapurların kemâl-i meşakkatle tayy-ı merâhil ederek yarım saatten evvel varamadıklarını görünce şaşıyordum. Zaten Kadıköy vapuru lisân-ı matbûâtta betâete delâlet eden işâret ve alâmât-ı mahsûsadan ise de bunda mübâlâğa olduğuna hükmediyordum. Geçen gün bil-münâsebe yine o vapurlardan birinde bulunuyordum. Vapur hareket ettikten bir iki dakika sonra bir velvele koptu. Küpeşteye koşan koşana, herkeste bir korku. "Ne var" diye, ben de seğirttim. Nazarlar öteden beri dolu yelken gelen bir mavnaya dikilmiş duruyor. Aman müsâdeme olacak, diyen diyene Üstü başı oldukça temiz bir zâta dedim ki:

- Müsâdemeden bizim için ne tehlike var ki bu kadar korkuyorsunuz?

- Adamcağız dikkatle yüzüme baktı, dedi ki:

Nasıl yok? Geçenlerde bunlardan biri vapurun çarkını hurda-hâş etti.

Meğer korkan sade âhâli değilmiş, Kapudan(kaptan) da endişnâk duruyordu.Başı eli bir tarafta var kuvvetiyle "tornhayt, istop her"(turn-right, stop her)diye bağırıyordu. Her ne hâl ise kazayı, tehlikeyi atlattık.Yerlerimize oturduk. Artık müsâdeme üzerine açılan mübâhislerin hadd ü pâyânı yok. Fakat içlerinde tuhafça bir zât dedi ki:

- Dikkat ettiniz mi?

- Ne gibi?

- Aman, dikkat ettiniz mi?

- Hayır.

- Bir daha dikkat edin.Kaptan (tornhayt) deyince makinelerden yukarı doğru kesik kesik bir "aman" sadâsı geliyor."Funspid"(Full speed) dedi mi bu amanlar biraz-biraz muya!-hissedilmeyecek derecede sür'atle tekrar ediyor.İskeleye yanaştığımız zaman kaptan kemâl-i merhametinden "istop" dedi mi bir "oh!" sadâsıdır çıkıyor.

Bu ta'rif fevk-al-âde bir mahâretle kâffe-i tafsîlâtıyla icrâ'edildiği için epeyce gülüştük. Köye muvâsalatımıza yakın gözüme deniz üzerinde bir rıhtım mukaddimesi görüldü. Bu nedir? diye vâki'olan suâlime:

- Liman ağzıdır, dediler.

- Neye yarayacak ? diye sordum.

- İkmâl edilirse buraya yanaşacak vapurları sâir merâkib-i bahriyyeyi lodosun taaruzâtından koruyacak denildi.Fakat ilâveten bir seneden beridir ancak iki metrelik yer inşâ edildiğini de söylediler. İdâre-yi Mahsûsa ile Şirket-i Hayriyye arasındaki ihtilâf pek çok olsa gerek. Bu iki idâre yek-diğeriyle itilâf hâsıl edemediği için olmalıdır ki birbirinin iskelelerine uğramıyorlar. Meselâ Kadıköy'ünden Sarıyer'e gidecek olan bir zât, Köprü'ye inip oradan Şirket-i Hayriyye vapurlarına bindikten sonra gidiyor.Acaba bu iki idâre bu bâbda bir müzâkere etseler de saat-ı muayyenede Boğaziçi'ne, Kadıköy ve Ada

lar'a, Kadıköy ile Adalar'dan Boğaziçi'ne birkaç posta işletseler olamaz mı ? Böyle bir tedbîrin hâsıl edeceği menfaat âzâde-i tafsîldir zannederim.

Kadıköy büyüdükçe büyüyor. Birkaç sene zarfında Haydarpaşa ile birleştiği gibi Zühdüpaşa Mahallesi'ne, Kızıltoprak'a doğru da kol atıyor denilse becâ. Hele Haydarpaşa rıhtımı hemen kalmamış denecek bir hâlde.

Rıhtım bilâd-ı sâhiliyyenin âdeta şîrâze-i intizâmıdır. İstanbul rıhtımlarının şehrimize verdiği manzara-i cedîde ne kadar hoşa gidiyor. Fakat Galata rıhtımının boyunca yapılan salâşlar pek ziyâde münâsebetsiz. İnhidâm vesâire gibi vukuât zuhûr etmeden buralarının kemâl-i şiddetle muâyenesi icâb eder. Diğer bir tuhaflık daha var. Her salâşın önünde güçlü, kuvvetli birer garson. Herifler ellerinden gelse mârrîn ve âbirînin kollarından tutup zor ile oturtacaklar. "Buyurun!" "Beyim!" "Efendim!" "Mösyö!" "Kirya!" "Oristi!" kelimeleri kulak patlatacak derecede şiddetli şiddetli aksediyor. Geçmek kabil değil. İnsan sıkılıyor. Bu garsonlar evvelce Gümrükönü kebapçılarında çalışmış takımından olacaklar. Onlar da aynı tarzda, aynı lisândadırlar. Gözlerini sırasıyla geçenlerin gözlerine dikerek elleriyle de lokantanın kapısını gösterirler. Girmeye teşebbüs eder etmez, sizi bırakıp ikinci müşteriye asılırlar. Ben bu hâllerden müteneffir olduğum için, dâimâ Yeni camî' tarîkini ihtiyâr ederim.

Sabahları, akşam üzerleri büyük caddelerde dalgın yürümek fenâ neticeler hâsıl ediyor. Geçen gün yine rıhtıma gitmek üzere Bahçekapısı önünden geçerken (Ma'lûmât) diye kulağımın dîbinde patlayan sadâdan ürktüm. Birdenbire döndüğüm sırada müthiş bir sağnağa tutuldum. Bu sene yağmurların kesreti cihetiyle ıslanmaya alışmış olduğumuzdan vehle-i ûlâda nüzûl-i bârâna ihtimâl vererek şemsiyeyi açmaya davrandım ise de Terkos borucularının eser-i semâhatı olduğunu anlayınca lâ-havle-gûyân olarak yoluma devam ettim.

7. MEKTUB

Lira, para denildi mi, zihnin mütâlaâtı derhal değişiyor. İnsan en tatlı düşüncesini birdenbire fikrinden kaydırarak vezne dâirelerine, bankalara, köşe sarraflarına kadar girip çıkıyor. Mübâdelâtta olan ehemmiyet-i mutlakası hasebiyle paranın tesîr-i safâ-bahşası asâbı hüsnü sûretle gevşetiyor. İstikrâz mes'eleleri birer birer gözü küyor. Bildik sarrafların çehreleri teker teker piş-i enzâr-ı istirhâmdan geçiyor. Matbaalardaki idâre memûrlarının vücûh-ı iltifâtını görmekliğe iştiyâk hâsıl oluyor. Eyyâm-ı te'diyede bir an evvel matbaadan çıkılıp da meblâğ-ı mütehassısı der-cîb etmek ârzûları uyanıyor. Müdür bey veya efendiden bu husûs istîzân edildiği zaman gayet müteeniyâne verilen cevabın lâ veya naâm netice vereceği zamana kadar çekilen hafif, yürek oynatıcı ıztırâblar vârid-i hatıra geliyor. Bazan idâre memûrunun verdiği kesik İngiliz liralarıyla Kremisler, silik mecidiye ve çeyrekler yüzünden tertîb eden zararlara, ziyanlara ehemmiyet verilmemek isteniyor. Bu hâllerin kâffesi sizin seyyâr muharrirle konuştuğumuz zaman tekrar ederiz de boynumuzu bükeriz. Bizim muharrirlik âleminde bu gibi vukuâta pek ehemmiyet verilmezse de mes'ele bodrum hesâbâtı kadar mühimm olduğundan bir daha lisân-ı himmete alarak vaz'-ı enzâr eyliyorum.

Silik çeyrek mi dedim? Bu türlü paraları sürmek husûsunda Şirket-i Hayriyye ve İdâre-i Mahsûsa biletçilerinin gösterdikleri gayret bizim idâre memûrlarının gayretinden pek ziyâde fazladır. Biraz söylenecek olsanız:

- Benim canım yok mu? Ben de alıyorum, diye insanın yüzüne sırtarıyorlar. Bu hesapça hakları var. Fakat meydan-ı tedâvül bütün şirketin İdare-i Mahsûsa'nın bilet mahalleri değil ki, her akşam bu yüzden çarşıda hırıltı, zırıltı çıkıyor. İngiliz lirasının, Kremisin kesikleri fenâ halde can yakıyor. Yüz yirmiye al, yüz sekiz buçuğa sarrafa değiştirt. Bu da muvâfık-ı insâf değil.

Lira bahsi garîbdir. Vehleten manzûr oluşu insanı hayrette bırakır. Hattâ müddet-i ömründe bir lirayı mûctemian yek-pâre görmüş ve bu türlü bir akçenin bir taneden ibâret olduğuna inanmış olan zarûret-perverdegân-ı ümmetten biri arkadaşının dest-i tasarrufunda bir diğer liranın parladığını görünce fevk-âl-âde bir telâş ile:

-Aman birâder, üç sene evvel bu bende idi. Sana ne zaman geldi? diye istizrâfa çalışmıştır.

Biz de öyleyiz. In-şâ'-Allah seyyâr muharririmizde böyle birkaç tanesi bulunur da alacağı velosipid için ufak bir sermâye biriktiririz.

Seyyâr muharririnizin tavsiyesi hoşuma gitti. Bana daha ziyâde keskin gözlük alarak gezinmekliğimi tavsiye ediyor. Ben de acemiliği hasebiyle süvâr olacağı bisikletin alafranga borusunu ziyâdece öttürmesini tavsiye ederim. Eğer öttürmezse epeyce vukuâta mahall verir.

Şehrimizde gözlük piyasası pek muhtelif Meselâ (Verdu)dan alınan bir gözlüğe otuz, Galata'da alınan aynı bir gözlüğe yirmi beş, Köprü başından, Bahçekapısı'ndan alınan on beşliğe, seyyâr gözlükçülerden alınan on kuruşa veriliyor. Aradaki nisbet-i adediyyeyi görüyorsunuz a. Hep çeyrek. Meğer gözlük almakda da mevki' gözetmek icâb ediyormuş. Eğer hekimin raporu varsa fiât iki kat artıyor. Bunun için ayrıca dikkat etmeli. Meselâ (Verdu)ya gitmekten ise Köprü üzerindeki gazinolarda oturup ufak camekânı ile gezinen tüccardan birine intizâr eylemeli. Sıkı pazarlık ederseniz sekiz kuruşa kadar alırsınız.

8. MEKTUB

'Ma'lûmât" akşamları rıhtımda birahânelerde keyif çatan, salâşlarda sadesi zehir gibi acı, şekerlisi bulaşık suyu gibi mide bu-

landırıcı bir tek kahve ile hulûl-ı leyle kadar oturan sahil-şinasânın keyfini kaçırdı. Akşam üzeri rıhtımda, oranın yadigârları dolaşmaktadır. Bu piyasa oldukça mühimmdir. İçlerinde gerdûne-nişîn olarak bir kere geçişinde şikârını elde edenlerle saatlerce yürüyüp, etrafa sırıtıp akşam edenlerle varıncaya kadar cümlesini rıhtımın âb u hevâsından istifâde etmekte imişler.

Yadigâr dedim de "İkdâm"ın Avrupa'daki tevellüdât-ı şehriyye hakkında yazdığı fıkra hatırıma geldi. Paris'de bu yâdigârların epeyce mahsûlü var imiş. Meğer o şehr-i şehîrde müvelledâtın yüzde yetmiş biri olan gayr-ı meşrûadan imiş. Bu hâlde otuz dokuzu sağlam kalıyor. Şehirde ale-t-tahmîn iki buçuk milyon nüfûs var ise mahsûlât-ı mezkûrenin izdihâmını düşünün. İnsana hayret geliyor. Refîkimizin ibret diye verdiği netîceye biz de sürûsûne bereket diyebiliriz.

Galata, Galata! Bu mevki'i ta'rîf edebilmek gayetle güçtür. Berekât-ı tenâsüliyyenin şehrimizde uğradığı tenevvü ekseriyyetle bu civârın te'sîrât-ı vâhimesindendir. Nazar-ı iffet oralarda tramvaya, arabaya binip gitmekten mâ-adâ tarîk-i müstakîm göremez. Polis yirmi dört saatin yirmi dördünde de vukuâta intizâr etmek sûretiyle îfâ-yı vazîfe eder. Fesâd-ı ahlâk nâmına ne kadar seyyiât var ise her biri için orada nümûneler bulunabilir. Geçen gün Amerika Tiyatrosu önünde saatlerce temâşâ edip ibret alınacak bir vak'aya tesâdüf ettim. Vak'anın takdîr-i ehemmiyeti için evvel-emirde Galata sokaklarında külhanbeyliğini esâs maîşeti ittihâz eden sefâlet-perverdegân ve ikinci derecede olarak "Küplü" denilen işret-gâh-ı sefîlin müdâvimlerinden birini düşünün. Lehliveya Avusturyalı olduğu anlaşılan biri, boylu, kalınca bir ayyâş sokağın ortasında duruyor. Başında, eski, yırtık, silindir şapkalardan biri var. Bu şapka, lekeci dükkânları mostraları gibi rengârenk, sakfının ortasında kağıttan yapılma bir bayrak temevvüc ediyor. Kirli nâsıyesini, ensesini kaplıyor. Burun mosmor, pürtük pürtük. Yüz kırmızı, şişkin. Gözler şaşı olmayıp da bu hâle düşenlerde görülen tavırda yani kapakları şiş, pınarları dolgun, istikamet-i nazariyye az değişmek üzere dâimâ yek-diğere muhâ-

lif. Bıyık, sakal dudakların dahîle doğru çevrilmesinden nâşî bitişik. Gerdan katmer katmer, üryân, gayr-ı mestûr olan sînesi ile beraber meydânda. Yırtık bir redingot, yırtık bir pantolon, yırtık bir potin. Kollar dâimâ sarkık. Parmaklar kalın, pis. Endâm öne, sağa, sola, arkaya meyyâl. Ufak bir sadmeden müteessir, nazik, ayağı takılır takılmaz düşer. Onun için alnında çizikler, yaralar, yüzünde ezinti nişâneleri var. Sırtındaki pantolonun eteğine sicim ile koca bir gaz tenekesi takılı. Etrafını beyler almış "küp, küp!" diye bağırıyorlar. Onlar bağırdıkça o da şûtûm-ı galîze ile mukabele ediyor. Nasıl bu eğlenceyi beğendiniz mi? Galata'da ma'sûmâne oynanan komedya parçalarındandır.

Bu sarhoş azmanlarının terbiye-i milliyye üzerine sû'-i tesîri pek ziyâdedir. Bunlar gittikleri yerlerde harekât-ı seyyieler ile celb-i nefret ederlerse de ibret vermezler. Onun için görmemek daha iyidir. "Küplü" müdâvimini arasıra gazinolara, kıraathânelere de girip teşe'ül etmektedirler. Kıyâfet, tavır, hâl, bakış, duruş birdir. Yalnız içlerinden biri sadaka verene, vermeyene bir "ey-v-Allah!" çekerek çekiliyor. Dâr-ül-aceze'nin güşâdından beri sâilin arasına düşen, kıran bir müddet bizi rahatça gezmeğe, konuşmağa mazhar etmiş iken bu günlerde yine bî-huzûr olmaktayız. Hattâ geçenlerde kibar bir aileye mensûb olduğu etvârından belli olan bir hanımefendiye Köprü'de sipsivri bir dilenci takarrüb ederek tâ Köprü'nün ortasına varıncaya kadar iz'âcâtta bulundu. Kadın bozuklu k olmadığından bahisle gitmesini söyledi ise de kim dinler? Bî-çâre sıkılır, bozulur, herif muttasıl omuzu başında, elini uzatmış, vire söylenir. Bir hâl ki ta'rîf edilemez. En nihâyet bir çeyrek vererek başından savdı. Ben bu manzara ile meşgûl iken beri taraftan bir feryâddır koptu. Amâ bir dilenci kadın bağırıyor. Memûrîn kendisini Dâr-ül-aceze'ye îsâl için araba getirmişler, kadın "gitmem!" diye haykırıyor, çırpınıyor, etrafa saldırıyor. Manzara büyük ibret-âmûz. Hükûmet, bir ferdi züll-i su'âlden, sefâletten kurtarmak için kendisine bir âşiyân-ı saadet ihzâr etmiş, da'vet ediyor. Sefile küfrân-ı ni'mette bulunuyor. "Dileneceğim" diyor, mer-

hamet-i umûmiyyeyi tahkîr eyliyor.

Bizde dilenciler ayrı bir sınıf teşkil ederler. Aralarında meczûb, ahmak, budala, âmâ, topal, sarsak, titrek, sulu, ayyâş bulunduğu gibi "fukarâ-yı sâbirîn" dediklerimizin biraz meydâna çıkmışları da vardır. Sebîlciler, okuya okuya gezenler, santur, kaval, ney, kemençe, keman, armonik, saz çalanlar bu takımdandır. Akşamları kasâid ve manzûmât okuyarak bir yerde tevakkuf etmeyenleri ekseriyyâ celb-i merhamet ettiklerinden üstleri başları temizcedir. Fakat dakk-ı bâb ederek evin en ziyâde meşguliyyet içinde bulunduğu bir zamanda ta'cîz edenler sevilmiyorlar. Bunlar arada sırada ayakkabı sirkatiyle de iş görürler.

- İnâyet ola!, çalış! diyenlere 'ben senden nasîhat istemedim, para istedim." fıkrasına yanaşanlar pek çoktur. Hattâ geçenlerde biri garîb bir sûrette idâre-i kelâm etti. Para istediği zât:

"Allah versin", deyince "Allah bana vereceğini sana verdiği paraya kısmet etmiştir, dedi.

Bu türlü hikemiyyât-ı sâilâne ne kadar müfsid-i ahlâktır.

Köprücüler arada sırada yine azıtıyorlar. Fakir olup da hattâ verecek parası bulunmayan ve hâl ve kıyâfetinden muhadderâttan olduğu anlaşılan nisvâna zebân-dirâzâne muâmelede bulunuyorlar. Geçen gün siyahî bir kadına köprücünün söylediği söz o derece bî-edebâne idi ki insan lisâna almaktan istihyâ eder. Köprü umûr-ı hayriyyeden olmak ile parası olanların vermeleri derece-i vücûbdadır. Fakat olmayanlardan sadaka-yı hükûmet olmak üzere aldırılmamalıdır.

9. MEKTUB

Korkumdan matbaaya gidemiyorum. Birkaç gün devâm eden hastalığım hasebiyle müdüre bir arîza yolladım. Okur okumaz, ateş-

pâre-i hiddet kesilmiş ve derhâl yerinden kalkararak:

- Bundan büyük kabâhat olamaz. Hasta olan mutlaka bir yaramazlık etmiştir. İnsan durup dururken keyifsizlenmez, demiş. Muhâtabı:

- Efendim, soğuk almış, ne yapsın?

Daha ziyâde hiddetlenerek:

- Pencereleri kapayıp yata idi. Hele matbaaya gelsin de görür, diye cevâb vermiş. Bir kere bu hâli düşünün, bir de benim havfımı, Ben çoktan iyi oldum ama, gidemiyorum ki. O haftalık "Ma'lûmât"ın seyyâr muharriri de dayak mes'elesini yazmış. Bütün bütün ihtiyârım elden gitti. Ne yapayım? Hiç başka çâre yok. Köprü'de filân tesâdüf edip şıkça bir temennâ ile isti'fâ-yı kusûr etmeliyim, derken geçen gün karşı karşıya gelmeyelim mi? Bende bir halecân, direktörde bir hayret! Kemâl-i vakar ile hitâb ederek o

- Bu gün mutlaka mektûbunu yaz, matbaaya yolla, tarzında emir vererek bilâ-selâm ayrıldı.

Bende bir sevinç! Durup durup, haniya Kadıköyü'ne işleyen beş numaranın istop kumandasını müteâkib çıkardığı "ooh, oh!" edât-ı nidâsını tekrâr ediyorum. Lâkin ne yazmalı? İnsan garîbtir, hissine en ziyâde te'sîrâttan şeyleri dimağında tekrar eder. Benim de dimağımda muttasıl renk renk sadâları dönüyor. Ta'bîr câizse dimağım velvele-i rengîn içinde bulunuyordu.

Bu te'sîrle yürürken Köprü'nün üzerinde kalabalık peydâ oldu. Bir taraftan Ada, Kadıköy, Üsküdar vapurları, diğer taraftan Anadolu, Rumeli kıyılarına işleyenler, iskelelerden topladıkları âhâliyi boşaltıyorlarmış. Tam vakti! Bundan münâsib zaman olamaz. Şu renk kelimesini ta'mîk edeyim dedim.

Nazarım birdenbire nar çiçeği fesli, kahverengi paltolu, beyaz yelekli, bismark pantolonlu, krem eldivenli, cam göbeğinin koyusu, üstü lâden benekli boyunbağlı bir efendiye tesâdüf ettim. İskarpinleri ne renktedir, diye bakayım derken bir çift kula atlı araba hâil oldu. İspir: kır bıyıklı, deve tüyünün açığı kostümde. "Varda!" deyip duruyor. Bir madama fakat, şık. Başındaki şapkaya bizim bahçenin çiçek

lerini yağsanız, yine az gelir. Gül kurusu renginde kar topu gibi iki çiçek arasından parlak, koyu eflâtunî bir tüy ile iki tarafından al ebrûlî iki tüy daha. Şapkanın kenarının biraz yukarısında bir sıra vişne çürüğünü andırır, gelincik alına benzer leylâkî çiçekler var. Beyazı çok, siyahı az bir tül, ondan sonra galibardanın açığı, bombeli, gerden tarafından kabarık ceketimsi bir şey. Yenlerinde horoz ibiğinin açığı dantelâlar. Belde tokalı, siyah İngiliz kemeri. Pişmiş ayva bir jüpon, ayaklarda bal rengi bir iskarpin. Onun da ne türlü bir çorap giydiğini göreyim diye baldırlarına doğru medd-i nigâh ederken, bir feryâd-ı can-hırâş beni titretti. Küçük bir çocuk, zavallı yavrunun mini mini ayağı deliklerden birine girmiş. Denize düşeceğim korkusuyla tir tir titriyor.

Büyük validesi olacak, ihtiyâr bir kadın güvezimsi ferâceli, mangal kapağı yaşmaklı, usûl-ı atîka üzere yapılmış ruganî, yarım potin, elinde tarçınî bir şemsiye var. Derhâl koştum. Gürbüz bir çocuk. "Korkma oğlum" filân diyerek kurtardım. Aldığım duânın hadd ü hesâbı yok. Ben bu hizmeti bitirdiğim esnâda idi ki karşı taraftan beş altı tanesi geçiyordu. Aman ne çarşaflar! İnsan temâşâ ile doyamıyordu. Elektirik alevi, yanar döner, akşam güneşi, parlak neftî. Bu letâfet-i rengârenk bir hırâm-ı işve-füzûd ile güzâr ederken bir ses daha peydâ oldu. Kar gibi beyaz bir yeldirmeye iltică' etmiş olan bir siyahî, bir şeyler söylüyor. Dikkat ettim. Şemsiyenin ucu, yine o deliklerden birine girip kırılmış. O kuzgunî çehrenin üzerinde parlak gözler muttasıl döğecek bir adam arıyor. Artık o çarşafların rengini sormayın. Geçen seneden bâki moda mahsûlü olan kâh ördek başı, kâh kumru göğsü kâh sincabî, kâh yanık al, menekşe moru ile karışık ipek dallı, şeftali çiçeği rengi üzerine serpik sırma rengini andırır işlemeli modaya derece-i tâbiiyeti sahîbesinin bu yâdigâra i'tibârı nisbetinde olarak fes rengi, samanî, fındıkî, nohudî, mavi, tahinî, mor, laciverdî, al, kanarya sarısı, zeytinî, şarabî, denizî, şeker rengi, ekşi karadut, toz pembesi, bunların açığı, koyusu mahlût olarak, komik İngilizin karnaval âlemine benzetmekte hakkı olduğu sûrette mestûr, gayr-ı

mestûr binlerce vücûd pîş-gâh-ı nazarımdan geçiyordu.

Orada doru ata binmiş bir süvâri, ak saçlı bir pîr-i herem-resîde, bakla kırı, yağız, demir kırı, beygirler, boz bir merkeb, alaca entarili biri, abrâş bir hayvan, vapur dumanı gözlüklü bir âlîl, maûn boyalı bir çerçeve, kırçıl bir gazete müvezzi', güvem gözlü bir kız çocuğu, havaî kağıda sardığı paketi koltuğunda tutan bir ağa, lepiska, kumral, siyah saçlı madamalar, tîrşeye çalar renkte bir serv sandık, esmer, beyaz, siyah, buğdayî, kaşmirî insanlar, pembe feraceli bir hanım, vel-hâsıl elvânın derece derece tenevvü'nü gösteren bir panorama ki bunu her yerde görmek nasîb olmaz.

Köprü üzerindeki Rumeli ve Anadolu kıraathâneleri şu mevsimde o derece serin oluyor ki insan saatlerce çıkmak istemiyor. Nezâfet, tahâret, hizmet son derecede olduğundan şehrimizde emsâline tesâdüf etmek güççedir. Fakat eski köprü ile yeni köprüyü rabteden geçitlerin merdiven mahalleri pek ziyâde tehlikeli, yan demirleri kopmuş, kırılmış olduğundan insan inerken biraz sendeleyecek olursa, denize yahut dubaların üzerine düşecek.

Beni Köprücülere kim haber vermiş. Gelip geçerken birbirlerine gösteriyorlar. İhtârımız sem'-i kabûle olunmuş ve tenbîh edilmiş olmalı ki bu günlerde ahvâl-i gayr-ı lâyıka görülmüyor. Hattâ para vermeyenlere bir kere ihtâr olunuyor. Galiba bu ihtâr da dalgınlıktan ikâz için olsa gerek.

10. MEKTUB

<<Baba Yâver>> e dedîye (dédiée)

Geçenlerde ehibbâ-yı azîzeden biri işkembe ve işkembeciler bend-i mahsûsu hakkında deverân eden mübâhasâta dalarak Galata lokantalarının et'ime-i rûz-merresi hakkında icrâ'-ı tedkikâta başlamış ve bu bâbda der-dest ettiği listeyi taraf-ı kem-terâneme yol-

lamış olmakla leffen ü alenen takdîm-i huzûr-ı şikem-perverleri kılındı.

ÇORBA

Kokulu işkembe çorbası.

ETLİLER VE BALIKLAR

Paçavra haşlaması, kılıç kebabı, kalkan kebabı, şiş kebabı, süngü kebabı, çoban kebabı, keçi kebabı, orman kebabı, kuzu başı, hafta başı, fileto pâne, ben kül oldum yâne yâne, beyin tavası, ton ton havası, kuzu fırında, omlet de jarden, kotlet de eski şaten, kızartma, sarartma, morartma, Okmeydanı mektupçu su bize bu kadar sarma, pantolon paçası, kuş dili, at meydanı, taş kasap (hep bir hesâb) yahni kapan, acem aşirân, salma tomruk.

SEBZELER

Semiz otu bastı, aftos suratı astı, tramvay silkmesi, zeytinyağlı çınar dolması, Yeni Bahçe, Bostancı.

HAMUR İŞİ

Asîde ma'kasîde, mantarlı pilav, kantarlı çilav, Unkapanı, altı kere altı, asma altı, yel değirmeni, bulgurlu, pencere gözlemesi, segâh maya.

TATLILAR

Kaymaklı tulumba tatlısı, hortumun iki katlısı, balcı kızı (daha tatlı), dilber dudağı, sabâ bûselik, südlâç, ağzını aç.

-Tencere haricinde bulunanlardan: salata, limoncu küfesi, Balık Pazarı muhtırası, Sirkeci büfesi. (kadehi kuruşa)

MEYVELER

Top atan', Dekadan, adam aman ne derde? (ne sevdâya uğradı garîb başım ne derde!)şeftali sokağı, incir köyü, fıstıklı, fındıklı, Bağlarbaşı, narlı kapı.

ŞURBİYAT

Ördek rakısı, pehlivan yakısı, (etîbbânın rey'ine göre eczâhânelerden verilir.) züğürtler şampanyası, Terkos Kumpanyası çay-ı ma'vay vay var, Kızılırmak, Zincirlikuyu.

11. MEKTUB

Taze Havâdis

Cinâs ve tecnîse meyyâl ve ârzûlarıyla meşhûr olan (eskiler alayım.) tüccarînin ba'de-mâ (eskiler sa'talım) nâmıyla anonim bir şirket te'sîsine karar verdikleri ve keyfiyyeti İştayn, Mayer, Tring mağazalarıyla bi-l-umûm üdebâ-yı cedîdeye ihbâr ettikleri işitilmiştir. Nev-hevesler sokağa çıkmayın.

(Tribuna) gazetesi ahîren yazmış olduğu bir makalede, İtalyalı hakîm-i meşhûr Viko (Jean Babtis Vico) nazariyyât-ı âlimânesinde şekl-i terakkiyi helezonî olmak üzere tavsîf eylemiş olmakla üdebâ-yı cedîdemizin dahi bu isre sülûk ederek ve fakat daha sîmîn olmasına dikkat eyleyerek bir şekil vücûda getirmeye çalıştıkları derceyliyor.

"Derdine devâ bulamayanlara" ser-levhâsıyla gazetelere i'lân veren doktor müsâbaka etmek üzere meşhûr Kadıköylü "Kanbur Terzi" matbaamıza gelerek atîk akçe hesâbıyla yüz dirheme dinleyeceğini beyân ediyor. Okmeydanı mektubcuları hazır olun.

Sû'-i hazm, iştahsızlık, kan kuvvetsizliği, kalp rahatsızlığı gibi hastalıkları (şâyân-ı hayret bir sür'atle) izâle eden (fosfodin) nâm

ilâcın mürûr-ı zamân ile ihtiyârlayarak günde iki mil kat'edebilmekte olduğu eczâhâne-i Türkiye'nin geçenlerde attığı parakende hesabâtından anlaşılmış imiş.

Ma'lûm a, nezlenin her iki nev'i de geçicidir. Rivâyete nazaran geçmemesini isteyenler Portaklis şurubundan içtikleri halde kemâl-i hiddetle muvaffak oluyorlarmış. (El uhdet'ül Ale'r râvî)

Eczâhânelerde "pehlivan yakısının" her talebe verilemeyeceğini ve öteki berikinin umûr-ı tıbbiyyeye müdâhele edemeyeceği rey'-i tıbbiyânesinin taharrî-i esbâbına mütevessil olan bir zât encâm-kâr-ı hall-i müşkil edebilmiştir. Ma'lûm üzere yiğit lâkabıyla anılır.

Reji idâresi "Bafra" tütünleri hakkındaki nazar-ı dikkatini değiştirmiştir. İdâre-yi mûmâ-ileyhâ bu tütün paketlerinin yaldızı kemâ-kân bâki kalmak ve yirmi beş gramdan beş gramı tarh ve tenzîl kılınmak şartıyla beherini iki kuruşa fürûht etmektedir. Tütün fiâtını indirmiyor diye Reji'den şikâyet edenler gözlerini dört açsınlar!

Sahne-yi Âlem'de câ-be-câ meşhûd olan garâib-i tabîiyye cümlesinden olarak bir tiyatroda oyun oynandığı sırada bir demet menekşe zuhûr ederek koklayanların burnunu düşürdüğü haber veriliyor. (Acaba ben de koklayayım mı? Ne dersiniz?)

"Veresiye içenler iki def'a sarhoş olurlar" hakikatine nazaran meşâhir-i ayyâşînînden Bekri Mustafa'nın bin bu kadar sene yaşamış olduğunu yeni takvîm yazıyor.

Bütün şuarâ-yı cedîdenin bir araya gelerek (kar yağdı, kar bastı, kar topu, karlı dağı ben aştım geldim, kar gibi beyaz, karfiçe, karlık, kartal, karga) ünvânlarıyla manzûmeler yazacağı şâyi olması üzerine Baba Yaver'in kar helvasından ferâgat ettiği söyleniyor.

12. MEKTUB

Alâkaya dâir...

Ma'lûm a, aşk ve muhabbet su götürür şeylerden değildir. İnsan bir kere fitili aldı mı idâre kandili gibi tâ-be-seher yanar, tutuşur. Hani ya, bekçinin biri bir eve girmiş, odada sopası dizinde muhabbete dalmış da kadının kocası gelir gelmez, yüke tıkılmış, bir esnemiş, bir daha esnemiş, dalar dalmaz, rüyâsında nöbetçi gelmiş "evde yangın var" diye bağırarak bütün mahalleliyi ayağa kaldırmış, diye bir hikâye yok mu? İşte insan o hikayedeki bekçi gibi bangır bangır ünler. Fakat herkese rüyâda nöbetçi gelmez. Herkesin de alâkası bir olmaz. Kimisi içinden yanar da belli etmez. Yalnız cânânına lehîb-i can-sûz-ı aşkı "ah" sûretinde gösterir. Yahut manzûr-ı çeşm-i ibtihâcım olan şu türlü bir mektûb ile anlatmaya çalışır.

<<Sevgili Cânânım>>

Beni sönmez ateşlere yakan dîde-i fettânını görmeyeli kalbim cehennem alevleriyle harâb oldu. Yanıyorum, o günden beri yanıyorum. Hatırında mı? O gece ben sana kömürlükte i'lân-ı aşk ederken bekçi "yangın var" diye bağırmıştı da sen "acaba nerede?" diye kulak verir vermez, ellerini "sîne-i sad-pâreme" götürerek yavaşça:

- Burada! demiş idim. İşte hâne-i dilde o gece başlayan ateş henüz sönmedi ve sönmeyecek de:

Bu nâr ile ben kabre girersem bilirim ki
Dûzah tutuşur şûle-i âh-ı elemimden

Mektûb lâtif değil mi? Lâkin belâya bakın ki cânân mektûbun hâvî olduğu nikât-ı muharrike-i şâirâneyi ciddî telâkki ederek bir âh ederse evi, kömürlüğü ateşe verir diye, bî-çâreyi bir daha kabûl etmemiş! Bence de cânân haklıdır. Fakat ben bu ateş-dili ele geçirirsem matbaadaki hücre-i mahsûsama hapsedeceğim. Zirâ mangal bile yakılmadığı için zemherîr zürefâsı gibi tiril tiril titriyorum. O bana der dini yanar, ben de dinler ısınırım.

Ziyâdece çakır keyif olmak mu'tâdı olan mey-keşân-ı zemâneden biri geçen gecelerde düşe kalka hânesine giderken yolda sızacağını nasılsa kestirmiş ve fakat ortalığın çamur olması hasebiyle derdine bir çâre bulmayı da kurarak genişçe halkalı bir evin kapısına kolunu geçirip kaimen nâim olmuş iken, o aralık hâne sahibi dışarıya çıkmak için kanadı hızla çeker. Hâlbuki kanat dahîle doğru bükülünce nâimin kolu acır, kendini kurtarmak için o da asılır. O açar, bu kapar. Müddet-i medîde devâm eden bu arbede en sonra sarhoşun çamurlar üzerinde bir secde-i şükrân ve sâhib-i hânenin dahi kol demirini zahr-ı bâba kemâl-i sür'atle vaz' ederek feryâd ü figânı ile hatime-pezîr olur.

Al tavanlı yüksek oda
Gelin mi oldun, gelin mi oldun?
Evvel sen benim idin
Şimdi ellerin mi oldun?

Manzûmesinde vezîn ve kafiye olmadığını iddiâ edenlerin:

Boynuma kabak takarım.
Hovardayı gözden çakarım.
A dinga dinga din kabak.
Sevdiğim kıza bak.

şarkısındaki kavâfînin mukayyed olduğuna karar verdiklerini Karşı gazeteleri yazıyorlar.

Kesret-i ayş ü nûşdan dil altı olan biri geçen Kandil gecesi fitil gibi dolaşmakta iken düşüp kelle-i bî-medârından kaldırım çiçekleri peydâ olmak ile zürafâdan biri beyt-i âtîyi bil-inşâd mû mâ-ileyhe vermiştir.

Kandil günü gök kandil olup gezme sokakta
Bayram günü meyhânede yat, kalma konakta.

-Ma'lûmât -

Pek iyi ama, ramazanda ne yapsın?

-Mektûbçu -

Leyâl-i mâziyyeye mahsûben akşamdan ayılmaya gayret etsin.

13. MEKTUB

"Havâdis-i Belediye" terkîbini kabul eder misiniz? Bu tabîr-i cedîd de adetâ havâdis-i medeniyye nev'indendir. Yek-diğerine pek ziyâde yakındır. <<Havâdis-i medeniyye>> sütunu altında bulunan fikarât-ı ihtirâât-ı cedîdeden, keşfiyât-ı mühimme-i ilmiyye ve fenniyeden ıslahât ve tertîbât-ı sınâiyyeden vesâir şeylerden bahis olduğu gibi havâdis-i belediye dahi yalnız bizim şehirde icâd edilen şeylere inhisâr edecektir. Bu hafta zarfında havâdis-i belediyeye dâir muttali' olduğum havâdis-i mühimmeyi mu'teber Ma'lûmât gazetesine irsâl ediyorum.

Makrıköyü'nde ikamet etmekte olduğum cihetle karyenin ahvâl-i belediyyesine oldukça vakfım vardır. Müdür-i sâbık bin zahmet, bin meşakkat ile orada bir bahçe vücûda getirdi. Bahçede ağaçlar, çiçekler bitti, otlar, çimenler çıktı. "Lâk" dedikleri bizim büyük havuzlardan bir tane yapıldı. Su verecek makinesi yerli yerine konuldu. Nisvana, zükûra mahsûs yerler ayrıldı. En son buraya müste'cir bulundu. Onlarca münâkasa kaimesi denilen kağıt neşredildi. İmzalar teâtî kılındı. Fakat bir mes'ele muallâkta kaldı. Biraya izin verelim mi vermeyelim mi? İki komşu: "hayır, olmaz"der. Zâbıta: "bizce mâni' yoktur" diye cevâb verir. Bahçe, kahve işlemez. Tekrar belediyeye mürâcaat edilir. "Bir şeye benzetiriz cevâbı verilir. Nasıl?

Kadıköy Belediyesi de Haydarpaşa rıhtımını imlâ' için önüne gelen yerde toprak doldurmaktadır. Pekâlâ! Fakat yerler mukavemetten acîz olduğu için geçen gün bağ arabalardan birine râkib olan bir familya halkı arabanın dolan yerlerden birine batıp devrilmesi yüzünden az çok rahne-dâr, cerihâ-dâr oldular. Güç hâl hanımlar, araba kurtuldu. Zannederim ki biraz dikkat, epeyce büyük kazâları savuşturur. Münâsebet gelmiş iken devâir-i belediyyeye bir ricâda bulunayım. Bizim arabacılarımızın hâlini kendileri bizden daha iyi bilirler. Bir kere daha tenbih edilmez mi ki merkuman inân-ı ihtiyârî her yerde beygirlerin çenelerine bırakmasınlar. Bahçekapısı'ndan Köp-

rü'ye gitmek kadar şehrimizde tehlike atlatacak bir yer tasavvur edilemez. Ya Köprü başında? Maâz-Allah! Zaman oluyor ki âhâli eynül-meferr diye birbirinin üzerine çıkıyor. Üstü başı temiz bir zât görmesinler, yirmi tane araba birdenbire hareket ederek zâten mevki'e nisbetle dar olan o meydanı kaplıyorlar. Geçen gün iki kadın ile üç yavru, bunların arasında birbirini kaybettiler. Çocuklar "anne, abla" diye bağırışır, kadınlar "kızım, oğlum, kardeşim" diye haykırırlar. Fakat kim dinler! Yine gerdûne-rânân: Beyefendi, efendi, küçük bey, gözlüklü efendi, paşa baba, hanımefendi, küçük hanım, diye feryâd etmekte devâm ettiler. Kadınlar, çocuklar güç hâl ile kavuştular. Üç dakikada bir hasret ki ta'rîf edilemez.

Hatırda mıdır? Tezyînât-ı belediye nâmına olarak arabacıların yek-nesak roba iktisâsına mecbûr edilecekleri söylendi idi. Bu fikir bir kere vücûda gelse idi, ne kadar şık olurdu. Eğer buna himmet edilir ve kamçıların ipleri de küçültülürse, hakikaten belediyeye nâmına hizmet edilmiş olur.

14. MEKTUB

Sıcaklar ziyâdeleştikçe serin yerler aramak âdeta tabîî bir ihtiyâç hâline giriyor. İnsan Boğaz'da yükseldikçe yükseliyor. Ben bile muvakkaten Göksuyu'nu bırakarak Sular'a doğru aktım. Büyükdere'de biraz oturup karnımı doyurayım, diyerek uzunca, bahçesi denize müntehî bir lokantaya girdim. Sofrada alafranga, beyaz, kar gibi örtü. Takımlar temiz. Ortada bir liste.

Ben zâten deniz havasını bilirim. Beni her zaman acıktırır. Lüzûmundan ziyâde masrafa sokar. Listeyi alır almaz, mürettebâtın kâffesinden birer tabak yemek istedim. Ne de güzel ne de mâhirâne yazılmış: Piliç suyuna çorba, piliçli pilav, pirzola, tas kebabı, orman kebabı, şiş kebabı, dağ kebabı, Büyükdere kebabı, patlıcan kebabı,

kuzu ciğeri, kuzu başı, kuzu fırında... bunlar et nev'inden. Gelelim sebze-vâta: Patlıcan beğendi, patlıcan nusakka, patlıcan oturtması, patlıcan silkmesi, patlıcan imambayıldı, patlıcan dolması, ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri, bamya (etli), domates dolması, türlü (güveç ile). Balıklar: Barbunya (tavası), kefal (pilâkisi). Yemişler: Kavun, karpuz, şeftali, armut (akça). Şarap. Envâ'i peynir.

Tamam! Her şey var. Fakat hangisini yiyeyim? Çorba : hava sıcak. Tereyağlı pilav, sonra piliçli pilav: birdenbire tıkar. Piliç kızartması: kupkuru. Piliç soğuğu: söğüşten ne çıkar? Piliç ekşilisi: kimbilir nasıl şey? Biftek : burada pişirmezler. Fileto: (Yani) de olup yemeli. Pirzola: bizde de yapıyorlar. Tas Kebabı: yemeden bıktım. Orman Kebabı: burası yeri değil. Şiş Kebabı: biraz durdum. Dağ Kebabı: işitmediğim bir taâm Büyükdere Kebabı: şaştım. Patlıcan Kebabı: şiş kebabından ne farkı var? Kuzu ciğeri: vakti geçti. Kuzu başı: işkembeci dükkânında mıyım? Kuzu fırında: şimdi tatsızdır. İzmir Köftesi: hiç sevmem. Patlıcan beğendi: patlıcanı ez, üzerine tas kebabı koy ver müşteriye, yenmez. Patlıcan silkmesi: kezâ. Patlıcan imambayıldı: zeytinyağlıdır. Patlıcan dolması: bir tanesi yenir. Ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri: sebze dedik a! Bamya (etli): sıvışık. Domates dolması: iyi pişiren olsa. Türlü: karmakarışık şeyden hazzetmem. Barbunya: Bu fenâ değil, hem alafrangada önceden balık yenir. Kefal pilâkisi: şimdi hiç yenmez. Kavun: acaba topatan mı? Karpuz: soğuk mu? Şeftali: sulu mu?. Armut: porsiyonu kaça? Şarap: yerlidir. Envâ'i peynir: ma'lûm a, kaşar, beyaz, gravyer, flemenk.

Ben bu mülâhaza, bu tereddüt içinde iken cingöz bir garson:

-Efendim, ne buyuracaksınız? dedi. Artık düşüneyim olmaz. "Şiş kebabı" dedim.

Dedi ki:

- Yanına biraz fasulye koysun mu?

- Peki, fakat önceden bir barbunya ver, şarap getir, yemiş de getir, dedik. Emirlerim sırasıyla icrâ edildi.

Taâm esnâsında sordum:

Buraya ne derler?

- Pamuk Yani.

- Pamuk Yani mi? Dikkat ettim. Topuz gibi biri. Beyaz bıyıklı, karnı çenesinden ziyâde ileriye fırlamış. Pekâlâ! Ağzımızı sildik. Borcumuzu sorduk. Herif pamuk değil, pûlâd imiş. "otuz beş" demesin mi? Ağniyâ-yı ehibbâmdan biriyle bazân böyle yerlere gelip de ben gar sonun hesâbını tedkîke kalkıştığımda:

-Dokunma. Buralarda hesâb sormak ayıptır, derdi. Keşke demez olaydı. Her nasihati tutmam da bu zararlı nasihati tutarım. Kuzu gibi iki mecidiyeyi verdim. Silik bir çeyreği der-cep ederek, düşünüp de kuvve-i hazmiyyeyi ihlâl etmeyeyim diye birdenbire dışarı fırladım. Daha kapıdan çıkar çıkmaz, bir araba durdu. Benim ağniyâ-yı ehibbâdan dediğim zât içinde. İçimden biraz evvel gelse idin, ne olurdu?. Diye söylendim. İki taraftan bir "vay" dır gitti. Sordum:

- Nereye?

- Bendler'e! Haydi berâber gideceğiz.

- Olur.

Arabaya atladık. Daha ömrümde Bendler'e gitmemiş idim. Bu ziyâret-i evvelâdan hâsıl olacak sevincin ziyâde olacağını tahmîn ediyordum. Her ne ise! Araba zıplar, biz zıplarız. Maltız Mahallesi'nden geçtik. Karakolun önünden Büyükdere çayırına girdik. İnce, pürüzlü bir zurna sadâsı, gürültülü bir davul bizi karşıladı. Eski tunç rengînde iki kıptî, yerden temennâ ederek, arabaya yaklaştılar. Refîkım biraz şık, hoppaca olduğundan:

- Biraz dinleyelim, dedi. Durduk. Zurnacı boğazının yan damarlarını şişirerek, bir "meded" kopardı. Yahey! Davul da basso tutuyor.

Uşşak üstünden biraz gezinir gezinmez:

Allının allısıyım ben

Kara kızın ablasıyım ben diye bir feryâddır koptu. Meğer nazenîn-i cemâl etrafımızı sarmışlar. Başlarında tabiî çiçeklerle müzeyyen örtüler, rengini atmış, önü yırtık mavi yeldirmeler, kırmızı renkte

şalvarlı entariler, o hınalı(kınalı) parmaklar, rastıklı kaşlar, kar gibi dişler, sicim gibi örülü perçemler. Arada bir göbek hoplaması, nasıl ta'rîf edeyim, bir nağme, bir tarâb ki hakikaten kıbtîyâne.

Hava değişti. Yine hep bir ağızdan:

Sevdiğim Bursalı Bursalı,

Bana gel her salı, her salı.

türkü sûne girdiler. Arada bir mâni:

Adam aman ne derde

Belâya ne uğradı

Garîb başım ne derde?

Ben onun kurbanıyım

Beni sevmez ne eder de?

Ooh! Yahey! Yaşa!

Yarım saat böylece ârâm ettikten sonra yine yolumuza revân olduk. Sultan suyu denilen mahâle geldik. Bir alay da orada koptu. Zurna, klârnet, davul, çifte nekkâre, laterna. Bir mecmûa-yı tarâb ki alaturkası da var, alafrangası da. Orada da birkaç hava dinledikten sonra, yine yollandık. "Kanbur" deniyor, bir yere geldik. Burası sâkin, gürültü yok. Karşımızda koca bir taksîm, yapılır şey değil. Kemâl-i tevâzu ile altından geçerek yürüdük. Bendler, hakîkaten âsâr-ı medeniyye-i Osmaniyyeden nişân verecek müessesât-ı cesîmeden imiş. Hayret içinde kaldım. Mevkiin letâfeti, o ormanların güzelliği fikr-i şâirâne için epeyce sermâye verir. Neçâre ki zurna bizi orada da yakaladı.

Büyükdere piyasası pek güzel oluyor. Akşamın saat on ikisinde ibtidâ eden bu gezinti, gecenin üçüne, hattâ dördüne kadar imtidâd ederek gündüzün cayır cayır yanan âteş-zede-gân gecenin tarâvet-i bî-karârından şöylece istifâde ediyorlar. Mevkiin enzâr ü efkâre bahşettiği revnak hasebiyle bu piyasaların parlaklığı ziyâdeleşiyor. Fakat gazinoda oturmak için epeyce yürek ister. Kendine güvenmeyen içeriye girmesin. Ne diyorlar, biliyor musunuz? İnsan Büyükdere'ye para yemeye gelirmiş. Doğru fakat vapur parasına kadar soyu

lursa burası biraz endişe vermez mi?

Kemanî-i şehîrimiz Tatyos, bu sene yine Çırçır'da kemanını öttürüyor, fasıllar yapıyor. Karakaş, Kanunî Şemsi, Tanburî Yuvakim birleşmişler. Fakat geçen pazar günü gibi yağmur yağacak olursa, tente altında oturmak hoş kaçmıyor. Maa-mâ-fih dinlenecek bir saz takımı da varsa o da ancak bu takımdır. Çırçır sâhibinin hüsn-i tabiâtı zâten müsellemimizdir. Derme çatma şeylere iltifât etmez. Ne dersiniz? Tuzlu şeyler yeyip de Sular'a gitmek âdeti henüz kaybolmamış. Ben bile sevk-i tabiî ile sardalya yiyip gitmeyeyim mi? İç bre iç! İnsan kurbaya dönüyor. Bereket versin, su durmuyor, akıyor. Yoksa ben de İstanbul'a davul gibi bir karın ile inecektim.

16. MEKTUB

(Aşık ile ma'şûka bâbındadır.)

Fecî' ve gayet sûzişli bir komedya

Perde: 1

Fasıl : 2

Tablo :3

Kanto :4

Balet :4

(Perde açıldıkta) Alafranga bir yatak odası. Yan tarafta bir mermer masa üzerinde lavmana. Onun yanında örtülü, ayaklı çekmeceye benzer bir şey. Sıkı sıkıya kapanmış pencereler. Tek, madenî, kabarık bir karyola, kanepe, iskemle, sandalye, koltuk, yastık. Geyik evini musavver bir levha. karpuz, üzüm, şeftalili bir levha daha. Yaz mehtâbı. Hava sıcak. Aşık ayakta, terini siliyor. Ma'şûka köşede oturmuş, gözlerini süzüyor. Mükâleme Fransızca cereyân ediyor.)

Ma'şûka:

- Siz beni seviyor musunuz?

. Aşık:

- Bütün kalbimle, madam.

- Ne vakitten beri seviyorsunuz?

- (Bir hayli düşündükten sonra).. İşte o günden beri...

- Off!...Hava da sıcak, şu ceketimi çıkarır mısınız?

- Başüstüne! (Vişne çürüğü, üzeri siyah kaytan ile oymalı, yakası sarımsı dantelâlı, kısa ve dar kollu ceket çıkarılıyor. Ufak, düz bir gerden ile bir karış mesâha-ı sathıyyede dekolte bir göğüs, yumuk iki omuz görünür.)

- (Süzülerek) hâlâ seviyor musunuz?

- Şüphe mi var madam... Görmüyor musunuz? Neler çekiyorum? Hava da pek ağır! Şu korsemin bağlarını çözer misiniz?

- Başüstüne madam! (Çözer çözmez, "puf" diye bir göğüs sadâsı. Dümbelek bir karın şişkinliği.)

- Oh! biraz genişledim.

- Evet...

- Benden evvel bir başkasını sevdiniz mi?

- Kabil mi? İlk âlâkam, ben yalnız sizi sevdim, severim, seveceğim, seviyorum.

Teşekkür ederim. Fakat siz de sıkılıyorsunuz. Ceketinizi çıkarın.

- Başüstüne, madam!...

- Yanıma oturmaz mısınız? Lâkin bu harâret ne olacak? Jüpon bile sıkıntı veriyor, çıkarır mısınız?

(Beyaz dantelâlı diğer bir şey daha)

- Lâkin siz de terliyorsunuz. Yeleğinizi çıkarın. Boyunbağınızı çözün.

- Peki, başüstüne madam!...

- Aşk hakkında fikriniz nedir?

- Sizden başka fikrim yoktur. Yanıyorum.

- Bari gömleğinizi de çıkarın.

(İnce ten fanilâsı aralığından bir iki göğüs kılı perçemi.)

- Ah! Madam..

- Söyleyin mösyö...

- Fakat iskarpinlerim de...

- Çıkarayım.

- Zahmet ama, çoraplarını da çıkarır mısınız?

- Başüstüne!...

- Ya, siz pantolonunuzu neden çıkarmıyorsunuz! Aman ne kadar da esniyorum.

- Karyolanıza yatsanız a...

(Güm, diye bir ses. Madam yatakta. Mösyö ayakta...)

- Sizin uykunuz gelmedi mi? Uyuyalım mı madam?

- Elbette!...

(Güm, diye ikinci bir ses daha. Ah! Of! Of!)

Aşık kendi kendine:

- Başımda bir ağırlık var. Evet, evet uyumalıyım. Çâresiz uyumalıyım.

(Derin, dik sesli bir esneme. Gözlere su hücûmu. Çene ayrılmaları. Ufaktan nefes. Gözlerde alâjapone istitâle. Bir esneme daha, bir daha. Kalın, haykırtılı bir esneme daha. Pesden bir horultu, burun ıslıkları, bir iki ağız şapırtısı... Tek tük lâfımsı sadâlar ... Horultu)

- Bu mösyö mutlaka ahmaktır... Mutlaka benimle eğleniyor. Benim gibi bir kadınla eğlenmek ha!..

(Güm, diye üçüncü bir ses daha.. Mösyö karyoladan aşağıya. "Aman" sadâları... Çırpınma. Apartmanda telâş emâreleri. "Ne var?" sadâları. Anahtar şakırtıları. Mösyöde telâş. Yere düşmüş. Yerde, akşamdan kalma kadeh varmış. Ayağına tesâdüfle kırılmış, kesmiş. Kan akıyor. Basamayıp sekiyor. Kapıdan "tık tık" darbeleri. "Açın" diye bağırtı. "Bu ne rezâlettir" sözleri. Meğer sürahi de devrilmiş, aşağı odaya akmış.)

17. MEKTUB

(Cenâb-ı Hakk şehr-i sıyâm-ı mübâreki cümle mü'minin ve mü'minât hakkında müteyemmen eylesin, âmin.)

Şu sûretle arz-ı tebrîkât eyleyişimden maksadımın ne kadar samîmi olduğunu elbette hissetmişinizdir. Gerçi pek çok söylenmiştir. Fakat gönüller doğru hissettiğini doğru ifâde etmek için başka ta'bîr bulmaya ihtiyâc görmez, değil mi? Gelelim sadede:

Elde işkembe fener, arkada zenbîl-i sahur
Gece faslında şikem-hârelerindir meydân

Beyt-i bercestenin nazım-ı ebedî-ü'l-iştihâra olan Sâbit-i Merhûm şimdiki İstanbul şehrinin tenvîr şirketini idrâke muvaffak olmuş ve zenbîl modasının geçmiş bulunduğunu görmüş olaydı, mısrâ'-ı evveli ne türlü bir şekl-i edebiyye vaz' ederdi? Bunu halledene taraf-ı nâciz-ânemden büyük cek bir âferin verilecektir. İşte biz şuârayı ve üdebâyı yine Merhûm'un:

Yevm-i şekk niyetine şîre sıkarken yâran
Sıkboğaz etti gelip şahne-i şehr-i ramazan

Matla'-ı güzîdesinin nâtık olduğu "sıkboğaz" etmek masdar-ı mürekkebiyle şöyle bir zamanda sıkboğaz ederiz. Er olan meydâna çıksın. İkinci mısra'a gelince, orasını Baba Yaver'imiz halletsin.

Oruç halibu ya! Vakit geçirmek lâzım. Elde, yerlere sürünür kuka tesbîh, belde def-i cû'a medâr olur fikriyle yün kuşak. Dilde mani'-i harâret olur zu'muyla şapırtı, belki öteberi görürüm hevesiyle gözde gözlük, omuz ileri, sırt geri, hırâmân, nâzân, dîdeler süzgün, suratı çuk, dudaklar (irtiâş-ı asabî)[1] ilelerzân, 'yılbaşı yevm-i şekk" diye akşamdan ziyâdece kaçmış olduğu için vücûdun kâffe nevâhî[2] ve kasabât [3] ve ecvâf [4] ve adalâtı [5] perrân olarak gezinirken

1- Istılahât-ı fenniyyedendir.
2- Kezâ
3- Kezâ
4- Kezâ
5- Kezâ

hatırıma yine bizim gazeteler geldi. Aman efendim! Gülbre, gül! Nelâtif şeyler! Bunlar da tonton! O ne tuhaf isimler! Neler, ne makaleler! Hele i'lân kısmına bakın! Bizim Mösyö Baldo'nun kuvvet vermek için ispirtosuz, halis İngiliz kınakınasını derhâl görürsünüz. Bel ağrıları na şifâ imiş. Biraz daha ileriye gidin, yine onun balık yağı. İnsanı semirtir imiş. Ricâ ederim, biraz daha göz gezdirin: (ehl-i merâka) mahsûs terzi mağazası[6] zîk-i nefes ve göğüs nezlelerine mahsûs ilâç [7] altı ayda Fransızca öğreten bir üstâd-ı şehir. Frengi, bel soğukluğu, tuzlu balgam, mayasıla bakan bir hanım. Köşeye sıkışmış bir letâif cüzdanı geçen yazdan kalma, galibâ hanımelinden ma'mûl bir solgun demet. Akşam ezânının on ikide okunmuş olduğunu gösteren takvîm-i yevmiyye-i ramazaniyye (icmâl-i melâib) nâmıyla Suriye'den gelme bir oyuncu. Yine Portaklis'in şurubu. "Hayret" ser-levhâlı bir saç boyası. Mihyoti'nin konyağı. "İki fikir üzerine makbûldur", diye Rumcadan Fransızcaya, Fransızcadan Ermeniceye, Ermenicedeu yine Rumcaya, Rumcadan bir daha Fransızcaya tercüme edildikten sonra lisân-ı azb-ül-beyân-ı Osmanîyeye intikâl eden bir şey. Yeni câmi ayân ile hareket eden İdâre-i Mahsûsa vapurları. İki gözüm Bank-ı Osmanî'nin yüzde beş faizli i'lânı.... Midenin menba'-ı emrâz olduğunu beşerin taharrî-i hakâyıkla meşgul olduğu zamanlarda anladığını bildiren nefâset-i lezzet... Adlı, sanlı, şanlı bir varaka-i tebliğiyye. Damla tedâvisine mahsûs bir oluk bulunduğunu mübeyyin müjdelerde görürsünüz. Oh! Ey hande! Nerdesin? Bırakın o sahifeyi, geçin mübâhis-i mühimme-i rûz-merreye:

"Servet"de Şehzâdebaşı, Fatih, Haliç, Aksaray, Fındıklı muhâbirleri gırtlak gırtlağa gelmiş, saracak adam arıyorlar. "İkdâm" Birinci Dâire-i Belediye aleyhine yine yazmış, diye bir makale. Biri "kaldırımlar bozuk", öteki "sağlam", beriki "henüz ta'mîrden çıkmış", daha öteki "hiç kaldırımyok" diyor. Efendinin bülbülü (La Muse Ottomane)'

6- Hastahâne olmak ihtimâli de var.

7- Tramvay şirketinin nazar-ı dikkatini celbederiz.

'la muz Ottaman" diye bir mağaza. Edebiyat-ı Cedîde hakkında edvâr-ı edebiyyemizden ma'mûl müteharrik-i bî-nefsihi hulâsa. Boğaziçi'nde Hülyâ mevkiinde bir temâşâ. Hacı Reşîd-i Bî-nevâ'nın dükkânında asılı olan ma'hûd:

Çây-ı mâ hoş-güvâr ü şîrin est

şeklindeki ve ma-ba'dli kıt'a. Dirâyetli yolcu ile ya Rumeli veya Anadolu şimendiferlerinin dirâyetli biletçileri arasında komik, şık, bir tarafı alafranga, bir tarafı alaturka, renk-âmîz şapkalı, fesli bir muhavere. Yırtıcı hayvan şeklinde bir kadın[8]. Cebr-i âlâya ve hattâ tamâmi ve tefâzüliye münâsebeti olan bir muâdele-i sevdâ, Haliç, Dersaadet vapurlarında yolsuzluk vuku'geldiğine dâir "İkdâm"ın bir fıkra-ı latîfesi. Şehir Mektupçusu'nun haftada bir "İcmâl-i Edebî"yazacağını tasdîkan Ayazağa muhabirinin halecânlı ifâdesi manzûrunuz olur.

Ajans Enternasyonal

(Yılbaşı münâsebetiyle biraz geç vârid olmuştur.)

Sirkeci 29 Kânûn-i Evvel: "Hafta-ı Edebî" muharriri üç senelik muntazam Servet-i Fünûn koleksiyonunu hâmilen buradan hareket etti.

Kezâ:-Asâr-ı eslâfın kesretine ve İkdâm'da Dekadan'lar aleyhine yürüyen zevâtın himmetine mebnî, müsademenin men'-i vuku'u için çâreler aranıyormuş. Her iki koleksiyonda salon köşelerinde vaz'edilerek teşhîr edilirmiş.

18. MEKTUB

Ben zâten rûze-dârân-ı ümmetten olduğum için sıyâmdan pek mütessir olmam. Bildiklerimden pek çok kişi benim gibidirler. Ne olacak? Günde kuruşa işkembe çorbasıyla yarım baş suyuna salın-

[8] Aman Yarabbi.

mış söğüş ilebesilenen mideler âlâm-ı cû'a alışmış demektir. Fakat ne hâldesiniz? Burasını anlamak isterim. Acaba evde mama dadıya bir parça bir şey sakla tıp güzelce yedikten ve akşama kadar imtidâd edecek kuvve-i tahammüliyyeyi derece-i şiddetinden düşürmemek için birkaç bardak su içtikten sonra tesbîh-bedest olarak mı çıkıyorsunuz? Dünyada bu tavr-ı riyâ-kârâneyi yutmayanlardan biri de bizim Ayazağa mektupçusudur. Ha! Göreyim seni deyin. Size oruçsuz olup da kendisini halka sâîm gösteren ne kadar beyefendi, ağa, hanım varsa cümlesini birer birer seçip payırır. Bu mahâreti ne sûretle iktisâb ettiğini sorduğumda dedi ki:

-Bundan kolay bir şey yok. Bir kere çehresine bakarım, eğer muharrir çehreli ise oruçlu, direktör simâsında ise oruçsuzdur. Çünkü ikiden biri senenin kâffe-i fusûlünde mutlaka aç, diğeri muhakkak toktur.

Ramazanda dalgınlık denilen ciddî veya ca'lî hâlin mûcib olduğu komedilerinsanı güldürür. Hele ben karambol manzarasına bayılırım. Birinin sağ kolu, ötekinin sol kolu hızlıca temâss eder etmez, birer yarım devir icrâ' edilir. Başta fes, bir harekât-ı ihtizâziyye ile tebdîl-i mevki' ederek, püsküller azıcık havalanır. Fakat gözler birer istikamet-i ma'kûse-i in'itâf olarak aklar belirir. Dudaklar mahâric-i esvâtı açıp kapamak için birer manivelâ imiş gibi titremeğe başlar. Bu lerzîş-i ânî, el ve parmaklara veâidiyyeti hasebiyle kalçalardan dizlere kadar sirâyet ederek "sendeleme" denilen hâlet-i fizyolojikiyye husûle gelir. Kalp bi-t-tab'ı darabânını arttırarak mi'de üstlerinden hançereye doğru ürperme nev'inden lâhmi ve şahmi kabarma ile ihtinâk alâmetleri hissedilir. Mâye-i sekr ve huzûru muhtelif-ül-vezn olan ve şekl ve kıyâfeti cinse münhasır bulunanlarda yek-diğere karşı gösterilen gamzeler, imâlar, müjelerin inip kalkması, sakal oynama, çene, gırtlak atması gibi hâlât-ı mütenevvi'a pek garîbtir. İşte bütün bu türlü harekât-ı rakkasiyyeye şiddet geldiği zaman tarafeyn fekk-i dehâna mecbûr olur. Meselâ:

- Kör müsün? Diye boğuk veya gürültülü bir ses çıkar. Onu

müteâkib derhâl:

- Kör sensin! Diye ikinci bir ses işitilir. Bu boşanma bütün kuvayı elektrikiyye kaşlan çatık bir şekle ifrâğa mecbûr eder. Lisân-ı hâlin lisân-ı beyân ve ifâdeye benzemediği anlaşılır. Çünkü o ses:

- Haydi, haydi! Mübârek günde başımı belâya sokma! Diye bir hasbıhâl-ı nâtıkânede bulunur. Halbuki bu darbe-i lisâniyyenin karşı tarafta hâsıl edeceği aks-ül-amel nev'e yani metânet-i kalb ve hiddet-i ârzûya göre mütebeddil olduğundan olabilir ki:

- Senden gelecek belâya hazırım! misillü bir sadâ çıkar. Aman Allah! İşte kızılca kıyâmet kopuyor. Hele mârrîn ve âbirînden beş, on, on beş, yirmi tanesi biri kir ve içlerinden bir iki kıvırcık bey de bulunursa ateş saçağa sarar. Küfür birbirini velyederek arada sırada meşhûd-ı bâsıra-ı dikkat olduğu üzere yumruklar inmeğe veya eller yakalara sarılıp muâmelât-ı cerriyyeye germî verilir. Ma'lûm olduğu üzere husûl-i terakki mutlaka bir nidâ-yı teşvike muhtâçtır. Beşeriyyet bu hissi, bu nidâyı kalbinde tutamaz. Miyâneye girenlerden ehl-i salâh olanlar:

- Ayıptır, etmeyin! Dedikleri hâlde diğer fırka:

- Vur! Vay herife bak! Dızgalı sallandı! Moruğa hampir! diye taltîfât-ı mücâdele-perverânede bulunur. En nihayet polis ayırır. Son perde hepsinden şıktır. Soluya soluya biri bir tarafa, diğeri öte tarafa gittikleri hâlde o dönük gözler muttasıl yek-diğeri ta'kîb eder. Bu enzâr-ı hiddette herşey mümteziçdir. Dayak, sille, tokat, şamar, yırtma, tırmalama, tükürme, ayak altına alma, tekme, çifte, çimdik, ısırış, kulağını çekme, burnunu kanatma, kafasını yarma, boğazını sıkma, boş yerine vurma, kolunu kırma, göğsüne inme, çenesini dağıtma, dilini koparma, avurdunu yırtma, ciğerini söküp alma, kanını içme, beynini dağıtma, bağırsaklarını dökme gibi şân-ı vahşete çesbân her ne var ise birer birer nazarlardan firlayıp ortalığa yayılır. İki kafa yek-diğerini ayıran mesâfe ile mebsûten mütenâsib olarak sallanır. İki elin şehâdet parmakları dahi bu tenâsüb dahilinde "Sen bunu belle!" işâreti çeker. Kâh birinin eli cebinden bir mendil

çıkarıp nâsıyye-i hûy-gerdesini, bıyık ve sakal gibi hıâb içinde kalan yerlerini siler kâh diğerinin eli yumruk hâline girerek cebe sokulur. Fakat omuzlar, dudaklarla beraber bir müddet daha harekât-ı muktesebe-i ihtizâziyyeyi kaybetmez.

Göğüs şöyle böyle öksürme hâlinde şişer, boğaz susar, dil paslanır, gırtlak inip çıkar. Tâ dizlere rehâvet gelinceye kadar jimnastik adıma benzer bir hatve-i gayr-ı muntazama ile meşiyyet-i kahramanâne muhâfaza edilir. Bu komedinin en son perdesi, her ikisinin dükkânda, evde, kalemde, yolda, câmide, tramvayda, trende, Tünel'de, tonlarda, Şirket-i Hayriyye vapurlarında, simitçi, çörekçi fırınları önlerinde, mahalle kahvesinde, kıraat-hâne, tiyatroda, Karagöz'de, çaycı dükkânlarında, iftârda, sahurda, Direklerarası'nda rastgeldiklerine anlatmalarıyla tâ ertesi akşama ve dolayısıyla bayrama, biraz daha ileri gidilecek olursa gelecek şehr-i sıyâma kadar sürer.

19. MEKTUB

"*Hani ya, demirhindi şerbetim!* "diye kulağımda patlayan âvâz-ı şedîd beni o derece korkuttu ki hayretimden az kaldı alabildiğine giden ve üzerime doğru gelen arabanın altında kalacaktım. Kendime gelip de bu narânın geldiği tarafa dikkat ettiğimde sipsivri, gürbüz delikanlı, başında keçe külâh, sırtında salta, bacağında potur, tulumbacı yemenisi cinsinin sivilize takımından ayağında bir yemeni bulunan ve arkasına semâverimsi sarı bir güğüm almış olan birini gördüm. Dikkatimi anlar anlamaz:

-Bu...u...z gibi! Diye bir daha haykırdı. Ben hâlâ suratına bakıyorum. O da muttasıl söyleniyor.

- Şifâlıdırrr! Harâret söndürürrr!

Şaşırdım. Kimbilir ne türlü hâlde kalmışım ki şerbetçi yanıma gè

lerek önündeki bardaklıktan bir bardak çekti, başını eğerek "şır, şır!" diye doldurdu. Sıvalı kolunu uzatarak bize bir tane sundu. Çâr-nâ-çâr içmeğe başladım. Ben içiyorum, o beni âleme şâhid tutuyor:

- Dişlerini dondurdu! Haniya, bu...z! diye bağırıyor. Meğer bunlar İzmir'den buraya kadar gelmiş erbâb-ı ticaretten imiş. Anlar anlamaz, mecrûhîn-i guzât-ı Osmaniyye haklarında gösterdikleri eser-i fütuvvet hâtırıma geldi. Herifçeğizi derhâl sevdim. Hattâ kazansın diye bir tane daha içerek teskîn-i ateş eyledim.

Ben bardağımı teslîm ederken yanımda bir ses daha peydâ oldu. Döndüm: Kurban Oseb. Bu yâdigâr-ı mudhik de susamış fakat verdiğim işâret üzerine şerbetini bardağı doldurmcaya kadar en müntahab-ı taklîd-i tenâsüh-kârânesinde olan müteveffâ Çalgıcı Civân'ın şekline girdi. İçtikten sonra kamburunu çıkararak yürümeğe başladı. Şebetçi de şaşakaldı. Bu sefer hayret etmek bendeno na're-zene intikal etmişti.

Geçen gün Köprü üzerinde tedkîk-i elvân ile uğraşarak hulâsa-yı müşâhedâtımı size yazmış idim. Mektûbun tarz-ı tahrîri erbâb-ı kalemden birinin hoşuna gitmiş ve beni ziyâret etmek gibi bir teveccühde bulunmak üzere bende-hâneye kadar gelmiş ise de bulamamış. Bunu haber alınca bi-t-tab'i "iâde-i ziyâret"ettik. O beni bulamamış ama ben onu bulabildim. Derhâl bahis renkler üzerine açıldı. Dolayı-sıyla lisâna intikal etti. Dedi ki:

- Eğer lisânımız içinde bir renk yazmaklığımı icâb edeydi, ne diyecektin?

Durdum. Sûal garîb ama mühimm. Şaşaladım. Lisâna isbât-ı renk edilir mi? Mavi desem olmaz, kırmızı, turuncu yakışmaz. Al, penbe, siyah hiç münâsebet almaz. İlâ-nihâyet:

- Ben yakışacak şeyi bulamadım. Sizin hatırınıza geliyor mu? diye sordum. Güldü, dedi ki:

- Ben buldum! Lâkin bir renk değil... Mûctemi'. Renk de değil birkaç rengin içtimâ'ından hâsıl olan "mozaik".

- "Mozaik!" sahi pek münâsib. Öyleya, Arapça, Farisî, İtalyanca,

hele şimdiler Fransızca, Türkçe kıyâmet.

- Evet, lisân büyüdükçe yeni kelimâta muhtâc imiş. Meselâ tatlı kelimesi pek eski; kullanılmaz imiş. Onun yerine "nûşîn" kelimesi ikâme edilecek imiş. Ba'de-mâ helvâ-yı nûşîn, nûşîn karpuz, nûşîn renk, nûşîn sühân, nûşîn dil denilecek.

- Fenâ değil! Fakat Türkçesi kalkıp Farisîsi gelirse lisân tecedüd mü eder?

- Onun erbâb-ı kalemden sor. Hattâ geçen gün meşhûr Burje'nin (Bourget) İdil Trajik (Idylle Traqique) nâm eserini okurken bir yerinde "kares blö" (caresse bleue) terkibini görünce üdebâ-yı cedîdemize hak verdim. İnsan bunu nasıl olur da mavi renkli okşayış veyahut "nevaziş-i kebûd-renk" veya mes'ele nazar üzerine olduğu için, "nigâh-ı kebûdfâm" diye tercüme etmez.

Muhaveremiz şu türlü şâthiyyât üzerinde iken Ma'lûmât'ın o günkü müshası da geldi. Garîb şey! Renk mes'elesi var. Bir gün pembe mendil, bir gün mâvi mendil. Birbirimize bakıştık. O da güldü ben de. Nihayet muhâtabım dedi ki:

- Direktörün himmeti. Yazılan hikâyenin hâmız mı olduğunu anlamak için bir muamele-i kimyeviyyeye ihtiyâc görmüş. Üzerlerine turnusol boyası dökmüş, bu renge girmiş.

Elfâz-ı cedîde olduğu gibi ta'bîrât-ı cedîdede çoğalıyor. Meselâ şu mevsimde birine "Şu âdem nasıldır?" derseniz o bürûdetin aksi olarak makam-ı teneffürde "sıcak!" diye cevâb veriyor. Sebebini sordum. Mukabeleten:

- Bugün bizi iz'âc eden nedir, sıcaklık değil mi? O hâlde ben de bu adamın huzûruyla iz'âc edileceğinden "pek sıcak" derim, dediler ve hakk da kazandılar. Bu fikir ben de epeyce hisler uyandırdı. Gözüm ağrıdığı için salol'lu pamuk kullanıyorum. Görseniz ne kadar yumuşak! Ta'kîm de edilmiş. Mikroptan da hâlî. Kokusu biraz yabancı ama rengi. Ah! O reng-i beyaz, pamuk ve-s-selâm. Gözüme sürdüğüm mü bir "nevaziş-i sefîd-fâm" gibi te'sîr ediyor. Ben bu hissin altında yumuşadığım için hani ya lisânımızda "sana gül ile dokunmam"

ta'bîri yok mu, onu ilgâya karar verdim. Bundan sonra yazdığım, söylediğim zaman "sana salol'lu pamukla dokunmam" diyeceğim. Hem gülden, bülbülden bıktık. Hem salol dâfi'-ül-iltihâbdır. Ya gül ile dokunulan yerde ufak bir sivilce ağzı olup da oradan mikrop geçerse. İnsan sevdiğini böyle kazalardan esirgerse, muhabbetini isbât etmiş olur.

Delâil-i âhire ve müsteşhedât-ı cidiyye ile dahi sâbit oluyor ki lisân-ı Osmanî'nin tamâmî-i tevessü'ü için mutlaka Fransızcadan tercümeye ihtiyâc vardır. Her asır kendi kelimesini düzelterek diğer asra bakıyor. O da bir kat daha düzeltip diğerine tevdi' ediyor. Biz de şimdi o ihtiyâc içindeyiz ve ihtiyâcımızı derdest etmek üzereyiz. Bir zamanlar " Hâme-pîrâ-yı tazîm ve tekrîm olan meveddet-nâme-i vâlâları" denilirken sadelik cihetini iltizâm edenler bu kelimeleri zâid görerek ve samîmiyyet ve tabîiyyeti besâseti ifâdede arayarak:

"Kardeşim, mektubunu aldım." tarzında yazmışlardı. Fakat sadelikçiler de dikiş tutturamadılar. Zirâ "Kardeşim, mektûbunu aldım" pek bayağı oluyor.

Rivâyet edildiğine göre, bu cümlenin sadeliği muhâfaza edilmekle berâber kelimeden birinin tayy ve ibtâliyle şu hâle yani "Kardeşim o beyaz veya mavi renkli kağıt üzerine yazdığın satırları hâvî olan zarfı kabûl ettim" tarzında yazılacakmış.

El-hâsıl renk-âşinâ olmak herkes için lâzımedendir.

Renk-aşinâlık dedim de geçen sabah Şirket-i Hayriyye vapurlarından birinde yaptığı "renk" hatırıma geldi. İlk vapur. Daha kimse yok. Varsa da birkaç Frenk. Sigarayı yaptım. Kibriti unutmuşum. Aşağıya büfeye gittim. Kahveci kurulmuş, oturuyor. Kemâl-i tevâzu' ile:

- Bir kibrit var mı? dedim.

- Yok, dedi.

Düşündüm. O masa gibi yerde bir ispirto takımı duruyor. Herife hiç renk vermeksizin dedim ki:

- Ben kahve içecek olursam bunu ne ile yakacaksın? Bu söz elektrik düğmesine basmış gibi herifi yerinden oynattı. Derhâl:

- Buluruz efendim, arayayım.

"Müsâade edin" demeğe başladı. Fi-l-hakika buldu. Çaktı, yaktım. Yüzüne şöylece bir nazar ettikten sonra:

- Kahve içmeyeceğim dedim. Herif, öyle bozuldu ki yüzünün rengi bile değişti.

20. MEKTUP

Dikkat ettiniz mi? Birinci günü, ekser zevâtta eller titriyor, başlar gerden üzerinde bir hareket-i raklasıyye icrâ ediyordu. On bire doğru göğüslerin derece-i inbisâtına göre ağızlar dolusu esnemelerin haddi ü hesâbı yok idi. Hele:

- Öhöl Öhöl diye öksürmeler çekilmez dereceydi. Merâk bu ya! Doktora sordum

- Acaba ne türlü bir hastalık ola?

Dedi ki:

- Bunların cümlesi bayram ertesi geçer.

Ramazan olur da musâhabet ba'de-l-iftar Hacı Reşîd-i Bînevâ'ya baş vurulmaz olurmu? Dün akşam yine musâhabet-i sükkerini ile dem-sâz olduk. Yine o hâlde o tatlılıkta, o kıyâfet, o tavırda Şâir olduğu cihetle ortada dönüp dolaşan (Dekadizm)gürültülerine de âgâh. Hattâ hakkı-ı şâirânesinde ta Bağdad'dan yollanan bir gazeli vererek, şuarâ-yı mûmâ-ileyhüm nazar-ı takdîrlerine arz etmekliğimi niyâz eyledi. Berây-ı hâtır yazıyorum:

Çayınız rengîndir lâ'l-i leb-i dilber kadar
Sohbet-i ihvânınız şîrîndir sükker kadar,
Gerçi ben mehcûruyum hoştur yine dükkânınız
Menbâ'-ı Ab-ı Bekâ vü Çeşme-i Kevser kadar
Müctemi'dir bezminizde dâimâ ehl-i hüner.
Gerçi olsam ben görünmem zerre-i kemter kadar.

Nâme göndermişsiniz hakkımda lûtf etmişsiniz.
Şükr ü hamd ettim o lûtfa karşı dünyâlar kadar
Emriniz üzere bu beş beyti size takdîm ile
Arz-ı ihlâs eylerim yâr-ı vefâ-perver kadar.

Zannedirim ki Şâir-i Şirin-edâ Kebâbçı-zâde Nidâ Bey Efendi birâderimiz bu gazeli tanzîr ile bizleri şâd ü mesrûr buyururlar.

Tâze Havâdis

Perûkâr-ı şehîr-i Selânikî "Mutoş"a iâne sergisi piyangosunun dokuzuncu keşîdesinde 17019 numaralı biletine 10203 eşya numarası bedeli olan on aded lira-yı Osmanî isâbet eylediği ve mûmâ-ileyh kimseye söylememek şartıyle kalfası Mehmed'i göndermiş ise de izdihâmdan girip alamamış olmakla bugün kendisinin gittiği haber veriliyor.

Yüzde yirmisini bana verirse, kimseye söylemiyeceğimi te'mîn ederim.

Kendisini ev halkına bile rûze-dâr göstermek heves-i tıfl-ânesini bir türlü elinden dilinden düşürmeyen sübha-be-destân ümmetten biri hâb-ı girân-ı atâletinden bîdâr olarak derhâl ağızlığına sigarayı takmış ve bir iki nefesle zihn-i perişânını düzeltmek üzere kapıyı sürmelemeyi unutmuş olmakla nasılsa yeğeni içeriye girmiş, tablanın içinden fezâya doğru yükselen dumanı görünce:

-Vay! Dayı bey... ha... sende mi? ... diye izhâr-ı taaccüb eder. Bîçâre ezilir, büzülür. Fakat derhâl bir cevâb-ı münâsib bularak der ki:

- Sahurdan kalma sigara!! (Kimbilir boyu kaç metre imişdir?)

Polis ile sigara içen arasında:

- Efendi sigara mı içiyorsunuz?

Şaşkın şaşkın:

- Unuttum.

- Neyi unuttunuz?

- Sokakta olduğumu.

21. MEKTUP
1000 Lira

İâne sergisi piyango biletlerinin yekse-tâzı erkâm-ı mukayyedenin ser-firâzî olup hisse-i sefâlet -berendâzânesine bin aded lira-yı Osmanî isâbet buyuracağı cedvel-i mahsûsunda mezkûr ve mestûr ve cümlenin gece gündüz hülyâ ve manâsında sâir ve manzûr olan dâfi-i renc ü anâ' ve zaman-ı keşîdesi henüz şeref-i hulûl edemediği cihetle şimdilik sâlib-i huzûr ve safâ olan el-meşhûr ve el-ma'rûf 49775 nâm rakam-ı hafıza-ârânın evlerde kari koca, baba oğul, çoluk çocuk, hizmetçi, uşak, aşçı, ayvaz, ispir, seyis miyânelerinde ve haricde şürekâ, rufekâ, konu komşu, ve-l-hâsıl kâffe âşinâ arasında mûcib-i cidâl ve nizâ' olduğu ve "pay" mes'elesi ile "bana ne verecek-sin, ne verirsin?" mübâhasâtının küll-yevm mütekabilen bir âverde-i zebân-ı istifsâr kılındığı matbaamıza haber veriliyor. Cenâb-ı Hâkk cümle ile beraber bu kullarını da şâd ve hurrem buyursun. Şâyet nice zamândan beridir başımda bir belâ-yı mübrem ve bir musîbet-i hemdem olan tâli-i vârûn ez-kazâ bir takla kılıp da baş yukarıda, ayakları yerde düzgün bir hâle gelecek ve her keşîdede dest-i ra'şe-dârımda yıpranma sûretiyle durarak bana birkaç defa gözlük sildirme, göz şaşalaması ve baş dönmesi sûretiyle naz ve işve eden numara-ı nâçizânem 13871 nâm rakkam-ı aceze tev'eme lütfen ve tenezzülen isâbetine delâlet eyleyecek olursa yüzde on hesâbıyla ammea fukara-yı muharrirîne ve kâffe zuafâ-yı muhâbirîne yüz adedinin i'tâsını gözüme kestirmiş olduğu mu beyâna müsâraat ve eğer havlu, mendil çıkarsa beraberce sirişk-i mahrûmiyyeti silmeye davet ile beraber bağa çubuktan birer nefes çekmeğe me'zûn olduklarını ve sigara kağıtları mes'elesine gelince taksîm ve tevzî'nde elân tereddüdüm bâkî ve sırmalı sırmasız uçkurlara gelince dahi bu bâbda kimsenin şakk-ı şefe etmeye hakkı olamayacağı ve âidiyyeti hasebiyle ma'nîdâr bulunduğu gayr-ı hafî olup bununla beraber albüm gibi parçalan-

- ması kabil olamayan eşya-yı sâirede tamamiyyet-i mâlikiyyetimi ciddden muhâfaza edeceğimi davet-i vâkıa-ı kemterâneme zemîa-ı hasene ittihâzına cür'et eylerim.

fi 3 Ramazan 1316 sene fi 3 Kânun-ı Evvel 1314

İmza
Şehir Mektûbçusu

Tâze Hâvadis

"Eczahâne-i Türkiye" nin ma'mûlat-ı nefîssiyyesinden olup yıkandıkça elleri, yüzleri yumyumuşak eder ve râyiha ve lâtifesi safâbahş-ı meşâmm-ı uşşâk olan allı, morlu, yeşilli, kırmızılı "Nalipas" sabunlarının nezâket ve letâfetine mebnî (hanımeli) nâmiyle tevsîmine karar verildiği ve lâkin alafranga merâsime riâyet edilmek maksadıyle yani o âdette elele tutuşulduğu zaman bonjour ve bonsuvar demek zarûrî bulunduğu cihetle bu iki kelimeden birinin bir tarafa, diğerinin öte tarafa yazıldığı manzûr-ı çâkerânem olmuştur.

"Baldo"nun meşhûr ispirtosuz kınakınasından içenlerin hûcum-u iştihâ ile iftarda "Divan-ı Et'ime" kâffe-i sahâifini hercümerc ettikleri "Baba Yaver" den menkûl-ı rivâyet-i mevsûkadandır.

Divân-ı Et'ime

Cild-i hindîden olur enfes çorba-yı şikem
Diye and içti bize dün gece Bâbâ-yı şikem

Taze kıymayla yumurta yakışırmış sonra
Böyleymiş kaide-i âkıl-ı âbâ-yı şikem

Ne kadar hatıralar yaksa kebâbın kokusu
Yine yanmaz anın âzârına esmâ-yı şikem

Duramaz hırçın olur mide biraz ekşir ise
Terbiye vermiyecek neyleye lâlâ-yı şikem

Ni'mezâ dolma-yı yaprağa halef olsa sezâ
O tavuk göğsü gibi dil-ber-i helvâ-yı şikem

22. MEKTUP

Maârif-i beytiyyeye dâir:

Evlerde etfâli küçük yaştan tahsîl ve ta'lîme başlatmaktaki usûlun bizde daha kadîm olduğunu tebeyyün maksadıyla muallimât-ı kadîmemizden biri âtîdeki bir perde komediye savb-ı çâkerâneme irsâl eylemiştir.

Perde I.

İki çocuk, Sofada.

İkisi birden:

- Birim birim biriki, varın sayın kaç iki. (El çırparak) On ikidir, on iki.

- Birim birim bir altı, deniz dibi kum altı, sayalım; On altıdır, on altı. (Ebe hanım giriyor. Çatık kaş. Torunlarını çağırıyor. Koşuyorlar.)

Ebe Hanım:

- Dünkü öğrettiklerimi ezberlediniz mi?

İkisi birden:

- Üçüç kırlangıç, kırlangıcın saçağı eskicinin bıçağı, elimi kestim neyleyi, yağlık getir sileyim. Yağlığımı yoğurdum, gelinciği doğurdum. Balcı kızı bıçakta, kahve döven ocakta. Atlara bindireyim. Köylere göndereyim.

Ebe Hanım - Geçen gün öğrettiklerimi okuyun bakalım?

İkisi birden - Anbarlar hep açıldı, alaca boncuk saçıldı. Alaca has

boncuk, ilik düğme gaytancık. Üstâd terzi diktiği, yengem hanım giydiği, giyip Şam'a varasın, Şam'dan üzüm alasın, üzümü kızlara veresin, kızlara helâl edesin. Ey Kız taşı Kıztaşı, yüzüğün elmas taşı, senin baban bey ise, benim babam subaşı. Subaşının gelinciği, Ayvalık'ın bürümcüğü. Salınasın göreyim, sırma saçın öreyim. Getir kahve içeyim. Aksaray'a göçeyim. Aksaray'ın kilidi. ilim ilim ilidi. Akşama gelen kim idi? Dayım oğlu Musâcık, kolu budu kısacık, yumurtadan büyücek.

Ebe Hanım - Aferin! Hani bunun aşağısı!

İkisi birden - Kızlar gider Haleb'e anne ben de gideyim. elli deve güdeyim. Ellisi katar katar. Al gömlek suya batar. Al gömlek benim olsun, içinde tenim olsun. Ali kardeşim olsun, Veli yoldaşım olsun. On parmağım gümüşten. Uzun yol bucak bucak, içinde demir ocak, demir ocak yıkılsın, mallar bize döküls ün.

Ebe Hanım - İşte bugünkü dersleri de veriyorum, dinleyin.

- Beyim Urumeli'nde. Urumeli taşlıca. 1 hanım samur kaşlıca. 2 Yengem çocuk doğurmuş, dingala kabak başlıca, 3 Elif pat pat 4 Mühür çat çat, 5 Ebâ bülbül, 6 Saçı sünbül 7 leblebi hanım 1 Lebbeyk. Bir elmayı nakışladım. 8 Edirne'den gümüşledim 9 Edirne'nin yiğitleri 10 Belindedir divitleri 11 Kalem tutar, yazı yazar, kağıtçı sı işler bozar. (Çocuklar kemâl-i dikkatle dinledikten sonra birer birer çekilirler. Ebe Hanım yalnız.)

- Oof! Tatlı belâlar! Ne yapalım? Küçükten öğrensinler. Sonra cahil kalırlar.

Perde iner.

Bakın ramazâna dâir ne türlü telgraf-nâmeler alıyorum:

Bayazıd-Evvelki gün vakt-i zuhrda minimini bir pâ-pûş hırsızı yakalâmış ise de nâle ve feryâdına vemü kerreren vâki' olan nedâme-

---

1,2,3,4,5,6,7- Kavâif-i mukayyede'ye misâl

8-9- Kavâif-i cedîdeden

10-11- Kavâif-i mukayyededen

tine mebnî tahliye-i sebîli icrâ kılınmıştır. (Ayakkabılarınızı gözönünden ayırmayın)

Bayazıd-Bâzı mu azzibin ellerindeki ince, uzun makaslarla sılk-i kavî-i tesâbihi kat'ederek ihlâl-i keyf-i siyâm eylemekte ber-devâmdırlar.

Bayazıd - (Emile Faquet) Emil Fage'den intihâl edildiğine kat'en şekk ve şüphe kalmayan ma'hûd (Hâile temaşâsından ne zevk alır) bend-i ma'rûf müdâfaasında Şehir Memktupçusunun nâmının zikredilmesi cümleyi hayrette bırakmıştır.

Sirkeci - (Emil Fage) nin Fransızca bendi ile Türkçe sûret-i müntahilesi ehl-i hibre tarafından muâyene edilmek üzere Paris'e i'zâm kılınmıştır.

23. MEKTUP

Taze Havâdis:

Bir zamanlar "Dekadanlar" ın ağızlarının perhîzini vermiş olan "Topatanlar" ın şu günlerde bir (Bom! Bârdemân) ile onlara oruç bozduracakları şâyî olması üzerine turşu fiâtının tezâyüd ettiğini Tarik'ın "Herze Gûyân-ı atîka" nâm ântika komiği haber veriyor. Savulun nevhevesler! Açılın şık beyler!

Şu fakir hocaya bir onluk ver! diye sokaklarda sahura kadar dest-güşâ-yı tese'ül olan erbâb-ı rezâletin, tenhâlarda başlarındaki destâ rı âlet-i inhâk etmelerinden korkulduğunu Boğazkesen muhabirimiz bildiriyor.

Mebhas-ı iştikaka merâkı olan bir zât, erbâb-ı âlim ve dânişden birine (Martaval) kelimesinin neden muharref olduğunu sorulmuş. Mûmâ-ileyh de:

"Bahr-ı tavîl'den" der demez, sâil ufak bir tebessüm ederek:

- Affedin ama, bu da martaval! demiş.

(Intihâl) mes'elesinin aldığı reng-i dil-âvîz-i humret erbâb-ı kalemden dört beş tanesini demevî-i asabî tabîatına ircâ' eylediği için etibbâ tarafından terki-i hâme-i çâlâk eylemeleri tavsiye edilmiş imiş.

Mûsikî-i Osmanî'nin tesirât-ı acibesinden olmak üzere her akşam Fevziye Kıraathânesinde sâmilerden bir kısmının el ve ayaklarıyla düm-tek vurdukları, bir kısmının gözlerine tâb' gelerek dinlemek maksadıyla gözlerini kapayıp şekerlendikleri, yüreği yufka olup da dayanamayanların ağlamışa döndükleri, bazılarının çeneleri son derece açılarak etrafa lâklâka-endâz oldukları ve bazılarının dahi bıyık, saç taramak sûretiyle tuvaletlerine kuvvet verip kemâl-i etiketle dışarıya çıktıkları görüldüklerinden bu cihetlerin dahi mebâhis-i rûz-merre-i ma'hûddan dûr tutulmasını hâlisâne tavsiye eylerim.

Çârsû-yı Kebir'de bir aşağı beş yukarı gezinen eşikkadan birinin briyantin ile mutallâ bıyığını kıvırıp düzeltirken simitci sehpâsına ilişerek, kelle kulak yerinde kalmak ve lâkin fes üzaklara fırlamak manzara-ı mudhikesiyle yerlere kapandığı Çörekçi Kapısı'ndan dumanı üstünde alınan kokulu havâdisdendir.

Birinci Dâire-yi Belediyye dahilindeki sokak ve memerrlerin çamurdan geçilemiyecek derecede olduğunu ilân eden "İkdâm" gazetesinin beyânâtına rağmen çarşı içinde cıvık çamur olduğu görülmüş olmakla refikımızın makalât-ı mubâlağa-kârânesini tekzîbine müsâraat eylerim.

Baba ile oğlu arasında:

- Oğul

- Baba! insanlar da civciv gibi yumurtadan mı çıkarlar?

- Evet, oğlum.

- Annem de yumurtlar mı?

(Başını sallayarak) Her sabah, her akşam evlâdım.

- Öyle ise haniya öteki kardeşlerim...!

- Cılk çıkıyor yavrum.

İki zanpara arasında:

- Tam akşamüstü idi. Birdenbire arabaya bindiler. Bakındım. Yok... araba.

- Arkasına bineydin...

- Hatırıma gelmedi değil... Fakat benden atığı varmış... Sakanın oğlu bindi.

- Ben senin yerinde olsaydım "Arabacı arkana bak" diye bağırırdım.

- Bu şeytanlığa benim aklım erer mi ya!!

24. MEKTUP

Sular'a gideceğim diye gece erken yattım. Evin sokağa nâzır olan odaları bir az daha hava aldığından şu mevsim-i germâ-germi huy-averde çekiliyor. Zâten kendi kendime uyandığımı bilmem. Yasimitçi, ya börekçi, ya sebze-vâtçı beni erkenden uyandırır. O gece de fenâ halde dalmışım. O damın içinde:

- Kuru!... Diye bir nâra tânîn-endâz olunca şıçradım. Şaşırmışım Neûzü-b-illâh! Ben kuruyu işittim Alta tarafını da uydurdum Kuru çeşme'de yangın var zannettim, Saate baktım beş. Teessüfler ediyor, in-şâ-Allah çabuk söner diyordum. Bir de o sadâ biraz ötede aksetmesin mi? Kimmiş biliyor musunuz? Dondurmacı. Herif gece yarısı:

- Kuru kaymaklı! Diye bangır bangır bağırıyor. O ne dehşet efendim!

Sabaha kadar uyuyamadım. Zâten maksadım bizim Boğaziçi muhbir-i bî-karârını bulmak için verdiğim karârı erkence meydana getirmek, evde bulup sıkboğaz ederek bir güveç âlemi yaptırmak idi. Güneş çıkar çıkmaz, ilk trene bindim. Soluğu Köprü'de aldım. Meğer

pazar günü imiş. Benden evvel gelenler de var imiş. Yukarı salona çıktım. Ma-haşr-Allah, kadın, madam, matmazel, dam, mis, lady, kokona, dudu hepsi mevcûd. Fakat ne garîb manzara!

İnsan çiçeklikte oturuyorum zannediyor. Şapkalardaki çiçeğin hadd ü hesâbı yok. Bazısı menekşe sepetini ters giymiş gibi içi çiçekli dışı sade. Bazısı koca ortanca, gül, yasemen vazosunu bizim dolmacı zencîler gibi zîb-i hâme itibâr eylemiş, kabarık, dallı budaklı görünüyor. Ve-l-hâsıl rengârenk bir temâşâ-ı lâtif!

Bir yer bulup oturdum Hava sıcak. "Kısmette olanın kaşığında çıkar" derler. Bize de dâimâ kısmet olan hava bu sefer yelpazeden çıktı. Meğer iki şişman madamın arasına oturmuşum. O terliyor beriki terliyor. O yelpâzeyi sallıyor, beriki sallıyor, tarafeynden kurtulan hava-yı mu attar yalnız benim yüzüme çarpıyordu. Karşımda bıyığı sakalı matrûş, kalın gözlüğü, ihtiyarlığıyla gayri-i mütenâsib derecede şık, vakur bir İngiliz ile inâdına hoppa, züppe, kalkıkucu sivri, pomada bıyıklı, yanağı kızarıncaya kadar perdâht edilmiş hafif mavi gözlüklü, cingöz, son modaya göre giyinmiş dik değil bükmeyakalı, parmağında üzerine suvönir (souvenir) falân yazılı üç dört yüzük bulunan, yanım fırak mı, jaket fransız mı nedir, haniya, insanın ne önü ne ne ardına hayrı olmayan şeyden giymiş, pike yelekli, görülmeyecek derecede ince kordonlu, paçası az bol pantolonlu kırmızı benekli olan çoraplı bir Büyükdere mösyösü oturuyordu. Paris'ten atlayıp, Viyana'dan geçip, Berlin'e atf-ı nazar edip, İtalya'nın Milan, Roma, Napoli şehirlerini haritada gördükten sonra Londra'ya bir âh-ı tahassür yollayan Amerika'nın Washington, Newyork, Philadelphia (Filadelfia) gibi bilâdını "exposition" (Eksposizyon) zamanlarında reh-nümâlarda okuyan, seyahati yalnız bizim İzmir'i görerek Kordon'da aşağı, yukarı gezmekten ibâret bulunan bu şık mösyö, galibâ o İngiliz ile âşinâ olmalı ki bana doğru gözlüğünün yanından baktıktan sonra pis bir Fransızca ile dedi ki!

- Karşıdaki mösyö bu iki et balyası arasında nasıl hava alacak?

Bu cümle ağzından çıkar çıkmaz İngiliz gözlerini gözlüğünün üzerine çıkararak baktı. Leb-i nûşîn-ı bî-rengini büzdü. Fakat sağ tarafındaki madama lisân bilir takımdan imiş. Birdenbire hitâb ederek, sağlam bir Fransızca ile:

- Yalpâzelerimiz emirlerine tâbi'dir.

- Dedi ve bana dönerek:

- Mösyö şişmanlağımız sizi rahatsız etmiyor değil mi? tarzında beyân-ı tevecc üh eyledi.

Ne dersiniz? Mösyö, o sıcak havada bu tekdîr-i nâzikâne üzerine ne terledi ne kızardı. Herif, ma'hûd biracı Bomanti'nin buz takımı gibi. Artık zamanı geldi. Madamaya iltifâtından dolayı orta bir Fransızca ile teşekkürler ettim. "Yanlarında bulunmak şerefine nâiliyyetimden dolayı ne derecede bahtiyâr olduğumu tâ'rîf edemem. Kadınlar ne şekil ve tenâsübde bulunurlarsa bulunsunlar şâyân-ı hürmettirler. Bâhusûs sizin gibi zarîf, nâzik, terbiyeli, güzel asîl, mültefit madamların iltifatı hüsn-i nazarıyle benim gibi muhtâcînin bu vechle vâye-dâr-ı mefharet olması tabîîdir" gibi cümleler sarf ettim. Derhal elimdeki sigarayı yere attım. Madam sigara içmekliğimi musirrâne teklif etti. Kemâl-i tevâzu'yla bir sigara daha tellendirdim. Mendili yere düştü. Acele eğilerek aldım, takdîm eyledim. Bana gülerek, o çiçekli başını eğerek "Mersi!" dedi. Bir muhabbet, bir musâhabe ki anlatamam. İsmimi sordu. Söyledim Memûriyyetimi sordu "Ma'lûmât" gazetesinin seyyâr muhâbiriyim, diye cevâb verdim. Mes'ele değişti. Gazetecilik üzerine bahisler açıldı. Fakat ayıpmış! Ben madamın ismini soramadım.

Madam, öyle atılacak madamlardan değil. Şişman ama ma'lûmâtlı. O frenk mukallidini bile bozdu. Otuz sekiz, kırk var. Tenâsüb-ı endâmı hoş. Sözleri lâtif. Lâkin muttasıl terliyor. Ben de terlesin diye duâ ediyorum. Arnavutköy'üne gelinceye kadar şeref-i musâhabetiyle müteleziz oldum Heyhât ki orada bendenize vedâ' ederek ayrıldılar. Ayrılır ayrılmaz garîb bir hâdise-i havâiyye husûle geldi. Sobamdaki madam yelpâzeyi salladıkça sol tarafım serinliyordu. İngi-

liz sırtını güneşe vermiş, madamın kalktığını görünce münhalı olan o mahallin önüne geldi, dikildi. Yerin ateşi geçsin, diye bekledi. Vapur Bebek'e doğru gelirken oturdu. Şık mösyö hâlâ İngilize o pis Fransızca ile cinâslar söylüyordu. Ne dersiniz? Mösyö bana da sulanmasın mı?

O ma'hûd lisân ile:

- Mösyo! Ettiğim iyiliği unutamazsınız zannederim, demesin mi? Patlayacağım. Şık Frenkçik karşımda korlu mangal gibi duruyor. Ona da:

- Teşekkür ederim, dedik.

İngiliz Bebek'e çıktı. Ve-l-hâsıl şık mösyö (Semer Palas) mı diyorlar ne diyorlar oraya gidecekmiş. O da Tarabya'ya indi. Biz de Büyükdere Gazinosu'nda oturanlara hande-zen olarak Mesâr Burnu'na vardık. Çıkar çıkmaz bizim muhâbirin nasılsa karar ettiği Hidayet'in Bağı'na düştük. Eteğine sıkı sıkı sarıldım.

Beni görünce güldü.

- İsâbet! Ben de güveci hazırladım idi, diyerek cebinden koca bir kâğıd çıkardı. Meğer hazırladığı güveç değil, Sanyer güveçlerinin ta'rifi imiş! O okudu ben acıktım. Tuzunu, biberini baharını anlatırken susadım. En nihâyet vakit saat gelmiş olmalı ki Hidayet'in o şakırtılı bağından kalkarak eve gittik. Hakikaten güzel bir güveç yiyerek Çırçır'a yollandık.

Çırçır'da kendi kendime:

- Ah! Direktör, gel de bizim şu sükûnumuzu gör. Biri seyyâr, biri bî-karar. Fakat burada şimdi oturuyorlar, derken muhbir;

- Canım sıkıldı. Hünkar Suyu'na gidelim demesin mi? Yallah! Kalktık. Yokuşun başından merkeblere binerek çıkmaya başladık. Ben ne türlü bir tehlike üzerinde olduğumu biliyordum a. Ne yapalım ki bir kere uyduk. Tam yolun ortasında bizim dabbe-i bî-mecâl yuvarlanmasın mı? "Attan düşen ölmez, eşekten düşen ölür" derler ama bu mesel her vakit doğru çıkmıyor. Hayvanı oraya bıraktık.

Hünkar Suyu hınc-a-hınc. Güç hâl ile birer iskemle bulduk. Otu-

rur oturmaz, elinde tepsi tutan seyyâr garsonlardan biri buz gibi bir kahve verdi. Dumanı üstünde bir şişe su getirip fırladı.

25. MEKTUP

Vay!!... İstanbul'da bir su kabağı keşfedilmiş. Dekadan'lar demiş ki bu kabak sâir bal kabaklarına fâikdir. Top demiş ki: Hayır, değildir Zavallı su kabağı iki muhtelif göz önünde müddet-i medîde dura dura kendinden geçmiş. Bereket versin sebze-âşnâ-yân-ı dehrden biri yetişmiş. O da bakmış. İçi çıngır çıngır ediyormuş. En nihâyet demiş ki: Bu hem bal kabağı, hem de su kabağı cinsindendir. İsterseniz size nisbetle "Dekadan Kabağı" diyelim. İsterseniz ma'hûd kavuna bir yoldaş olmak üzere topatan kabağı diyelim. Fakat ne çâre! Nazar-ı irfân-ı intikadda her ikisinin tefriki mümkün değil. Çünkü Yeni Nailî-i Cedîd'imizin buyurduğu gibi:

Dekadanlar top atanlardandır.

Top atanlar Dekandanlardandır.

"Sabah"ın tiyatro münekkidi "Tahammül" nâm oyunun "Mahfazasız Bilezik"e tahvîl edilmişini seyrettikten ve bu piyesin en nâzik nüktelerini şerh eyleyip Perûz Hanım'ın nâilî-i takdîr kaldıktan sonra locada akıttığı sirişk-i teessürü kurutmadan diyor ki:

- Câzibe rolünü ifâeden o minimini (Minyon Virjini) Hanım iseen müşkül olan bu rolün ifâsında öyle san'atlar[1] öyle mahâretler[2], öyle nükteler[3] izhâr eyledi ki oyunun[4] iktizâsı olarak ona karşı bir nefret[5]

1- Ne gibi?

2- Acaba nasıl?

3- Bir tanesini kaydedeydi olmaz mıydı?

4- Makamı tavla mı? Zeybek mi? Dans mi?

5- Kadınlara karşı ne türlü olursa olsun söylenmesi câiz olmayan, oyun bozan laflardan

duyanlar bile san'atdaki[6] muvaffakiyyet-i kâmilesini vâlihâne[7] el çarpışlarıyle alkışlamaktan geri duramadılar. Hele bir aralık: "Off bu erkeklerden[8]... derken gösterdiği tavr-ı ciddîyi son derece takdîr ettiler.

Dün gece K. Hasan'ın tiyatrosunda bir perde komedi oynayan Kanbur Mehmed'in eşkâl ve şemâilini tedkîk eden Şâir-i Şirin-edâ Kebâbçı-zâde Nidâ Bey birâderimiz ebyât-ı âtiyyeyi inşâd ile ma'kûsen mütenâsib olarak teşeffî-i sadr eylemiştir:

Keşf ü re'yimce düzelmez o çıkıntı bil-farz
Olsa ger tesviye-i sathına âlem me'mûr

Gam yemez yağsa da şemsiyyesi var ardında
Kanburu hâil olur üstüne düşmez yağmur

Davulu arkada mehter geliyor zanneyler
Bir davulcu! diye etrâfa bakan sâhib-i sûr

Dayasa şöylece kanburunu dîvara eğer
Bir tünel hâsıl olur halk eder âsûde mürûr

Arkası üstüne yatsa yere değmez ayağı
Ayağı değse de başı olur ol mertebe dûr

Ne komiktir, ne tuhaf sözler ile dans ediyor.
Görmemiş çeşm-i felek böyle tuhaf bir kanbûr

6- Kim bilir; Ne kadar lâtiftir!

7- Göz sulu, ağız açık olarak demektir.

8- Ziyâde sıkıştırınca böyle olur işte!

Nahvetinden sebeb-i ayşa teşebbüs etmez
Bü-l-aceb kim şu kıyâfetle eder çerhe gurûr

Bu sebepten dolayı uykuya yüz üstü
Uzanır bister-i nermînine bî-derd ü fütûr.

Geçen gün dört seyyâhı hâmilen Zincirlikuyu'dan Ka'riye câmine giden arabanın sağ taraf, bakla kırı açığı beygirinin orada biriken çamurlar içinde garkolmasına ramak kalmış iken bakkal, attâr, saka, mahalle bekçisi, kahveci, sütçü, sebze-vâtçı tahlîsiyye çizmelerini çekerek bî-çâreyi bir mevt-i muhakkaktan kurtarmışlardır.

Cadde-i mezkûrenin akıntılı ve derince koyu çamur olmasına mebnî emvât-ı müslümînin tabutları dahi arabalara bi-t-tahmîl Edirne kapısına kadar bu minvâl üzere gönderildikleri mesmû'dur.

26. MEKTUP

Mûsikîye olan şiddet-i intisâbımı evvelce bildirmiş idim. Düyekler, dümtekler, hekler, tâheklerden tutun da zencîr, çenber, darbeyn, fireng-i fer; leng-fâhte, yörük, ağır aksak, bâ-husûs curcuna usûlüne âşinâ olduğumu ve şimdi müsta'mel olan makamât-ı aşre de sâhib-i rüsûh bulunduğumu âriz ve amîk anlatmış idim. Fakat mebâhis-i câriyyenin gittikçe kesb-i ehemmiyet etmesi ve işin içine İsmail Bey gibi esâtizenin karışması nazar-ı dikkatimi bir kat daha açarak bende de fikr-i tedkîki ilerlettiğinden var kuvvetimi gırtlağı vererek epeyce ma'lûmat edindim. Fizyoloji fenni muhtassînine ve bilhâssa ilm-i teşrîh ulemâsına celî ve bizim mûsikî-şinâsânın kâffesine hakkı olduğu üzere, mide-i insanî:

Kır ata vurdum kınayı
Atladı geçti Tuna'yı

havasını ta bidâyet-i ihtirâ'ından beri çala çala kafalar şişiren ma'hûd gayda şeklindedir. Ricâ ederim, dikkat buyurun! İşbu midenin iki fuvvehesi olup ulyâsı ciğercilerin delip sırığa astıkları ve elsine-i müşerrihînde hançere dedikleri gırtlak ve fuvvehe-i süflâsı dahi doğrudan doğruya bağırsak ile iltisâk peydâ eylemiştir. Bildiğimiz gırtlak yedi boğum olup her boğum (sol, fa, mi, re, do, si, la) notalarına taksîm edilmiştir. Fuvvehe-i süflâdan sonra gelen takım yani bumbâr ve şîrden vesâire dahi tıpkı gayda da olduğu üzere basso hizmetini görür. Fenn-i iştikâk ulemâsınca bağırsağın aslı (bağırsak) şartiyyesi olup çünkü basso'lar akonpanye (accompagner) etmeyince hiçbir sesin tadı tuzu kalmadığı muhakkaktır. Hatta bizde, âvâzı çıktığı kadar bağıranların nevâhî-i batniyyesinde inip çıkma alâmetleri ayânen görülür. Gelelim, asıl bahse! Bu yedi perdeden (sol) mideden itibâren birinci, (fa) ikinci, (mi) üçüncü, (re) dördüncü, (do) beşinci (si) altıncı, (lâ) yedinci boğumun üzerinde mahkûk ve menkûş olmakla mûsikî-şinâs olan adamın çeşm-i ma'nevîsi bu notaları görür. Meselâ bir tîz Gerdani'ye basarak konu Udî Selim'in taksîmleri kadar uzatmak sûretiyle Hüseynî üzerinden Dügâh'a aşırmak istedi mi ikinci boğumu bozar ve üçüncü boğumu yavaş yavaş çözerek çeyrek veya yarım perdelerle yani boğum araları ihtizâzâniyle beşinci boğumdan düğümler, Olura, Kaba Rast üstünden bir Çiftetelli nağmesiye Zâvil veya Sûz-i dil-âra fasl-ına geçilmek ârzû edilir. Derhâl birinci boğum titreye titreye mideyi sallar ve mîâ'-ı rakîkin ufak gurultusu nîm basso hizmetini görerek:

Tarari ram taray ra ram... diye ötmeğe başladı mı kaba nağmeler ta fuvvehe süpapı üzerine kadar inip çıkarak âdeta piyano ve armonik körüklerine benzeyen ak ve karaciğerden Memduh'un rebâb terennü mâtını andıran bir nev'i uğultu peydâ olur. Dördüncü ile altıncı boğum biraz sıkışır sıkışmaz başka türlü bir sadâ-yı ihtinâk ile

yine birinci boğuma inilir. İşte bir tiz perdeden, diğeri pes perdeden olmak üzere gösterdiğim şu iki misâl mûsikînin anâsır-ı ibtidaiyyesini teşkîl eder. Fakat bilip bilmeden mûsikîye karışanlar perdeleri yedi boğumdan ziyâdeye çıkarırlarsa riyâzi-i şehîrimizin kendilerini sıkboğaz edeceğime şübhe yoktur.

Direklerarası: 8 Kanûn-i Sânî

Hacı Raşid-i Bî-nevâ'nın ârzû-ı vicdânîsiyle Dekadan olması üzerine, ünvânı beyliğe tahvîl olunmuştur.

Divanyolu: Kezâ-Millet Bahçesi'nin arkasında cebel-i müzahferât nâmıyla bir dağ keşfedilerek (Bädeker)'in reh-nümâsına kaydedildiğini tanzîfât arabacıları söylüyorlar.

27. MEKTUP

Hoca merhûm, bir gün ceviz almış. Eve girer girmez, havanelini yakalamış. Cevizleri kabuğu ile döverek yemeğe başlamış. Karısı bu hâli görünce:

- Aman efendi ne yapıyorsun? Ceviz kabuğu ile yenmez, demiş. Hoca halîlesinin tenbihini saflığına vererek:

- Sen hakikaten budala imişsin! Eğer ceviz kabuğu ile yenmeye idi, kabuğu ile beraber tartılıp satılmazdı, diye mukabele etmiş. Şimdi benim hâlim de Hoca'nın hâline benzedi. Sokakta gezmek kabil değil.

Hacı Reşid Bî-nevâ yakalar:

- Seni küçük yaştan beri tanırım. Beni Dekadan olmuş diye yazmışsın. Benim sinnim müsâid değil. Yapma, günâhtır, der. Hayâlî Kâtib Sâlih gücenmiş, gocunur. Hasan, ilânlarına bakma, seni de yazarlar yolunda kinâyeler atar. Küçük İsmail, görünce yan yan bakar. Hânende ve Sâzendeler: "Ne istedin de çalmadık." Bizi ne için

teşhîr ettin?" diye şikâyet ederler. Bakkal önlüğünü atmış dükkândan fırlar. Benim pastırmalarım, sucuklarım hâlis inektir. Kayseri'dendir. Mübârek günde alışverişimi durdurdun. "Yazıktır oğul! Etme, diye ter ter tepinir. Belediye memûrları peyimde. Nevakit tanzîfâta dikkat ettik? Bizi ekmeğimizden mi edeceksin?" diye darılırlar. Köprü memûrları: "Muhadderât-ı İslâmiyyeye sebb ü şetm etmiyoruz, edersek ağzımız kurusun!" diye te'mînât veriyorlar. Arabacılar: "Ne yapalım yollar yokuş, araba kendini alıp gidiyor. Cezâ-yı nakdî vermeden imanımız gevredi" diye söylenirler. Tramvaycılar: "Atlarımız lâgır, nâ-tüvân kabâhat idârenindir. Sen yazdıkça bizden kesiyorlar" vâdîsinde sızlanırlar. Dekadanlar taraf taraf olmuş. Kimisi herze-vekîl kimisi hezeyân-nüvis olduğumu otelde, kulüpte, dans salonlarında, salon dö resepsiyonda (salon de reception) madamalar yanında, şekerlemeci dükkânlarında, ramazandan evvel birahânelerde, ramazanda suvârelerde (Tarîk)de ilân ederler. Baba Yaver pür-hiddet: "Nazar değdi. Bir şey yiyemiyorum. Mübârek günde iftara çağırmıyorlar! diye bağınıp durur. Yeni Nâilî-i Cedîd: "Beni dünyaya maskara ettin. Plânlarımı mahveyledin. Şâirliğimi halka bildirdin, benimle konuşma!" tarzında sitemler de bulunur.

Kadıköy'üne geçecek olursam Tünel'in kayışı kopar. Eczâcılar "Şişe, inbik, sargı, pomada, pudra elde:

-Bayat eczâ satmıyoruz, yalan söyleme, ucuz reçete yapıyoruz!" avukatlığıyla beni il'zâma çalışıyor. Artık esnâf ve memurîne-i sâireyi de siz zihninizde bulun. Zavallı ben, bî-çâre ben! Ağzımı bıçak açmıyor. Sakın, sâkit bin lirayı bekliyorum. O Şehzâde, Haliç, Beyoğlu, Galata, Eski Alipaşa, Okmeydanı, Üsküdar, Toptaşı, ramazan muhâbirleri yazıyorlar Beni elebaşı olmak üzere gösterip hücûm-ı azardan kurtuluyorlar. Bakın ben de yazarım. Yazarım ama haklı yazarım. Meselâ:

Tramvay arabalarına yedekçi, tontonlarına romorkör, Tünel'e yeni kayış, Haliç vapurlarına selâmet, Rumeli şimendiferi memûrlarına dirâyet, eczâcılara mürüvvet, doktorlara hazâkat, gazete muhâbir

lerine hüsn-i niyyet, direktörlerine semâhat, idâre memûrlarına kuvvet, muharirlerine servet, İkdâm'a tâkat, Tarîk'e vüs'at Tercüman'a tebliğ-i merâm için kudret, Sabah'a letâfet, tiyatro münekkidine bir gece tâ-be-seher hidmet, belediye memûrlarına nezâfet, Köprücü'lere dikkat, arabacılara basîret, ezilip vefât edenlere rahmet, yaralanıp bir tarafı kırılanlara âfiyet duâsıyle işe girişerek... "Mu râbahacılarda insâf, peşin yüzde on faiz alan sarraflarda kuru laf, tramvay ahırlarında arpa, saman, yu laf, "intihâl" bahsinde tarafeyn için ihtilâf, Dekadanlar ile Top atanlar arasında çâre-i itilâf, ekmekçi esnâfı gibi esnâf, lokantaların yemeklere türlü türlü yağ ve salça karıştırdıkları davâsında hilâf yoktur" der ve bahsi gâh ü bî-gâh değiştirerek başında sarık ile dilenciliğe kalkan edepsizleri Zaptiye Nezâreti'ne havâle, Zincirlikuyu'dan ta Edirnekapı'sına kadar giden caddenin ta'mîrini İkinci Dâire-i Belediye'ye ihâle, İstanbul Şehrini Tenvîr Şirketi için hâme-i çâlâkî bil-i câle mûsikî bahsine dahi gayda ile hâtime vermek husûsunda tarafeyn arasında hâkister içinde duran nâr-ı bî-lehîb husûmeti iş'âle bezl-i mâ-hasal eylerim. Zannederim ki bu yazdıklarım hiç bir vakit mücrim addedilmekliğime sebep olamaz. Bâ-husûs tenhâda oruç yiyenleri teşhîr için bil-cümle memûrîne gösterdiğim saffet-i kaşîfe benim ne yaman nakkad-ı simâ olduğumu bildirdiğinden yüzüme dik dik bakanların fikrini anlamakta müşkilât çekmeyeceğim tabîîdir.

28. MEKTUP

Cenâb-ı nakkaş-ı ezel sabge-i dil-aviz kudretiyle kâffe-i mahlûkât ve eşyâyı ve kâinât-ı hüsn ve mânâyı renk renk azametiyle telvîn buyurarak beyaz, sarı, esmer, buğday, yağız, kara, kırmızı, tuncî, tu

runcu, al, mor, pempe, gül, mavi, semâvî lâpiska, kestane, fıstıkî, fındıkî, ceyizî, simîn, zerrîn, güvezî, bilûrî, kâfûrî, toz pembesi, lâl ve bunlar arasındaki kâffe nüansı zü-l-erva'ha ve tuyûf-ı şemsiyyeye dahil olan amme-i elvân-ı münkasıma ve münhalleyi dahi eşyâya has kıldığı cihetle insanlardahi, Sun'-ı Kerim-i Bârî'den hisse-yâb-ı inâyet olarak öte beri boyadıkları gibi bugünlerde dahi mîr "Nakkâşiyân" ketebe ve hademe, ve avenesiyle beraber ongünlük yavrular boyamaya ârzû-keş öldukları ve bunun için dahi evvel-emirde bir varakayı i'lâniyye ile göz boyamaya çıktıkları reh-güzâr-ı matbû'atda kulaktan kulağa çarpan havâdis-i mülevvenedendir.

(Dekadan) ve (Dekadanlar) mes'elesi uzadıkça sımâh-ı dikkat ve itibâr da uzanıp gidiyor. Hatta (Dekadan) lûgat-ı Arabiyyesi hakkında Larousse, (Lârus) litre' (litre) Becherel (Beşerel) gibi kavâmis-i sahîhaya mürâcaatla hall-ı muamma etmek ârzûsuna galebe edemeyen bir sâhib-i azm inân ve pâlânı toparlayıp ortaya bir sıpa modası çakardılar.

Keyife keyif verir şu kahvenin kaynaması
Eşeği çileden çıkarır sıpanın kaynaması oynaması.

Bilmem şu beyit-i ber-ceste, mevzûn mu? Değil mi?

Şık, tuhaf, komik fıkra okumak isteyenler perşembe günlerine kadar habs-ı nefes ve tazyîk-i kalp ederek (Servet-i Fünûn)un intişârına intizâr eylemelidirler. Siz ne dersiniz? Servet'in İstanbul postacısı ramazanın bidâyetinden 12 Kânun-ı sâni 1314 tarihine kadar gazetelerde iki yüzden ziyâde fıkra görmüş de içinde (sahîhen latif olarak ya iki tane görmüş, ya üç!). Tabiât bu ya! Ben de Servet'in İstanbul Postası'na bayılıyorum. Hele bu haftanın Çekmece Gölü'ndeki seyâhat-ı sayyâdâneyi musavver olan parçaları hakikaten şâirâne. Bir kere göz gezdirin. Yahud (Bir tek bulut bile yok... Vezân olan hafif lodos yaz meltemi gibi...) den aşağısına doğru bir mir'ât-ı sîmîn gibi parladığını görüp kenarına koşarak bir kere kıyâfetinize bakın. Çekmece kasabasının büyük köprüsü kenarında sandala binin. Yelkenleri fora edin. Bir kere de Servet-i Fünûn'un 411 numaralı ve 333 ra-

kamlı sahifesindeki resme bakın. Beşir Fuad Bey merhûm ile ter-bıyık bir şâir dümende oturmuş, "Manakyan"ın yelken ardından elde tüfenk bir semt-i mechûlü irâe ettiğini aynen görür ve yelkenin sancak tarafından bum! diye akseden tüfenk sadâsını işitirsiniz. Bu manzara bulunmaz ve tasvîre sığmaz temâşâlardandır. (Servet-i Fünûn) postacısı (şu vebalkabakları) mes'elesine ehemmiyet vermiş olmalı ki makale-i mizah-cüyânesinin hâtimesine bu kabaklardan birini bağlamış, fakat ağlamış.

(Ferdî ve Şürekâsı) nâm eser-i bîhemer i'lân ser-nâmesi zanniyle İstanbul'da sokak sokak gezen zâta ihtâr ederiz ki bu ünvân bir roman adıdır zuhûl buyurulmaya!

Refikamızdan birinin Dekadanlık bahsinde meşhûd olan hâli meşhûr dalkavuk hikâyesini andırıyor. Bir gün lehte ertesi gün fenâ halde aleyhte bulunuyor. Haniya kibârdan biri kahyâsına:

- Bana bir dalkavuk bul, demiş, Kahyâ, birini bulmuş getirmiş.

- Efendi demiş ki:

- Sen dalkavuk musun?

- Evet, efendim.

- Fakat benzemiyorsun?

- Nasıl efendim! En birinci dalkavuğum.

- Hayır, hayır değilsin.

- Efendim, neye inanmıyorsun? Dalkavuğum!

- Efendi bakmış ki olacak gibi değil. Herifi çıkartmış Bir ikinci daha gelmiş... O da bu minval üzere söylenmiş... Onu da def' etmiş. Nöbet-i kelâm üçüncüye gelince... Efendi yine başlamış:

- Sen dalkavuk musun?

- Evet, efendim.

- Fakat benzemiyorsun.

- Evet, efendim, benzemem.

- Yok... yok... İsti'dâdın var.

- Vardır, efendim.

- Fakat pek iyi dalkavuk olamayacaksın.

- Bendeniz kusûrumu mu 'terifim.

Deyince efendi bir geniş nefes almış. "Ooh! Ötekiler dalkavuk değil, âdeta kavga ediyorlardı" diyerek herifi yanında alıkoymuş. İşte bizim Sabah da böyle! Dekadanlara sıpa dedirinceye kadar uğraştı. Artık seve seve büyütsün...

(Servet-i Fünûn)da münderic (tenkîd hakkında) nam makalenin mükerrer olduğu meâl-şinâsân-ı zaman taraflarından rivâyet ediliyor.

Figaro'dan me'hûz tuhaflık:

Bir mösyö bir kadın hakkında söyleniyor:

- O derecede bed-çehre, o derecede çirkin ki suratını astıkça güzelleşiyor.

29. MEKTUP

Her zaman gevezelik olmaz a. Biraz da ciddiyyâttan bahsedelim. Meselâ âlem-i tabiâtdan dem vuralım. Fünûn-ı tabîiyyenin ezhânı ve efkâr-ı beşere bahşeylediği inşirâh ve vüs'atı takdîre çalışalım. Hâl ve istikbâh-ı ile uğraşarak Avrupa çehre-i tabîiyyûnuna taş toprak çıkaralım. Gûyâ Dekadanlara ve erbâb-ı lisâna kül yutturmak için (Müdâfaa) nâm eser-i müceff gibi te'lîfât yetiştirerek beynimizin dünbelek karnımızın tabl-ı tehî âvâz ihtiyâcât-ı asriyyeyi anlamakta dinlemekte idrâkımızın ne kadar az olduğunu bildirelim.

Ey karîn-i kirâm! Şu hasbi hâlimi ma'zûr görün. Çünkü mesâil-i edebiyye ve lisâniyyeye karışmamak husûsunda yemin derecesinde bir tövbe etmiş idim. Fakat dehrin herze-gû muharrirleri insanı kendi hâline bırakıyorlar mı? Fransızlar mef'ûl-i bih Araplardan almış, diye bangır bangır bağıran medeniyyet-i Garbiyye müstehzîleri meydanda bulundukça çileden çıkmamak mümkün olur mu? Her neise. Gelelim tabîiyyata: Yahu! Bir kere olsun Sahne-i Âlem Tiyatrosu'na gittiniz-

mi? Orada kafes içinde bir maymun var. Zıplıyor, sıçrıyor kızıyor, tahta kafesi bir vuruşta dağıtıyor. İpe sarılıyor, locaların kenarında pire gibi sekiyyor, sırığa çıkıyor, mandalinayı ayağına sıkıştırıp soyuyor. Türlü maskaralıklar ediyor, gözünü süzüyor, dişlerini gösteriyor. Ufacık dünbâlesini sallıyor. Birdenbire şaşırdım. Kendi kendime: "Acaba maymun mu, insan mı?" dedim. Dedim ama dona kaldım. Haniya, hekîm-i şehîr (Darwin)'i okurken:

Mütegaşşî rübûde menhiyyât
Düşünürdüm cihân-ı keşmekeşi
Mütehassir gunûde hissiyyât
Olup da sorduğum anda, o keşi
Düşüverdi zemîne pat pat pat.

diyen şâir-i Dekadanî nerde? Gelsin de şu mes'eleyi halletsin. İnsanlar mı maymundan azmadır, maymunlar mı insandan azma. Derler ki Darwin, o koca İngiliz, insanları maymunlardan azdırmış. Yine derler ki bu hüküm, müşârün-i leyhin etrafındakiler bıyıksız sakalsız olduğunu görüp de bed-likâ olduklarına işâret ettiğinden kinâyedir. Bir daha derler ki Darwin insanları maymunlardan ve hattâ sibâ-ı hûnhardan daha ziyâde canı gördüğü halde bir eser-i nezâket olmak üzere böyle demiş. Fakat yine Acemin dediği gibi,

Cihân bî-gerded ve likin ne gerde deş ahvâl.

Hayır, insanlar maymunlardan azma değildir. Maymunlar insanlardan azmadır. İşte, Sahne-i Âlem! Gidin bakın. Herifin üzerindeki postu çıkarın. İçinden size sakallı bir insan çıksın.

Sahne-i Âlem, hakîkaten eğlenceli. Hele Perûz Hanım ile Vir... vir... Virjini Minyon Hanımın dü etto tarzında okudukları şarkılar, bâhusûs (Kimsenin hatırı kalmasın. Benim bir münasebetim yok ha!) Matmazel Viyolet'in naz ve işve ve kirişme ve cilve ve edâ ve letâfeti, Büyük Amalya Hanım'ın top top gerdanı uzaktan öyle göz alıyor ki bazıları kavlince insanın derhal sahneye atlayarak onlarla görüşüp konuşacağı geliyor. Ben bile öyle imrendim ki ağzımın suyu aktığını görmesinler diye cimcime mandalinalardan alarak çiğneye

çiğneye çekerek tahniyye ve lüâbiyyesini mahvettim. İn-şâ-Allah (Sahte tabıl-dot) oyununa da'vet ediliriz de ekl-i taâm ve hulviyyât-ı şurûb, envâ'-ı meşrûbât ile şirîn-kâm oluruz.

30. MEKTUP

Piyasa şık kaçıyor, dedim a. Siz yalnız bu sözüme dikkat edin. Acaba hatırınızda kalmış mıdır? Bir zamanlar:

Üstü açık faytonda
Gezerim piyasada
Harf atarım kızlara
Bırakırım merakta
Yar için terelli hah hah hay
Yar için terelli hah hah hay

yolunda bir kanto var idi. İşte bu kantonun medlûl zî-meâlini, böyle akşamlarda görmek pek ziyâde hoşuma gidiyor. Dokuz numara fes, ufak, minyon kulak, çekik kaş, serpme ben, elâ göz, dökme burun, terbıyık, gonca dehen, dik ve önü yarım parmak açık yaka, mavi ipek üzerine beyaz kıravat, alâlman, nîm frize (Fr. frisée) siyah eldiven, alçı döktürmesi baston, çizgili siyah pantolon, düz, lostrin potinlerle faytonun bir köşesine kuruluş yok mu? İnsanda temâşâ için tâkat bırakmıyor. "Kalben beni sevmeyen kadında acabâ hiss var mıdır?, dediğini işâret eden nazarları "Gönlüm hiç birini sevmeyecek! diye üzüldüğünü bildiren yan duruşları,

O nev-civânım ki nigâhım vücûh-ı nisvâna
Tenezzülüm sayılan i'tilâlarımdandır

beytinin terennüm eder gibi görünen dudakları, yakalığın asâb ve ev'iye-i fekkiyyeye vuku'bulan takıntısını men' etmek için kırdığı boyunları görmek kadar zevk-âver-i vicdân olan bir şey var mıdır? Hele

kendi kendisine ettiği hasbihâlleri dinlemek kadar hoş bir musâhabet olamaz. Bakınız, süzülüp süzülüp neler diyor:

- Aman! O siyah carlı ne kadar dikkatli bakıyor! Âdeta yiyecek. Ööf! O laciverd çuhaklı çarşafın içindeki ne çirkin! O nedir o? O yayvan kupaya kimler binmiş? Hah hah hay! Gözlüklü ihtiyâra bak! Ah! iki gözüm!... Hanımefendi geçiyor. Ne kadar naziktir! Fakat biraz geçkin!

Bu kadın da her zaman bana gülümser, hâline bakmaz da...! Aman Allah, al bir tanesini daha! Ne de şişman! İnsan yanına varmağa korkar. Ay! Düşüp ölecek. Zavallı, arabada duramıyor. Zâif mi zâif! Çiroz mu çiroz! Çarşafı deri gibi kemiklerine yapışmış! Oo!!... Madam..... nın burada ne işi var? Kocası da yanında! Bizim şu âdî piyasayı görmeğe gelmişler... Ah! O âlemler! Salzburg'da, Viyana'da geçirdiğim akşamları hâtırlıyorum! Bu sarışın güzelce hanım kim? Fakat, pek kibirli! Kirpikleri seyrek olmasa hakikaten pek güzel olacakmış! Elâman bu siyahîlerden! Her arabada bir tane var! Tanıdım eski yâdigâr! Şimdi kocaya varmış! Acabâ rahat duruyor mu? Ne mümkün! [Bu esnâda sağ bacak sol bacak üzerinden inip sol bacak sağ bacak üstüne konacak, bıyıklar hafifçe muayene edilip eldeki kamçık baston bir iki sallanacak. "Arabacı! Osman baba türbesini geç, Şehzâde camî' kapısı önünden dön!" denilecek. Denilecek ama kır atlı araba görünür görünmez: "Dönme, dönme!" diye emir verilecek] Yine o!... Birbirimizi göremezsek olmuyor. Sevmiyorum, fakat hazzediyorum. İki üç senedir böyleyiz. Adam sen de! Ömür oyalanmakla geçer... Gönlüm bomboş! Bana "mağrûr" diyorlar. Bilmiyorlar ki kendileri de sevilecek mahlûk değillerdir... Ah! Pati... O senin küçücük, mini mini pençelerini öptüğüm zaman neler duyuyorum!...

"Arabacı! Öndeki kır atlıyı bırakma! Yanından geç... Muttasıl yanından geç!... Evet, bu kadının tebessümünde başka letâfet var... Ah! Ne kadar dekolte giyinmiş! İşte hep böyle olmalı. Yalnız çehre seyr etmekten ne çıkar?... Fakat o uçuk al peluş (Peluche)ü biraz de mode! Oof! Yine canım sıkılıyor!... Hiçbir şeyin tadı yok.

-Ajans Enternasyonâl-

Kalamış: 12 Kânun-ı sânî- Bu gece tıfl-ı nev-sevdâ-ı dil başının üstünde sarı şa'şaalarını serpip gûyâ sâkit bir ninni, insanın kalbini bütün acılarından yıkayan münevver çiçeklerden mürekkeb bir neşîde-i rüyâ söyleyen bir kameriyyenin altında ve yavaş yavaş âdeta lûtf-kâr bir beşik gibi sallayan denizin üstünde uykuya dalmış iken Anadolu şimendiferleri gibi lokomotifinin istifrâg ettiği cehennî nefesten uyanarak sabaha kadar "anne!" diye bağırmıştır. Dadısı lokomotife inkisâr ederek "Patla, kör ol ilâhî!" diye söylenmiştir.

Sirkeci: kezâ-(ve) atıfesinin kesret isti'mâline ve kulakları zorile işitgaline mebnî müntesibîn-i edebin hergördüklerine "selâm" yerine (ve aleyküm müsselâm) demeğe karar verdikleri haber alınmıştır.

31. MEKTUP

Çocukluk Hatıratına Dâir...

Yer altında babam bıyığı! Nedir o bil? diye küçük iken dadınız ve ya komşu Habîbe Molla'nın söylediği bilmeceyi halletmek için ne kadar zahmet çektiğinizi hatırlıyor musunuz? Eski kadınlar çocukların teşhîz-i ezhânı bu gibi muammâlara mürâcaât ederlerdi. Ah! Şimdi o kadınlar nerde? Bâ-husûs o zekî çocuklar ne oldular? O çocuklar ki bilmece söylenir söylenmez kaşını çatarak parmaklarına bakarak birdenbire:

-Pırasa! derler ve huzzârı dehâ-yı fevk-al-âdelerine meftûn ederlerdi. Şimdi onların hepsi büyüdüler, bıyıklı, sakallı oldular, başka bilmecelerle iştigal ediyorlar. Al! Ah! İnsan nasıl teessüf etmez. O zekalar söndü de fitili kalmamış lâmbaya döndü. Hele (yer altında kınalı) havuç, (yer üstünde babam başı)nın Lâhana, (kapısını vurdum güm dedi, içeriye girdim bum dedi)nin hamam, (Masal masal matı tas, kay

nanamın başıtaz, çukura düştü çıkamaz, pır pır eder uçamaz)ın pire, (Gidi gidiver, şu gidiyi tutuver, ne tatlıca eti var, tutulmaya niyeti var)'ın balık, (Ben giderim o gider, önümde tın tın eden)in sakal, (Yer altında kazan kaynar)ın karınca, (Çat burada, çat kapı arasında)nın süpürge, (Ne yerdedir ne gökte cümle âlem içinde)nin ayna, (Sürdüm kustu, çektim küstü) nün kahve, (Bir küçük fıçıcık, içindedir turşucuk)un limon olduğunu bilenler sinnen hayli ilerlediler. Haniya yolda bir kadın ile bir erkek giderken şahne-i şehr çevirmiş de kadına sormuş ki: Bu yanındaki erkek kim? Kadın almış:

-Cânımın cânı, cânımın cân-paresi, yiğitin anası, kocamın kayınanası! demiş. Acaba o erkek kim imiş? suâl-i mukadderine vehleten:

- Kardeşidir! diyenler, Keloğlan, Dev anası, (Fesleğenci kızı fesleğenci kızı, fesleğen ekersin, fesleğen biçersin, fesleğenin yaprağı kaçtır?) (Bey oğlu, bey oğlu yazı yazarsın, kitap okursun, bizde Dekadan kaçtır?) (Anne bulgur sıktı beni), (Kızdım anne geleyim mi?) (Ayşe kız balıkları n'ettin?) masallarını dinleyenler bile ihtiyarladılar.

Şimdiler Karagöz'de Bekri Mustafa'dan korkanlar, Büyük (Müslim)de nara-zen, Yalova Safâsı'ndan memnûn olanlar piyasada harf-endâz, Kanlı Kavak'da ağlayanlar romancı, Hamam Oyunu'nda terleyenler nezleli, Ferhâd ile Şîrîn'i dinleyenler dağ deviren, Karagöz'ün Beyliği'de tuvalet yapanlar şık, Bahçe Daveti'ne gidenler Dekadan, Tavuk Pazarı'nda şâir seyredenler top atan olup Zuhûrî Kolu'nda tekerleme, Balık Pazarı'nda gözleme bekler oldular.

- Hey gidi zaman hey! Ne de çabuk geçti. Daha dün ceviz oynuyorduk.

Var bir zaman ki nâza peşîmân eder seni
Ben şimdi söylemem o zamân söylerim sana

-Ajans Enternasyonâl-

Tavuk Pazarı: 13 Kanûn-ı Sânî Meşhûr Aslalı Kahve'ye âtîdeki muammâ asılmış:

Bu havâdis neredendir acabâ?
Dekandanlar top atmışlar mı?
Pembe rü'yâları seyr etmek için
Kırmızı uykuya yatmışlar mı?

Sirkeci: kezâ-İntihâl mes'elesinden bîzâr olan erbâb-ı kalemin rûh-ı Nâci'ye bil-ilticâ.

Benimsemiş bizim üç beyti bir neşîde-fürûş
Onun cihâna tebessüm gelir bu hâlinden
Benim mi yoksa değil mi tereddüdün de henüz
Demek ki yok haberi kendi intihâlinden

demektedirler.

32. MEKTUP

Akşam piyasaları şık kaçıyor. Belki iftara doğru uzar korkusuyla ikindi üstü traş olan ne kadar mini mini yosma, fesi kalıblı, yakalığı temiz, paltosu düzgün, pantolunu ütülü, potini boyalı, zülfü perişân, gözleri mahmûr (neş'e ve handeden mehcûr) elleri gantalı bey, beyzâde, efendi, efendi-zâde var ise cümlesi Vezneciler'den Osman Baba Dergâhı önüne kadar sebîl-hâne bardakları gibi diziliyorlar. Aralarında sarışın, kumral, beyaz, kâfûrî beyaz, az esmer, âdeta esmer, buğday renkli, koyu esmer, biraz kahve karışığı, sarı üstüne beyaz saçı siyah, bıyığı kumral, gözleri mavi, tırnesi kara, iri ayak, minyon el, bücür, bodur, kısa, orta boy, iri boy, yağız, lâgar, etine dolgun, balık etli, az mülâhhâm, çıkık karın, şişman, hırâman, nev-edâ, nevni hal-nâzik-endâm, paytak, bükük bacak, omuz sallayan, yan giden, bir karış gerden, marnel, dik, yatık, Feliks For (Félix Faure)ya-kalıklı, düz bağlama, renk-âmîz kıravatlı, bastonlu, şemsiyeli, şemsiyesiz, ipek mendilli "Hüsn-i İntihâb" mağazasında düzinesi on dört

on paraya alınan çiriş kolalı yağlıklı, belde kuşak, toka, askılı, kordonlu, kordonsuz, fulârlı, fulârsız, öksürüklü, öksürüksüz, nezleli, baş ağrılı, gülünç, mütebessim, mahzûn, aşık, alâkalı, yanık, tutuk, mübtelâ, firkat-zede, kâm-rân, dargın, kavgalı, kazâlı, belâlı bulunuyor. Ya arabadakilere ne dersiniz? Aman Allah! O vaz'iyet-i ibtilâ-cuyâne! Mutlaka sola yaslanılacak, fes, alının saçlardan ayrıldığı mahallin biraz aşağısına doğru inik, kalıplı duracak; eğer bıyıklar maşalanmamış briyantinlenmemiş ise ikide birde kıvrılacak, bükülü durup şâyet arabanın içine birinin... Onun nazarı girecek olursa lostrin potin görünecek. (Ah! Yaz olsa iskarpinin yırtmacından ipekli çorap da görünürdü.) Öyle tavır alınacak ki "yanıyorum" mânâsı işrâb edilmek istenilirse, karşı karşıya gelince göğüs âdetâ körük gibi, işleyip, gözler kapanıp açılacak ve derûnuna hâmız-ı fahim karışmış olan hava-yı hârr dudakların bir kere açılmasıyla hoh! diye dışarıya çıkacak. Eğer maksûd bir mısrâ'-ı berceste ise isimsiz kartvizit kağıdı üzerine meselâ:

Yandım âteşlere ey meh, seni gördüm göreli.

gibi bir şey yazılıp arabaların tekâbülünde atılacak. Böyle olmayıp da "seni vefâsız, seni yalancı!" demek matlûb ise gözler nîm süzülmek hareketiyle kelle sallanacak, yok bu da nâ-be-mahall düşüp de (sana bir şey söyleyeceğim) hitâbı kasdedilirse sağ elin şahâdet parmağı dudaklara dokunur dokunmaz, iki üç def'a hareket edecek. Olur a! fikri böyle değildir de biz böyle anlamışızdır.

Sana ey cânımın cânı efendim
Kırıldım, küstüm, incindim, gücendim
Benim nev-rüste-i bağ-ı bülendim
Kırıldım, küstüm, incindim, gücendim.

şarkısının mazmûnu şarfedilecek. Bundan kolayı yok! Baş hafif bir hareket-i devriyye ile öte tarafa çevrilip taraf-ı diğerde bulunan gözün kuyruğuyla bakılacak, bu da haritada var: "Teşekkür ederim" bandırası çekilecek, ya el fese kadar gidip düzeltme bahânesiyle "sor" çakılacak veyâhûd Mahmud Paşa kahvecilerinin bağırdıkları

"kesme" nev'inden bir boyun büküntüsü gösterilecek. Gönül âlemi bu! Neler olmaz neler, neler olmaz? İşin içinde "geleyim mi, gelmeyeyim mi? de vardır. Bunun için de evvelâ sol göz kırpılacak, Anlaşılmadımı "nedersin?" makamında kaşa silkintisi sûretiyle sallanacak Sana hasret kaldım" yerine, avuç koklanacak. "Kıskanıyorum" mânâsına mendil ısırılacak. "Bayıldım efendim, bu ne zarâfet, bu ne letâfet" nüktesini şarfetmek için birdenbire arabanın arkasına yaslanılacak. "Aman göremedim, eyvâh kaçırdım!" işâreti vermek için dahi memelere kadar pencerelerden sarkıp bakılacak. İnsan alâkadan usanmaz imiş. Birini bırakıp diğerine gönül verirmiş. Eskisi görülünce müstehziyâne gülünecek tâzesine, pek yenisine tesâdüf edince gülümsemek şartıyle öne doğru ağır, ama pek ağır eğilme hareketi icrâ edilecek.

Yayaları sormayın. Onlar pastıra, çimdik, elleme, omuz vurma, mendil kapma, şemsiye çekme, yolu kapama, yüz kızartma, "elmasım, iki gözüm, âh cânım! Sen benim olsan, ben senin olsam, nede şık, varda, destûr!" gibi söz atmalarla dem-güzâr oluyorlar. Bir eğlence, bir eğlence ki ta'rîf kabûl etmez.

33. MEKTUP

Size ufak ve fakat manîdâr bir iftar listesi arz edeceğim. Bunun için evvel-emirde yemek salonunun müzeyyenâtını anlatayım. Ne bulunur? Derler ki musandıra olmaz. Fakat gelincik taklidi bir buket ile köşelere serpilme kuru kantoron, tülbent içinde sarılı lavânta, ayna önünde yazdan kalma sarı katırtırnağı hoşunuza gider mi?

Gelelim taâma:

Kaplumbağa çorbası

Kaz filetosu

Sucuklu yumurta
Ördek dolması
Hindîbâ bastısı
Lâbada ezmesi
Erkek parmağı
Ciğer püryâni
Ağzı aşağı
Horoz ibiği
Tel kadaif (pekmezli)
İç pilâvı
Kocayemişi kompostosu

Baba Yaver-i Şikem-perver'in "çorba" ya olan hırs ve âzı şu günlerde cûş ve iştihâ-yı mide-fersâ-yı bî-niyâzı gece gündüz hurûş eylemesi üzerine sahan sahan hâne-i imkâna vaz' ve ta'lîk edilmek ve mir'ât-ı nikât ve mazâminde bir aks-i medîd bırakmak üzere bil- irticâl inşâd eylediği manzûme-i âtiyeyi tabbah-ı şehîr Dede Efendi'ye, dediyye eylemiştir.

(ÇORBA)

Kana kuvvet, göze fer, batına cilâdır çorba
İllet-i cû'a devâ, mahz-ı gıdâdır çorba
Sağlara, hastalara ayni şifâdır çorba
Ağniyâ dostu muhibb-i fukarâdır çorba
Hâsılı hâhiş ile ekle sezâdır çorba

(Sahne-i lü'p)de ağız lû bu'nın ilk perdesidir
Her zaman önde yürür et'ime ser-kerdesidir

Bence hep batın-ı beşer çorba cilâ-gerdesidir
Bütün efrâd-ı ecânib "supa" perverdesidir
Âlemin sevgilisi dense becâdır çorba

Ramazanda hele bin cân herkes gözler
Daha gündüzden onu mide-i hâlî özler

Çorbaya dâir olur sofrada yağlı sözler
O ise baklavanın râhını durmaz düzler

Öyle bir râhber-i bâd-hevâdır çorba
Ekşili, terbiyeli başlar ise âhenge

Girişir tab'-ı şikem nağme-i cengâcenge
Boyanır kîseye, efkâra göre her renge

Dar boğazlarda girer girse kaşıkla cenge
O zaman sıdkla muhtâc-ı duâdır çorba.

Ajans Enternasyonâl

Küçük Langa: 15-Kanûn-ı Sânî- Geçenlerde Sultan Ahmet civârında keşfedilen (Cebel-i müzahferât)ın gayr-i tabîî süt karındaşı olmak üzere shîren Samatya tramvay caddesinde (Bahr'ül Azâb) namıyla çamur deryâsı görülmüştür.

Figaro'dan me'hûz tuhaflık:

(Bayramdan bir ay sonra okunursa tadı çıkar)

Nâilî-i Cedîd'in akraba-yı cedîdesinden bir asorcu bir tiyatronun yan odalarında oturmuş, ötekiyle cilveleşiyor. Birdenbire heyecâna gelerek:

- Ah! Nigâhınız beni sermest ediyor.

Öteki de cevâben:

- Eğer dâima kadınların nigâhıyla sermest olaydınız, bu renginiz âdeta böyle kıpkırmızı olmazdı.

34. MEKTUP

Aşçı başı memleketten henüz gelmiş olan âmmî-zâdesini alarak civârdaki kırda güneşlenmeğe çıkmış. Şöyle böyle gezinirlerken çocuk, tepeli bir kaç kuş görmüş. Sevinmiş, saşalamış, sormuş:

- Bunlar nedir?

Aşçı dikkat etmiş. Fakat dikkatten ne çıkar? O da müddet-i ömründe böyle bir kuş görmemiş. Düşünmüş demiş ki:

- Bunlar onlardır!

Çocuk aldığı cevaptan mahzûz olarak, işi uzatmış. Yine sormuş:

- Ya başlarındaki ibü bükler ne olacak?

Aşçı başı hazırcevaplığa alıştığı için birdenbire demiş ki:

- Bunlar onsuz olmaz!

İşte ortada dönen mesâil-i lisâniyyenin şekl-i hâzırı. Osmanlı lisânı Arapça, Farisî bilinmeyence yazılamazmış. Dahası varmış:

Âlemi-i tahrîr geniştir. At oynatabilmek için, lisân-ı müşterek-i medenî olan Fransızcayı da öğrenmeli imiş. Oldu dört. İki üç seneden beri bağıra bağıra sesi kısılanlarda artık ifâdeye mecâl kalmadı. Bir kere, anlamayanlar ortadan çekilseler uzlaşmak kabil. Bizim için şâyân-ı imtisâl olan düstûr şundan ibârettir.

(Ma'lûmat-ı vesîa-ı beşeriyyeyi istîâb edebilmek için zihin ve ömür dardır, kısadır. Efrâdı kendi lisânından başka lisâna müftekır olmaksızın ahz-i ma'lûmât etmeye sevkedecek bir tarîk bulalım) Görüyorsunuz a, mûsikî bahsi dinlenecek hâle giriyor. Lâkin tarafeyn her neden ise yazdıklarıma ihâle-i i'tibâr etmediler. Gayda mes'elesini anlıyamadılar. ise o başka. Hikmet-i tabîiyye ulemâsınca musaddık olduğu üzere herhangi bir savt çıkaran düdükleri iki türlü türlüdür: Bunların bir türlüsü dilli, diğer türlüsü dilsizdir. Dilli düdüklerin esâsı buğday sapından, çocukların söğüt dalından yaptıkları zırıltıdan tabaka tabaka yükselerek kılârnetten zurnaya kadar

erişip kalır. Dilsiz düdükler Uzun Çarşı oymalarından, oyuncakçı şişirmelerinden başlayarak "Çığırtma, kaval, nısfiyye, müstahsen, girift" ten tuttırarak "ney"e kadar varır. Fakat bunlarda boğum mu'teber değildir. Parmak hesâbıyla âhenk tutulur. Tabîat bu ya! dilli düdüklerden kılârnette "Mandıra havası"nı, zurnada (yandan gel)i, dilsiz düdüklerden de çağırtmada "Semâî koşması" nı, kavalda (Bahçelerde kızılcık)ı, nısfiyyede tam perde üzerinden (nar ağacı narsız olmaz, gül ağacı gülsüz olmaz, benim yarim bensiz olmaz, şalı şalvarı giy)i, müstahsen'de nazlı nazlı seker, seker of!)u, girift'te (Sendedirbîçâre gönlüm sendedir)i, ney'de "kaba rast"ı severim. Hezerân teessüf! Hacı Reşîd-i çay-fürûş ile Büyük Ismâîl'in Dekadan olduklarına yanıp yakılarak derûnum âh ü vâh ile dolup boşalmakta iken, bir de şâir-i şîrîn-edâ Kebabcı-zâde Nidâ Bey'in bu silk-i mu'rûfa dahil olduğunu duydum.

Bakın (Tercî'-i Hayâl-ı Zümrüdîn-fâm)ünvânıyla yazmış olduğu manzûme bu rivâyeti tasdik etmiyor mu?

Elimde penbe kalem zümrüdîn hayâl ederim
Gözümde mâî siyeh bir lünet ve arjante
Yanımda bir küme evrâk fikri ogmante
Eder ve tab-ı şegaf-dâra imtisâl ederim

Yeşil hayâl ederim penbe iktidârımla
Zemîni, bahrı, semâyı, mükevvenâtı bütün
Ve diz növiyem epokta teferrüd etmek için
Nikât-ı bûkalemûn-reng-i iştihârımla
Elimde penbe fülüm zümrüdün hayâl ederim

Gözümde ince yeşil tek lünetle ser-tâ-ser
Yanımda bir yığın evrâk-ı intihâlâtı
Karıştırır dururum... Penbe iştigâlâtı

Niçin, neden edelim terk söyle ey Yaver*
Devâm edersе bu hâl Üsküdar'a dek giderim

35. MEKTUP

Sahne-i Âlem'de Bir gece

Nazarım o derece âsâr-ı telâş ile çarpınıyor ki üst kat locaların birinde çıkıp diğerine sokulur sokulmaz, o âşiyân-ı muhabbetten pırrr! diye uçarak yanındakine, daha ötekine giriyor muttasıl sevdâvî bir nigâh, mübtelâ bir mağz-ı şûride, süzgün dîdelerle ağlamış bir surat, kımıl kımıl oynayan soluk bir dudak, yutkuna yutkuna mahrekinden ayrılmış bir gırtlak, düşüne düşüne hasır çöpüne dönmüş bir gerden, üzüle üzüle sîne ile hançere arasında çökmüş bir oyuk, ayrıla bayrıla damarları çıkık, parmakları kuru bir el, sallana sallana izâm-ı fekarisi eğilmiş bir sırt, tepine tepine yassılanmış iki ayak, ağlaya ağlaya ıslanmış bir mendil, koklaya koklaya yıpranmış bir çiçek, yazıla yazıla hırpalanmış bir nâme-i muhabbet, saklana saklana çürümüş bir mandalina, bin kilogram bâr-ı garâm altında ezile ezile belirsiz olmuş bir hiss-i âşikâr, şakşaktan pancara dönmüş bir iki avuç, Lâklâkadan kurumuş bir dil, öksürükten azürde bir ciğer, heyecândan pejmürde bir kalb, inkisâr-ı iştihâdan bî-mecâl bir mide, çiftetellide hoplamadan baygın bir göbek, Arif'in komikliğine gülmeden hâli kalmamış bir adam. Kuvâ-yı maddiyyeye esir olmuş lâ-yetecezzâ bir kaşınma, dediğim numarada kalıblı bir fes, bildiğim gustoda bir yakalık, sevdiğim tarzda bir kıravat, istediğim gibi bir palto, giydiğime benzer bir ceket, bir tek düğmesi kopuk bir yelek, yandan cepli bir pantolon, potini eski, lastiği yenibir pabuç, üzeri ipekli baş parmak tarafı yırtık bir çorap, tirikobir don, altavanlı "yandım Allah" bir fânile, biri yüksek, bir alçak iki omuz, darabât-ı hicrandan çürük içinde kalmış bir göğüs, şıkır

* Baba Yâver.

şıkır oynar bir çift kol, fıkır fıkır kaynar bir gövde, kara, sarı, ter, pala, pos, bükme, kırma, kıvırma, biri aşağı, biri yukarı, maşalı, fırçalı, kozmatikli, sivri, uçları küt, yatık, dik, yumuşak, kıranta, kırçıl, kır, ak, hiçyok, büyük, nev-hatt, nev-resm, alâgırek, favori, çatal matal kaççatal, top kaba, tahta, seyrek, kösemsi, bir sakal; çatık, az açık, enli, düz, ince elifî, öne düşük, kalkık, gür bir kaş; yanak döven, uzun, kıvırcık, dökük, arpacık felâket-zedesi kirpik; alâbros, yandan nadaslı, kıvır kıvır, perîşân, turralı, müzellef, arkadan bombeli bir takım saç; iri, ufak, memeli, yapışık, sayvânî, dikili, yekdiğerine eşiki kulak, gül, karanfil, güdük tırnak arıyor.

Perde henüz inik, Beş uzvdan mürekkeb bir orkestra, Beş kişiden müteşekkil bir incesaz takımı, arada sırada terennüm ediyor. Her locaya bir hava havagazı memesi muallâk yanıyor, sigara dumanları top top olarak, tavandaki borudan büküle büküle hârice akıyor. Sahnenin ön tarafı firdolayı memeli, banklar hınç-a-hınç, yukarıdan bakılınca gelincik tarlasında beş on dal papatya bitmişe benziyor. Muhtelif muhtelif sesler:

- Haniya, sucu!
- Simit!
- Ne âlâ portakallar!
- Onluğa mandalina!
- 18 inci piyango numaraları!
- Şehir Mektubu, altıncı.
- Sucu be!
- Geliyor!
- İki tâne! Yok... yok... portakal.

Sımâh-ı dikkat ne işitmez? Gönüllerde dönen sedâları bile duyar.

- Bu gece (Minyon Virjini) de var.
- Sahî mi?
- Maparol (ma parole)! Sabahtan i'lânı var idi... Bak bak! 6 numaraya muharrirler de gelmiş...

Çin! Çin! Perde açılacak

Tararam tararam tat tiri rit tit tam.

Tat tam, tit tam, tit tit titi tam...

Ne gülünçlü oyun! Karı-koca mırnav! Erkeğin fendi kadını yendi. Ne!!... Maaz-Allah! Kadınlık bu! Budala kunduracı! Bu levhâyı niye asarsın?... Asacak şey bulamadın mı? Git, hattâtın birine:

Her seherde besmeleyle açılır dükkânımız

Okçular-başı'ndadır pîrimiz, üstâdımız

diye bir şey yazdır... Zamânede şâir miyok... Hamdolsun eskisi, yenisi, nev-hevesi çok. Komediyi kim dinler? Lâdese kim ehemmiyet verir?

Âh, kantolar! İşte, Viyolet! Üç karış gövde, bir topak saç, avuç kadar yüz, kara kaş, kara göz, kuzu gerdenli, ince belli, ufak elli, tarak ayak. Kısıla kısıla çıkan sesiyle haykırmak istiyor. Oynuyor, âdeta zıplıyor. El şakırtılarından hazzediyor. Soldaki locadan birine sık sık bakıyor. Diyorlar ki bu "surpet" büyüdükçe bir âfet olacak!

Âh, kantolar! İşte, Virjini Minyon... Aman ne minyon! Habîde, saçları buruşuk, ufak bir gîsû-bende esîr, fikri kayd-ı nâz ile fırıl fırıl dönüyor, yanakları pudralı, bütün nâsiyesi kireç ocaklarının zemîn-i sefîdini andırıyor. Bu da hafif gerdan, o kollar kâh kalbe kâh sîneye dokunuyor.

Âh, kantolar! Matmazel Florâ. Âh bu Balkan kızı! Sahîhü'l-bünye. Lepiska saçlarını toplamış, mavi-yeşil gözleriyle henüz acemi nigâhıyla bir şeyler arıyor. Kolları dâimâ mukavves. Hay, hay hay! Dey dey dey!

"Sarhoşum arkadaş dilim dolaşır" diye iki tarafa yıkılıyor. Ne kadar komik! Hücûm-u handeden katılacağım. Fakat, bu da çiçek! Viva! çak Flôra!

Bakın kimler çıkıyor! Matmazel Amelya! Hâlâ ötüyor. Alın düz, göz kenarları buram buram. Nazar yeni çıkmış soba ateşi gibi sön-

meğe meyyâl, yanakları tebessümât-ı dil-râ-dûr-ı felekten pür-çîn, dudak zevk-i handâ-handa-ı leyâlden pür-rûzlû.

Bu çatık kaş, gözü mikhel, kim? Bu kavuniçi fistolu, Perûz Hanım mı? Şimdi Minyon ile beraber düettoya çıkacak? İnce saz kapırdıyor.

Ben hâlimi arz eyledim a güzel sana
Ey âşıklar himmet edin râm olsun bana

diyorlar. Fakat Minyon'dan vakit mi var? Hepimizin elinden alıyor:

Kendi hâlimde gezerken divânen oldum
A benim tombul çobanım sana kul oldum

diye dûş be dûş vuslata eriyor.

36. MEKTUP

Tahlis

Evvelki gün Edirnekapısı'ndan Zincirlikuyu semtine doğru fünda yüklü, pupa kulak, kısık kuyruk şedd-i rahl eden bir merkeb, her nasılsa orta çamurlarına kapılmış ve gark olmasına ramak kalmış iken bî-çârenin nehîk-i istimdâdına ve komşuların feryâdına yetişen efrâd tarafından güç hâl ile tahlîs edilmiştir. Rivâyete nazaran köşedeki bakkal, dizlerine kadar batmıştır.

Denizde İftâr

Akşamüstü saat onbiri çeyrek geçe Köprü'den hareket eden "ton

ton" müşterilerinin Selimiye Kışlası önlerinde iftara yetiştiklerini Kadıköy muhâbirimiz yazıyor.

İhtâr

Sırma gibi süpürgemin ince teli: bum
Hiç toz koymaz süpürür her yeri: bum
Süpürgeleri satarsam şimdi: bum
Döner gider evime rahat ederim: bum

Hasır süpürgesi
Hasır süpürgesi
Hasır süpürgem var
Hasır süpürgem var

Kantosundaki (bum) ların "Topatanlar" tarafından "Dekadanlar" a birer dahme olmak üzere îcâd ve ihtirâ' edildiği şâyi' olmakla, tekzîbine müsâraat eyleriz.

Sosyoloji

Hizmet gazetesinde muharrir olan Sosyoloji makalesinin Larus (Larousse) tan ve Grand Ansiklopedi (La Grande encyclopédie) den me'hûz olmayıp İspinosa (Spinoza-Baruch Spinosa)dan müntahil olduğu hakkında buraca deverân eden rivâyeti (Aheng) in Şehir Mektupçusu reddederek bunun mahsûl-ı şûrâ-şûr ve tetebbu ve tedkîkden dûrâ-dûr olduğunu bildiriyor. Şûrîde-mağz ve medîd-ül-basar olan zevâta tavsîyesi becâdır.

Kanto

Minyon Virjini Hanım'ın bazı tabl-ı tehî-âvâz ve meşgûl-i nâz ve

niyâz olan kurnazlara mahsûs olarak, ramazanın yirmi birinci leyl-i bî-enbâzında:

Davulumun ipi nârçîl
Eğlen beyim! Açıl saçıl
Ben seninim, sen benimsin
Göz önünde durma, kaçıl

güfteli bir kantoya âgaz edeceği işitilmiştir.

Güneş

Ezikka ve esvâkda câ-be-câ meşhûd-ı uyûn-ı dikkat olan çamur ve su birikintileriyle müzahferât-ı sâirenin imtizâcından dolayı araba tekerleklerinden, beygîr ayaklarından, iri kunduralardan ve sürçme ve türlü türlü hareket-i gayr-ı muntazama sebebiyle fırlayan zifoslardan bîzâr ve leke-dâr olan efrâd-ı nâs;

Ver Allahım ver bir kızgın güneş,

Mısrâ'iyle dem-sâz oldukları işitilmiştir.

37. MEKTUP

Çalgı'da Bir Gece

Bayazıd'da terâvîhi kılıp mahyacının keşîde-yi silk-ber hava kıldığı "Üç Çifte Piyâde"yi seyrettikten sonra nâzân, hırâmân Direkler-arası'na şitâbân olduğunuz var mı? Ne o? Koca meydanda geçecek yol bulunmadınız mı? Buranın her tarafı çamur değil a. Biraz da yandan gelin. Bizim memlekette serpintiyi, zifosu, dam aktarmasını, oluk damlasını, duvar yaşlığını, kundura pastırasını hesâb eden sokağa

çıkmaz. Gelin, gelin. Kağıdçılar kaldırımına çıkın. Burada olsa olsa dükkân altlarına, bodrumlara düşüp bacağınız kırılır, incinir, Şemsiyeniz takılıp "çıt" diye (Şikeste-tâb-ı gaflet) olur. Ya Köprü'den geçseniz ne yapacaksınız? Yine burada denize düşmekten masûnsunuz. Hele biraz daha yürüyün. Parke kaldırım. Vezneciler Hamamı. Ay! Yeniçeriler, dayılar hâlâ ayakta. Vay! Fonografçı dükkânı. Gelsin Yakomi'nin bası. Allının allısı. Ayvaz'la Nisfişeb'in muhâveresi. Afet'in kantosu, Vasil'in taksîmi, Muhsin-i nüktedân'ın hicâzkâr-ı kürdî'si! Muhallebiciler de artık çok oluyor. Söyleyin, Baba Yaver'e bir tabak tavuk göğsü versinler! Vah, vah! Başı sarılı, benzi uçuk, ağlamış çehreli bir kişi var. Bunlar ne duruyorlar? Anladım. Hamdi Bey'in eczâhânesi. Aman! Bu geçen ne biçimsiz herif! Salapurya gibi ayağıyla az kaldı çiğneyecek idi... Oof, canımız başım! Al, bir kakma daha! Canım bu arabalarla hâlimiz ne olacak? Caddeyi kaplamışlar. Oco! Oo!!! Hayâlî Katib Sâlih! "Sahte sakal" oynuyor. Matmazel Kağıd-Amelya bir perde, Matmazel Devederisi iki perde kanto söyleyecekmiş. Haydi! Bir sürü insan! Çâre yok, arasına katılacaksınız! Osmanlı Tiyatrosu "Sefih Tahsildâr", oynayacak. İşitiyor musunuz? Amerika'dan deniz canavarı gelmiş. Hem canlı, hem sağ imiş. Âh! Sahne-i Âlem, Handehâne ile karşı karşıya. Bir tarafında Mösyö (Pati)! Her taraf çaycı! "Buyurun, beyim! Buyurun, efendim!" naraları, iskemle takırtılarıyla beraber çevv-i -semâya perrân. K (Kel) Hasan ne kadar şık olmuş! Saçlarını dökmüş, kapının önünde duruyor. Galibâ "Firâklı Nağmeler" i oynayacak! Oturmaz mısınız? Hacı Reşîd-i Bî-nevâ'yı bırakıp nereye gidiyorsunuz? Çalgıya mı? Diyorlar ki: Bütün nagamât-ı mûsikîmiz buraya birikmiş. Fakat ne kadar kalabalık! Çıkarın çantaları. Kapının yanındaki bankalara üçlükleri teslim edin. Alın markaları. İleriye, ileriye! Oh! Hele yer bulabildiniz... Mûsikî-şinâsımızı istedikleri kadar iddiâ etsinler. Herkes bir telden çalar. İşte saz takımı. Kemânî Memduh: Zayıf, sivrikoz fes. Tütün dumanından gözleri ağrımış da siyah gözlük takmış. Enli kaytan bıyık, yağızın açığı, ince gerden, güleç yüzlü. İşte Boğos: Kondurma fes, nîm alabros gisû, o da esmer, kalın dudak,

okurken ağzı sulanır gibi meyyâl-i iştihâ. Acabâ yanındaki kim? Ay, Karakaş imiş! Altı üstü bir fes, kaküllerine dökmüş, az lihye-dâr, gözleri fırıl fırıl. Şimdi kanûnîmize bir harf atacak, defteri önünde. Sağlam alış-veriş ister. Şemsi Efendi "perde anlatacağım" diye tıngırdıyor. Fakat kim dinler? Udî Selim, hâlâ falso nevâda, zır zır Seatik'i sormayın. Gözleri kapalı. Sabur, mütehammil, ne olacak diye mütefekkir. Ahmed Bey'i unutmayayım diye sol kulağına yakı yapıştırmış. Memo'nun dördüncü beytiyle girîze hazırlanıyor. Yahu, Ne kıyafet! Dört yüz fesin dört yüzü de ayrı. Paltolu, ceketli, lâtalı, cübbeli, sakallı, bıyıklı beyaz, habeş, esmer, zencî, çopur, bodur, şemsiyeli, bastonlu, hepsinden birer ikişer rü mûnevar. Bakın şu merd-i deryâ-dile, hem uyuyor, hem dinliyor. Yanındaki esnemek üzere dehen-güşâ. Garsonun biri bin parayal Hava gazları salkım söğüd fânûslar içinde dumandan hâle-dâr. Derin bir gürültü kıraathânenin duvarlarına vurduktan sonra ön, ard kapılardan fırlıyor. Artık dinleyin size bir rast faslı! Deve katarı gider gibi. Bir enîn-i pes. Beş taş oynar gibi köşeden köşeye kaçar bir iki çarpma. Tavlada kapı alır gibi durak, bilârdoda sür dösu (sur de sous) denilen tarzda kayma bir taksîm, alaca kumaşı andırır bir ara nağmesi! Dinleyene ne mutlu! Herkes küme küme olmuş. Mûsikî bahsi öne sürülmüş. Fisagor'un gamından, Aristo'nun damından, Bayazıd hamamından, güzelin câmından, ötekinin piyasada hırâmından, Dede Efendi'nin hüzzâmından, birinin Sahne-i Âleme sık sık devâmından, hâlâ yılbaşı akşamından, önümüzdeki Şeker Bayrâmı'ndan, aşkın ekdâr ve âlâmından, Dekandanların "sâat-ı semen-fâm"ından, Top-atanların dîde-i bâdâmından, tontonların çarh-ı bî-ârâmından, Köprü'nün son vapur hengâmından tutturarak, (İzmir) gazetesinin muhbir-i perdebîrûnunu, Abdülrrezzak'ın vefâtı haber-i kûdûret-nümûnunu, Osmanlı Tiyatrosu'nun derûnunu, Sahne-i Âlem'in maymununu, Hayâl-hânedeki Matmazel Eleni'nin çehre-i gülgûnunu, (Et-tekrâr ü hüsn. ... ...) kavlince yine Kadıköy tontonunu, on bir numaranın dümeni kırılarak Haydarpaşa'ya uğrayayım derken saat ikide güç hâl

ile Kadıköyü'ne düşebildiği bahânesine terdîfen konuşuyorlar.

Ajans Enternasyonâl

Direklerarası: 23 Kanûn-ı Sânî Evvelki akşam tiyatroda aktör, aktrise diyor ki:

- Demek benden ayrılmak istiyorsunuz?

Aktris - Âh efendim, ölürüm ayrılmam senden.

Ahâli- :

Ayvaz mey doldur, mey doldur
Çocuk sen doldur, sen doldur
Seni Üsküdar'dan aldım
Başımı sevdâya saldım
Çamlıbel'e yakın kaldım
Ayvaz mey...

38. MEKTUP

Çocuklar! Hem ağlayacak, hem de sevinecek zaman geldi. Göreyim sizi! Geçen sene verdiğim nasihatlar unutmayın. Fakat kâr-ı âkıl nedir? Henüz burasını bilemediğiniz için bazı husûsî ta'lîmât vereyim.

Geceden, erken yatın. Sabaha karşı uyanın. Peder, vâlide oruçlu oldukları için henüz uykudadırlar. Asla aldırmayın. Sofaya çıkıp evvela sol kolunuzu dirsekten duvara yanaştırıp başınızı üzerine dayayın. Bel ve kalça tarafları ile duvarın sath-ı şâkulesi arasında kırk, kırk beş derecelik bir zâviye-i mu'sataha hâsıl olsun. Bu vaz'iyyet hâsıl olunca 9/8 veya 8/9 nisbet-i adadiyyesini (re bemôl) çaşnisiyle tuttu-rarak 27/24 veya 24/27 ya darbederek ufaktan "diez" lemeye başlayın. Ma'lûmunuzdur ki "re bemôl" ü "do diez" e nakletmek için

evvel-emirde burundan sık sık nefes almaya ibtidâr edilerek göz kapakları kirpiklerle beraber bir hareket-i serî'a icrâ etmelidir. Baktınız ki gözyaşı hâsıl olmuyor. Bayram davulunu, bekçinin yemeni, mendil, çorap, kurep, kese, astar, basma, kumaş asılı olan hey'et-i muhteşemesini göz önüne getirin. Artık düşünün: Bütün mahalle çocukları giyinmiş, siz giyinmemişsiniz. Elde horoz şekeri, dilde kaymak ma'cûnu, cepte sarılı koz helvâsı olduğu hâlde beraberce gezinemiyorsunuz. Tevsî'-i hayâl edin: Fatih salıncaklarını, dönme dolapları, Felek'in kara-kaçanını Salkım-kuyruklun yek-çeşm midillisini, Topal Keğorklun bakla kırı beygirini, Cündî Meydanı'ndaki atlıkarıncayı, Üçbıyık Haralambo'nun lâternasını, sarı soluk paltolu Lehli'nin panoramasını, kuş lokumcuyu, servili revâniciyi, köşedeki lokmacıyı, şekerli fırıldak çeviren Hacıyı al örtülü arabayı, mor feraceli mama dadıyı hatırlayın...Bâ-izni'l şeytan nefesler sıklaşır. Ağzınızda ağır ağır sular coşar. Bu mukaddime-i çûş u hurûştan kirpiklerinizde sulanır. Aman gayret! Biraz daha! Hele bir damla yaş gelsin. Geldi mi? Boğazınıza bir eser-i tazyîk hâsıl oldu mu? Kendinizi verin. Dudaklarınız kımıldasın. Gözünüzden inen tuzlu suyu dilinizin ucuyla yalayın. Bundan büyük medâr-ı bükâ olamaz. Bakın ikinci damla da iniyor. Eğer bir parça da hafiften inlerseniz, bütün bütün ağlarsanız. Ha çocuğum ha! İçini çek, koyuver. Ha, bir daha! Oh ne âlâ! İnsan garibsemeyince ağlayamaz. Herkesin çocuğu çiçek gibi giyinsin de sen böyle kalasın... Bu olamaz. Zavallı yavru! Bayram günü eski elbise ile gezinecek. Ötekiler gıcır gıcır potinli, hışır hışır robalı, sırmalı mendiller... Halası yüz para, dayısı bir ikilik, yengesi ipekli mendil, babası çil kuruş, anası kıkırdak poğaçası vermiş. Komşunun hanımı içeriye almış da reçel yedirmiş. Tahammül edilir şey değil, ağla! Ey gözlerim, ağla! Ne gelen var, ne giden! Vay, sen iyi ağlayamıyorsun. Eğer böyle devâm edecek olursan akşama kadar iş göremezsin. Sözümü dinlersen sol bacağını biraz kımıldat. Sesini çıkar. Sen hiç dikiş makinesi görmedin mi? Bir taraftan ayakların işlesin, bir taraftan ağzın, burnun kaneva yapsın! Tepin! Biraz daha gürle! Gözlerini oğuştur. Ooh!

Ne muvaffakıyyet! Sakın durma, muttasıl ağla, sızla! Aman tepin!... Biraz daha!... Bak içeriden bir ses geliyor.

- Oğlan yine ne ağlıyorsun?

Sesini yay! Sadâlar çatlak çıksın! Biraz burun nağmesini, göğüs terennümünü fırlat. Öksüre öksüre ağla. Aksıra aksıra zıpla. Bak! Baban kalktı. Oruç hâli. Belki döver, dayan. Vurursa âvâzın çıktığı kadar bağır.

- İsterim!

Diye kendini yerden yere vur. "Ne istiyorsun?" derlerse, bir şey söyleme, yalnız:

- İsterim! Diye hüngürde. Babandan kaçar gibi yaparken kahve çömleğini devir. Merdivenlerden bir, iki adım hızlı atlayıp düş. Burnun kanasın. Kanasın ki annen de babana sırtarsın. Ağzına geleni söylesin. Kırk yılda bir bayram diye, seni müdâfaa etsin. Aman... ricâ ederim. Şangırtıyı unutma.

Vah! Yamansın. Gaz tenekesini öyle yuvarladın ki Kel Hasan bile böyle gürültü yapamaz.

Hah! Hah! Haay! Bahçedeki tavuklara bak! Şerrinden duvara uçmuşlar! Aferin! Gözüne tabak mabak ilişmiyor mu? O köşede duran nedir? Lamba mı? Ufacık dokun! Haydi! Gazlar da döküldü. Pat! Vay! "Aman babacığım!" diye yalvar, bağır! "Anneciğim, Anneciğim!" diye var kuvvetinle haykır. Oh! Bu manzara olur mu? Baban yanlışlıkla paça tenceresine girmiş. Ortalık allak bullak. Durma, yukarıya sıvış! Yok... İşte bu olmadı! Ne korkuyorsun? Geliyor, diye camlı odaya kaç! Kapıyı sürmele. İkisini dışarıda bırak. Şimdi tepinme sırası onlarındır. İşte, bugünlük dersiniz bu kadar. Yarın çarşıda yaptığınızı yazarım.

39. MEKTUP

İki muharrir çıktı meydâne, biribirinden merdâne "Yâr ey... Cif cof cof cif cof..."

Çiçekçi Oğlu

- Benzer, benzer!

- Neye benzer?

- Servet-i Fünûn'un rivâyetine göre palyaçoya!

- Bilemedin külhânî!

- Sabah'ın iştikakına göre uzun kulak yavruya!

Tuhaf değil mi? Biri ötekinin gûş-ı ıttılâından yakalamış, çeker. Diğeri berikinin dünbâle-i ezikka-peymâ tutmak ister. Bendenizle beraber amme-i karîn-i kirâm handeler eyler. Bütün cihân-i Dekadanî muğberr, bütün mudhike-perdâzân-ı dehr kasık bağı kullanmakta muztarr.

Okmeydanı Mektupçusu akşama değin seyr-i muânakada meshûr. Haliç Gevezesi, vapurların batâetinden dolayı zevk-i temâşâdan mehcûr, Hisar'ınki bu 'diyyet-i mesâfeden nâşî mahrûm ve dûr, Aksaray gülü reng-i safâdan mahmûr, Direklerarası bülbülü kesret-i şakşakadan sükût ve istirâhata mecbûr, Andelib'imiz girye ile hande arasında kalmış, şakk-ı şefe etmekten ma'zûr, Halıcıoğlu yazıcısı Altımermer'de oturmuş karnı eder gurgur, hiçbir kabâhati olmadığı hâlde içlerinde:

- O da vardır!

Diye Şehir Mektubcusu dahi katıştırıldığından bî-çâre bil-külliye ma'zûr olup leylü ve nehâr, dest-i pûlâd ve kalem-i âhenîn feryâd-ı taarruzdan masûn olmak duâsıyla meşgûldür.

Ma'lûm-ı umûm olduğu üzere (Dekadan) kelimesi hiçbir zaman (sıpa) ma'nâsına mevzû' olmayıp (bal kabağı ve su kabağı) ve simâ-ı müntahil, mukallid, şâir, nâsir, nâzım taslağı ma'nâlarıyla dahi aralarında bir vech-i müşâbehet yoktur. Yalnız (Haber-i Sahîh) in hâşiye

li lûgatçesinde mezkûr ve mestûr olduğuna göre elfâz-ı müterâdifenin vücûduna itimâd edenler nezdinde (Top-atan) terkîb-i hâss-ül-hâss ile omuz öpüştükleri ve hattâ aralarında mücâdele vukûunda dövüşüp tarafeynin bizâet nezaket ve zarâfetiyle mebsûten ve ağyârın zanniyyât ve telâkkiyyâtıyla mütekâfiyen mütenâsib olarak sövüştükleri mu'teberdir. Bunların her ikisi de ramazanda sâim, sahurdan sonra nâim ve iki dil' üzerinde kâim olmakla beraber iddiâlarında musirr ve dâim olduklarından zâviyeleri mecmû'u kavs itibâriyle münfericaden küçük ve haddeden büyük ve irtika'ları re'slerinden kavâid-i sarf ve nahve indirilen amûd-ı darabâttan güdüktür. Hendese-şinâsânın (Eşek dâvâsı) diye yâd ve telkîb ve Servet-i Fünûn erkânının kadh ve ta'yîb eyledikleri vechle bir müselles in üç zâviyesi mecmû'u iki kâimeye müsâvi olalıdan beri âzân-ı ümmet ve mesâmi'-i ehl-i basîrete küngüre-i âfâkı bu yolda velvele-dâr eden bir sadâ vârid olmamıştır. Hemen cümlemizi baştan çıkaran şeytan, Mîr-i Mihran ile Hazret-i Ahmed Ihsân'ı Müşâtemât-ı edibâne dâimâ hatve-i cünbân eylesin.

Taze Havâdis:

Tramvay arabalarının darb-ı rüzgâr ile rahne-dâr ve eczâ'-ı metânet ve salâbeti târ u mâr olması hasebiyle müşterilerin yağmurlu günlerde beraberlerinde birer şemsiye bulundurmaları cânib-i müdiriyyetten icâb edenlere tenbîh ve ihtâr kılındığı evvelki akşam değil daha evvelki akşam piyasada deverân eden şayiât-ı sarredendir.

Figâro'dan me'hûz tuhaflık, (Imlâ bahsi sade bizde değil, Fransa'da dahi garîbeler uyandırmıştır. Bereketversin imlâcılarımız bizim imlâya gelir soydan olduğumuzu anladılar da bahsi kestiler. Fakat Fransa'da hâlâ devâm ediyor.)

Frengistan'ın Nâilî-i Cedîd'i olan (Buvaro) geçenlerde bir mağazaya girmiş. Genç, güzel kızların yazı makineleri işlettiğini görmüş. Hattâ makineleri son derece de takdîr etmiş diye kızlardan

birine demiş ki:

- Bâri işlediklerine göre imlâları dürüst yazıyorlar mı?

40. MEKTUP

Abdürrezzak Efendi'ye

Geçmiş olsun. Her ne kadar dargın isem de yine seni sevmekten vazgeçmem. Hâtırât-ı mudhiken henüz gönlümde duruyor. Sen şu hayat-ı faniyyeye vedâ etsen bile nâmın hâfıza-ı enâmda hayır ile kalacaktır. Ne olurdu? Matbaaya gelip hücre-i fakirânemi ziyâretle cümlemizi sıhhat ve âfiyetini görmekle memnûn etse idin.

Seni vefât etmiş diye gazeteleri iğfal eden şahıs pek mürüvvetsiz, âdetâ kaba, şakası acı hasûd biri imiş. İn-şâ'-Allah bu şâyia-ı kâzibe, tûl-ı ömrüne delâlet eder. Bütün teba'-ı sadıka-ı şehr-yârlarının sebeb-i hayat ve bâis-i necâtı olan veliyy-ül-emr bî-mûdânî Efendimiz Hazretlerinin nûr-ı nazar-ı mekârim- eser-i şehr-yârileri senin ve bizim için en büyük medâr-ı zinde-gânıdır.

Haberiniz var mı? Avrupa'da yeni bir hastalık daha keşfedilmiş. Bu hastalık ilk hücûmunda Pol Varlen (Paul Verlaine)i alıp götürdüğü gibi bil'âhire diğer rufekâsına da sirâyet etmiş imiş. Adı (Mavromatı) yani herşeyi siyah görmek merakıdır. Fizyoloji ulemâsına ma'lûm olduğu üzere kıhfın derûnu, muhh ve muheyh ve basala-i sî sâiyyeden ibâret olup bunlar birbiri üstüne gerilmiş ümm-ül-sulbe gışâ-ı ankebûtî ümm-ül-rakîka nâmlarında üç astar ile mahfûzdur. Madde-i beyzâ denilen elyâf-mâdde-i sincâbiyye dahi hüceyrât-ı asabiyyeden müteşekkildir. Asab-ı muhikke ve muhisse denilen sinirler kafatasının altındaki deliklerden mürûr eder. İşte mavromatiyi husûle getiren mikrob sukabât-ı kıhfiyyeden bi-l-mürûr basala-i sîsâiyyeye hücûm ediyor ve orada şekere karınca üşer gibi toplanarak bi-l-

vâsıta eşyâ-ı hâriciyyenin irtisâm ettiği tabaka-ı şebekiyyeye toplanıyor imiş. Bir kere de toplandılar mı artık herşey siyah görünüyor ve musâbın eserlerinde de bir aks-i tesîr bırakıyor.

"La richesse des sciences contemporains" yanı" Servet-i Fünûn" nâm mecmûada görülen tafsilâta göre musâbîn-iye's hüsrân, ıztırâb, merâret hissederek kendilerini zulmet içinde ve mâtem hâlinde zanniyle mütemâdiyen nâlân ve giryân ve bazen handân oluyorlar. Göğüslerinin içlerinde buz gibi soğuk, aca, demir gibi sert bir elin, bir pençe-i mühlikin kalplerini sıktığını hissederek:

- Tıkanıyorum, boğuluyorum! diye feryâd ediyorlar. Beyinlerinin ortasında bir ürperme hâsıl olarak, üşüyüp titriyorlar. Başları ateş gibi yanıyor. Damarları geriliyor. Şakakları sanki ayrılacak, açılacak gibi olarak gözleri bulutlanıyor. Yanlarından şimendifer katarı geçiyor imişcesine kulaklarında bir uğultu peydâ oluyor, bir inilti çöküyor. Vechlerinde ihtikan, cildlerinde penbe bir hararet, nabızlarında sür'at husûle geliyor. Kalpleri be-tekrar çarpıyor. Çeneleri kilitleniyor, dişlerinin gıcır! gıcır!!! ettiğini işitiyorlar. Hattâ ekseriyyetle: "Ruhlarımız parmaklarımızın ucunda, kirpiklerimizin ucunda, cildlerimizin üzerinde kıvıra kıvıra, (Akkermanlı değilmiş) çırpına çırpına dolaşıyor, amanın yetişin... Kaçacak! Tutun, uçacak" diye şedîd bir havf-ı siyah içinde kalıyorlarmış. Nazar-gâhlarında bil-cümle eşya kara bir hicâb ile mestûr olduğundan, kendi karanlıklarından (!?) kendi hayallerinden (!?) kendi nefislerinden gürîzân olmak istiyorlar. Dahası varimiş. Meselâ bir salon köşesinde oturup da ele bir kitab ve evrâk-ı siyah ser-nâmeli bir makale alsalar kelimeler, satırlar bir herc ü merc-i bî-nihâye ile dalgalanarak, karıncalanarak bir raks-ı mütemâdî-i müşevveş icrâ ediyorlarmış gibi nazarları kararıyor, sahâif-i siyah üzerinde temevvüc eden siyah hareli kurdelalar misillü her şeyi ihâta ediyor zannında bulunuyorlar. Kendilerini müteezzî eden bu der-âgûş-ı mütemevvic-i siyahtan, siyah-ı eşyadan ve-l-hâsıl perîşân-ı tahayyül nazar için birkaç kere gözlerini yumup açıyorlar ve ba'de pîş-i nigâhlarında mini mini şems-pâreler peydâ olarak kıs kıs

gülmeğe başlıyorlar. Fakat netice tatlı! Bir kız köşede duran bir zehre-i al yeşil gözlü bir zanbak gibi boynunu büküp bunlara tebessüm ediyor. Acaba bu hastalık bizim erbâb-ı edebe sirâyet ederse ne türlü siyahlık gösterir? Cenâb-ı Hakk kâffe-i aklâmda Dekadaniyye ve Topataniyyeyi bunun şerrinden muhafaza buyursun.

41. MEKTUP

Yaz geceleri hücûm-ı harâretle bî-zâr olup da Beyoğlu'nun geniş caddelerinde süzülerek Şişli taraflarında ufak ufak esen poyrazâ göğüs vermekte de bir lezzet var imiş. Evvelki gece çokça yemekten mütehassıl şişkinliği gidermek, oturup terlemekten vücûda gelen tab ve kesâleti def'etmek maksadıyla böyle bir seyâhate lüzûm görmüştüm. Bizim Tokatlıyan'da ehibbâdan birine ikisine cam arkasından selâm verdikten sonra yürürken ortalığı çıngırak sadâsı tuttu. Bu sadâ çoktan beri işitilmemiş olduğu için beni hayret içinde bıraktı. Dikkat ettim. Tramvay beygirlerinin boynunda bir dizi çıngırak var. Hayvanlar bir türlü mûsikîye alışmadıklarından hem arabayı çekiyorlar, hem de havf içinde oldukları hâlde bir nevî huylanma tarzında rakslar icrâ ediyorlardı.

Gece yolculuğu hakikaten hoştur. Bâ-husûs kırda pek latîftir. Şişli'nin Kağıthane üzerine nâzır olan tepelerinin öyle saatlerde ahzettiği menâzır-ı mehîb olmakla beraber hisse, viodâna ayrı bir ârzû-ı temâşâ getiriyor. Burada karanlık, ba'îd tepelerin üzerinde otlayan koyunlar âzân-ı dikkate kadar gelip sönen memeleri, kösemenin ma'hûd çıngırak sadâsı, bir garibin kavalı, Kağıthane Köyü'ne inen gecikmiş bir köylünün türküsü gibi sadâlar var.

Tuhaftır! Lisânımızda bazı kelimeler vardır ki sırf Türkçeye tercüme edilecek olursa tadı kaçıyor. Meselâ "leb-i davet" bu terkîb şu hâlde gayet ma'hûdâr. Hattâ tecessüm-i hayâl için pek tabîî. Lâkin bu

nu sırf Türkçe yapın: "buyurun dudağı, gelsenize haydi gidelim dudağı" şekline giriyor.

Şişli'de bu hatıra ile hayli uğraştım. Eve avdetimde uykum kaçmış olduğundan bu bahsi ta'mîk ettim. Mesela Fransızlar "Quatre fois heurex" derler. Dört defa mes'ûd demektir. Bu terkîbi Arabî ve Farisî'nin yardımıyla tercüme edecek olur isek "mes'ûd-ı murabba' " "mes'ûd-ı çûrümîn" demek icâb ediyor. Zaten "mes'ûd-ı muzaaf" terkîbini evvelden kabul etmiştik. Böyle terkîblere böyle yeni kelimelere "garabet-i lisâniyye" nazarıyla diye bakanlar garîbtirler. Lisân münzel midir ki dâimâ gördüğümüz terâkib ve kelimâtı kullanalım.

Ma'lûmdur ki her lisân kendine mahsûs birtakım terâkib ve ibârât vücûda getirerek tarihî, millî bazı kinâyât ile tezyîn-i ifâde etmektedir. Bizden de bu nev'i sûver ve eşkâl-i terkîbiyye husûle gelmesi lâzımdır. Meselâ "leb-i davet, leb-i istiskâl, leb-i ziyâret, leb-i mevecât, şûh dehân, bî-vefâ kulak, oynak el, kahraman bazû, tayyâr bacak, ser-i seyyâr, çeşme-i hûnrîz, sirişk-i siyah, lu'b-ı asfer, dendân-ı istihkâr, şikem-i muzâaf" gibi terâkibin her birine birer cây-ı isti'mâl bulmak kolaydır.

Rüzgârlı bir havada Sirkeci istasyonundaki birahânede oturursanız sirişk-i siyahı görürsünüz. Rüzgâr maden kömürlerine vurup da havaya kalkan gubâr-ı rakîk bir kere gözlerinizi doldurdu mu siz de gayr-i ihtiyâri bir ağlama husûle geliyor. Bu akan yaşlar o zerrât-ı gayr-i mütenâhiyye-i ma'deniyye ile karışarak akıyor. Birahâneciye söyleseniz size leb-i infiâl gösteriyor. Herifin kulakları bî-vefâ. Biraz ileriye gidecek olursanız dendân-ı istihkârını bil-irâe oynak el ve kahraman bâzûsuna mürâcaat edecek gibi görünüyor. İnsan böyle yerlere alafrangada âdet olduğu üzere dehân-ı şuh ve şen ile şikem-i muzâaf sahîbini tekdîr edecek olursa dört ayaklı bir kelime gibi çekilip gidiyor. Gördünüz mü? Şu ibârenin neresinde şiveye mugayeret var.

Bazan dikkat ederim. Hiç ufak param bulunmaz. Rumeli şimendiferi âhâlinin tamamî-i istirâhatini ârzû ettiği cihetle bilet parasının

tamamı tamamına hazırlanmasını ve gişelerde para bozulmasını âdet edinmiştir. Ne yapayım? Suratı asar, biletçiye bir "bonjur" der, ondan sonrasını da Fransızca söylerim. Biletçi derhâl mecidiyeyi bozar, şapkasını çıkarır, selâmlar. Trende de öyle. Fransızca, Almanca bilirseniz kondüktörler sizi tıkız yere götürmezler Ayrı bir yer bulurlar.

Göksu hele o latîf derecik bir iki sene sonra en muntazam, en latîf bir medhal ile ziynet-yâb olacaktır. Zaten dere Boğaziçi'nin Sâd-âbâd'ı olduğu için fasl-ı baharân mürûr eder etmez eyyâm-ı sayf ve hazânı orada geçirmek isteyenler hemen hergün için orada bir sermâye-i neşât bulmaktadırlar. Meselâ çarşamba, cuma, pazar tiyatro var. Pazartesi, perşembe Zuhûrî Kolu oynuyor. Arada bir cumartesi ile salı mı? Ona da dinlenmek, evde oturmak gibi lezzet kifâyet eder. Fakat Göksu'ya bir letâfet-i diğer vereceğini söylediğim madde pek mühimdir. Daha şimdiden Anadolu kıyısına bir mukaddime-i umrân hazırlanıyor. Dereye girerken sağ tarafındaki beyaz duvarları gördünüz mü? Bunlar dört binâ için hazırlanmıştır.

Bu dört binâdan biri en muntazam bir gazino, ikincisi fevk-el-âde tiyatro-hâne, üçüncüsü son derecede zarîf bir belediye dâiresi dördüncüsü de en rahat, en asûde bir kayıkhâne olacaktır.

Bu yerlerin sâhibi olan zât bir mukâvele-i mahsûsa tahtında olmak üzere binâları inşâ etmek için mürâcaat edeceklerle de i'tilâfa rû-yı muvâfakat gösterecek bir müddet-i muayyene için hakk-ı îcârdan vazgeçerek ihâleye râzı olacakmış. Ne kadar âlâ! Ne kadar güzel! Göksu'muz bu binâlarla da pirâye-dâr olursa Boğaz'ımız için gönül alıcı bir mesîre hâline girer. Nasıl, müjdem! Daha ziyâde değdi mi?

42. MEKTUP

Ekmek fiâtı sâde şehrimizde yükselmemiştir. Paris'te ve mahâl-i

sâirede dahi terakkî etmiştir. Fakat epeyce düşünülecek olursa insan kanâat ile zamanına göre geçinecektir. Bence de et pahalanınca ekmeği çok yiyip etten kesmeli, ekmek pahalanınca bol sebze ile idâre-i maslahat edivermelidir. Bu sözü Fransa'da "usûl-ı himâye" tarafdârı olan biri söylemiştir. Matbaada okumuşlar.

Terakkî-i fiâtdan en ziyâde zarar-dîde olanlar kimlerdir diye taharrîyyât ve tedkikâta girişenlerden biri netîce-i tahkikâtında lokantacılar olduğuna hükûm veriyor. Ma'lûm olduğu üzere lokantalarımızda âdî okkalık ekmek min-el-kadîm yüz paraya, üç kuruşa kadar satılmaktadır. On paralıktan biraz ufak bir parça için ale-s-seviyye yirmi para alınır. Yirmilik, küçük, biraz uzun francalanın yarısı yine yirmi paraya verilir. Bu hâlde otuz, otuz beş paraya aldığı ekmeği yüz paraya satan bir dükkâna şimdi elli beş para üzerinden yürütecek olursa hayli ziyân etmiş olur. Lokantacılardan sonra bakkallar geliyormuş. Ekmeğin ucuz vaktinde verdiği on paralık parçanın cânibeyninden kat'iyye hakkı çıkaran esnâf-ı merkûme, herkesin ekmek alırken nazar-ı dikkatini şiddetle atfetmesi hasebiyle kat'iyye cihetî biraz daha ufaltıyorlarmış.

"Ekmeğin pişkini hamurun iyisinden olur" derler. Hakikat-i hâlde bunu teyîd ediyor. Pây-ı tahtın mahâll-i muhtelîfesinde bulunan âhâli kısım kısım olduğu gibi Galata ve Beyoğlu'nda çıkarılan ekmeklerde İstanbul'un birkaç fırını müstesnâ olduğu hâlde cümlesi pişkin ve lezzetlidir. Sâde ekmek değil, Reji bile tütünün en iyisini ora tütüncülerine vermektedir. Bundaki sebep bir türlü anlaşılamıyor.

Makrıköy'ün gittikçe şöhret alan Belediye Bahçesi yavaş yavaş tahlîs edilmeğe başlamış. Mûcir ile müste'cir arasında zuhûr eden münâzaa bu sene içinde bahçenin te'hîr-i intizâmını mûcib olmuş.

Köydeki tedârükât-ı saydiyyeye bakılacak olursa bu sene bıldırcınlar pek çabuk avdet edecekler. Daha şimdiden av kostümleri ısmarlanıyor. Bıldırcınlar için fişenkler doluyor, tüfenkler siliniyor. Galatorya gibi köylerde yatılacak yerler hazırlanıyor. "Bıldırcın ile şöyle türlü olur, böyle kebap yapılır" sözleri devrân ediyor. Bir man-

zara ki ta'rîf edilemez. Sayd ve şikâr âleminin mudhikelerine had ü payân olamayacağından birkaç güne kadar işiteceğim vak'ayı yazarım.

43. MEKTUP

Sivrisinekten, tahtakurusundan, ma'hûd pireden, tatarcıktan, trenin düdüklerinden, dondurmacı âvâzından, hayli zamandan beridir imtidâd eden taş mes'elesinden bîzâr olan Makrıköyü ve âhâlisi sekizinci bir paturtı ile sabah uykusunu kestirememektedir. Bu paturtı mevsim-i şikârın hulûl etmesi hasebiyle silâh be-dûş istiyâd olan erbâb-ı merâkın köyün hudûdunu aşar aşmaz horozu, namluyu, nişan-gâhı, tetiği, dipçiği, şaşalayıp önüne gelen, havada uçan, ağaca konan, yerde gezinen, bağ duvarları üzerine serilen, kütükler arasından kaçan, kümeslerden çıkan, yuvalarından uçan horoz, tavuk, piliç, kaz, ördek, hindi, (tavşan zannıyla) kedi, üveyik, bıldırcın, sarı asma, serçe, filurya, saka, iskete, ispinoz, kara karga, tahtalı, arı kuşu, tarla kuşu, kuyruk sallayan, yaban güvercini, kumru, alaca karga, sığırcık, yusufçuk ve emsali hayvanât-ı saydiyye ve ehliyeye karşı saçma atmalarından tevellüd etmektedir.

Dan! veya bum! der demez ileriye doğru uzanan mâimsi, dumanımsı, zayıf, hafif bir maddeden sonra, avcısına göre, iri, şişman, za'îf, şapkalı, fesli, keçe külâhlı, siperli, çantalı, torbalı, poturlu, çarıklı, yemenili, eski potinli, kayışlı, hamâilli bir vücûd koşuyor, vurabilmiş ise şikârını alıyor.

Avcı deyip de geçmeyelim. Moda bunları dağda, kırda, bayırda, dere arasında, bağlıklarda, sahilde, denizde, çiftliklerde bile yakalamış, zîr-i itâatine almıştır. Alafranga giyinenleri: Başlarına iki parmak irtifâ'ında, Karadağ kalpaklarının tarz-ı âhirinde bir nev'i boneta, tenlerine saten veya sâir kumaştan yapılma kıravatlı bir gömlek,

etekleri hem önden hem arkadan cepli bir nev'i ceket, pantolonumsu bir şey ayaklarına alafranga bir terlik giyiyorlar. Beller kemerli, kemerin yanında nikel bir zincir sarkar. Ucunda bıcağa benzer bir çakı bulunuyor. Taşıdığı köpeğin boğazında yalnız bir tasma var. Gözlük olursa var ya! değme bey avcının keyfine.

Seher tavaleti: Yalnız kolonya suyu serpilip saçlara birkaç tarak, fırça vurulacak. Yüz sade su ile yıkandıktan sonra bıyıklar az kozmetiklenip uçları yanaklara doğru bükülecek, Eldivenlik, baston, şemsiye alınacak, Yalnız bonetanın önüne kolalı bir siper konulacak. Gözlük kalın bir kaytan ile sol tarafa rabtedilecek. Tüfenk sağ omuzda, fişenklik belde bulunacak.

Seher ta'amı: Bir parça ekmek, süt, kahve, biraz çikolata.

Köyde, istasyon civârında durup da avdet-i sayyâdı seyretmek kadar hoş bir manzara tasavvur edemiyorum. Ter içinde kalan o kirli nasıyyeler, za'f ve ta'bdan göçmüş çehreler, yürüyemeyen bacaklar, tüfengi taşıyamayan kollar birde tehî-cep bulunmuş oldukça komiktir.

Fakat bu avcıların sözlerindeki tezâd neden hâsıl oluyor? Bilemiyorum. Dün sabah ilk tesâdüf ettiğime sordum:

- Av var mı?

- Lâ-kaydâne bir cevap vererek:

-Tek tük! dedi.

İkinciye sordum. Cevâben:

- Tüy uçmuyor,dedi. Geçti, gitti.

Üçüncüsü:

-Fişenklere barut koymasını unutmuşum. Nâfile yoruldum.

Dördüncüsü:

- Av var ama... Bu hınzır köpek kaldıramıyor.

Beşincisi:

- On, on beş tane vurdum, dedi. Ama meydanda bir şey görünmüyordu.

Altıncı:

- Nâfile... Yorgunluk! Bu sene kuş yok.

Yedincisi (gözü bağlı):

- Nasıl oldu barut birdenbire parladı. Az kaldı gözümü çıkarıyordu.

Sekizincisi (topallayarak):

- Siyavuş Paşa Çiftliği kenarında yardan yuvarlandım.

Dokuzuncusu:

- Bu av değil, belâ... Az kaldı iş çıkarıyorduk.

Onuncusu gülerek ve bir düzine kadar bıldırcın göstererek:

- Bugün az gezdim, biraz daha gezeydim yirmi kadar yapardım dediler. Bu fürû'k-ı mühimme oldukça cây-i dikkattir, değil mi?

Avcılıkta beliyyât-ı mudhike ekseriyyâ vâki olur. Bir kere göz kızdı mı insan dünyâyı görmez Geçen gün rufekâdan biri böyle göz kızgınlığı ile oldukça mudhik bir halecân geçirmiş. Bilmem, ne kuşu? Ve-l-hâsıl bir av gözüne ilişmiş. Derhâl tüfengi düzeltmiş, tetiği kaldırmış, gözlerini o cihete dikmiş, yavaş yavaş yürümeğe, ava yaklaşmağa başlamış. Kuş bir ceviz ağacının üzerinde imiş. Kendi kendine:

- Ah bir kere ağacın dibine varsam! diye yürüyormuş. Dalmış. Meğer bağın kenarında hendek varmış. Bî-çâre arkadaşım görmemiş. Bir de ayağı boşa gidince paldır küldür yuvarlanmaz mı tüfenk ateş almaz mı? Saçmalardan biri köpeğim kıçına isâbet eder. Hayvan hem bağırır hem kaçar imiş. Bizimki darmadağın, yüz, surat yırtılmış. Kuş bâri yerinde dursa, ne mümkün? Kanatlanıp uçmuş.

Bu refikim geçen sene de bir halecân geçirmiş idi. Nasılsa, Veli Efendi tarafındaki bostanlardan birine girmiş. Ağacın birine bir üveyik konmuş. Onu gözetlemeğe başlar. Fakat, takarrüb için tetiği çeker. Tüfenk koltuğunda yürür. O aralık:

- Hey bana bak çak bostandan, diye bir sadâ aks eder. Sadâ kuvvetli olduğundan hızlı dönünce tetik iner. Koltuğunda patlar ama nazar-ı dehşeti önünde bir kere derin bir "eyvah!" der. Halecânlar, heyecânlar üşüşür. O kazâ-yı fecî'in mûcib olacağı kederi düşünür. Ora

ları kendine zindan olur. Mecrûhun tehlikeli olup olmadığını anlamak için o tarafa seğirtir. Bir de ne baksın? Düşen bostan korkuluğu değil mi imiş?

Avcıların av hakkındaki fikirleri de muhteliftir. Bunların fakir olanlarından birine re'yini sordum:

- Beş, on para çıkarırım, dedi.

Zenginine sordum:

- Eğlencedir, diye cevâb verdi.

Diğeri:

- En iyi jimnastik hükmündedir.

Yine bir diğeri:

- Bostan patlıcanı ile iyi kaçıyor.

Öbürü:

- İşim yok, gücüm yok. İşte bir merâk. Daha öbürü:

- Tabîb çok gezmelisin dedi de, işi bu yola döktük.

Mülâhham bir zât:

- Vücûduma o kadar iyi geliyor ki ta'rîf edemem. Gezindikçe karnım iniyor.

Ebyât ile mütevaggıl bir genç:

- Sayd ve şikâr güzel kâfiye aramaktan başka bir şey değildir.

Bir tabîb:

- Av zihni bir noktaya sevkettiği için bir nev'i istirâhat-ı maneviyeye davet eder.

Hoca:

-Mübâhtır. Onun için herkesin hakkı vardır.

Esnâftan biri:

- Kasaba olan minnet azalıyor.

Bir muharrir:

- Gazeteye sermâye çıkıyor, dediler.

44. MEKTUP

Hazân, şâirleri ağlatan, verem düşkünlerine serilmiş nice perî-rûyan-ı dehrin çehrelerine benzeyen, ağaçlıklar arasında gezinirken ayaklar altında çıtırdayan yaprakların meâl-i bî-mânâsıyla erbâb-ı hükûmeti düşündüren bu mevsim-i hazîn yine hulûl etti. Sabahları akşamları hükmeden tarâvet gittikçe ziyâdeleşiyor. Boğaziçi'nde civâr köylerden göç emâreleri görünmeye başladı. Acaba kışa pek yakın mıyız? Macaristan taraflarında, Fransa'nın ba'zı mahallerinde kar düştü, dolu yağdı gibi havâdis-i mühimme-i havaiyye alınıyorsa da bizde bu gibi tebeddülât daha görünmedi. Sonbahar yaz ile kış arasında bir fasl-ı vasl olduğu için tabîîdir ki sonlarına doğru biraz serpintilere uğramak ihtimâli vardır. Fakat yazın yağan yağmurlar acabâ bu kışın kara tebeddül edip bir tenâsüh-i havâ vücûda gelecek mi? Buralarını bilemeyiz.

Lüferi unutur gibi olduk. "Koruk lüferi, çinakop lüfer" falan diye her sene Boğaziçi'nde zuhûr eden arbede-i sayyâdâne bu sene eser yok. Bazıları bu sene yağmurların bağlara ziyâdesiyle dokunduğu cihetle "koruk lüferi" olamamış olduğundan ittifâk etmektedirler.

Sayyâdan-ı berriyye hakkında yazdığım mediha-nâmeler me'mûlün fevkinde olarak mazhar-ı sitâyiş olduğu dünkü gün bir kafes derûnunda bende-hâneye bırakılan iki diri bıldırcından anlaşıldı. Meğer neşriyyât-ı vâki'a epeyce menâfi'cerrine hâdim imiş. Bu hâlde, üçüncü bir mektub ihzârıyla iştigale başladım.

Hazân, bize ikinci müjdeyi tebşîr ediyor. Bu müjde eyyâm-ı mütâlaanın avdetidir. Kışın uzun gecelerinde yazdan biriktirilen âsârın mütâlaası hakikaten çekilir. Fakat Makrıköy'ündeki taş mes'elesi bitmezse benim bu fırsattan istifâde edeceğim pek ziyâde meşkûk görünüyor. Gerçi avcıların "dandanı" kesilir ama bu taşların temâdîsi ve mütecâsirînin kıştan istifâde ederek daha ziyâde tahrîbâta kıyâm etmesi tahammül edilir korkulardan değildir. "Ma'lûmât"ın bu bâb-

da me'mûrîn-i mahalliyyeye atfettiği mes'uliyyet pek haklıdır. (Seng-endâz-ı bî-enbâz'ın bu türlü hareketleriyle hükûmet-i mahalliyyeyi istihfâf ettiği anlaşılıyor. Kaymakamlığın nazar-ı dikkati celbederiz.

45. MEKTUP

Vay, lüfer, vay! diye koca Balık Pazarı'nı inim inim inleten balıkçılar, meğer, ateş püskürdüklerinden bağırıyorlarmış. Lüfer sözünü duyup da bir parça olsun dönüp bakmayacak İstanbullu farzedemem. Bu mâhî-i lezîzi sevenlerden biri de ben olduğum için hafifçe sokularak:

- Arkadaş, kaça veriyorsun? der demez, elindeki zıpkını çuvalyeye saplı duran kavrucak, palabıyık, iyice şehlâ, kırçıl yırtık dudakları küfre âmâde, maydonoz turnalı, bir eli böğründe asılı, madrabaz, onlara mahsûs olan fiyakalı bir dikizden sonra:

- Yirmiye!!! Cevâb-ı müthişini verdi. Refika beni mandepsiye getirmek için:

- Vay, lüfer- va...y!! diye bir nara attıktan sonra yanaşarak:

- "Al, efendi, al! Sonudur." ta'bîriyle beni koltukladı. Ama ben o koltuğa gelemedim. Mebâhise başladı: O yemin eder, balığın gözüne and içer, ben indiririm. Her ne hâl ise otuz kuruşu vererek iki buçuk okka kadar aldık, eve gönderdik.

Uşak, lüferleri götürürken üç dört sene mukaddem, sayd-ı bahrîye olan merâkımı düşündüm. O iri lüferleri... "Lüfer, kofana" diye söyleniyordum. Serde balıkçılık vara. Yüz balıklarını yumuştan tuttu-rarak falyanos, orkinos, kılıç diye saydım. Dip balıklarına intikâl ederek poçita, altı parmak, torik, palamut, kestâne palamudunu hatırlarken lâkerdayı da unutmadım. Hâin trakonyanın muazzibliği zihinden

çıkar mı? Levrek, ispendik, kefal, ilârya, donos, sidikli ilârya (Çocuklar için medâr-ı müdafaa olur diye yazdım) polânerya, has kefal, uskumru, koloridye, kolyoz, lipari, barbunya, tekir, izmarit, istrongilos, koncor, kıraça, istravrit, kahpe gümüş, kalkan, pisi, kırlangıç, gelincik, iskorpit, mezit, kaya, dişli kaya, hurma kayası, kömürü kayası mine, çinekop, ispari, karagöz, sarayos, çuçur, lâpina, kikla, horozpina, zargana, mercan dahi birer birer göz önünden geçti. O ne heves idi? Kah saçma ile sahilde dolaşır, kâh âdî olta, yüklü, seğirtemeli, yemli, zokita, çapari, mairya ile uğraştıktan fazla dalyanda, alamanalarda, ıgrıpta, manyatta, kılıç ağında, fanyalı ve torikte, pisi, uskumru, istrongelos çevirmesinde çökertme, kirle paturtalarında uğraşırdım. Livarda balık saklamak, sepetle yeme çıkmak, tonozda araştırmak, seğirtme ile sürtmek, kepçe ile yakalamak, kakıç kullanmak, çamçakla kayığı temizlemek, zokaları cıvalamak, mazgal etmek, misinaları tecrübe etmek, katların bozukluğunu düzeltmek, kulaç ile iskandil etmek, sabahlara kadar ayazda durmak, üşümek, uykusuz kalmak hep benim işim idi. Şimdi o üç dört seneden beri böyle aylardan mahrûm kalan, lüfere hasret çeken benim gibi bir adama akşam taâmını beklemek biraz güççedir.

Vay, lüfer, vay! O gün nereye gittim ise bu sadâ kulağımdan çıkmadı. Saat on bir buçukta eve gelerek "vay, lüfer, vay" ın hızıyla:

- Balık geldi mi? Diye sorduk.

- Aşçıbaşıdadır, dediler. Ellerimi birkaç oğuşturduktan sonra, yukarıya çıktım. Anam lüfer! Izgarada cayır cayır nar gibi kızarır mı? Kızarır kızarmaz zeytinyağ, limon, hardallı, salça içine atılıp da istirâhati için bir müddet bırakıldıktan sonra salata yaprakları arasına gömülüp bir libâs-ı ahdara pek ziyâde mütenâsib olan maydonozla üzeri örtülür mü? Hem efendim. Koca kayık tabağın içine yatıralan o iştihâ-âverân deryâdan çıkan râyiha-ı latîfe hiçbir taâmın kokusu rekâbet edemez, Bâ-husûs on kişinin çâşnî-i bahş-kâm-ı lezîzi olan o beyaz etin lezzeti hiç bir balığın lezzetine uymaz. O kurnaz lüfer etinin ne kadar tatlı olduğunu bildiği için tutulurken ettiği nâz sonra yaptığı

kurnazlık avcısını fevk-al-âde tahrîs eylediğinden insanın çiğ çiğ yiyeceği gelir..

Vay, lüfer, vay! diye bağıran o balıkçı. benim yerimde olaydı, benimle beraber sofrada bulunacak idi, herif alabildiğine aşçıya küfür ederek:

Vah, lüfer, vah! Diye belki ağlardı. Çünkü bizim balıkçılarımız balığı tanıdıkları gibi pişirmesini de bilirler. Bizim aşçıbaşı ise lüferi palamud zannederek parçalamaş, kızgın tavaya sokarak kupkuru çıkarıp sofraya yollamış. Aman efendim, çıldırmak işten değil! Vehleten evde de palamut aldıklarına hükmederek, sofradakilere:

- Lüfer varken palamut yenir mi? Diye çıkıştım. Bî-çâreler balık almadıklarını beyân edince gözlerim dört açılarak parça parça edilen bizim lüferler olduğunu anladım.

Şimdi aşçıyı dövmeli mi, dövmemeli mi? Ben o hiddetle mutfağa inerek biraz söylenmek için kapısını açtım. Aşçıbaşı meşgûl. Herife tabağı göstererek:

- Bu nedir? Deyince hiç tavrını bozmayarak:

- Balık dedi. Artık, kızmışım:

- Bu ne balığı? Aşçı o tavrıyla:

- Bilmem!

- Sen ne bilirsin! deyince, hiddetimi o zaman anladı. Lâkaydlığını bırakarak:

Ben tava istiyorsunuz zannettim. Bileydim papaz yahnisi yapardım diyerek bir özür diledi ki kabâhatından büyük olsa gerek. Fakat asıl kabâhat bende imiş. Ben o balıkları bizim siyahî dadıya tevdî' etmeli idim.

Lüferin zuhûru bizim için mukaddime-i serd-eyyâmı ihtâr eder. Sonbahar yürüyor. Kestaneciler bağırıyor; dondurmacıları, avcıları, sahlepçiler istihlâf etti, Sabahleyin uyumak kabil değil. Sabaha iki saat kala sokaklar arasında ufak fenerleriyle:

- Sahleb! diye bağıran esnâfda acaba biraz insâf yok mudur? Herif alabildiğine:

- Sütlü! dedi mi, birinci hecenin keskinliği pencereleri oynatarak aded-i ihtizâz-ı şiddeti ile kulaklara çarpıyor. Kestaneciler ne ise! Onlar gündüzleri seyrediyorlar. Eyvah, unutuyordum! Bu kış gecelerinde (leyâl-i Tetebbu') bendini yazan muharrir için bozacı, mısır buğdaycı, simitçi gibi üç tane mu azzib daha var. Bakalım Leyâl-i Tetebbu' sahibi bu üçünün velvele-i dehşet-medârından nasıl âzâde kalarak (Terbi-ye-i Medeniyye) bahislerini ilâriye sürecek? Eğer hânesinde arka odada oturursa, belkibir şeyyazabilir. Ben bile, lüfere hasret çektiğim o leyle-i yeldâ-yı iştihâda arka odaya çekilerek şu mektûb-ı sûziş-üslûbî tahrîrde güçlük çektim.

Size okkada hafif, boyca cüce, simâca köse, milletçe Musevî, gözleri mavi, on dokuz kilogram, doksan iki santimetre bir fatânet-i mücessemenin üzerimde hâsil ettiği tesîr ve bu mahlûk-ı nâdirin bir hafta temâdi eden musahabetimiz esnâsında muttali olduğum ahvâl ve ahlâkı hakkında ma'lûmât vereceğim.

46. MEKTUP

Tâife-i Ye'cûc ve Me'cûc hasb-el-halka ayrılıp Selânik'de doğduğu gibi büyüye büyüye yed-i tertîb-i fıtratın ilk tertîb ve intizâmını muhâfaza eden bu akser-ül-kame (Hayatî) nâmındadır. Rub'-ı asrı altı sene mürûr eden bir zamân-ı neşv ü nemâ bu hârika kasr ü endeki üzerinde boyca bir eser-i terakkî gösteremeyerek yalnız sekiz aylık bir çocuk çehresine ancak benzeyebilen simâsını alın ve göz pınarları cihetinden buruşturmuş, sâfiyyet-i vechiyyesini tagyîr ederek çillerle beneklemiş. Biraz semen vermiş, kafasını arka tarafa doğru taşımağa mecbûr ederek bir küre-i mustatîl şekline koymuş. Ağzı küçük, dişleri az çürük, taraf binâgüş-ı garâbetinde asılı duran kulakları ufak çenesi müdevver, gerdeni iki parmak, sîne

bir buçuk, boy dört karış, 92 santimetre, ufak tonbul elli, mini mini ayaklı olup Türkçe, Fransızca, Rumca, İspanyolca, İtalyancaya vâkıf, hâline göre zarîf bir tuhfe-i rüzgârdır.

Müdürümüzün üzerinde fart-ı teveccühü olması hasebiyle matbaada kaldığı günlerde sabahleyin ziyârete geldiği zamanlarda gelir gelmez, derhâl elini öpmesi âdât-ı cedîdesindendir. Hayatî bu vazîfe-i indiyesini bitirir bitirmez bizlere de dönerek:

- Bonjur mösyö, koman vu porte vu? (Bonjur, monsieur, comment vous portez vous) diye istifsâr-ı hâl eder. Hey'et-i tahrîriyye nezdine giderek kemâl-i samîmiyet ile orada dahi:

- Bonjur'u bastırır. Fırsat bulursa bin meşakkat ile iskemleye çıkarak oturur, iştigalât-ı tahrîriyyeyi seyr eyler. Hayatî'nin şu vaz'-ı müeddebi cümlemizi hoşnut ettiği için kendisine:

- Su direktör, (sous-directeur) yani müdür-i sânî ünvânını tevcîh eyledik. Hayatî yetimdir, öksüzdür. Bir özünden gayri kimsesi yoktur. Matbaada gerek müdür gerek muharrirîn taraflarından gördüğü meâsir-i tevecchüten pek ziyâde memnûn kalarak bize ısınmış ve hüsn-i terbiyesiyle cümlemizi kendisine ısındırmıştır. Fakat beşer, kusûrdan hâlî olamaz. Hayatî de efrâd-ı beşerin hatta boyca, vucutça tabakât-ı beşeriyyenin kâmet ve endâm meşherinde en kısa olanlarına meydan okuyacak kahramanlarından olduğu için, bünye-i dil-âviz-i hırâmânına mutâbık ikinci bir eş arayanlardandır. Onun içindir ki yolda giderken, Beyoğlu'nda gezinirken tesâdüf ettiği madamalara, matmazellere nigâh-ı aşk ve muhabbet ile bakmaktan kendini, o ufacık gönlünü bir türlü alamıyor.

Taâmda pek ziyâde kanâat-kâr. Hemen iki üç yaşında bir çocuğun yiyeceği kadar yiyiyor. Alafranga terbiye edildiği cihetle çatal, bıçak kullanmakta oldukça mahâreti var. Müskirâta karşı gâyet mümsiktir. İki kadeh düz cem'-i neş'e-i hâtırına medâr oluyarsa da üçüncüsü mavi gözlerini kapatıp onu ayyâşîn meşhûrenin ekseriyyâ hâl-i nevm diye kendilerine isnâddan hâlî kalmadıkları "sızmak" fiilini sabahlara kadar tasrîf ettiriyor.

Kıyâfet oldukça şıktır. Fes rengi fesi, tablalı kalıba vurulmuştur. Saçları her sabah taranarak ikiye bölünüyor. Ser-pûş ekseriyyâ alnının yarısını kapamaktadır. Kolalı son moda gömlek, ufak, renkli boyunbağı, redingot, siyah yelek, ince altın kordana merbût saat, çizgili pantolon, potin, 42 cm. kamış baston, melbûsât-ı umûmiyyesindendir. Boyuna göre semîn olduğundan robalar iyiden iyiye vücûda yapışmaktadır.

İkinci nev'i zıvanalı sigara keyif çattığı zamanlarda mini mini parmakları arasında yanar. Dumanını burnundan savurduğu esnâlarda gözlerinde hâsıl olan yangınlık, derece-i zevk ve neşâtına delîldir.

İ'tikadı taassub derecesinde yükselememiştir. Umûr-u dîniyyede, perhizlerde lâübâli göründüğü halde eyyâm-ı dîniyyede sinagoga gitmek mu'tâdıdır. Osmanlılar son derece muhibb olduğundan muhârebe-i Yunâniyye hakkındaki ihtisâsâtını anlattığı zamanda bu türlü samîmiyyet-i muhibbâneden mü'teessir olmamak kabil değildir.

Osmanlı mûsikîsi sevdiği nağmelerdendir.

Tiyatro onun için nazar-ı dikkat celbedecek bir temâşâ-gâhtır. Bâ-husûs kantoları pek ziyâde takdir ettiğinden: "Ben bir köylüyüm. Ne güzel raksederim" diye kendi kendine raksa kıyam ettiği de arada sırada görünen hoppalıklarındandır. Mükâlemât-ı husûsiyye ve umûmiyyede gâyet edîbdir. Yalnız bizim seyyâr muhâbiri çorbacı Miltiyadı ile şakalaşmakta müsâmaha edemez. Biri inadına zıpır diğeri aksine kasîr olan bu iki mudhike-perdâzın muhâverâtını dinlemek en güzel komedyaların verdiği şevk-i handeyi ihsâs eder.

Muâmelât-ı umûmiyyesinde istisnâyı öğrenmiş olduğundan kibârdan bir zâtı selâmladığı zaman yere kadar eğilmekte, laübâli görüştüklerini şöylece geçiştirivermektedir. En ziyâde sevdiği yemekler, balık, et nev'ine münhasırdır. Sebze ekseriyyâ mazhar-ı iltifâtı olamıyor. Yemiş, biraz nazar-ı iştihâsını celb ediyor. Karpuz, Üzüm sevdiği yemişlerdendir. Servet-i zâtiyyesini sormaya hâcet yoktur,

zannederim. Bizim gibi serv-i endâmân-ı dehrin ceplerinde bir iki mecidiyeyi aşamayan kuvve-i nakdiyye böyle yerden büyüme bir yetimde zannederim ki iki çeyreği güç aşar. Fakat bu ana kadar para nâmına ağzına bir şey almamıştır. Kendine göre haysiyyet ve vakarını muhâfaza eder. Muâmelât-ı bî-edebâneden son derecede müteneffir olduğundan tesâdüf ettiği takdîrde çîn-i cebîn göstermek âdetidir.

Yürürken sağ elini baston sol eline pantolonun cebini iştigal ettiğinden bu reviş-i mekânet-kârane çok kimseleri aldatmaktadır. Fakat Hayatî sevimli olduğu derecede cerbeze-i lisâna mâlik olduğundan sohbetiyle kimseyi sıkmaz. Söze atılmak âdeti değildir. Yaşca benden bir fazla olan bu refik, bir metre yedi santimde kısa olduğundan yolda bizi görenler baba oğul zannetmektedirler.

47. MEKTUP

Bayılırım. Hayâlimden geçtikçe içim titrer. Küçük bir oda, ufak bir soba, puflayatak, yumuşak yorgan, içinde ben! Dışarıda lapa lapa kar, ağzımın suyu akar. "Hiç durma, yorgana sarıl, yat!" Denilen hava dünyâda ancak bu kadar şirîn olur. Rüzgarın camları zıngırdatması ninni gibi te'sîr eder. Sobanın çatırtısı gıdıklar. Fakat mangaldan fırlayan "çıt" sevmem: Haniya insan bazan dalar da mangal kenârına çöker garîb garîb düşünürken meselâ, alt dudağı sol bıyık cânibine doğru "çıt" diye birşey yapışır, acı acı yalanır. Hoşuma gitmez. Böyle günlerde biraz da midenin tatyîbi gibi şeyler düşünülür. Ben böyle olsam başka şeylerde düşünürüm a! Herkesin kalbi bir olmaz. Baba Yaver tarhana çorbasına, latîf şiş kebâbına, paça böreğine, saçlı sakallı yassı kadaifiyle müştereken ekl edilmek üzere hurma tatlısına, tavuk suyuna nohudlu pilâva dayanamaz. Hacı Reşîd'e sorarsanız, "memâlik-i hârrede, ne gördüm?" diye şiir-i beliğ oku-

mak ister. Lâkin siz yine benim gibi düşünün. Sabaha karşı uyanılıp sobanın ateşi yoklanacak. Eller oğuşturularak, pıtır pıtır koşulup âğuş-ı hârr-ı cânâna avdet edilecek. Derhâl:

- Aman kalkma! Tuu... desen donuyor! Denilecek, ufak ufak konuşulacak. Böyle zaman ve böyle mekânda ilk âlâkaya dâir bahisler ne kadar uzatılırsa o kadar fâidelidir. Tuhaftır! Hâlâ, sebebini anlayamadım. Niye insanın bir bacağı, diğer bacağını ısıtmıyor da başkasının tek bacağı iki bacağını ısıtıyor? Şaşılacak şey! Diye fizyolojiye âid bir garîbeden dem vurulacak. Haniya, zamparanın birine:

- İnsanı en ziyâde ısıtan şey nedir? Suâli îrâd olmuş da:

- Yorgan altı! demiş. Cevâbı güle güle söylenecek. Hafif tertîb olarak:

- Şuradan konyağa uzanabilsem. Birer daha çakıştırırdık! Temennîyyâtına yol verilecek. Gözler bir iki karpaldıktan sonra belli belirsiz bir esneme ile horul horul veyâhud mışıl mışıl uyunulacak.

Bu türlü uykuların rüyâsı da komik olur. Şimdi şöyle bir manzarada bulunan yatakta gunûde-i istirâhat olan şahıs ne görmeli? Nâilî-i Cedîd'in Gümrük önü'nde elinde koca bir sopa olduğu halde:

- Samsun'a, Giresun'a, Trabzon'a diye dellâl bağırdığını mı görmeli? İnsan böyle bir rüyâyı Tokatlıyan'ın geceliği bir mecidiyeye kirâya verilen otelinde bile görse, canı sıkılır. Orada uyuyanlarda eksik olmayan nezleye tutulur. Öksürür, zıplaya zıplaya yataktan harice uğrar, terliksiz muşamma'lara basarak karnı gurultular içinde kalır. Terkos suyunu Karakulak diye içer de ter ter tepinir, hiddetini alamaz. Yandan sayarak vakti geçmiş bir çorba ile fırında kızarırken nice nice parçalarla berâber yanmış olan bir tas kebabı, bakıyyesi çorbalığa ayrılan yarım pilâvyer, dayanamazsa bir iki de gatoyu tarda mide fesâdına uğrar. Sonra "Sabah" gazetesindeki müdâfaayı okur da bir şey yazmaz. Bizi de tebaa-ı Osmaniyyeden birinin kendi lokanta, kahvehâne ve gazinove otelinin üstünü bir Moskoflu ya cîro ettirip kumar oynattığını i'lâna mecbûr etmez.

Biz "Tokatlıyan'a dört kişi girmiş, üç kişi çıkmış dedik ise bunun iki şeye şümûlu vardır. Biri dörtten birinin masrafları vermesi hasebiyle fenâ halde boğuntuya getirildiği diğeri de yandan otele girip benim gibi mışıl mışıl uyuduğudur. Bu misüllü muammâları dercetmekten maksad karîîn-i kirâmın teşhîz-i ezhânını mûcib olacak vesîleler tedârikidir. Bizim başka türlü garazımız yok, fakat ivazımız var. Şimdi "Sabah" ivazını aldı, sıra benimdir.

Tâze Havâdis:

Topatanlardan birkaçının komşu kadına mürâcaatla merdiven alarak Zeyrek Yokuşu'nda turna katarı tarzında kızağa çekildikleri söyleniyor.

Kadıköyü'ne işleyen Durmuş vapurunun Haydar Paşa'ya âmed ü şûd eden Kalamış vapuruyla becâyiş-i hizmetleri ifâ edilmiş olmakla lâm-ü-l-fi'l hazfedilerek nâmı "Yol üzerinde (Kalmış) tesmiye edilmiğini "İkdâm" yazıyor.

48. MEKTUP

Benim aklım fikrim hulûliyle müşerref olduğumi Apokriya gecelerinde Tokatlıyan'ın yukarısına suûd ve orada meşhûd ve mevcûd olan yâdigârân-ı hüsn-i ve cemâli seyir maksadıyla köşe-i tarassudda kuûd endişesine bağlanıp perîşân olmuş iken meğer bıkmaz usanmaz ve hesâbat-ı miheyi der-piş nazar-ı dikkat etmeye üşenmez bir riyâzî piyangodan hisse-i âcizâneme şeref-i isâbeti muhakkak görünen bin lirayı ne zaman derdest edeceğimi kılı kılına ölçüp biçer imiş. Hatta bana yazmış olduğu bir mektûbda diyor ki:

"Geçenlerde hissesine bir baston düşen bir zâtın beyânına göre her şahıs ancak on dakikada ahz-ı hediyeye muvaffak oluyormuş.

Ma'lûm olduğu üzere, sergide yüz elli bin hediye var! Bu yüz elli bin hediyenin beheri on dakikada verilecek olursa be-hesâb-el-mecmûa aded-i dakika bir milyon beşyüz bin eder. Bunu saate tahvîl edecek olursak yirmi beş bin saat tutar. Halbuki üstüste günde beş saat tevzîâta devâm edebilmek mümkün olduğundan beş bin gün yani bir ay yirmi altı gün itibâriyla yüz doksan iki ay sekiz gün çıkar ki kebîse senelerde dâhil olarak hitâmı on altı sene bir haftada müyesser olacaktır."

Ben bu satırları okur okumaz, derin derin düşündüm. Talihsizliğim meşhûrdur. Hakk Bayramda bile maâşımı vermeyip mahzûn bırakanlar bile oldu, "Olacak olur" meseli ma'rûfdur. Her ne ise! Şimdiister misiniz ki son numara, hisse-i nâçizânemin markası bulunan (113871)e çıksın da ben de ipekli mendil hatırası için on altı sene bir hafta bekleyeyim! Ey intizâr! Sen ne vakit bitip tükeneceksin?

Geçen akşam Şâir-i Şirin-edâ Kebâbcı-zâde Nidâ Beyefendi birâderimiz. Tokatlıyan'da destine "Târîk" gazetesini alıp kemâl-i yeis ile "Yeisten sonra" ser-nâmeli hikâye-i belîgâyı okumakta ve ( ) (terkîb-i sakîminin Dekadanlarca tarz-ı tahrîr-i müstakîmi olan kalabalığın bir edâ-yı istiğna olarak döndüğü nokta) ya gelmekte iken ağzı şeker çiğner bir dilber-i hoş-hirâm nasılsa gözü önünden geçer. Şair derhâl müteheyyic olarak şu manzûmeyi söyler:

Nedir vaşî'-i hayât-âver-işikem-perver
O penbe bûy-ı dil-ârâ, ve reng-i cân-bahşâ
Ki şekl-i muntazamı celb-i iştihâ eyler
Mühendisîn maîn der, avâm ise samsa?
Bu fikr-i nevmîde
Bu tarz-ı nev cedîde
Nazar-künân olarak ohh... o penbe ümmîde
Evet bu baklavadır
Şikemde bî-bahâdır.
Ve derse kim cabâdır
Birer birer yutarım

Bilirmisin onu ey dilber-i fünûn-dîde

Tâze Havâdis:

Karnaval mevsimi olmak hasebiyle geceleri Tokatlıyan'ın lokanta ve kahvehâne ve kumar salonunda davul zurna, çalınacağı dans merâklılarına ilân olunur. Mezkûr lokantanın müdürü Sinyor Mıgırdıç Efendi, ahâlî-i kirâm, memnûn etmek maksadıyla müşterilerin yanına gelmeyeceğini de ayrıca bildiriyor.

Evvelki gece Tokatlıyan Efendi'nin lokantasına dört kişi girmiş ise de üç kişinin çıkmış olduğu söyleniyor.

Ajans-Enternasyonâl

Beyoğlu...

Dün akşam Beyoğlu sokaklarında meşhûr lokanta sâhibi Mıgırdıç Tokatlıyan Ağa'nın ârzû-ı vicdânîsiyle Dekadanlığı kabûl edeceği hakkında çıkan şâyia Beyoğlu mahâfil-i edebiyyesinde hayli teessür ve kil ü kali mûcib olmuştur. Bu haber şimdiye kadar teeyyüd etmemiş ise de sıhhat takdîrinde mahâfil-i edebiyye mûmâ-ileyhin Dekandanlığına kat'iyyen mümânaat etmeye karar vermişlerdir.

49. MEKTUP

Bayram münasebetiyle kara anneme gittim. Siz benim kara annemi bilirsiniz değil mi? Hani ya geçen sene Kağıthane'ye gittiği zaman zülf-i pîç-â-pîç-i anber-bûsıyla müzeyyen başına kondurduğu hotozu yazmış idim de ne kadar moda merâklısı hanımlar var ise cümlesi kendisini taklîd etmiş idi. Âdet olduğu üzere, dışı siyah, içi bakır renginde beyazlanmaya müstaidd olan elini öptüm. Yanına oturdum. Hâl ve hâtır sordum. İyi imiş. Yalnız birkaç gündür sol

gözü sık sık seğiriyor, uykusundan birden bire uyanıyormuş "laf lafı açar" mazmûnu üzere dereden tepeden konuşuyorduk. "Piyango numaraları!" diye bir nara fırladı. Derhâl bir tane aldık. Kara annemin numarasını aramaya başladık Tâlih bu! Kara annemin ne çıksa beğenirsiniz? Lâdenî Reng-âşinâ-ı dehr olanlar bundaki hikmet-i tesâdüfi takdîr ederler. Bunun üzerine beni bir düşünme aldı. Kendi kendime:

- Acabâ, meşâhîre ne çıksa makbûle geçer? diye derin derin daldım. Sade dalmadım, kalemi eline alıp bir kağıdın üzerine şöylece yazdım:

- Bizim Kel Hasan'a: Perûka
- Kanbur Mehmed'e: Korse
- Küçük İsmâil'e: Büyük İsmâil
- Hacı Reşid'e: Eş'âr-ı Cedîde
- Hayâli Şâir Ömer'e: Âşık Garîb Divânı
- Katîb Salih'e: Elf leylet'ül ve el leyle
- Gazete muharrîrlerine: Ayarlı direktör
- Gazete direktörlerine: Kırk beygir kuvvetinde yazı makinesi.
- İdare me'mûrlarına: "Param yoktur" der demez dönüp giden muharrîr.
- Baba Yavér'e: Zamâne çocuğu
- Tontonlara: "Kazan üstü püsü"
- Ûdî Âfet'e: Nohûdî nağme.
- Top atanlara: Dekadanlar
- Dekadanlara: Top atanlar (Bunda bilinmeyecek ne var?)
- Tokatlıyan'a: Takyyeci kalıbı ense
- Andelîb'e: Gülistân Hâşiyesi.
- Okmeydanı Mektupçusu'na: Buhur-dân
- Direklerarası Muhâbirine: Yüzler karası bir peçe.
- "Müdâfaa" nâm eserin sâhibine: gayr-ı mücelled (Fasl'ül-İz'ân fi Ta'rîfü'l irfân) risâlesi.
- Belediye memûrlarına: En-nezâfetü fil'-el îmân levhası.

- Mûsikî mübâhesânına: Yufboru:u.

- Tramvay beygirlerine: Otlakçılar'da olur.

- Haliç vapurlarına: Meşhûr ve mütearif olduğu üzere (El-aceletü min'eş şeytan)

- Komik Hakkı Bey'e: Yanar döner çarşaf.

- Komik Ârif'e: Döner yanar şalvar

- Servet-i Fünûn'a: Karnaval kokoçları

- Sabah gazetesine: Nağme-i seher

- İkdâm cerîdesine: Koltuk değneği.

- Tarîk varaka-ı havâdisine: Çöp arabası.

- Tercümân-ı Hakikat arkadışımıza: (Durûğ-ı maslahat-âmız bi-hez rast-ı fitne-engîz) tercümesi.

- Şehir Mektupçusuna: Bin lira. (1000)

Tâze Havâdis:

Tüttukları vuhûş ve vurdukları kuş ile cûş u hurûş eden meyhuşların ceblerini boş olarak Apokriya sefâlarına havâle-i gûş etmeğe karar verdikleri bizim Toktalıyan'ın hesab memûru Kınalaruşun rivâyetindendir.

Kadıköy'üne âmed-şüd eden yedi numaralı vapur ta'mîre eşedd ihtiyâc ile muhtâc olduğunu bildirmiş ve talebi vechile ismi (Durmuş). tesmiye olunmuştur.

50. MEKTUP

Lütfer hakkında duyduğum acıyı size naklettiğim gün arkadaşlardan ve acemi sayyâdân-ı bahriyyeden biri eli sarılı olduğu hâlde ziyâretime geldi. Bî-çâre sararmış, morarmış, pek çok acı çekmiş olmalı ki merdiveni zor ile çıkarak odama gelebildi.

- Geçmiş olsun, birâder, ne oldun? diye sorunca:

- Senin lüferin derdine uğradım, dedi. Aramızda şu yolda bir muhâvere açıldı:

- O nasıl derd?

- Canım! Bu sene Boğaziçi'ne gitmedik mi?

- Evet.

- Herkes balığa çıkalım, çıkalım diye teşvîk etti. Ben de bir meşgûliyyet, bir eğlence olmak üzere, işe giriştim. Üç yüz kuruşa bir sandal aldım. Oltaları tedarik ettim. Zokaları yaptırdım. Âlât adavât- dediler: Kanca, kalıç, sünger, çâmçak, süzgeç falan bulduk. Bize bin kuruş masraf ettirdiler. Arada sırada izmarite falan çıktım. Ve-l-hâsıl, lüfer söktü. Geçenlerde, Umuryeri önünde oltaları indirdik, Yirmi üç kulaçta duruyoruz. Lüfer de ısırır ısırmaz, akşam balığını tamamlayalım derken bir tanesi takıldı. Acele ile çektim. Şöyle bir lüfer. Ortalık da kararıyor kararacak. Hemen sarıldım. Birdenbire canım çekiliyor zannettim. Meğer tuttuğum trakonya imiş. Sarılır sarılmaz vurdu. Az kaldı ölüyordum.

- Vah! Vah! Sonra?

- Sonrası hâlâ çekiyoruz.

- Demek avdan vazgeçtin.

- Ertesi gün cümlesini sattım.

Trakonya denilen o ejder-i musaggar müthiştir. Onun "Barsam" nâmında başka bir müthişi daha vardır ki sahillerimizde âfât-ı bahriyyeden ma'dûddur. Dikkat lâzımdır. Lüfer de bir kere dişlerse o da acıtır. Fakat köftehor ne kadar ısırırsa ısırsın sonra biz de onu dişleyip, ısırıp ezip yutarız a.

Meşhûr olduğu üzere bizim aşçıbaşı gibi balık anlayan uşaklardan birine yine benim gibi sâfdil bir zât lüfer ısmarlar. Herif gider, iki palamut alıp götürür. Efendi bunu görünce:

- Ayol, bu nedir?

- Balık!

- Balık ama bu palamut, lüfer değil.

der. Fakat uşak bizim aşçıbaşı gibi değil biraz söz anlar olduğundan derhâl kemâl-i istigrâb ile efendisinin yüzüne bakarak:

- Amma yaptın efendi ha! Sanki biri denizin dibine inmiş de balıklara isim koymuş gibi söylüyorsun! Diye bir cevâb-ı ebleh âneden bulunur.

Merâk bu, ya! Balık Pazarı'ndaki balıkçıya giderek bizim lüferin hikâyesini anlatmak ve balıkçının ne diyeceğini öğrenmek istedim. Gittim. O maydonoz turrelisi orada duruyor. Beni görünce gülümsedikten sonra fiyakacıya dedi ki:

- Beyefendi balığı tanıyor ama, parayı az veriyor. Maksad şaka değil mi? Ben de çeneleri açtım:

- O balıkta zaten senin gözün kaldı.

- Estağfirullah, beyim! Ne oldu? Köpek mi kaptı?

- Hayır, aşçı kaptı.

- Bazıları öyledir Bizim bir efendi var. O iyi bir balık gönderdi mi akşam aşçısı pişirir, yer sonra "kedi kaptı!" dermiş. Sakın o aşçı size gelmesin?

- Öyle değil. Bizim aşçı o lüferi ne yapsa beğenirsin?

- Kokutmuş mu?

- Hayır, palamut...

- Anladım, anladım. O herife sen armut da versen yine tava eder.

Bizim balıkçıdaki sür'at-i intikâl nasıl? Fakat biz bir yirmi beş daha sulayarak yine bir miktar lüfer almaya mecbûr olduk.

Balıkçı "köpek mi kaptı?" diye sorunca hatırıma Cerrah Paşa'daki kurnaz bir sokak köpeği geldi. Bu hayvan zekâ-yı mahsûsunu sarhoşların ellerindeki balıkları kapmakta hüsn-i isti'mâl ederdi. Akşam saat yarım râddelerinde câmi'-i şerîfin önlerinde uyumak tavrıyla büzülür. Gözü mey-âşâmân-ı dehrî tavuzaktan tanıdığı için eğer o sermest-i neş'e yarım okka ile kafayı tütsüledikten sonra eline bir okka da uskumru, iki üç palamut almış ise, ta yanından veya hizâsından geçinceye kadar yerinden kımıldamaz. İki üç adım ilerler ilerlemez,

kalkar, yavaş yavaş balığın kuyruğuna dişlerini geçirir. Berâberce yürür.

Sarhoşumuz farkına varıp da:

- Hoşt! diye hızla çekince o da aşağıdan asılır. Bir hâlde ki saplar kapunca balık yere düşer. Artık, kapışan kapışana! Fakat bu sayyâd-ı mâhî dayağa dahî sırt verdiğinden balığı bitirinceye kadar baston, taş, sopa gürültüsüne aldırmaz.

51. MEKTUP

(Bül-heves) ve (Bül-heves) mes'ele-i ma'lûmesi epeyce mübâhasât-ı lisâniyyeye meydan açtı. Henüz mukaddime-i teşekkülde bulunan (bûse) bahsi dahi karîben esmâ'-ı esvât edecek gibi görünüyor. Geçen gün Hisar'dan avdet ederken iki genç edibden biri "bûse" nin "pûse" olduğunu, diğeri olmadığını nu sirrâne iddia ediyorlardı. "Pûse" olduğunu iddia edeni benimle göz âşinâlığı olduğu için makâm-ı istişhâdda reyimi sordu. Belâya bakın ki bu suâl üzerine ben de hayrette kaldım Dedim ki :

- İyice kestiremiyorum ama... "be" ile olacak. Fakat benim bu rey'im cereyân-ı mübâhaseyi ta'tîl edemedi. Bu cihetle muttasıl devâm ediyordu.

Tesâdüf bu ya! Yanımda Fransa'da düşman-ı râiyân olan herifin resmini hâvî "poti parizien" (Petit Parisien) var idi. Bu nev'i gazetelerin haftalık postalarında epeyce zevzeklikler bulunageldiğinden okuyordum. Meğer orada da bir "pûse" bahsi varmış. Fakat ne garîb şey! Bakın size "eski edebiyat-ı cedîde" üzerine tercüme edeyim de anlayın.

(İngiliz seyyâhlarından biri Londra ile Brighton arasında işleyen

trenlerin birinde yanında bulunan bir kadını zor ile öper ve icrâ kılınan muhâkemede iştiyâk-ı bûseden bu derecede âsâr-ı ihtirâs gösteren münâsebetsiz herifin üç ay hapsine karar verilir.)

(Epeyce tuzlu bir bûse!)

Bu vak'a Avusturya gazetelerinden biri tarafından naklolunan bir hâdise-i bûse-çîniyi burayada dercetmekliğime tabiâtıyla beni sevketti.

Mezkûr gazete diyor ki:

Nişanlılar (Frenklerde bizde değil) yekdiğerine yazdıkları nâmelerde binlerce bûse teâti ederler fakat bu bâbdaki aç gözlülüklerinden bu binlerceyi de az görerek daha ziyâdesini ârzû ederler. Fakat mes'ele ameliyyâta intikâl edince bu türlü âsâr-ı muhabbet ve musâfâtın bu derece mebzûlen teâtî edildiğine tesâdüf ender vukû'a gelir. Maa'mâ-fih bir defâya mahsûs olmak üzere binlerce bûse-çîn olmak derd-âzmâyân-ı ibtilâdan birine müyesser olmuştur.

Mezkûr gazetenin rivâyetine göre daha geçenler de Avusturya bilâd-ı sagiresinden birinde bir salonda mesâil-i kalbiyyeden bahsedilirken içlerinden biri-İstatistikçi olduğundan şüphe yok-huzzâra hitâb ederek bir zaman-ı muayyen zarfında ne kadar bûse teâtî olunabileceğini sorar. Sorar sormaz, levend endâm bir genç perestîde-i cânı olan nişanlısını on saat zarfında on bin defa öpebileceğini hoş bir lisân-ı tehâlük ile beyân eder. İnanılmaz. Genç her yarım saatte hafif bir meşrûb-ı müferrih almak şartıyla bahse girişir.

Bûseler de başlar. Birinci saatte ikibin, ikinci saatte bin, üçüncü saatte yedi yüz elli bûse teâti olunur. (Görülüyor a, rezâlet gittikçe azalıyor) Fakat üçüncüden sonra iş biter. Ne olur biliyor musunuz? Gencin dudakları o derece müellem bir ihtizâz-ı asabiyye uğrar ki aklını kaybeder. Nişanlısına gelince bî-çâre bûse-dâd baygın düşer. Akşamı en şiddetli bir hummâ-yı asabiye tutularak günlerce esîr-i firâş olur. Olur ama tarih-i izdivâc da bir sene kadar âtîye ta'lîk edilir. Nasıl?

Pöti Parizyen (Petit Parisien) o haftalık postasında bize fevk-

al-âde küçük ve isimleri eğer kimsece meçhûl olan birkaç hükûmetten bahsediyor. Bunlardan biri (Muresne) hükûmeti imiş ki Belçika ile Almanya arasında ve Liyej (Liége) şehrinden on dokuz kilometre uzakta vâki' ve mesâha-ı sathiyyesi beş hektar olup âhâlisi dahi birkaç yüz kişiden ibâret imiş. Hükûmet-i merkûme 1815 senesinde hâl-i bî-tarafiyye vaz'edilmiş ve çinko madenleriyle iktisâb-ı şöhret etmiştir.

Bundan biraz daha büyüdüğü Fransa ile İspanya hudûdu üzerinde Andar (Andorra) nâmıyla be-nâm bir hükûmet imiş. Mesâha-ı sathiyyesi 452 kilometre ve 5800 nüfûsu hâvî olup 1875 senesinden beri, tarafeyne üçer asker ve her iki hükûmet beyninde taksîm edilmek üzere, 2795 frank vergi vermeye mecbûr edilmiş imiş.

Bunları okurken hatırıma bizim 19 kilolu k, 92 santimetrelik Hayâtî geldi. O da tıpkı Andor hükûmeti gibi. Bizim Çorbacı Miltiyadî Asmanadi ile kahveci Mahmud Ağa'nın arasında kayboluyor. Kahveciye bazan on, yirmi para, çorbacıya ekseriyyâ fit veriyor.

Havaların bulanık gitmesi, ortalığın çamur içinde kalması, bizim arabacılara yarıyor. Heriflerde zerre kadar insâf yok. O zebûn hayvanlara kırbacı yerleştirince, alabildiklerine sürüyorlar. (Varda!), (Destur!)un galibâ kışın modası geçiyor ki ağızlarına almıyorlar. Fakat "zifos"a ne diyelim? Hayvanın ayakları zaten yekdiğerinden bir metre kadar fâsıla ile ayrılan içi su ve çamur dolu çukurlardan birine hızla girdimi etrâfa volkan ağzından lav fırlar gibi parça parça çamurlar serpiliyor. Rubalar benek benek, yüz göz ustura çıbanına kalaycı çamuru sürülmüş gibi alûde. "Aman!" diyen diyene. Arabacıda "şaka ettim" gibi bir sıntış. Mendilleri çıkarıp temizlemeden gayrı çâre yok. Fakat yalın ayak, başı kabak gezinen bizim baldırı çıplakları ne yapalım? Onlar da insanı sarıyorlar.

Arabacıların mu şamma' giymeleri müşteriler için hayli müşkilâtı mûcib oluyor. Gerdû ne-râh bir kere kulaklarını kapadı mı bir daha ses işitmekten berî kalıyor. Köprü'den Bâb-ı âli Caddesi'ne! diyerek bindiğim arabadan Nâfıa Nezâret-i Celîlesi önünde inebildim. Halbu

ki ben yağmurun yağmasından dolayı başımı dışarıya çıkaramadığımdan cama vura vura, "arabacı! diye bağıra bağıra içeride helâk oldum. Şimdi bir kere de nazâret-i müşârün-i leyhâ önünden Ma'lûmât'a dönüşü hesâb edin. Bizim çeyrek hebâ oldu gitti. Ne yapalım? Arabacılarımızı nasıl yola getirelim? Hayretteyim.

52. MEKTUP

Kış geldi fakat yağmurların ardı gelmedi. Hem esiyor, her serpeliyor. Köprü'de Yeni Cami' kemeri altında., Tünel'e girerken, tramvaya binerken, Kadıköy vapurlarından çıkarken, (Bon Marşé)ye giderken, yaya kaldırımlarında yürürken şemsiye karambolundan çektiğimin haddü hesâbı yok. Şemsiyem başkasınınkine çarpmasın diye dikkat edenler ötekinin berikinin ayağına basıyorlar. Hafif bir inilti hâsıl oluyor. Bâ-husûs nasırlı olanlar bir de tek ayak üstünde garîb bir raks icrâ ediyorlar. Şemsiyeler birbirine çarpınca uç demirleri sivri olan diğerine takılarak hırâş-ı sîneyi andırır cayırtı işitiliyor. Çehreler azgın, dargın, kızgın, şemsiyesi yırtılan gûyâ kendisi dikkat ediyormuş gibi söyleniyor, yırtan arkasına bakmadan ve bu mücâdelede ihrâz-ı galebe-i tam eylediğinden dolayı yürüyüp gidiyor. Bu patırtı arasında kukuletalı olanlar gözler zemîne nazar olduğu halde teâtî-i matariyyeden korka korka yürüyorlar. Bir hâl ki ta'rîf edilemez.

Şemsiyenin ok gibi tesiri olduğunu daha geçen gün nefsimde tecrübe eyledim. Köprü'de Galata Kulesi'nin açtığı vadiden doğru gelen rüzgârı bilmeyen yoktur. İşte o rüzgârın temâdî ettiği esnâda nasılsa oradan geçiyordum. Birdenbire göğsüme bir şemsiye saplandı. Kemâl-ı havf ile çekildim Yere düştü. Fakat karşımda biri, elinde bir kiraz sap olduğu halde hayran hayran bana bakıyordu. O zaman anladım ki şemsiye natürel sap imiş. Geçtiği demirden (sevk-i

Not: Ayak sözkonusu olduğu için nasır olarak düşündük. Ancak metinde nâsur (basur) olarak yazılmıştır.

rüzgâr) ile ayrılıp uçuvermiş. Fakat şemsiyenin gövdesi, benim gövdemden kurtulunca gösterdiği hareket-i devrâniyyenin temâşâsı doyulacak manzaralardan değil idi.

Şemsiye komedyası gittikçe ziyâdeleşiyor. Tesâdüf bu komedyayı o derecede mudhikâta mazhar ediyor ki ta'rîf edemem. Yeni Câmi' kemerine doğru yaklaşan bir araba tünelden hızla geçmeği tasmîm etmiş olmalı ki hayvanlara indireceği kamçıyı havada bir şaklatır, şaklatır ama kamçının ipi mârrînden birinin şemsiyesine sarılarak elinden çekip alır. Şaklama hayvanları sürer, arabacı kamçıdan şemsiyeyi kurtaramaz. Araba yıldırım gibi gidiyor. Şemsiye sâhibi pür-telâş arkasından koşuyor. Koştukça ard tekerleklerin fırlattığı zifosa bulanıyor. Küfür, sövme, hiddet topuklardan aşıyor. Bir de şemsiye kurtulup da çamura düşmez mi? Ey artık! Buna tahammül edilemez. Bu arabacılara bir söz anlatmalı, değil mi?

Lûgatta "şemsiye, şemsiyye gelmek," mücâdele-i nisvâna ıtlâk olunur. Fakat lûgat-ı cedîde bu terkîbi ta'mîm ederek erkeklerin de şemsiye şemsiyeye gelmesini tecvîz ediyor. Ediyor ama tahsîs ederek diyor ki:

Şemsiye şemsiyeye gelmek Şirket-i Hayriyye vapurlarında (erkek hakkında) yeni şemsiyesi bulunan bir zâtın yanına oturulup eski şemsiyeyi de ötekinin yanına koymak ve hîn-i hurûcda işi yanlışlığa getirerek yeni şemsiyeyi "dendestbirle" savuşmak demektir. Fakat sapların tetâbuku gözetilirse isti'mâlinde asla beis yoktur. Misâl: (Ma'lûmat'ın Şehir Mektubçusu yirmi beş kuruşa aldığı yeni şemsiyesini dahailk isti'mâlinde, sûret-i tasarrufunda müsâmaha gösterdiği cihetle Şirket-i Hayriyye vapurlarından birinde bilmediği ve sonradan ismini öğrendiği bir zât kendisiyle şemsiye şemsiyeye gelmiştir. (Ma'lûmat, Şehir Mektûbu)

Şemsiye dönmesi tatlı bir eğlenceye meydan veriyor. Bu temâşa ne kadar gülünç! Rüzgâr o kubbe-i tengnâ-yı pür-sütûna girip de sâid-i zur-âveri büker gibi geriye kıvırdığı vücût bütün o istikâmeti muhâfaza ederek püskül, palto etekleri boyun bağı uçları gözler, kol-

lar, ayaklar ileriye doğru tevcîh ediyorlar. Bir hâlde ki nazar vehleten yeni bir âlet-i cerriye ihtirâ' edildiğine hükmederek insanların kuvâ-yı tabîiyenin en müessirlerinden olan rüzgarı yalnız yeldeğirmenlerinde, elektrik istihsâlinde kullanmayıp yük hayvanâtı gibi kendine çekmekte dahî isti'mâl etmeğe karar verdiğine zâhib oluyor.

Târih-i medeniyyet-i beşer iyiden iyiye tetebbu' edilecek olursa görülür ki insanlar şemsiyeyi çadır devrini geçirdikten sonra isti'mâle başlamışladır. Binâen-aleyh bu âletin menşei yine havâlî-i hârre olacağından şübhe yoktur. Bu hakikat-i târihiyyenin delâletiyle dahi anlaşılır ki kadın şemsiyeleri, erkek şemsiyelerinden sonra icâd edilmiştir. Çünkü kadınların ki şemsiye ve matariyyelerin gördüğü hizmeti ifâya münhasır olmayıp süse müteallıktır. İpekli mendil, adî mendil, çuval, şal, kukuleta, başlık, şemsiyenin elde taşınmasından mütehassıl yorgunluğu def' için ihtirâ' edilmiş ise pek ziyâde âkılâne düşünülmüş demektir.

Kukuleta, başlık diye yazdığım esnâda bir başlık hikâyesi hatırıma geldi. Efendiden bir zât kapıdan çıkacağı esnâda yağmur başlar. Adamcağız, uşağına dönerek paltosunun kukuletasını istemek maksadıyla:

-Başlığı getir! Deyiverir. Uşak gider. Aradan bir haylı vakit geçer. Efendi bağırır. Nihâyet uşak gelir. Bir muhâvere ki neûzü-b-illâh:

- Nerede idin be herif?

- Efendim arabayı hazırlamışlardı da.

- Arabaya binmeyeceğim. Hayvan durmadı. Uğraştım. İspir de yok.

- Evet efendim

- Herif ne ile uğraştın?

- Hayvanın başlığını çıkarmak ile.

Uşağın dirâyetini nasıl buldunuz?

Kukuleta giymek sıhhat nokta-i nazarından muzırr imiş, diyorlar. Fakat şemsiyeden ucuz çıktığı için ekonomik. Yalnız nazar-ı dikkati celbeden şey ucundaki püsküldür. Bu püskülün oraya zînet için

ta'lik edildiği bedîhî ise de her şeyi sû'-i is ti'mâl edenler bu şey-i nâçizi de hayra yormayıp şerr de kullanmaktadırlar.

Geçen gün kukuletası başında, ihtiyârca bir adam devr-i esvâk ettiği sırada, âleme gülünç olmuştur. Bî-çârenin kukuletasına o püskül yerine kırmızılı, yeşilli birbirine girift kâğıttan bir oyma ile bir de "Mâşallah" takmışlar. Adamcağızın haberi yok a. Sokak sokak gezinirken Bahçekapı'sında beygir cenevizlerinin gözüne ilişti. Aman Yârabbi, rezâlet dizde yüzüyor. İhtiyârın ardına düşmüşler, eğleniyorlar. Birisi önüne geçmiş göbek atıyor. Bir velvele ki sormayın. Sâl-dîde ihtiyâr kalmış, azarlıyor. Bağırıyor. Fakat kim dinler? Nihâyet memûrlardan biri işe vâkıf olarak o âvâze-i dihk-engîzi çıkardı. Zavallıyı da kurtardı.

53. MEKTUP

"Taban" mes'elesi Avrupa'da câlib-i dikkat-i mahsûsa olmakta ber-devâm imiş. Biz de tulumbacıların, gazete müvezzilerinin tramvay vardacılarının, beygir sürücülerinin, köşklülerin seherden şâma kadar sokak sokak dolaşan, "lâhana, pırasa, ıspanak, soğan, salata, elma, kestâne, tel kadaif, eskiler alayım, muhallebi, haniya terlikler, pantufalalar, zarif basmalar!!!, koz helvası, tahin helvası diye bağıranlar, mûcib-i hasedi olacak mertebede koşup yürüyenler çoğalıyor imiş. Hatta Yunânistan'da icrâ edilen ma'hûd Olumpiyad oyunlarında taban-süvâr olmakta cümleye tefevvuk eden Yunanlıdan yedi yüz metre ziyâde olarak bu kere dahi Fransa'da biri saatte on yedi kilometre 428 metre yürümüş.

Yapılan istatistiklere göre geçen temmuzda Lefton namında biri velosipid ile saatte kırk dokuz kilometre 893 metre kat'etmiş iken bir

İngiliz, Eylülde elli iki kilometre 490metre, Bevor nâmında bir Fransız iki satte 99 kilometre 458, Flemenkli Kordanej nâmında biri 266 kilometre, yine velosipidçi on iki saatte 510 kilometre 702 metre, yine o Flemenkli Kordanej yirmi dört saatte 991 kilometre 651 metre kat'etmişlerdir. Teessüf olunur ki bizim velesipidçiler hakkında henüz ma'lûmât-ı sahîha alınamıştır.

Benim en ziyâde nazar-ı dikkatimi celbeden madde var ise o da zıplama ve sıçramada müsâbakât vâki' olduğudur. Hatta Fransızlardan biri uzunluğuna olarak 6 metre 32 santimetre ve birdiğeri 6 metre 65 santimetre atlamışlardır. Bizde yağmurlu havalarda, Yenikapı, Topkapı, Edirnekapısı, Silivrikapısı, Eğrikapı taraflarında mârrîn ü âbirîn dört buçuk metre Sangüzel, Aksaray, Langa, Samatya, Balat, Ayvansaray, Kerestecîler, Kadıköy'ü, Haydar Paşa rıhtımı Fener Yolu taraflarında dört, mahâl-i sâirede çamurun derece-i kıvâm ve mâyiiyyetine göre dörtten iki metre ve dört beş santimetreye kadar mütetâbian zıplayanlar olduğu görülmektedir.

Bizde bu zıplama ve sıçrama idmanlar, beledî bir cimnastikî den mütevellid olmakla yorgunluk hissedilmez. Bil'akis zıplayanlardan biri "curp!" diye çamura battığı esnâda kahkalar hâsıl ederek güzel bir komedya vücûda gelir. Yalnız Fransız ve İngiliz, Hollanda sıçrayıcıları bizim arabalardan sıçrayan zifoslardan pek aşağıya kalırlar.

Geçen gün Hoca Paşa'dan gelen bir arabanın, Eczâhâne-i Türkî'yi otuz metre kadar mürûr ettikten sonra elinde eczâ şişesiyle çıkan bizim seyyâr muharrîre birkaç zifos sıçrattığını gözümle gördüm.

Bizdeki zifoslar tûlânî ve müsta'raz değildir. Buna da sebep tekerleklerin hareket-i deverâniyyesidir. Onun içindir ki yerden hızla kalkan çamur kitleleri tekerleklerin mihver-i deverânisi hareketini ta'kîb ederek kûrevî bir şekil aldıklarından püskürme ve başdan giyhme tarzında sıçramaktadırlar.

Gelelim şimendiferlere; 1897 senesinde Fransa'da bulunan

şimendiferlerin saatte katettikleri sür'at son dereceye varmıştır. Fransa'nın şimâl trenleri (Buzini) (St. Quentin) kadar 95, Bordo'dan (Bordoux) Langren'e 81, Paris'ten Reims'e giden 79, Orleans ve Paris 76, Şartır (Chartres) ve Man (Mans) treni 70 kilometre kat'etmektedirler. Bizde bu sür'atin asgarî görülmemiştir. Rumeli Demiryolları saatte en serî' zamanlarda ancak kırk beş kilometre yürümektedir. Fakat bidâyetinden beri bu sür'ati muhafaza ederek devâm edegelmekte imiş. Hatta bir rivâyete göre, şimendiferler hakkında tedkîkât-ı tarihiyyede bulunmak ârzûsunda olan bir zât doğruca bizim Rumeli Şimendiferleri Dâiresine gelerek (Istefenson)un ilk eserini görecek imiş. Bu rivâyeti duyan rufekâdan biri bana naklettiği sırada dedi ki:

- Acabâ Istefenson mezarından kalksa baksa zâde-i irfânının henüz matlûb vechle yürüyemediğini görünce ne kadar mahzûn olur.

54. MEKTUP

Kredi veya itibâr denilen şeye pek ziyâde güvenmemeli. İnsan bir kere böylè alıştı mı ekseriyyâ düçâr olduğu zararı hissedemiyor. "Veresiye içen iki defa sarhoş olur" meseli bî-hûde söylenmemiştir. Geçen gün yanımda bir Osmanlı lirası olduğu hâlde Tokatlıyan'dan içeriye girdim. Bir akşam evveli orada yeyip içmiş, borcu mu asmış idim. O akşam hem yeyip içmek, hem de eski borcu ödemek niyetiyle yine taâma başladım. Çorba, file, keklik, balık, biraz çerez, bir iki biradan sonra hesâbı sordum. On dokuz, dediler. Lirayı bastırdık. Garson paranın üst tarafını getirdiği esnâda idi ki diğer garson elinde bir akşam evvelki borç pusulası olduğu halde arz-ı endâm ederek:

- Evvelki borcunuzu verecek misiniz? Diye sordu. Derhâl kırk bir kuruş saladık. Bir sigara tellendirmek üzere, iken diğer bir garson daha gözükerek kırk bir kuruş borcum olduğunu tebşîr eyledi. Şaşırdım. Böyle bir borcum var idi ise de vermiş olduğumu söyledim. Fakat ikmâ' kabil mi? Biz bu muhâvere üzere iken bir üçüncü daha zuhûr ederek kırk biri istemesin mi? Kendi kendime Allah dördüncü sünden esirgesin demeğe başladım. Fakat üç garsonun bir yerde ictimâ'ı bereket versin ki beynlerinde tereddüd husûle getirdi. Düşündüler, taşındılar yekdiğerini kontrol için o gece yani veriseye yemek yediğim geceye üçünün de benim veresiyemi zabtettiklerini anladılar da yakamı bıraktılar. Yoksa liradan bir para kalmadıktan mâ-adâ üstede kırk elli kuruş borçlu çıkacak idim.

Veresiye bahsı açıldı mı bizim bakkalın (Zimem Defteri) ile saka ve kahvecinin (tebeşir) ini, gazete müvezzinin hesâb-ı zihniyyesini, sütçü ve ekmekçinin çetelesini, sebze-vâtçının ay hesâbını, kasabın pusulasını, tütüncünün kurşun kalemini, idâre memûrunun derin derin düşünmesini unutmak bence kabil olamaz.

Bizim eski mahallede ki bakkalın elinden kurtuluncaya kadar çektiğimi ben bilirim. Mahalleden taşınırken yüz üç kuruş borcumuzu verdik. Eski bakkal nasılsa zimem defterinden silmeği unutur. Memlekete gidince yeni bakkal defteri der-bagal ederek matbaa matbaa beni aramağa başlar. Nihâyet yakaladı. Ben işi anlattım fakat o anlar mı? Hergün matbaada. Değişik değişik adamlar temennâ eder etmez;

- Usta selâm söyledi. Parayı vermezse davâ edeceğim, diyor. Ben, derdimi kime anlatayım. Nihâyet zimmet-i kadîmenin muharrer olduğu defteri getirtdim. O yaprağı yırtıp parayı verdim.

"Saka, tebeşiri gibi çift yazar." derler. Sahîhtir. Her sabah evden çıkarken, kapının arka tarafında duran beyaz hatlar gûyâ zamana tâbi imiş gibi ben para verdikçe bir parça azalır, vermedikçe çoğalır. Terkos suyu alınsa o da saat gibi işliyor. Makinelerin cerr-i mükûd husûsunda gösterdikleri mahâret Terkos Kumpanya'sının saatlerin

de derece-i kemâle vardığından insan su gibi para harcetmiş olsa yine bunlara rekâbet mümkün olamayacak zannındayım.

Kahveci insâfsız olursa herifin kıyaklığına nihâyet olmaz. Hele bir kere:

- Kaç kahve oldu? diye sorun. Der-hâl kırkbeş, elliüç, otuzyedi adetleri dehân-ı hırs ve ihtikârından fırlar. Bereket versin ki bir çay-rek ile baştan savmak her zaman müyesser oluyor.

Gazete müvezzinin hesâb-ı zihniyyesi tenâsüb-i hendese ile falan değildir. Ay başı hesâbıyladır. İsterseniz ayın ortasında para verin. Ayın nihâyetinde yine ay başından hesâb görür. Biraz sızıltı ettiniz mi:

- Efendi, biz iki para kazanıyoruz. Buraya kadar da taban tepiyoruz, yazıktır. Çoluk çocuk sahibiyim, diye insanı haksız çıkarıyor. Eğer her gün onluğu verirseniz hafta arasında üç dört gün getirmiyor. Muttasıl veresiye sürmek istiyor. Bundaki hikmet de ma'lûmdur.

Sütçü ve ekmekçi çetelesi kapı önünde dikkat-i mütemâdiyede bulunmakla kabil-i tesviye bir hâle gelir. Yalnız bir cihet var ki o da bir iki nev'i nimet piyasaya tâbi olduğundan sütün kuruştan yüzlüğe, ekmek kırk paradan kırkbeşe çıktığı tarihleri unutmamak ve çetele üzerine işâret ettirmek lâzımedendir. Yoksa...

Sebze-vâtçının ay hesâbı lâhana, pırasa, kereviz, şalgam vesâirede pek ziyâde ehemmiyet peydâ etmezse de enginar, fasulye, patlıcan, domates, salata mes'elesinde hayli fırlar. Meselâ domates kuruşa satıldığı esnâda sabahleyin sebze-vâtçıya:

- Üç okka domates! deyip de fiâtı sormadan giderseniz, o üç okka altmışar paradan yazılır.

Kasabın pusulası iki cihetten dehşetlidir. Biri: ziyâde yazılacak, bir okkada mutlaka beş, altı, yedi kuruş zarar muhakkaktır. Diğeri eve giden etin tam okka olup olmadığıdır. Kasap birini tezyîd diğerini tenkîs ettikçe bütçede husûl-ı muvâzenette o derecede tagayyur eder. Adetâ imkân haricine çıkar. Ba-husûs kıvırcığa bedel karaman, dağlıç irsâli hatırı daha ziyâde kırar.

Tütüncününki de oldukça câlib-i dikkattir. Ayda adam başına

altmışlıktan dört, ikilikten üç, yüzlükten beş, üç on paralıktan altı yuttursa dükkân kirası ile uşak parasını havadan çıkarmış olur.

İdâre memûrunûn derin derin düşünmesi bunların cümlesinden müthiştir. Para alınacağı zaman mir-i mûmâ-i leyhâ bir kere kaşlarını çatıp da düşündü mü bir lerze alır. Ba-husûs netîce-i tefekkür olarak:

- Geçen size bir Fransız verdim mi idi? Verdim, verdim, öyle ya! Hatta başmürettib yanımdaydı, dedi mi nefy ve inkâr için defter-i teminâtı ve dehân-ı kâsemi açıp bangır bangır bağırmak, ter ter tepinmek işten değildir. Evet, parayı tamamen alırım ama bende de ne hâl kalır ne mecâl! Hele çeyreğe hiç diyecek yoktur. Mecidiyeyi istirdâd için de haylice uğraşırım.

Şu satırları yazmaktan maksadım kârûn-i kirâmı veresi muamelâttan tebrîddir. Fakat veresi tarafdârânından bir kısmının parayı sallamak husûsunda mâhir oldukları öteden beri işitilmekte olduğundan bunlar için nasihatimizin tesîri olamayacağı aşikârdır.

55. MEKTUP

Vay, karnaval, vay!.. Lâkin ne sûret, ne biçim! Biri kapalı, diğeri açık. Takvimde rezâlet dökü mü fırtınası yazıyor. Sululuk mu dediniz? Deryâ! Hattâ maskeli, maskesiz tab'-ı âbdâr sahibi varsa bu mevsimde azıp taşar. Sokakta, gazinoda, balода coşar. Kim kimden aşağıya kalır. Maskara seyredeceğiz deyip de maskara olmadan dönen nevâdirden ma'dûddur. Kemer altının patlıcan reng yanaklı dilberleri, Çiçekci'nin burnu düşük kahpeleri, Derviş'in sebhe-i rüzgâra dizilmiş incileri, francalacının hâs pideleri, Linardi'nin çalçolları, Timoni'nin gacaları, Yenişehir'in eski malları, Dolab'ın gözü bağlıları, Bülbül Deresi'nin kuyruk sallayanları, Feriköy'ünün sönükleri, Tatavla'nın

dönükleri, Ağa Camii'nın beyleri, Fıçıcı'nın kırık çemberleri, Doğruyol aşikâreleri, Kalyoncu kopukları, Komers'in top atan takımı, Kuron'un baş açık gürûhu, Turşucu'nun alışmış hovardaları bir kere meydana dökülmesinler! İşte rezâlet dökümü diye buna derler, Dumanlı, dumansız ne kadar salapurya varsa, baştan kara eder.

Fenna-isarfta edât-ı nisbet diye gösterilen (ki) lafzı her yerde berveche münâsebet bulur. Meselâ benimki, seninki, onunki. Fakat bizimki, sizinki onlarınki henüz gayr-ı müsta'meldir.

Şiir, o nâzenîn-i hayâl, bu mevsîmde tesîri müraka sânesinden hâlî kalmıyor. Her göbekte bir şıkırtı!... Her dudakta bir şapırtı. Bununla beraber her yerde bir patırtı. Biraz daha ta'mîk edecek olursak her evde bir çatırtı. Bazı sokaklarda iniltiler birleşip uğultu gibi fırlıyor. Bereket versin "tek"inizurna "düm"ünü çifte nekkâre alıp savuruyor. İsterseniz:

Beş kuruş verdim imama
Nikâhımı kıydı tamama
İmam da düştü hamama
Aman da, aman şekerim aman
Evli de değilim bekârım aman.

diye siz de düşün.

Beğenmediğiniz iri boylar bu günlerde çapraz yürüyüşlü birer palikarya olurlar. Hepsinde el, ayak tertemizdir. Çaçasını kapan soluğu Doğruyol'da alır. Aman efendim! O ne kibar Frenk! Öz Avrupalı... şey!?... Akşam piyasasında maşa ile büktürdüğü bıyığının bir köşesine baktıktan sonra bir de gelen geçeni süzmesindeki letâfeti seyretmek kadar insanı temâşâdan bıkıracak bir hâl tasavvur olunamaz.

Malûm a. Şimdi bütün kurnazlar ayaktadır. Boğuntunun "be"sini bilen meydana çıkar. Fakat cümlesinin de "alâmet-i fârikası" vardır. Bazıları köşe başında mütebessim cevâba müheyyâ durur, sakın aldırmayın. Yapışır. Çalgı'da iri bıyık kırma, gözler fırıldak gibi döner. Her nazarı, bir düğmeyedir. Balода dans esnâsında muhabbete karışır, sıvışır, yılışır. Kaçının! Şekerlemecilerde baston ile şemsi

yeye fevk-al-âde ehemmiyet verir, sıkı bulunun, kızmaya gelmez! Tabldotta hızla kalkar aman kordonu gözetin! Sokak aralarında yerde bir şeyler aranır, tetik durun! Ev içlerinde, vurur keser imiş. Diye meşhûrdur, yüreğiniz oynamasın! Kumarda patalyacıdır, tatlı sözüne kanmayın! Galata'da racon keser, dinlemeyin.

Täze Havâdis:

Meşhûr kebâbcı Hacı Halil'in (Karnaval Kebabları) ünvânıyla işkembe çorbası, midye dolması ve barbunya tavasından mürekkeb bir piyes yazmakta olduğu Beyoğlu mahâfil-i kibârında söyleniyor. Buyurun!

Mübâhasât-ı lisâniyye ve edebiyyenin şimdilik sahâif-i matbû-âtda görülememesi üzerine bunların dahi Apokriya eğlencelerine dâhil oldukları zannedilmekte imiş.

Maskeli, maskesiz her nev'i maskaralara mahsûs olmak üzere, fi-mâba'd her gece Tokatlıyan'ın üst katındaki bölmelerde bir balo verileceği haber veriliyor.

Sergi piyangosunun 38. keîîdesinde ber-vech-i âtî eşya matbaa erkânından ber-vech-i âtî zevâta isâbet eylemiştir.

Direktöre (Maroken) koltuk.

Direktör muavinine: İki karpuz

Birinci muharrîre: Tüy kalem

İkinci muharrîre: Mürekkeb hokkası.

Fransızca mütercimine: Alzas-loren haritası.

Almanca mütercimine: meç.

İngilizce mütercimine: Dalga

İdâre me'mûrîne: "Ahsenü'l iktisâd fi'l masrafi ve'l îrâd" risâle-si.

Posta me'mûrîne: Harc nizamnâmesi.

Baş mürettibe: Yirmi dört punto üzerine (Âh min'el-aşk ve hâlâtihi.

Kâffe-i mürettîbine: On iki punto ile " Ahraka kalbî bi harârâ-

tını"

Makıneciye: Daima dübâra gelir, dolu zar.

Yamaklarına: Erkete Vasili kantosu

Kahveciye: Veresiye defteri.

Musahhihlere: Mavi gözlük

Kâffe-i muhâbirîne: Kartvizit.

Ser Müvezzie: "Taksîm-i guramâ" meselesi.

Arapça muharrîrîne: Bir kâse yoğurt.

Acez'ül-ibâd'ül muharrirîn Şehir Mektûbçusuna: "Muhayyelât-ı Azîz Efendi"

56. MEKTUP

Bin lira. Ah, ey bin lira! Seni tahattur ettikçe, sararmamak mümkün değil. Hatta mosmor olup da kederimden pembe dudaklarımı yakan lehîb-i ciğer-sûz-ı iftirâkını gözlerimden akan seyl-i sirişk ile söndürmek istiyorum. Hattâ dün gece kendi kendime bir semâî söyleyeyim derken:

Efendim hû nasîbim bu tecellî, taksîrât yâhû

Kesem yandı kebâb oldu yetiş imdâdıma yâhû

demişim. Anlayın! Ne derecede yandım, tutuştum, kül oldum. Şimdi havaya savrulacağım.

Fakat ben germ ü serd-i âlemî görmüş geçirmişlerdenim. Öyle bin liraların hiçbirine yanmam. Bir kere beni bir de şu hâli düşünün. Tamam on beş sene evvel bir şimendifer aldım. Ta o zamandan beri yüz seksen defa çekildi. Teltik hesâb sevmediğim için beher keşîdede on bin liradan ayrıldığımı düşünün, yüz seksen bin eder. Bu yekûn-ı muazzam ve muhteşemden ayrılan ağlar da meler de değil mi? İşte bin liranın şeref-i isâbetinden mahrûmiyyetimden dolayı kalben hâsıl ettiğim keder bu binliğin mâzîdeki binlere munzamm olarak yüz seksen bir bin ettiğidir.

Gönül ne ârzû eder, bilir misiniz? Ez-kazâ, bağa çubuk bana çıkmalı. Derhâl kapıp bin lirayı alan zâtın karşısına geçeceğim. O liraları saysın. Ben fosur fosur çekeyim. Artık keyfimizi sormayın değil mi? Bir taraftan nice demden beridir mehcûr-ı ruh-sân olduğum liraların tanîn-i hâtır-nevâzî, diğer taraftan lüleden çıkan dumanın kangal kangal veyâhud buram buram havaya sudûdu. O ooh! Yaşa!

Tuhaftır! İnsan durup dururken türlü türlü hülyâlarda bulunur. Söz misâli olarak söylüyorum. Acabâ o bin lirayı kazanan zât bu bendelerini hatırlar mı? Meselâ Mektupçu al şu elli lirayı. Hazır, karnaval zamânıdır. Balo kapılarında mahzûn mahzûn birâhâne köşelerinde melûl melûl durma, ye, iç. Turşucu Yanko'ya git. Çalgı'da:

Efeyim severim ben zevk u safâyı

kantosunu çaldır. Ortaya paldır küldür mecidiye serp. Hırsını alamadın ise oradan kalk Kuron'a çık. Orda da çak hânendelere birer, sâzendelere ikişer mecidiye toka et.

Edâlı bir yosma kararını aldı Hüseynîsini tuttur. Yanında bir iki tane kıvırcık bulundur. Gözünün ucuyla işâret et. Kadeh, bardak, sürahi kırsınlar. Hesâbımız kaç der demez, garsonun en kurnazı:

- Alesta, beyim! Dedikten sonra, eftamisi, ohto, deka, ikosi! falan diye sayarak sekiz yüz doksanda karar kılsın. Onları da ver. Seni kapıya kadar:

Yangının of baskının of!

Vallah billah severim hovardayım of

diye teşyî' etsinler. Çık Doğruyol'a. Haber versinler iki zurnacı düşsün. Yolda bir iki gaco çevir:

- Çifte telli vurulsun.

diye bağır. Onlar çalsın, ötekiler oynasın kekâ! Tâ-be-sabah gümbür gümbür! Sonra arabaya bin. Gıldır gıldır! Der mi dersiniz? Derse eyvah derim! Demezse ne diyeyim. Fakat ne yalan söyleyeyim. Derse yok mu? Beyoğlu, âh Beyoğlu! Ah Tokatlıyan'ın üstü! Hiç olmazsa cicime bir fistan, aman! Belâlım aman! Bayılırım! Cicime bayılırım! Öldürüm! Geberirim!

57. MEKTUP

Sabahleyin Beyoğlu Caddesi'nden hiç geçtiniz mi? Olur a. Sabaha karşı kafa dönük, gözler şaşı, kapakları şiş, ağız acı, eller mühtezz, paltonun etekleri perrân, boyunbağı kopuk, yakalık kirli, (Ceb delik, cüzdan perîşân) dönersiniz. Bire meded! Bacaklar zâten tab ü tüvândan kesilmiş, tir tir titrer biri dokunsa yere düşeceksiniz. Araba yok veyâhud var da kese boş. Yani açık söyleyeyim, binemeyeceksiniz. Insan bu hâl ile bir kere kendini Galatasaray önünden Tünel'e doğru verdi mi şaşalıyor. Sokağın ne kadar iri boy kayış bacağı varsa bir süprüntü kümesine üşüşmüşler. Ortalık harhara-ı müzdevice içinde pür-ahenk. Bir aralık cümlesi kelle kelleye gelmiş iken içlerinden ikisi bir "hır"ın müte'âkib kafa tutmaya başlıyor. Fakat ne kafa tutuş! Esnân-ı katia firlak, dîdeler hûn-hâr, ince, kalın "hav hav"ın ardı yok.

Derken gündüz doğmuş gece büyümüş bir bakkal çırağı elinde süpürge fırlıyor. Bir iki süpürür süpürmez, "kıskıs" da başlıyor. Ha bire, ha! Ikişer ikişer diziliyor. Ön ayak deşici ard ayak deşici, mûcib-i kilü kal olan miyân kabarık. Ortalık kıyâmet! "Altta kalanın canı çıksın!" Birinin kulağı yırtılmış, kan aka aka ayn-el meferr sapıyor. Birinin bacağı büzük, vay, anam!" narasıyla duvar dibine sokuluyor. Diğeri kurd kündesine gelmiş, aşağıdan yukarıya atılmak istiyor. Öteki gırtlaklamış, koltuk altlarını karıştırıyor, birini hırpalamış, durup durup silkiniyor. Kopilin biri, gürültüye gelmiş, cıyak cıyak bağırıyor. Fakat kümede karışık ne kadar lâhana, pırasa, patates, enginar, turp yaprağı, fasulye, nohut tanesi, işkembe kırıntısı, pastırma dibi, peynir rendesi, ekmek kufağı, soğan kabuğu, karnıbahar, koçanı, ayva göbeği, kamelya sapı, testi kulpu, şişe kırığı, pantolon düğmesi, ucu kırık yorgan iğnesi, kirli hesâb pusulası, oryanın rigası, karamaçanın fantisi, kupanın asosu, ispatinin bacağı, tavla zarı, hep yek gelir dolunun kıymetli teki, sade dibi kalmış patiri, zıvanasız üçüncü nev'i paketin kenarı, yoğurtlu kebab bakıyyesi, kumaş parçası, sarı havyar

döküntüsü, onluk kiraz ağızlık, Volto'nun kapağı, meşhûr sigara izmariti, sardalya kılçığı, potin ökçesi, çorab koncu, lastik eskisi, sahlep tabağı, börek içi, çavdar ekmeği, düz kokulu paçavra, mastikalı pudra kutusu, bisküi çiğnenmişi, madra kolluk, lâvta mızrabı, takvimden koparılmış da 6 Mart tarihli ve altında (Asrın büyük intihâlleri) diye matbu'-ı parmakla işâret edilmiş hâşiyeli bükük, yırtık kağıtlar, çayacının yakamayıp atdığı marsık, bira kadehi kulbu, yüz dirhemlik, terlik fiyangosu, fatura nümûnesi, Kebabcı Hacı Halil'in çırağının yolda gelirken düşürdüğü şiş, karşısındaki bakkalın çuvalından düşme böğrülce, aşçı bonetası, fiçi çenberi, şemsiye demiri, fes ibiği, şapka kurdelâsı, tönbeki lülesi, puro külü, haşlanmış hindiba salatası, marpuç teli,. tahta kürdan, eldiven parmağı, beygir kılı, dört dişi kalmış bıyık tarağı, pencereden uçmuş kırlı lepiska saç, tek yapma diş, kordon halkası, tesbih imâmesi, nalın tasması, kemer tokası, teneke çatal, ma'denî bükük kaşık, yanmış onluk. Bonmarşe oskisi (esquisse), kararmış sakız, bakla içi, yumurta samanı, sâbık balo bileti, mektub zarfı, lades kemiği, yedi sekiz damgalı ilaç reçetesi, (pis boğaz mı aradınız?) Dut kurusu, Tokatlıyan'ın protestosu, mühürü yırtılmış borç senedi (dârısı başımıza) karfiçe çivisi, kuru nane... Velhâsıl söylenip söylenmeyecek nelervarsa cümlesi de perişân, muzmahill-i garîp, ser-der-hava bir hâlde kalıyor. Haydi geçin bakayım! Bu sefer de arabacı süpürgeyi çevirmiş, arbede-cûyan kılâba yerleştiriyor. Zavallının bütün zahmeti hebâ olmuş. Kızmaz mı? Vur hemşehrim vur! Anladınız a. İş dehşetli! Ya köpekler hevl-i can ile ısırırsa! Ya süpürge kazaen size inerse! Doğrusu cesaret ister. Buna çâre? Ya tanzîfât arabalarını kaldırmalı, (ki işimize gelmez) ya köpekleri def'etmeli (ki hiç olmaz).

58. MEKTUP

Ma'lûm olduğu üzere, Karaköy'den Beyoğlu'na dört vasıta ile çıkılır. Vesâit-i erbaa-ı mezkûrenin birincisi vâsıta-yı tabîiye-i meşy ve hareket olan taban (Ekseriyyâ bendenizde vaki' olur), ikincisi yirmilik vererek Tünel, üçüncüsü bir altmışlığa tramvay, (Fakat akşam yetişmek isteyenler ikindi vakti binmelidirler) dördüncüsü en aşağı yedi buçuğa arabadır.

Eğer taban ile çıkacak olursanız ma'hûd Merdivenli Yokuş'un ilk kademesini geçer geçmez, sol taraf dükkânlarına bakmağa çalışmalıdır. Çünkü yokuş tahammül-fersâdır. Baka baka, temâşâ ede ede, fotoğraflı kopyalarını, eski tablo bozuntularını, Yunan hurâfât-ı nusavveresini, resimci dükkânlarını, otel kapılarını, çanak çömlek sergilerini, fala bakan kuşu santur ile tesel'ül eden âmâyı, deniz canavarını, avurduna yemiş dolduran maskara maymunu, muhallebiciyi, gözlükçü dükkânını, bir sıra kunduracıları, bizim poğaçacıyı Şâir-i ilâhi-meşrep Şeyh Galib'i, Esrâr Dede'yi hatırlayarak mevlevîhâne derûnunu, Mayer'in elbise mağazasını, Terkos Kumpanyası'nın şehrimizi tezyîn için bin zahmet ve bin müşkilât ile vücûda getirip harâb bir hâlde bıraktığı çeşme-zârı, ihtiyâr Fransız kitapçısını, Burgövi'yi, âlât-ı basarîyye tacîri Jan Vercu'nun dükkânını, Vayis'i, antikacı, çiçekçiyi, Kitapçı Kail'i, Löbon'u, Strazburg, (Istirazbürg) Birahânesini görerek Bazar Alman'a, Bonmarşe'ye, şekerlemeciye, Konkordiya'ya, Kristal'i geceye bırakıp Papi'ye, Gamberinoz'a, Santrâle, Komers'e, Karomâno'ya, kimse var mıdır? diye uğrayarak Galatasarayı önüne düşülürse, gerçi yorgunluk hâsıl olur ama o derece de hissedilmez. Hele üste başa çeki düzen verilip de Kuron'un inâdına Ruayâl'e girilerek bir de sade kahve içildi mi Tokatlıyan'ın büyük pencerelerinden içeriye bakıldı mı Lüksemburg'da oturanlara bir göz geçirildi mi Şişli tramvayına atlamadan gayri çâre yoktur.

Gülistan bahçesi işret edilmemek şartıyla bizim için saat ikiye kadar pek güzel bir arâm-gâh olabilir. Biri alaturka, diğeri cırcırlı de

dikleri alafranga, iki çalgı var. Fakat yanılıp da içecek bir şey ısmarlayacak olursanız meze bahsi kabarıyor. Meselâ iki elma ikişer kuruştan dört, bir portakal üç, palamut eskisi kılıç dört, barbunya'nın (bizim Hayatî kadar olan) tekir cinsi beş, peynir (bir dilim kaşar) iki, suda pişmişi üç kuruş, hangi birinden ısmarlarsanız yarı şişede mezesiz kalınıyor. Çünkü, büfedeki meze tabağı taksimâtı bu yol düşünülerek icrâ ediliyormuş.

GülistanBahçesi'nden avdette tramvay, seyyâr sarhoş arabası hâlinde olduğundan türkü, manî, şarkı, sızma, tükürme gibi ahvâl-ı neşe-dârânenin kâffesini birer birer görürsünüz. Galatasaray'da inip de Kuron'a girmek niyetinde iseniz fevk-al-âde ihtiyatlı davranmanız lâzımdır. Buradaki meze mes'elesi öyle Gülistan bahçesininki gibi değil. Garsonlar ellerinden gelse altmışlık tütünü üçlüğe satacaklar (Rejinin nazar-ı dikkatini celbederiz.)

Vasıl yine bu sene Kuron'un bülbülü olmuş. Uğramamak da kabil değil. Uğrayınca boğulmamak da imkân haricinde. O dar, o müteaffin gazino muttasıl dolup boşalıyor. Fakat iki şişe, düz, üç tabak meze ye yarı İngiliz verilince insan sarhoşluğunu da unutuyor da âdeta ayılıyor. Sabahçı kahvelerinde sızanlara bir kere de Kuron'da keyif çatmalarını, hasb-el-insaniyye ihtâr ederim.

Karamona'ya kumarcılar bitirim yeri diyorlar. Bu gibi kahveler hakkında icrâ eylediğimiz tahkikâta göre, burası âdetâ melce'-i bî-pereken olup saat dörtten sonra yeri olmadığı için sokak sokak gezineceklerbir kere de bu sobalı yere başvurarak otururlarmış. Garsonlarda "ne içersiniz" diye sorma falan yok. Su isterseniz getiriyor. Tâ sabaha kadar otursanız kimse aldırmıyor. Fakat tavla şakırtısını, bezik patırtısını, piket gürültüsünü, barbut alayını, pasata dalâveresi dinlemeye kulak ister.

Kafe dö Komers, isminden dahi anlaşılacağı üzere ticârethâne-i cesîm olduğu için orada bir müddet ârâm için cepte lâ-akall bir mecidiyenin bulunması şerâit-i duhûliyyedendir. Burada alaturka çalgı icrâ-yı âhenk eyliyor. Rakı ve meze bahsi Kuron'un aynıdır.

Yalnız Kuron'da bilardo olmayıp bunda ayrı bir bilardo salonu var ki bamkota, karambol, İtalyan, İspanyol vesâire oynanmaktadır.

Kristal, Konkordiya bir nazarla tedkik edilecek binâlardan olmadığından ikinci mektûbumu bunlara hasredeceğim.

INDEKS

VE

LÛGATÇE

A

asâb 17 : Sinirler.
asâb-ı ev'iye-i fekkiyye 70 : Sinir ve çene damarları.
ab-ı câri-i pür-sükûn 3 : Sessizce akan su.
Abdülrrezzak 88, 94 : (1845-1914) Orta oyuncusu. Handehâne tiyatrosu müdürü.
abla 14, 31, 33
abrâş 13, 20, 24 : Alacalı, benekli. [At]
âb u hevâ 19 : Su ve hava.
Acem 69 : İranlılara verilen ad.
acemî 117 : Toy, tecrübesiz.
acemilik 18
acem aşirân 21, 25 : Doğu müziğinde bir makam adı.
acemi nigâh 83 : Toy, tecrübesiz bakış.
Acez'ül-ibâd'ül muharrirîn 134: Kulların ve muharrirlerin acizi.
acı 18, 94, 95
acı çekmek 117
acîz 30 : Zayıf, güçsüz
açık 131
aç gözülülük 121: Mala ya da yiyecek, içecek şeylere doymak bilmeyen, gözü aç, haris.
açık renk 6
açık söylemek 136: Her şeyi olduğu gibi, saklamadan söylemek.
açık ton 8
Adalar 1, 4, 15, 16 Marmara Denizinde Boğaz girişinde İstanbul'a yakın, bugün ilçe olan dört ada: Büyük Ada, Heybeli, Kınalı, Burgaz.
Ada 5, 22
adalât 38 : Kaslar.
adalât-ı ketefiyye ve azudiyyesi 8 : Pazu ve omuz küreğine ait kaslar.
Adamcağız 14, 125, 126
adam başına 130: Bir kişiye, insan başına.
âdât-i cedîde 105, 109 : Yeni âdetler.
adavât 118 : Araçlar gereçler.
addedilmek 62, 65 : Sayılmak.
adet 48, 49 : Sayı.
adet-i dakika 114 : Dakika sayısı.
adet-i ihtizâz-ı şiddeti 108 : Şiddetli titreme sayısı.
âdeta yiyecek gibi bakmak 71

âdet 35, 50, 97, 111, 115: Görenek, usul, tabiat, alışkanlık.
âdet edinmek 98: Alışkanlık, huy haline getirmek.
âdet-i kadîme 7: Eski âdetler, alışkanlıklar.
âdeta esmer 74
adî mendil 125
âdî cam 12
âdî olta 106
âdî piyasa 71
âfât-ı bahriyye 118 : Deniz belaları.
âferin 38, 52, 91: Okşama, alkışlama, beğenme gibi duyguları anlatmak için söylenir.
Afet 87
âfet 83: (mec.) Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını başından alan kadın ya da kız.
âfiyet 94: Sağlık, esenlik.
âfiyet duâsı 61, 65: Hasta olmamak, sağlık duası.
aftos suratı astı 21, 25: (Aftos: [Yu.Auotos] (kadın) dost, sevgili.)
âgâh 47: Bilgili, haberli, uyanık.
âgaz 86: Başlamak.
âguş-ı hârr-ı cânân 112: Sevgilinin sıcak, ateşli kucağı.
Ağa Camii'nın beyleri 132
ağarmak 13 : Rengi atmak, rengi solmak.
ağa 20, 24, 41: Halk arasında sayılan ve sözü geçen erkeklere verilen san.
ağır ağır 3, 90
ağır aksak 61: Doğu müziğinin usullerinden biri.
ağızlarına almamak 122: Anmamak, sözünü etmemek.
ağızlar dolusu esnemeler 47
ağızlarının perhîzini vermek 53: "Ağızlarının payını vermek": Verilen karşılıkla, bir kimseyi yaptığına pişman etmek.
ağızlık 48: Bir ucuna sigara takılıp, öbür ucundan nefes çekilen çubuk biçimindeki tütün içme aygıtı.
ağız açık 60
ağız şapırtısı 37
ağlama 12
ağlamış 1
ağlamış çehreli 87
ağlaya ağlaya 81
Ağniyâ-yı ehibbâ 33: Zengin dostlar.

ağniyâ 9, 77 Zenginler
ağrılıklı 13
ağyâr 93: Düşman.
Ağzı aşağı 77
Ağzını bıçak açmamak 61, 64: Üzüntüsünden söz söyleyecek durumda olmamak.
ağzının suyu akmak 69, 111 : Çok imrenmek.
ağzın, burnun kaneva yapması 90: (kaneva: kaneviçe, seyrek dokunmuş bez ve böyle bir bezin üstüne yapılmış bir işleme.) Burada ağlarken ağzın ve burnun işlemesi anlamındadır.
Ağzına geleni söylemek 91: Nezaket dışına çıkarak, ağır söylemek.
ağzına bir şey almamak 111
Ağzı küçük 105
ağ 14
ağzını açmak 21, 25
ağzı sulanır gibi olmak 88
Ahraka-i kalbi bî-harârâtihi 133: Onun harareti ile kalbim yandı.
Ahsenü'l iktisâd fi'l masrafi ve'l îrâd 133: Gider ve gelir hakkında en güzel iktisat.
Ah min'el-aşk ve hâlâtihi 133: Ah aşkın elinden ve onun hallerinden.
ahâlî-i kirâm 115 : Saygı değer halk.
ahvâl-ı neşe-dârân 139: Neşeli durumlar.
ahz-ı hediye 113: Hediye kabul etmek.
âh etmek 28: 1- Acı ile içini çekmek 2- (Mec.) ilenmek.
âh-ı tahassür 56: Hasret "ah" ı.
âhâli 1, 2, 15, 22, 31, 89, 97, 99, 100, 122: Halk.
âheng 78, 85: Uyum, armoni.
âhenk tutmak 80
ahır 61, 65
ahîren 26, 78: En son, enson olarak, geçende, bu yakınlarda.
ahlâk 105, 108: İnsanda bulunan zihnî ve ruhî haller.
ahmak 21, 37: Zekası az gelişmiş olan, budala.
Ahmed Bey 88
ahvâl 105, 108: Durumlar, oluşlar, bulmuşlar.
ahvâl-i belediyye 30 : Belediyeye ait durumlar.

ahvâl-i gayr-ı lâyıka 20, 24: Uygun olmayan durumlar.
ahvâl-i havâiyye 5 : Hava durumu.
ahz-ı ma'lûmât 79 : Bilgi almak.
ahz-ı mevki' 13: Yer alma.
âh ü vâh 80:
âidiyyet 41, 49 : Aitlik.
aile 20
Ajans Enternasyonâl 40, 72, 73, 78, 89, 115: Milletler arası ajans. Ahmet Rasim'in uydurduğu bir ajanstır. Dedikodu habelerinin kaynağı gibi göstermiştir.
akasya 2: Baklagillerden, yurdumuzda yetişen, salkım ağacı da denilen bir süs ve gölge ağacı.
akciğer 9
akçe 18, 26: Eskiden kullanılan ve bir paranın üçte bir değerinde olan ufak para.
âkılâne 125 : Akıllıca.
Akkerman 95:
ak 35, 82
akıl etmek 7 : Herhangi bir çare veya tedbiri vaktinde düşünebilmek.
akıntılı 61
aklar belirmek 41: Gözlerin açılmasıyla göz akının fazlalaşması.
aklım ermek 55: Anlayabilmek; akılca olgunlaşmak.
aklı fikri 113: Hep düşündüğü.
akonpanye (accompagner) etme 62
akraba-yı cedîde 78 : Yeni akrabalar.
aks-i medîd 77: Uzun aksi.
aks-i tesîr 95: Ters tepki.
aks-ül-amel 42 : Tepki, reaksiyon.
Aksaray 39, 62, 127
Aksaray gülü 92
akser-ül-kame 105, 108 : Kısa boylu.
aksetmek 2, 3, 16, 55, 67, 102: Yankılanmak.
Aksıra aksıra 91: Ağız ve burundan hızlı ve gürültülü bir nefes boşaltarak, hapşırarak.
aksi olarak 45: Tersi, zıttı olarak.
Akşamüstü 84
Akşam ezânı 39
akşam etmek 19: Akşamı bulmak, bütün bir günü bir

yerde geçirerek akşama erişmek.
akşam güneşi 20: Sarımtrak, pembe renkli olan.
akşamın serinliği 8
akşam üzeri 11, 16, 19
aktör 89 : Erkek oyuncu.
aktris 89: Kadın oyuncu.
akustik 2: Ses tertibatı, ses düzeni.
ak saçlı 20, 24
ak ve karaciğer 62
alaca boncuk 51
alaca 20, 24, 88: İki ya da daha çok renkli.
Alafranga 31, 32, 34, 35, 40, 97, 100, 106, 109, 139: (İt. Alla franca) Frenk tarzında olan.
Alafranga geçinen 8
alafranga bir terlik 101
alafranga boru 18
alafranga çarık 9
alafranga dalıcılar 6 : Alafranga yüzücüler.
alafranga merâsim 50: Alafranga tören.
alâgırek 82 : (Fr. A'la greque) Yunanlı tarzında olan.
alâim-i vecîhe 8: Güzel latif.
alâjapone 37: Japon tarzı, biçimi.
âlâka 28, 36, 75, 76: Sevdalı, bir sevgili ile muhabbeti olan.
âlâm-ı cû 41: Açlık sızıları.
alamana 106 : Balık avlamakta ve yük taşımakta kullanılan büyük kayık.
alâmet 41, 62 : Nişan, iz.
alâmet-i fârika 132: Bir şeyi ötekinden ayırd eden belirti.
Âlât 118 : Aletler.
al 8, 11, 13, 17, 20, 44, 66
alaturka 34, 40, 138, 139: Osmanlı töre yaşamına uygun.
alabildiğine 107: Olabildiğince, olanca hızı ile.
alâbros 82, 87 : (Fr. A'la brose) Fırça gibi kesilmiş kısa ve dik saç.
alafranga bir tâkıyye 5: (Tâkiyye: Başa geçirilen, çoğu yarımküre biçiminde, ince ve hafif başlık.
alay 34: Kalabalık, (Burada eğlence anlamında kullanılmıştır.)
aleykümüsselâm 72: "Sağlık, afiyet üzerinize

olsun" anlamında kullanılır.
alıkoymak 68: Bir süre için bir yerde tutmak.
Alın düz 83
al bir tanesini daha 71
alaca karga 100
âlâ 98: İyi, pekiyi.
âlât-ı basarîyye 138: Görme aletleri.
albüm 49: (Fr. Album) Resim yerleştirilmiş defter.
alçak 81
alçı döktürmesi baston 70
aldırma 132
ale-s-seviyye 99 : Eşit olarak.
ale-t-tahmîn 19 : Aşağı yukarı, kararlamadan.
Âlemin sevgilisi 77: Herkesin sevgilisi.
Alesta 135:(It. Allesta) Gemicilikte harekete hazır. Ünlem olarak "hazır" demektir.
alıp götürdüğü gibi 94
allak bullak 91: Altüst, karmakarışık.
Allının allısı 87
Almanca 98
al örtülü araba 90
alâlman 70: (Fr. Âl' Allemand) Alman biçimi.
âlâm 88: Elemler, kederler, acılar.
âlem 8, 17, 60, 71, 100, 126: Dünya, cihan (insan, halk)
âleme şâhid tutmak 44: Bir şeyi ispatlamak için herkese şahit göstermek.
âlemi-i tahrîr 79:Yazı âlemi,
âlet 2, 9, 125:Araç, gereç.
âlet-i ihnâk 53 : Boğma aleti.
âlet-i süvâr 8 : Sürücü aleti.
âlet-i cerriye 125: Çekme aleti.
aleyh 39, 40, 67 : Karşı, karşıt.
alır almaz 31
alışkın 10
alışmış 16
âlîl 20, 24: kör; sakat, hasta.
Allahaısmarladık 5
Allah bilir a 4: 1- Belli değil 2- bana öyle geliyorki.
Allah versin 21
allı 50
Almanca 133
Almanya 122
Altı-mermer 92
Altı üstü bir fes 88
altı parmak 105

Altta kalanın canı çıksın!" 136: Gücü yetmeyen, ne olursa olsun.
alûde 122: Bulaşmış, bulaşık.
Alzas-loren haritası 133: Alman-Fransız hududunda bir bölgenin haritası.
al ebrûlî 23: Dalga dalga kırmızı.
al tavanlı 29, 81
âlem-i tabîat 68: Tabîat âlemi.
âmâ 20, 21, 138: Kör.
âmed ü şûd 14, 113, 117: Gidiş geliş, varıp gelme, gedi gitti.
ameliyyât 121: İşleyerek yapılan işler, tecrübeler.
Amerika 87
Amerika Tiyatrosu 19
Amerika'nın Washington, Newyork, Philadelphia (Filadelfia) 56
amîk 61: Derin.
amme 49: Umuma mahsus olan.
amme-i elvân-ı münkasıma ve münhalle 66: Bölüm bölümve belirsiz bütün renkler.
amme-i karîn-i kirâm 92: Saygıdeğer okuyucuların hepsi bütünü.
âmmî-zâde 79: Amcaoğlu.
amûd-ı darabât 93: Vurucu dik açı.
Anadolu 20, 22, 24, 40, 72, 98
ana 73
anâsır-ı ibtidaiyye 63: İlk elemanlar, öğeler.
Anbarlar 51
Andor 122
andelîb-i bî-nevâ 1: Zavallı bülbül.
Andelib 92, 116: Şiirlerinde Andelip mahlasini kullanan Faik Esad.
andıran 3, 4, 8, 62: Benzer, benzeyen.
andırmak 67, 83, 88, 123: Benzer tarafları bulunmak.
Andor hükûmeti gibi 122
and içmek 50: Yemin etmek.
anlar anlamaz 43, 44
anne 31, 72
anonim 26: Ortaklık.
antikacı 138
ântika komiği 53
Apartman 37
Apukurya (Apokriya) 133, 117: Şubat ayına rastlayan

Rumlara ait perhiz öncesi eğlenceler. [Faşing]
Arabacı 12, 13, 30, 31, 55, 60, 61, 63, 64, 65, 71, 122, 123, 124, 137
Araba piyasası 11
araba 2, 12, 13, 14, 19, 20, 30, 31, 33, 43, 61, 71, 75, 86, 93, 96, 124, 125, 127, 135, 137
araba sirki 13
Arabî 97
arada bir 14: Seyrek olarak.
ara nağme 88: Doğu müziğinde, her şarkının sonunda sözsüz çalınan parça.
arada sırada 21, 82, 107, 110, 118: Ara sıra.
aralık 4, 12
arâm-gâh 138: Dinlenme yeri.
arâm 3, 34, 139: Durma, eğlenme, dinlenme.
Arapça 44, 79, 134
Arap 68
arasıra 3, 13, 20
arâzi 2: Yerler, topraklar.
arbede-cû-yâne 8, 137: Kavga çıkarmaya yeltenerek.
arbede 29: Kavga, patırtı.
arbede-i sayyâdâne 104: Avcıların patırtıları, gürültüleri.
ard 4, 18, 67, 88, 123, 124, 136: Arka, geri.
ardına düşmek 126: Arkasına düşmek, takip etmek.
ardını bırakmamak 8 : Takip etmek, her gittiği yere gitmek.
arı kuşu 100: Serçe gillerden serçeden büyük tüyleri güzel türlü renkte bir kuş.
arîza 21: Küçükten büyüğe yazılan yazı.
arîz ve âmik 61: Enine boyuna, uzun uzadıya
Arif 81: (Komik Arif)
Aristo'nun damı 88
arjanté 80: (Argant) Gümüşî,gümüş gibi parlak beyaz renk.
arkadaş 5, 8, 18, 117
armonik 21 : (Armonika) Her biri ufledikçe ayrı ses çıkaran delikli küçük ağız çalgısı.
armonik körükleri 62
armut (akça)32, 119
Arnavutköy' 57
arpa 61, 65

arpacık 82 : Göz kapağın kenarında çıkan küçük kan çıbanı.
arpacık felâket-zedesi kirpik 82 : Arpacık felaketine uğramış kirpik.
arz-ı ihlâs 48: Samimiyetini arzetme.
arz 47, 84: Bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme
arz-ı endâm 128: Boy göstererek.
arz-ı tebrikât 38: Tebriklerini arzetme, sunma.
ârzû 17, 26, 62, 66, 97, 121, 128, 135 : İstek, heves.
ârzû-ı temâşâ 96: Seyretme arzusu.
ârzû-ı vicdânî 60, 63, 115: Vicdâni arzu, kendi isteği, vicdanın isteği.
ârzû-keş 66: İstekli, hevesli.
Asab-ı muhikke ve muhisse 94: Duyurucu ve dürtücü sinirler.
Asâr-ı eslâfi 40: Eskilere ait eserler.
âsâr 104: Eserler, abideler; yazılı eserler.
âsâr-ı ihtirâs 121: İhtiras eserleri.
âsâr-ı medeniyye-i Osmaniyye 34: Osmanlı medeniyetine ait eserler.
âsâr-ı muhabbet ve musâfât 121: Sevgi ve samimi dostluk eseri.
âsâr-ı telâş 81: Telaş izleri.
asgarî 128 : (Daha, pek, çok, en) küçük.
Asîde ma'kasîde 21, 25:Kasideli aside (Aside: Pekmeze un ve yağ katılarak yapılan bir çeşit tatlı.
asîl 57
Asidborikli su 11
Askılı Kahve 73
askılı 75
asma altı 21, 25
asorcu 78: Dekorcu, sahne tanzimcisi.
Asr 137: Çağ, devir.
astar 90, 94
âsûde 60, 98 : Rahat, gailesiz, dinç [olan].
aşağı, yukarı gezmek 56 : Dolaşmak, durmadan gezmek.
aşağıdan asılmak 120
aşağıdan yukarıya atılmak 136
aşağıya kalmak 127, 131: Herhangi bir nitelik

bakımından öbüründen geri olmamak.
aşamayan 111: Yüksek, uzak ya da geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçememek.
aşar aşmaz 100: Geçer geçmez.
aşçı 12, 49, 79, 107, 119
aşçıbaşı 79, 106, 107, 118, 119.
aşçı bonetası 137 : Aşçı başlığı.
aşçı yamakları 12
Âşık Garîb Divân 116
âşık 35, 36, 75
aşırmak 62: Bir yerden öteki yere geçmek. Burada bir makamdan diğerine geçmek.
aşikâre 132: Kendilerini piyasa arz etmiş kadınlar.
âşikâr 3, 8, 131: Belli, açık, meydanda.
âşinâ 49, 56, 61: Bildik, tanıdık, bilen, tanıyan.
Aşiyân-ı perverdegân -ı tuyûr 3 : Kuşları besleyen yuva. (Kafes)
âşiyân 3 : Yuva, kuş yuvası.
âşiyân-ı muhabbet 81: Sevgi ,aşk yuvası.
âşiyân-ı saadet 20 : Mutluluk yuvası.
aşk 28, 36
At oynatabilmek 79 : Egemenlik sağlamak.
ateş-dil 28: Ateşli gönül.
ateş gibi yanmak 96
ateş-pâre-i hiddet 22: Hiddetten, öfkeden, ateş parçası olmak.
atîk 26, 55: Eski.
At meydanı 21, 25 : (Bugünkü Sultanahmet meydanı)
ateş püskürmek 105: Çok öfkeli olmak.
ateş-saçağa sarmak 42: Tehlikeli bir işin, önüne geçilemez bir durum alması.
ateşe vermek 28: 1- Kundak sokmak 2- Aşırı telaşa düşürmek.
atf-ı nazar 56: Bakışları yöneltme.
atfetmek 99, 105: Eğme, meylettirme, (yükleme).
atıfe 72: Bağlaç.
at uşağı 12
âteş-zede-gân 34: Yakılanlar, yakılmışlar.
âtî 51, 73, 121: Gelecek.
atlıkarınca 90: Yere dikilmiş bir eksen çevresinde döndürülen ve çeşitli binek

takımlarından kurulmuş olan eğlence aracı.
Attan düşen ölmez, eşekten düşen ölür 58: At büyük bir hayvandır, eşek daha küçük hayvandır. Buna rağmen eşek düşmek daha tehlikelidir. İnsan küçük olayları da göz önüne alarak daha dikkatli, uyanık bulunmalıdır.
attâr 61: Aktar da denir. Dükkanında iğne iplik baharat, zarf tütün gibi ufak tefek şeyler satan kimse.
avâm 114 : Herkes, kaba ve cahil halk, ayak takımı.
âvâz 62, 91: Ses, sedâ.
âvâz-ı meserret 3: Sevinç sesleri.
âvâz-ı şedîd 43: Şiddetli sesler.
âvâze-i dihk-engîz 126: Kahkaha koparan sesler.
Avcılık 102
avcı 100, 101, 103, 104, 107
avdet 2, 3, 97, 99, 104, 112, 120, 139: Geri gelme, dönüş, dönme.
avdet-i sayyâdân 101 : Avcıların dönüşü.
avene 66 : Yardakçılar, kafadarlar.
âverde-i zebân-ı istifsâr 49 : Soru olarak dile getirilen.
Avrupa 2, 9, 19, 68, 94, 126
avuç kadar yüz 83
avuç koklamak 76
avukatlık 61, 64
avurd 138 : Yanağın ağız boşluğu hizasına gelen kısmı.
avurdunu yırtma 42
Avusturya 19, 121
av 99, 101, 102, 103, 118
ayağa kaldırmak 28 : Telaş ve heyecana düşürmek, isyan ettirmek.
ayağı boşa gitmek 102:
ayakkabı 21
ayakların işlemesi 90 : (Parçada) Ayakların çalışması, tepinmek.
ayaklı 10
ayak altına almak 42
ayânen 62: Açık olarak, meydanda.
Ayarlı 116
Ayazağa mektupçusu 41
Ayazağa muhabiri 40
ayaz 106 : Sakin havada çıkan kuru soğuk.
ayıla bayıla 81: Birini aşırı derecede sevme.

Ayin-i tulû 3: Doğuşun (ay) ayini
ayn-ül meferr 31, 136: Kaçacak yer yok mu?
ayna 11, 73
Ayrılır ayrılmaz 57
ayrı ayrı 3, 4
ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri 32
Ayvalık'ın bürümcüğü 52
Ayvansaray 127
ayvaz 12, 49, 87, 89: Konaklarda mutfak ve yemek hizmetinde kullanılan erkek hizmetçi.
ayva göbeği 136
ayyâş 19, 21: Sarhoş.
ayyâşîn-i meşhûre 109: Meşhur, tanınmış ayyaşlar, sarhoşlar.
Az kaldı 102
azamet 12: Büyüklük, ululuk.
âzân-ı dikkat 96: Dikkatli kulaklar.
âzân-ı ümmet 93: Milletin kulakları.
azar 12, 50: Tekdir, paylama.
azarlamak 14: Paylamak.
azdırmak 69: Kötü davranış ya da alışkanlıklara sürüklemek, yoldan çıkarmak.
azıp taşmak 131
azıtmak 21: Azgın duruma getirmek, çığırından çıkarmak.
âz 77: Aç gözlülük.
azîmet 3: Gitme , gidiş.
azmanlarından 6
azman 20: Olağandan azgın bir durumda gelişmiş.
azamet 62, 65: Büyüklük, ululuk.(Çalım ,kurum)
azgın 123: Azmış, (aşırı şehvetli.)
azıcık 41
azma 69: Taşkınlıkta ileri gitme ya da kötülüğü artma.
az açık 82
az çürük 105, 108
az değişmek 19
az esmer 74
az gelmek 23
az kaldı 43
az mülâhhâm 74
âzâde 7, 108 : Hür, serbest.
âzâde-i tafsîl 16: Açıklamadan uzak.
azüde 81: İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

B

ba'de-l-iftar 47: İftardan sonra.
ba'de-mâ 26, 45: Bundan sonra, bundan böyle.
ba'de 95: Sonra.
ba'de-l-hurûc 6: Çıktıktan sonra.
ba'îd 96: Uzak.
Bâ-husûs 57, 61, 62, 66, 69, 72, 96, 98, 106, 107, 110, 123, 130, 131: Hususuyla, en çok, hele.
Bâ-iznü'l şeytan 90: Şeytanın izniyle.
Bâb-ı âli Caddesi 122
Baba Yaver 20, 24, 27, 38, 50, 61, 64, 87, 111, 116: Ahmet Rasim'in midesine çok düşkün, obur diye tanıttığı bir arkadaşı.
Baba Yaver-i Şikem-perver 77: Midesine düşkün Baba Yaver.
Bâbâ-yı şikem 50: Midelerin babası
bâb 15, 21, 24, 35, 49, 105, 121: Bölüm; iş, şekil, yol, mevzû
bacı 12
Bädeker 60, 63: "Reisefühaer" isimli bütün Dünya'yı tanıtan seyahat rehberini yazan.
Bafra 27
bağa 49, 135: Deniz kaplumbağasının kabuğu.
bağıra bağıra 79, 123
bağırsak 62
bağırsaklarını dökme 42
bağırtı 37
Bağlarbaşı 26
bağlar 104
bağlık 100
bağ arabaları 13, 30
bahâne 6, 75, 89: Bir şeyin gerçek sebebini gizleyerek ileri sürülen sözde sebep.
bahâne-cû-yı bükâ 3, 5: Ağlamaya bahane arayan.
bahâne-cû-yı iştiyâk 1: Şevklenmeye bahane arayan.
bahâr 1
bahâr-ı sânî 1: İkinci bahar.
bahâristân-ı bî-misâl 4: Benzersiz, eşsiz bahar ülkeleri.
Bahçekapı 16, 18, 30, 126
Bahçe Daveti 73: Karagöz oyunlarından birinin adı.
Bahçelerde kızılcık 80
bahçıvan 12

bahis 8, 20, 30, 44, 57, 112: Konuşulan şey, konu.
Bahr'ül Azâb 78: Azap denizi.
Bahr-ı tavîl 54: Aruz vezinlerin bir bölümü.
bahr 80: Deniz.
bahsetmek 4, 7, 61, 62, 65, 67, 68, 120, 121, 122, 139: Bir konu üzerinde söz söylemek, konuşmak.
bahsede ede 8
bahse girişmek 121: Söze girmek, (Belli bir konuda, karşılıklı bahse, iddiaya girmek.
bahsi 8, 18, 79, 88, 93, 97, 129: Konuşulan şey, konu,
bahş 34, 68: Bağış, ihsan.
bahtiyâr 57: Bahtlı, talihli, kutlu.
bâiş-i necât 94: Kurtuluş sebebi.
baka baka 3, 138
bakır rengi 115
bakış 20
Bakıyye-i bahâr 2: Baharın geri kalan kısmı.
bakıyye 112: Artan, gelen, artık.
bakıyye-i ömr-i fânî 1: Geçici ömrün geri kalanı.
bâki 20, 49: Artık, artan, fazla, geri kalan.
bâki kalmak 27: Daimi, devamlı kalmak.
bakkal 60, 61, 64, 84, 99, 129, 136, 137
bakla 13
baklava 78, 114
bakla içi 137
bakla kırı 20, 24
bakla kırı açığı 61
Balat 127
bâlâ 2: Yüksek, yukarı, üst, yüce.
balcı kızı (daha tatlı)21, 25
baldır 23
baldırı çıplak 10, 122: Ayak, takımından, serseri.
Balet 35
balık107, 118
Balık Pazarı 73, 105, 119
Balık Pazarı muhtırası 21, 25: Hatırlatmak üzere yazılan ve sunulan tezkere.
balıkçı 105, 107, 119
balıkçılar 107
balıklama 6(yüzme sitili)
balık etli 74: Ne zayıf ne de şişman olan kimse.
BALIK 21, 25
Balkan kızı 83

balo 131, 132, 133, 136: Dansli ve resmi giyimli gece toplantısı.
bal kabağı 59, 92
bal rengi 23
balık yağı 39
bamkota 140: Ters istikamete giden iki bilardo topunun atılan üçüncü top tarafından vurulması.
bamya 32
bandırası çekilecek, 75
bangır bangır 28, 55, 68
bangır bangır bağırmak 131: Bağırışın yaygaralı olduğunu anlatır.
Bank-ı Osmanî 39: Osmanlı bankası.
bank 82, 87: (Fr. Banc) Bahçede oturmak için yapılmiş sıra.
bâr-ı garâm 81 : Aşk, sevda yükü.
bâr-ı girân 11: Ağır yük.
bârân 1, 4: Yağmur.
Barbunya (tavası) 32
barbunya 106, 133, 139: Kıyılarımızda çokça çıkan, avlanan kırmızı renkli, pek beğenilen beyaz etli bir balık.(fasulyenin bir çeşidi.)
barbut alayı 139: (Barbut: zarla oynanan bir çeşit kumar).
bardaklık 44
bardak 135
bardak çekmek 44
Barsam 118: Yüzgeçleri dikenli bir çeşit çarpıcı balık.
barut 101, 102: Ateşli silahlarla mermi atmak, kimi vakit kayaları parçalamak için kullanılan, patlayınca büyük bir gaz kütlesi durumuna gelmesi dolayısıyla, kuvvetli basınç meydana getiren madde. Barutun kara, kloratlı, pikratlı, dumansız çeşitleride vardır.
basala-i sîsâiyye 94: Murdar iliğin dimağ ile birleştiği yerde görülen kabartı, soğancık.
basîret 61, 65: Seziş, sezme.
basma 90, 126
basso 62: En kalın erkek sesi, orkestrada kalın sesli çalgı.
basso tutmak 33 : Eşlik etmek.
baston 74, 88, 101, 111, 113, 120, 132

Başımı sevdâya salmak 89: Aşık olmak, sevdalanmak.
baş açık gürûhu 132: (gürûh: cemaat, bölük, takım)
baş ağrılı 76
başımı belâya sokma 42
başı dinç oturmak 2 : Kaygısı ve tasası olmamak.
başlık 125
başmürettib 131, 133: Baş dizici.
baştan çıkarmak 93: Ayartmak, kötü yola sürüklemek.
baş dönme 49
başına kondurduğu 115
baştan giyme tarzı 127
baş kahyâ 12
başından savmak 20, 130 : Başından atmak, gereken ilgiyi göstermemek.
baştan kara etmek132: Son bir umutla sakıncalı bir işe girmek.
baştan 10 : Sıranın başında, baştan.
baş vurmak 47, 139: Bir işin yapılması için bir kimsenin aracılığını istemek.
batâet 92: Yavaşlılık, ağır davranmak.
batın-ı beşer 77: İnsanın karnı.
batına cilâ 77: Mideye, karına cila.
batıp devrilme 30
bayağı 46
Bayat 61, 64
Bayazıd 52, 53, 86
Bayazıd hamamı 88
baygın 81
baygın düşmek 121: Çok yorulmak.
bayırda 100
bayrak 19
Bayram davulu 90
Bayram günü 29
bayram 43, 47, 78, 91, 115
Bazaar Alman 138
be-dûş 100: Omuzda.
be-hesâb-el-mecmûa 114: Hesapların toplanması.
be-nâm 122: Meşhur.
be-tekrar 95: Tekrara, tekrarla.
Bebek 58
bebek 11: Göz bebeği.
becâ 16, 77, 85: Yerinde, uygun.
becâyiş-i hizmetleri 113: Hizmette yer değiştirme.
bed-çehre 68: Kötü çehreli, korkunç yüzlü.

bed-likâ 69: Kötü, çirkin yüzlü.
bedel 130 : Karşılık, karşı.
beden-i hamam 6: Hamamın gövdesi (denizin ortası).
bedîa-yı in'ikâs 3: Akıf güzelliği.
bedîhî 1, 126 : Açık olan, besbelli, delilsiz.
beher 27, 134 Her, herbiri, herbir.
beis 124 : Fenalık, kötülük.
bekâr 132
bekçi 28, 90
Bekri Mustafa 27, 73 : Karagöz tiplerindendir. İçki ve ayyaşlık üstüne nükteleri ile tanınmıştır.
Bel ağrıları 39
belâ 11, 28, 34, 42, 102, 120
belâ-yı mübrem 49: Kaçınılmaz, önlenemez belâ.
belâlı 75
Belçika 122
belde kuşak 75
beledî 127 : Şehirli, şehire ait.
Belediye Bahçesi 1, 4, 99
Belediye memûrları 60, 61, 64, 65, 116
belediye 30, 31
belediye dâiresi 98
belirsiz olmak 81:
beliyyât-ı mudhike 102: Gülünç belalar.
bellemek 42: Öğrenip akılda tutmak.
belli belirsiz bir esneme 112
belli etmez 28
bel soğukluğu 39
bendeniz 57, 68, 92, 135, 138 : Kulunuz, köleniz.
Ben giderim o gider, önümde tın tın eden 73
bend-i ma'rûf 53: Bilinen makale.
bende-hâne 44 : [Eski nezaket dilinde] kölenizin evi=bizim ev.
bend 53, 108 : Makale, fıkra, madde.
bend-i mahsûsu 21, 24: Özel makale.
bende-gân 12 : Kullar, köleler.
Bendler 33, 34: Büyükdere'den gidilen ve Belgrad ormanlarına yakın barajlar.
benekli 13, 22
beneksiz 13
benek benek 122

benimsemek 74: Bir şeye ısınıp kendi malı gözü ile bakmak.
benzeyebilen 105, 108
ben kül oldum yâne yâne 21, 26
benzi uçuk 87
ber-devâm 53, 126: Devam üzre, devamlı.
ber-vech 132: Olduğu gibi, olarak.
ber-vech-i âtî 133: Aşağıda olduğu gibi.
Berây-ı hâtır 47: Hatır için, hatır maksadı ile.
Berekât-ı tenâsüliyye 19 : Üreme, doğum bolluğu, bereket.
Bereket versin 35, 59, 93, 129, 130, 132: İyi ki, Allaha şükür.
bereket 4 : Bolluk, verimlilik, feyz.
bergamudî 8: Turunçgillerde bir meyve olan, sarımsı pembe.
berî kalmak 122: Salim, kurtulmuş, temiz.
berk-i hâtıf 8: Göz kamaştıran şimşek.
Berlin 56
besâset 46: Dilde düzgünlük, serbest söyleyiş.
Besmele 83 : Bismillahirrahmanirrahim'i n kısaltılmışı.
Beş, on 103
Beşeriyyet 42: İnsanlık, insana ait, insanla ilgili.
Beşir Fuad Bey 67 : Servet-i Fünûn'un ünlü tenkitçilerinden. Naturalist ve realist görüşlerle, maddeci fikirleri savunmuştur.
Beş taş oynar gibi 88
beşer 39, 106, 109 : İnsan.
beşik gibi sallayan denizin üstü 72
betâet 14 : Yavaşlılık, ağırlık.
Bevor 127
bey-zâde 74: Beyefendi.
beyân 8, 26, 49, 107, 113: Açık söyleme, anlatma, bildirme.
Beyaz bıyıklı 33
beyaz 13, 14, 20, 22, 23, 24, 31, 32, 36, 46, 62, 65, 70, 74, 88, 98, 106, 129
bey 13, 16, 20, 60, 63, 87, 135
beyân-ı tevecc üh 57: Alçak gönüllülükle açıklama, beyan etme.

beyânât 54: Nutuk, söylev, demeç.
beyazlanmak 115
beyaz dadı 13, 14
beyefendi 31, 41, 114, 119
beygirlerin çenelerine bırakmak 30
beygir sürücüleri 126
beyin tavası 21, 25
beyit-i berceste 38, 66: Seçkin beyit.
beyn 13,122, 129: Ara, aralık, arasında, araya.
beynini dağıtmak 42
Beyoğlu 9, 61, 64, 96, 99, 106, 109, 115, 135, 136, 138
beyt 48, 70, 74, 88
beyt-i âtî 29: Aşağıdaki beyit.
bezik patırtısı 139
bezl-i mâ-hasal 62, 65: Sonuç verme.
bezm 47: İçkili, eğlenceli, meclis, dernek.
bıkmaz usanmaz 113
bıldırcın 99, 100, 102, 104: Keklikten küçük, boz renkli, benekli, yurdumuzda en çok güzün avlanan, eti çok sevilen göçücü bir kuş.
bıyığı kumral 74
bıyık 20, 43, 54, 56, 71, 75, 132
bıyıklı, 72, 88
bıyıksız 69
bî-bahâ 114: Kıymeti, değeri belirlemeyen, çok kıymetli.
Bî-çâre 4, 5, 9, 14, 20, 28, 48, 61, 64, 84, 92, 107, 117, 121, 126: Çaresiz.
bî-derd ü fütûr 61: Dertsiz ve tasasız.
bî-edebâne 21: Edepsizce, terbiyesizce.
bî-hûde 128: Boşuna, yararsız, beyhude.
bî-huzûr 20: Huzursuz, huzuru olmayan.
bî-karar 58: Kararsız, sebatsız, bir halde durmayan.
bî-mecâl 81: Halsiz, takatsız, bitkin, zayıf.
bî-vefâ kulak 97: Vefasız kulak
bîdâr 48: Uyanık, uyumayan, uyku tutmayan.
bîzâr 74, 86, 96, 100: Rahatsız, bıkmış, usanmış.
bi-l-mürûr 94: Geçme ile geçerek.
bi-l-umûm 26: Bütün, hep.
bi-l-vâsıta 94: Araç ile vasita ile.
bi-t-ta'kîb 9: Takip ederek, takipler.

bi-t-tab'i 41,44: Tabiatıyla, tabii olarak.
bi-t-tahmîl 61: Yükleyerek.
biçimsiz 87
biçim 131 : Tarz, şekil.
bidâyet 66, 128: Başlama, başlangıç.
bidâyet-i ihtirâ 62: İcad edildiğinden beri.
Biftek 32
bikr-i cemâl 1: Dokunulmamış, genç kız yüzü.
bil'âhire 94: Sonra, sonradan, sonraya.
Bil'akis 127: Aksine, tam tersi, tersine, tersine olarak.
bil-cümle 62, 65, 95: Hep, bütün, toptan.
bil-farz 60: Diyelimki, tutalımki
bil-icâle 62, 65: Şöyle bir dolaştırarak.
bil-iltica 74: Sığınarak, barınarak.
bil-inşâd 29: Ahengiyle, ahenkle.
bil-külliyye 92: Büsbütün.
bil-münâsebe 14: Sırası düşünce, sırası gelince, sırasında.
bil-irâe 97: Gösterme ile göstererek.
bil-irticâl 77: Önceden tasarlamadan, yazmadan birdenbire söyleyerek.
bilâ-selâm 22: Selamsız, selam vermeden.
bilâd 56: Şehirler, memleketler, kasabalar.
bilâd-ı sagire 121: Küçük memleketler.
bilâd-ı sâhiliyye 16: Sahil kasabaları.
bilardo 88, 140
Bildik 17
bilet 1, 17, 48, 97, 137
biletçi 17, 98
bilhâssa 61: Hele, herşeyden önce, özellikle, en çok.
bilip bilmeden 63
billûrî 66: Duru ve temiz kesme cam, (çok beyaz ve pürüzsüz.)
bilmece 72
Binâen-aleyh 125: Bunun üzerine, bundan dolayı.
binâ 2, 6, 98, 140
binlerce 24
birâder 18, 48, 60, 114, 118: (Mecazi) dost.
Birahâneci 97
birahâne 18, 61, 64, 97, 135

bira 128
bir aşağı, beş yukarı gezinmek 54: Dolaşmak.
biracı Bomanti 57
biraz daha ileri gidilecek olursa 43
bira kadehi kulbu 137
biraz kahve karışığı 74
birdenbire 5, 7, 16, 17, 22, 31, 32, 33, 55, 57, 69, 72, 76, 78, 79, 102, 116, 118, 123
birer birer 8, 17, 41, 42, 52, 106, 114, 139
Birinci Dâire-i Belediye 39
Bir kere göz kızdı mı, insan dünyâyı görmez 102: Çok öfkelenince, sinirlenince kimseyi tanımamak, görmemek.
Bir küçük fıçıcık, içindedir turşucuk) 73
biri bin paraya 88
bir feryâddır koptu 20, 33
birine ikisine 96
bir karış 36
bir karış gerden 74
bir takım saç 82
bir telden çalmak 87: Aynı şeyi söylemek, aynı fikirde olmak.
bir topak saç 83
kendini bir türlü alamamak 106, 109: İstemeyerek bir işi yapmak durumuna girmek.
birbirinin üzerine çıkmak 31
bisiklet 18
bisküi çiğnenmişi 137
bismark pantolonlu 22
bismark rengi 9: Koyu kahverengine benzer bir renk.
bister-i nermîn 61: Yumuşak döşek.
bitip tükenmek 114
bitirim yer 139: (bitirim: [argo] çok hoşa giden).
bitirir bitirmez 7, 105, 109
bitişik 20
bizâet-i nezâket ve zarâfet 93: Zariflik, incelik ve naziklik sermayesi.
bodrum 87
bodrum hesâbâtı 17: Bodrum hesapları.O devirde mühim olduğunu zannettiğim bir konu. Fakat konu ile ilgili hiç bir izah getirilmemiş..Sadece" meselenin bodrum hesâbâtı kadar mühim" olduğundan bahsetmiştir.
bodur 74, 88
boğazını sıkma 42

Böğaziçi 1, 2, 5, 15, 16, 40, 55, 98, 104, 118
Boğaz (Boğaziçi) 4, 31, 98
Boğazkesen muhabiri 53
Boğos 87
boğuk 41
boğulmamak 139
boğum 62, 63, 80
boğuntuya getirmek 113, 132: Birini bunaltıp şaşırtma yolu ile kendisinden bir iş veya mal karşılığı olarak aşırı derecede para çekmek.
Bom! Bârdemân 53: Topa tutma. (Mec.) Bir kimseyi ağır sözle paylama.
Bonmarşe 123, 138: O devirde Beyoğlu'nda içinde herşey satılan ünlü ve tanınmış bir mağaza.
bombeli 23, 82: (Fr. Bombé) Moda dilinde şişkin, kabarık.
boneta 100, 101: Kulah, başlık.
bonjour 50, 98: (Fr.) Günaydın.
Bonjur'u bastırmak 106, 109: Hemen günaydın demek.
Bonjur, monsieur, comment vous portez vous 105, 109: Günaydın Beyefendi, nasılsınız?.
Bonmarşe oskisi (esquisse) 137: (Oskis: Altın)
bonsuvar 50
borcunu asmak 128:(Argo) Borcunu ödemeyi ertelemek, borcunu ödememek.
borçlu çıkmak 129
borç pusulası 128
Bordo'dan (Bordoux) 128
Bostancı 21, 26
bostan 102, 103: Sebze bahçesi (kavun, karpuz tarlası)
bostan korkuluğu 103: Kuşları ürkütüp yaklaştırmamak için tarlaya dikilen kukla.
boş yerine vurmak 42: (Bkz. Böğür) Böğrüne vurmak.
boyalı 74
boyca cüce 105, 108
boynunu bükmek 17, 96: Acındıracak tavır almak.
boyunbağı 6, 8, 22, 36, 106, 110, 124, 136: Gömlek yakasının altından geçirilip süs olarak bağlanan uzun, enlice kumaş parçası, kravat.
boyun bükümtüsü 76
boy dört karış 105, 109

bozacı 108
bozmamak 7, 107 : Bir kimseyi beklemediği bir davranış karşı-sında bırakarak ya da sözünü yalana çıkararak küçük düşür-memek.
bozukluk 13, 20
bozuk 39
bozulmak 20, 47: Bir şeye kızıp içerlemek, zor durumda kalmak.
boz 67, 98: Açık toprak rengi.
boz bir merkeb 20, 24
böğrülce 137: Göbeği koyu renkli bir çeşit fasulye.
böğründe 12, 105: (Böğür) Vucûdun iki yanında, kaburga ile kalça kemiği arasında bulunan yer.
börekçi 55
bre 35, 39, 136: "Vay" gibi şaşma ünlemi anlatılır.
Brighton 120
brik 13: Tek atlı, üstü kapalı, dört tekerlekli, oturulacak yerleri yanda olan araba.
briyantin 54,75: [Fr. Brillantine] Saçları patlatmada kullanılan kokulu ve yağlı krem.
bu'diyyet-i mesâfe 92 : Mesafenin uzaklığı.
bucak bucak 52
budala 21, 60, 63, 83: Zekasında gereği kadar çeviklik olmayan.
buğdayî 20, 24: Açık esmer.
buğday 62, 65
buğday renkli 74
buğday sapı 79
Buhur-dân 116: İçinde günlük, öd ağacı gibi maddeler yakılan kap.
buket 76: Çiçek demeti.
Bul-heves 120: Aklına geleni yapmak isteyen, maymun iştahlı, heyşeye istekli.
bulabilmek 44
bulama 44
bulaşık suyu gibi 18
bulgurlu 21, 25
bulunabilmek 19
bulunageldiğinden 120
bulunur görülür 3
bumbâr 62: Koyun ve benzeri hayvanların kalın bağırsağı.
buraca 85
buram buram 83, 135: Duman, koku gibi, havada yayılan şeyler için

kullanılarak gürlük anlatılır.
Burje'nin (Bourget) 45: (1852-1935) Ünlü Fransız romancı.
Burgövi 138
burmalı 5
burnunu 27
burnu düşük kahpeleri 131
burnunu kanatma 42
burun ıslıkları 37
burun nağmesi 91: Burnun çıkardığı ses.
buruşturmak 105, 108
buruşuk alın 13
bûse 120, 121: Öpme, öpüş.
bûse-çîn 121: Bûse, öpücük alan, toplayan.
bûse-dâd 121: Öpülen, öpücük alan.
Buvaro 93
bûy-ı dil-ârâ 114: Gönül okşayan koku.
Buzini 128
buz gibi 59
buz gibi soğuk 95
buz takımı 57
Bü-l-aceb 61: Çok acayip.
bücür 74
büfe 46, 139
bükme 82
bükük 137
bükük bacak 74
bükülebükülü 82
bükülü durmak 75
Bülbül Deresi 131
bülbül 39, 46, 52
bünye-i dil-âviz-i hırâmân 106, 109: Gidişi gönül alıcı vücud.
bürûdet 45: Soğutma, soğukluk.
bütçe 130: (Fr. budget) Belli bir süre içindeki gelir ve giderleri tasarlayan hesap cetveli.
bütün bütün 1, 22, 90
büyücek 38, 52
büyüdükçe büyümek 16
Büyükanne 14
Büyükdere 9, 31, 34, 58
Büyük Amalya Hanım 69: Kanto ve düettolarıyla tanınmış Rum kadın sanatçı.
Büyükdere çayırı 33
Büyük İsmâil 80, 116
Büyükdere kebabı 31, 32
Büyükdere mösyösü 56
büyük kahyâ 12
büyük valide 13, 23
büyüye büyüye 105, 108
büzük 136

ca'lî 41: Sahte, yapmacıklı, düzme.
câ-be-câ 27, 86: Yer yer.
cabâ 114: Karşılıksız, bedava. (fazla olarak).
Cadde-i mezkûre 61: Adı geçen cadde.
cadde 8, 16, 62, 65, 87, 78, 96, 136
cahil kalmak 52
câiz 22, 60: Din ya da töre bakımından yapılmasına izin verilen.
câlib-i dikkat 130: Dikkat çekmek.
câlib-i dikkat-i mahsûsa 126: Bilhassa dikkat çekme.
camekân 18
cam göbeğinin koyusu 22: Yeşile çalar mavinin koyusu.
câmi 6: Cem eden, derleyen, toplayan içine alan.
câmi'-i şerîf 119: Camilere verilen genel isim.
canı çekilmek 118
canı gördüğü halde 69
canının yangınlığı 4 : Acı duymak, canı yanmak.
can yakmak 17
cân-paresi 73: Can parçası, sevgili.
cânân 28: Sevgili, ma'şuka.
canavar 87
cânibeyn 99: İki yan, iki taraf.
cânib 111: Taraf, cihet, yön.
cânib-i müdiriyyet 93 : Müdür tarafından.
car 71: Hindistan'dan gelme, çarşaf gibi bürülen şal çeşididir. Saray ve konaklarda hanımlar, yabancı erkek yanına çıkarken, daha ziyâde ev içlerinde giyerlerdi.
cây-i dikkat 102: Dikkat noktası, yeri.
cây-i isti'mâl 97: Kullanış,kullanma yeri.
cayırtı 123: Şiddetle yanma, yırtılma sesi.
cayır cayır 11, 34, 106: Bir işin çabuklukla ve zorlu biçimde olduğunu anlatır.
Câzibe 59: Alımlı, çekici.
Ceb delik 136: Parasız, züğürt.
cebel-i müzahferât 60, 63, 78 Süprüntü, çöp dağı.
cebleri boş olmak 117: Parasız olmak.
Cebr-i âlâ 40: Cebir bahis.
cebr 8 : Düzeltmek, tamir etmek.

cedvel-i mahsûsa 49: Özel cetvel.
cehennî nefes 72
cehennem alevleri 28
ceketimsi 23
ceketli 68
celb 2, 39, 105, 107, 110, 125, 127, 139: Kendine çekiş; çekme, çekiş.
celb-i iştihâ 114: İştahı çeken, iştahı açan.
celb-i merhamet 21: Merhamet çekme, uyandırma.
celb-i nefret 20: Nefret çekme, uyandırma.
celî 61: Aşikâr, meydanda, belli.
cem'-i neş'e-i hâtır 106, 109: Gönlüne neşe toplayan.
Cenâb-ı Hakk 38, 49, 96: Allahın sıfatlarından.
Cenâb-ı nakkaş-ı ezel 62, 65: Allah. Ezelî işleyici,nakış yapan Allah.
ceneviz 126
ceng 78: Savaş.
cerbeze-i lisân 111: Dili güzel konuşma.
cereyân 35: Olma, oluş.
cereyân-ı mübâhase 120: Konuşmanın oluş şekli, akışı.
cerîde 117: Gazete.
cerîha 11: Yara.
cerîhâ-dâr 30: Yaralı.
cerr-i nükûd 129: Para çekme.
Cerrah Paşa 119
cerr 104: Çekme, çekiş.
cesaret ister 137
Cevâb-ı müthiş 105: Müthiş cevap.
cevâb-ı eblehâne 119: Akılsızca, ahmakça, cevap.
cevâb-ı mukni' 7: İnandırıcı cevap.
cevâb-ı münâsib 48: Uygun cevap.
cevâben 78, 101: Cevap olarak.
ceviz 60, 63, 73, 102
cevizî 66
cevv-i -semâ 87 : Gökyüzü, semâ boşluğu.
Cezâ-yı nakdî 60, 64: Para cezası.
cezâir-i dil-nişîn 1: Gönül çeken, cezbeden adalar.
cılız mavi göz 13
Cılk çıkmak 55: Bozuk, kokmuş çıkmak.

cılk kızıl 6: (Yara) Sulanmış, irinlenmiş.
cırcırlı 138: (Parçada) Alafranga orkestraya verilen ad.
cıvık çamur 54
cıyak cıyak bağırmak 136: Sesinin çıktığı kadar, çirkin bir şekilde bağırmak.
cicim 135
cidden 50: Ciddi olarak.
ciddî 28, 41: Gerçek, ağırbaşlılık.
ciddiyyât 68: Gerçekten çalışılacak işler.
Ciğer püryânî 77: (Yemek ismi)
ciğerini söküp alma 42
Cihân bî-gerded ve likin ne gerde deş ahvâl 69: Dünya döner, lâkin onun ahvali değişmez.
cihân 74: Dünya.
cihân-ı keşmekeş 69: Çekişme, kavga dünyası.
cihân-i Dekadanî 92: Dekadan dünyası.
cihet 4, 11, 13, 16, 30, 46, 47, 49, 50, 54, 66, 97, 99, 102, 104, 105, 106, 108, 109, 120, 124, 130: Yan, taraf. yön.
cihet-i noksân 10: Noksan taraf.
cihet-i sâire 13: Diğer yönler.
cilâ-gerde 77: Cila yapan, cilalayan.
Cild-i hindî 50: Hindi derisi.
cild 95: Deri, ten.
cilve 69: Naz, eda.
cilveleşmek 78
cimcime 69: Küçük sevimli. (Küçük ve tatlı bir cins karpuz.)
cimnastik 6, 103
cimnastik adım 43
cimnastikî 127: Cimnastikle ilgili.
cinâs 26, 58 : Münasebet, benzeyiş, telaffuzu bir, manası ayrı olan kelimelerin bir sözde bulunması.
cingöz 32, 56: Açık göz, hiç aldatılmayan.
cins 2: Çok yakın benzerlikler gösteren türler topluluğu.
cin arabası 8
cinse münhasır 41: Cinsine ait olan.
Civâr 2, 19, 78, 79, 101, 104: Çevre, yöre.

civciv 54
ciyâdet-i sâfiyye 1: Saf, güzellik.
curcuna 61: Alaturka müzikte hızlı bir usul.
cûş 77: Coşma, kaynama.
cûş u hurûş 117: Coşma ve ahenk.
cübbeli 88
cüce 106 : Boyu ve azaları normal insanlardan küçük olan kimse.
cümle 7 : Bir duyguyu, bir düşünceyi anlatan anlamlı kelime topluluğu.
cümlesi 7, 8, 12, 19, 27, 38, 41, 46, 47, 49, 53, 57, 74, 93, 94, 99, 106, 109, 115, 118, 126, 131, 132, 136, 137: Hepsi, bütün.
Cündi Meydanı 90: (At meydanı) Şimdiki adı Sultanahmet.
cür'et 50: Cesaret atılganlık.
cüzdan perîşân 136

Ç

çaça 131, 132: (Yu. Tsatsa) Asıl anlamı Abla. Genel evi idare eden kadın.
çadır devri 125
çakılacak 75: (sor çakılacak.)
çakmak 47: Alev çıkarmak üzere vurmak, sürtmek.
çakmak 112, 135: İçki içip keyif etmek.
çakmak 29 : Tanımak, anlamak.
çaktırmak 83 : (argo) Farkına vardırmak, sezdirmek.
çakı 101: Açılıp kapanan bir kaç ağızlı küçük cep bıçağı.
çakır keyif olmak 29: Yarı sarhoş.
çala çala 62
Çalgı 86, 87, 132, 135, 139
Çalgıcı Civân 44
çamaşır 12
çamçak 106, 118: Ağaçtan yapılan kulplu su kabı.
Çamlıbel 89: Sivas Tokat arasında, bu illerin sınırında dağlık kütle.
çamur 29, 54, 61, 84, 86, 122, 124, 127
çamur deryâsı 78
çamur kitleleri 127
çanak çömlek sergileri 138
çantalı 100
çapari 106: Çok iğneli olta.
çapraz yürüyüşlü 132

çâre 4, 22, 9, 59, 122, 137, 138
çâre-i itilâf 61, 65: Uyuşma çareleri.
çâreler aranması 40
Çâresiz 37
çarh-ı bî-ârâm 88: Durup dinlenmeyen felek.
çarha 10: Askerlerin yaptığı talim.
çarıklı 100 : Kenarları kıvrılıp iki ucu dikilen ham deri parçasından yapılan köylü papucu.
çark 15: Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçimindeki makine parçası.
çarpan 66
Çârsû-yı Kebir 54: Büyük çarşı, kapalı çarşı.
çâr-nâ-çâr 44: Çaresiz, ister istemez.
çarşaf 13, 14, 20, 71, 117: Bazı kadınların kullandığı ve baştan örtülen pelerinli eteklikli sokak giysisi.
çarşı 17, 54, 91
çaşni-i bahş-kâm-ı lezîz 106: Lezzetin damağa bahşettiği, kattığı çeşni.
çaşni 89: Lezzet, tat.
Çat burada, çat kapı arasında 73: (Bilmece) Süpürge.
çatal matal kaç çatal 82
çatık kaş 51, 84: Kaşları birbirine çok yakın ve çatık olan kimse.
çatık 82
çatık çehreli 13: Asık suratlı, öfkeli.
çatırtı 111, 132
çavdar ekmeği 137
çay-ı ma'-vay vay 26: Vay vaylı çay. (vay vay: Bir çeşit büyük fincan).
Çây fürûş 80: Çay satan, çaycı.
Çây-ı mâ hoş-güvâr ü şîrin est 40: Çayımız hoş ve lezzetlidir.
çaycı 87
çaycı dükkânları 43
çaycının yakamayıp atdığı marsık 137
çehre 17, 41, 71, 104, 105, 108, 123
çehre-i gülgûn 88: Gül renkli yüz.
çehre-i tabîiyyûn 68: Natüralist çehreler.
Çek-çek 13: Dört tekerlekli el arabası.
çekilip gidiyor 97
Çekmece Gölü 66
Çekmece kasabası 66

çekilir 105: Tahammül edilir, katlanılır.
çekilmez derece 47: Tahammül edilmez derecede.
çeki düzen vermek 138: Düzgün duruma getirmek, düzeltmek.
çekik kaş, 70
çenber 61
Çene ayrılma 37
çene, gırtlak atması 41
çeneleri açtırmak 119
çenesini dağıtmak 42
çerçeve 20, 24
çerez 128: Asıl yemekten sayılmayan peynir, zeytin, havyar gibi yiyecekler, meze.
çerh 61: Felek, gök; çark.
çesbân 42: Layık, münasib, yakışır,uygun.
çeşm-i felek 60: Feleğin gözü, felek.
çeşm-i ma'nevî 62: Manevi göz, vicdan
Çeşme-i Kevser 47: Cennette bir havuzun adı.
çeşme-i hûn-rîz 97: Kan döken, kanlı göz.
çeşme-zâr 138: Çeşmelik.
çetele 130: Eskiden okuma yazma bilmeyen ekmekçi, sütçü gibi esnafın uzunlamasına ikiye bölüp üzerine kertikler çenterek hesap tuttukları ağaç dalı. Bu parçalardan biri alıcıda diğeri satıcıda kalırdı.
çeyrek 17, 18, 20, 111, 123, 130, 131: Gümüş mecidiyenin dört biri değerinde olan, beş kuruş.
Çığırtma 80
beş on para çıkarmak 103: Beş on para kazanmak.
çıkar çıkmaz 33, 55, 57, 58
çıkık 81
çıkık karın 74
çıkıntı 60: (Parçada) Kambur.
çıkışmak 107: Karşısındakinin gönlünü kıracak şekilde sert söz söylemek.
çıldırmak işten değil 107
çıngırak 96
çın çın öttürmek 2: Gür ses çıkarmak.
çırak 12, 136, 137
Çırçır 35, 58: Büyükdere yakınıdaki kayak suyu.
çırpına çırpına 95
Çırpınma 37
çıtırdayan yapraklar 104
çîn-i cebîn 111: Alın karışıklığı, buruşukluğu.

Çiçekci 131
Çiçekçi Oğlu 92
çiçek 22
çiçekçi 138
çiçekler bitmek 30: Çiçeklerin büyüyüp yetişmesi.
çiçeklik 56
çiçekli 56, 57
çiçek gibi giyinmek 90: Temiz ve güzel giyinmek.
Çift gözlük 12
Çiftetelli nağmesi 62: Çifte telli vurulması 135: Çiftetellinin çalınması.
çiftetelli 81: Göğüs ve göbek titreterek, gerdan kırarak oynanan bir oyun ve bunun müziği.
çifte nekkâre 34, 132
çiftleşti 4: İki tane olmak.
çiftlik 100
çift atlı 13
çift kula atlı araba 22
Çiğ bal 2: Burada çok tatlı, bal gibi tatlı anlamında kullanılır.
çiğ bastırdı 4
çiğneye çiğneye 69
çiğ çiğ yiyeceği gelmek 107
çikolata 101
çileden çıkmak 66, 68: Sabır ve dayanaklılığı kalmayıp taşkınlık göstermek.
çillerle beneklenmiş 105, 108: (Çil: Çoğunlukla yüzde oluşan kahverengi küçük benekler.)
çil kuruş 14, 90: Yeni ve parlak maden para.
çimdik 42, 76: Baş parmakla işaret parmağının ucu arasında kalan miktar.
çimenler bitmek 1: Çimenlerin büyüyüp yetişmesi.
çinakop lüfer 104, 106: Defne yaprağı denilen balıktan büyük, sarıkanat denilen balıktan küçük lüfer.
çinko madenleri 122
çiriş 75: Çirişotunun kökü övütülerek yapılan ve su ile karılarak tutkal gibi kullanılan esmer sarı toz.
çirkin 68, 71
Çiroz 71: (Mecazî) Çok zayıf kimse.
çivi 9
çizgili 70, 106, 110
çizikler 20
çoban 84
çoban kebabı 21, 25

Çocukluk 72
çocuk uyutmak 2
çokça 96
çok olmak 87: Haddini aşarak karşısındakini usandırmak.
Çoluk çocuk 5, 49, 130: Aile halkı.
çopur 88: Yüzü çiçek hastalığından kalma, küçük yara izleri taşıyan, aşırı çiçek bozuğu olan kimse.
çorab koncu 137: (Konç: Ayağa giyilen şeyleri aşık kemiğinden yukarı olan kısmı.
Çorapsız 14
çorap 6, 9, 23, 90
Çorbacı Miltiyadî Asmanadi 122
çorba 21, 25, 31, 32, 77, 78, 112, 122, 128
çorba-yı şikem 50: Mide çorbası.
çorbacı Miltiyadı 107, 110
çökertme 106:
çökmüş 81
Çörekçi Kapısı 54
Çözer çözmez 36
çözerek 62
çukur 122
Çurçur 106: Lapina familyasından eti pek sevilmeyen küçük bir balık.
çuvalye 105: (Çavalye) İki yanından saplı, yassı, geniş, yuvarlak balıkçı sepeti.
çuval 125, 137
çürük 81
çürümüş 81

D

davet 20, 49, 70, 103: Çağırma.
davet-i vâkıa-ı kemterâne 50: Benim naçiz davetim.
dabbe-i bî-mecâl 58: Zayıf, güçsüz hayvan.
dadı 12, 72, 107
dâfi-i renc ü anâ' 49: Zahmet ve güçlüğü yok etme.
dâfi'-ül-iltihâb 46: İltihabı yok eden.
dağda 100
dağlıç 130
dağ deviren 73
dağ kebabı 31, 32
dahîl 8, 20, 42, 114, 133: Bir şeyin iç yüzü, iç, iç düşüncesi,
dahl 9: girme, karışma.
dahme 85: Mezar, kabir, türbe, lahit.

Dâire-yi Belediye 54:
Belediye dairesi.
dakk-ı bâb 21: Kapı çalma.
dalarak 24
dalar dalmaz 28
dalga 3
dalga 133: Üzerinde
durulması gereken, bir işle
ilgilenmesi gereken yerde,
aklı başka yerde olan kimse.
(eğlenen)
dalgın 16
dalgınlık 20, 24, 41
dalkavuk 67, 68: Yaranmak
kaygısıyla kendisinden
üstün olanlara karşı sahte
bir hayranlıkve aşırı saygı
gösteren kimse,
ikiyüzlü ,şaklaban.
dallar bastı kirazı 2, 4
dallı budaklı 56
dalma 116
dalyan 106: Balıkların geçit
yerlerinde kurulan geniş ve
durağan tuzak.
dam 56: Dansta kavalyeye
eş olan bayan.
damalı kasketa 8: Üstünde
kareler bulunan kasket.
damar 81
Damla 39: (Goutte)
ayakların oynak yerlerinde
ağrı yapan bir hastalık.
dam aktarması 86
dans 60, 61, 64, 115, 132
dantelâ 23, 36: Bir kumaşın
başına işlenen türlü
biçimde ince ağımsı örgü.
Dar boğazlarda 78
dar, hafif bir pantolon 6
Dâr-ül-aceze 20: Yoksullar
yurdu.
darabân 41:Çarpıntı,
çarpma; vurma, vuruş.
darabât-ı hicran 81: Ayrılık
döğünmesi.
daracık 3
darb-ı rüzgâr 93: rüzgar
dabeleri, çarpmaları,
darbe 37: Vuruş, vurma,
çarpma.
darbe-i lisâniyye 42: Dille
ilgili belâlar.
darbetmek 89: Vurulma,
vuruş.
darbeyn 61
dargın 75, 94, 123
darılmak 60, 64
darısı başımıza 137: Hoşa
gidecek bir durumu
başkasının da başından
geçmesini dilemek için
kullanılan bir iyi dilek sözü.
darmadağın 102: Pek
dağınık, karışık.

Darwin 69: [Charles Robert Darwin] Ünlü İngiliz bilgini. İnsanların maymunlardan türediği teorisini ortaya atmıştır.
davâ 61, 65, 129
davul 33, 34, 115
davulcu 60
davul gibi bir karın 35
dayak 22, 42
dayanmak 91
dayanamazsa 112
dâye kadın 12: (Taya) Çocuk bakıcısı, dadı, süt nine.
dayılar 87: Bir kimsenin kayırıcısı, sözü geçen kimse. (Kabadayı)
Dede Efendi 88: (1778-1846) İsmail Efendi 19.yy. en büyük türk bestecisi, Şehzadebaşı'nda bir hamam işlettiği için kendisine hamamızade İsmail Efendi'de denir.
dedîye (dédiéé) 20, 24, 77: Sunulmuş, armağan edilmiş.
def' 67, 96, 125, 137: Öteye itme, savma, savulma. (ortadan kaldırma)
def'-i cû 38: Açlığı savma, ortadan kaldırma.
defter-i teminât 131: İnandırma defteri.
Değişik değişik 129
değme bey avcının keyfine 101: (Değme keyfine: Konuşulan veya yapılan işten çok hoşlanıldığını anlatmak için kullanılır.)
dehâ-yı fevk-el-âde 72: Fevkalade, üstün dehâlar.
dehân-ı hırs ve ihtikâr 130: Hor gören ve hırslı ağız.
dehân-ı kâsem 131: Yemin ağzı.
dehen-güşâ 88: Ağzını açan.
dehen-güşâ-yı taarruz 8: Saldırı ağzını açan.
dehr 68: Dünya
dehşetli 9, 55, 130, 137
Dekadan 26, 40, 53, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 73, 74, 85, 92, 114, 116: 19.yy. Fransız Sembolist şairlerine alaycı, küçültücü bir sıfat olarak takılmıştır. Aynı sıfatı Ahmet Mithat Efendi, Servet-i Fünûn yazarlarını tenkit etmek için kullanılır.
Dekadaniyye 96: Dekadanlığa ait, Dekadanlıkla ilgili.
Dekadanlık 88, 115

Dekadan Kabağı 59
Dekadizm 47
dek 81: .....e kadar.
deka 135:(Yunanca) On.
dekolte 71: (Fr. Dé colleté) Göğsü, arkası açık kadın elbisesi. Açık saçık.
dekolte bir göğüs 36
Delâil-i âhire 46: Son deliller.
delâlet 10, 14, 49, 94, 125
delîl 106, 110: İpucu.
delik 20, 23
delikanlı 43
dellâl 112: (tellal) Bir şeyin satılacağı ya da herhangi bir şeyi halka bildirmek için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağıran kimse.
dem 22: Zaman, vakit, saat, an.
dem-güzâr 76: Sarhoş olmak, hoş vakit geçirmek.
dem-i hazân 1: Sonbahar zamanı.
dem-sâz 12, 47, 86: Arkadaş, dost, sırdaş.
demet 27
demevî-i asabî 54: Kanı başa sıçratan sinirlilik.
demirhindi 43: Baklagillerden meyvesinden şerbet yapılan, sıcak iklimlerde yetişen bir bitki.
demir gibi sert 95
demir kını 13, 20, 24
demir ocak 52
dem vurmak 68, 112: Birşeyden gelişigüzel söz etmek.
dendân-ı istihkâr 97: Hor görücü diş.
deniz 1, 5, 6, 7,15, 20, 23, 24, 31, 87, 100, 119
denizî 20,
deniz canavarı 138
deniz dibi kum altı 51
deniz hamamları 5, 7, 10: Deniz banyoları.
denize itmek 7
der-âgûş-ı mütemevvic-i siyah 95: Siyah dalagalı kucaklama.
der-bagal etmek129: Dürerek, koltuğunun altına almak.
der-cep 33: Cepte, cebin içinde.
der-dest 21, 24, 46, 113:Tutma, elde etme.
der-pîş 113: En önde, gözönünde bulunan.
dercetmek 26, 113, 121: (Gazeteye, dergi gibi

şeylere)yazma, koyma, geçirme.
derd 26, 29, 34, 118, 129
derd âzmâyân-ı ibtilâ 121: Dert düşkünü, dert çekmeyi seven.
derdest birle 124: (Birle: " ile" kelimesinin eski şekli.) tutma ile, elde etme ile.
dere 98, 100
derece 8, 10, 15, 16, 19, 20, 21, 24, 57, 68, 111, 121,124, 130, 134, 138:
derece-i tâbiiyet 20: Uyma derecesi.
derece-i vücûb 21: Lüzumlu derecede.
derece-i zevk ve neşât 110
derecelik 89
derece derece 20, 24
derecik 98
dereden tepeden konuşmak 116: Gelişigüzel konulardan söz etmek.
derin 3, 37, 88
derince 61
derin bir "eyvah 102
der demez 54, 135
derin derin 114, 129
derin derin dalmak 116
derin derin düşünme 131
derdini yanmak 28: Derdini sızlanarak anlatma.
derece-i inbisât 47: Açılma, yayılma derecesi
derece-i kemâl 130: Olgunluk derecesi.
derece-i kıvâm ve mâyiiy-yeti 127: Maiyitlik ve kıvam derecesi.
derece-i rü'yet 11: Görme derecesi.
derece-i şiddet 41: Şiddet derecesi
deri gibi kemiklerine yapışmak 71
Derken gündüz doğmuş, gece büyümüş 136: Çok küçük yaşta hayata atılmış, her şeyden haberdar.
Derme çatma 35: Şuradan buradan toplanmış olup aralarında uygunluk bulunmayan.(İyi seçilmemiş gereçlerle yapılan.)
Dersaadet 40: İstanbul.
derûn 75, 80, 88, 94, 138: İç, içeri.
Derviş 131
Deryâ 106,131: Deniz.
der-cîb 17: Cepte, cebin içine.
dest-güşâ-yı tese'ül 53: El açarak dilenme.
dest-i pûlâd 92: Çelik el.

dest-i ra'şe-dâr 49: Titreyen, ürken.
dest-i tasarruf 18: Tasarruf etme, biriktirme.
destâr 53: Sarık, tülbent.
Destur 14, 22 : "Müsaade ediniz, savulunuz" anlamında kullanılan bir ünlem.
dest 114 : El
deşici 136
Dev anası 73
devam etmek 16, 21, 81,120
devâ 26: İlaç.
devâir-i belediyye 30: Belediye daireleri.
devâm edegelmek 128
Deve katarı gider gibi 88
deverân 21,24,31, 85, 93, 99: Dönüp dolaşmak.
deverân-ı ber-kemâl 13: Mükemmel dolaşmak.
devr-i esvâk 126: Sokakları dolaşma.
Deyivermek 125
de mode 71: Modası geçmiş, kimse kullanmaz olmuş.
dehân-ı şuh ve şen 97: Şen ve şuh ağız.
derece-i zevk ve neşât 106: Zevk ve neşe derecesi.
deve tüyünün açığı 22
devvâre illeti 13: Baş dönmesi hastalığı.
deyip durmak 22
Dé jeuner Döjene 6: Öğle yemeği.
dil' 93: Kaburga kemiği.
Dızgalı sallandı 42: (Argo) sakalı sallandı.
dîde 38, 81, 136: Göz.
dîde-i bâdâm 88: Badem gözlü.
dîde-i fettân 28: Cazibeli, gönül alıcı göz.
dîner (dine) 6: Öğleyin ve akşamlayın yenilen yemek.
dîvar 60: Duvar.
diez 89: Bir sesin yarım ton inceltileceğini gösteren nota işareti ve böyle incetilmiş ses.
diğer taraftan 22
dikilmiş duruyor 14
dikiş tutturamamak 46: Bir işte veya bir yerde herhengi bir nedenden dolayı kalmamak.
Dikkat 5,14,15,18,20,43, 47, 61,62, 65,70,79,96,97,118,123: Dakiklik, incelik, ince eleme, ehemmiyet verme.
dik 74, 82
dik de bükme yakalı 56

dik dik bakmak 62, 65: Yüzüne sert sert, öfkeli bakmak.
dikiş makinesi 90
dikkat-i mütamâdiye 130: Devamlı dikkat.
dikkatli 71
dik sesli bir esneme 37
dik ve önü yarım parmak açık yaka 70
dilber-i helvâ-yı şikem 51: Midelerin dilberi helva.
dilber 131: Gönül alıcı, gönül çeken.
dilenci 20, 21,61,65
dilli 79
Dil altı Hastalığı 29: Fazla içki içmekten dilaltında bulunan bezelerin şişmesi.
dilber dudağı 21, 25
dilber-i fünûn-dide 115: İlim gözlü, ilim görmüş dilber.
dilber-i hoş-hırâm 114: Hoş yürüyüşlü güzel, dilber.
dilenci kadın 20
dilinden düşürme 48
dilini koparma 42
Dilli düdük 79, 80: Bir çeşit kamış düdük.
dilsiz düdükler 79, 80
dil paslanması 43
dimağ 22: Beyin.
dinlemeye kulak ister 139
Dip balıkları 105
dipçik 100: Tüfeğin atış sırasında omuza dayanan taban kısmı.
dirâyet 40, 61, 64: Zeka, bilgi, kavrayış.
dirâyetli biletçiler 40
Direklerarası 43, 63, 86,89,116: Bayazıd ile Şehzadebaşı arasına düşen Şehzadebaşı Caddesi' nin eski adı.
Direklerarası bülbül 92
Direktör 22, 41,45, 58,61,65,116,133: Müdür.
Direktör muavini 133
dirhem 26: Eski gümüş para birimi.
diri 104: Canlı.
Dişlerini dondurmak 44: Bir içeceğin çok soğuk olması.
dişlerini geçirmek 120: Dişleriyle yakalamak.
dişli kaya 106: Kaya balığının bir çeşidi.
Divan-ı Et'ime 50: Yemek Divanı.
divâne 84: Deli; budala, alık.
Divanyolu 60, 63
divit 52: Eskiden kullanılan kuşak arasında taşınılan

kalemliği ve hokkası bir arada bulunan yazı takımı.
diyen diyene 14
dizi 96
dizilmiş inciler 131
diz növiyem 80: (Fr. Dix neuviéme) 19. yy.
Doğruyol 132, 135
doğruca 128
doğru akmak 31
doğrudan doğruya 62
doktor 7,26,47,61,64
dokunsa yere düşe 136
Dolab 131: (Dolapdere)
dolgun 19
dolma-yı yaprak51: Yaprak dolması.
dolmacı zenciler 55: Büyük konaklarda aşçılık ettikten sonra ayrılıp başlarında tencerelerle dolma satan siyahiler.
dolup boşalmak 80,139:
dolu yelken gelen 14
dolu zar 134
domates 130
domates dolması 32
donanmak 1: Giyinip kuşanma, süslenme.
don 13: Atın rengi.
dondurmacı 55, 100, 107
donos 106:
doru at 20, 24
Dost 5, 7,77
doyamamış 5
do diez 89
dokunur dokunmaz 75
dolu yağmak 104
dona kalmak 69: Şaşırıp bir süre ne yapacağını, ne diyeceğini bilememek.
döğecek 20
dökme burun 70
dökük 82
dökümtü 137
Döner yanar şalvar 117
döne döne 9
döner gibi olmak 9
dönme dolapları 90
dönük 42
dönükleri 132
dönüp bakmayacak 105
dönüp giden 116
dört ayaklı bir kelime gibi 97
dört dişi kalmış bıyık tarağ 137
döşeme 6
duâ 20, 57,92
duba 20, 24: Köprü kurmak ya da yük taşımak için kullanılanaltı düz bir çeşit deniz aracı.
dûçâr 128: Tutulmuş, uğramış,yakalanmış.

dudu 56: Ermeni kadınlara verilen sıfat.
duman 11
dumandır söktü 8
dumanımsı 100
Dumanını burnundan savurmak 106,110
dumanı üstünde 54, 59: Çok taze, çok yeni.
Dumanlı dumansız 132
dura dura 59
dûrâ-dûr 85: Uzaktan uzağa.
Durûğ-ı maslahat-âmız bihez rast-ı fitne-engiz 117: işe yarayan yalan, fesat koparan doğrudan iyidir.
Durup durup 22, 135, 136
dûr 54, 92: Uzak.
dûş be dûş 84: Omuz omuza.
Dut kurusu 137
duvar yaşlığı 86
Dûzah 28: Cehennem, tamu.
dübâra gelmek134: Tavla oyununda her iki zarın ikili düşmesi.
düdük 10, 79
düetto 69, 84: İki kişi tarafından oynanan ve söylenen kanto.
Dügâh 62: Doğu müziğinde "la" perdesinde karar kılan bir bileşik makam ve bu notaya yakın perde.
düğme 8,13, 14, 52,132, 136
düğümler 62
dümtek 61: Klasik Türk müziğinde tempo.
dükkân 40, 43, 47, 60, 64, 83, 87, 99,131, 138
dümtek vurmak 54: Tempo tutmak.
Dümbelek bir karın 36, 68: Şişkin karınlı, göbeği çıkık insanlar için kullanılan bir sözdür.
dümen 67: Hava ve deniz taşıtlarının arka tarafından bulunan, taşıta istenilen yönü vermeye yarayan devingen parça.
dümeni kırmak 88
dünbâle 69: Kuyruk
dünbâle-i ezikka-peymâ 92: Yerleri süpüren kuyruk.
dünyaya maskara 61,64: Rezil olmak, küçük düşmek.
dürüst yazmak 94
düstûr 79: Kanun, kaide, kural.
düşe kalka 29
düşman-ı râiyân 120: Çoban düşmanı.

edvâr-ı edebiyye 40: Edebiyat devirleri.
Efendim 22, 32, 47, 76, 87, 94, 134
Efendi 12, 13, 16, 17, 21, 31, 39, 48, 74, 106, 119, 125
efendi-zâde 74: O devirde kullanılan bir ünvan.
efkâr 78: Fikirler, düşünceler.
Efrâd 79, 84: Fertler, kişiler.
efrâd-ı beşer 106, 109 : İnsanlar.
efrâd-ı ecânib 77: Yabancı insanlar.
efrâd-ı nâs 86: İnsanlar.
eftamisi, 136: Yedi buçuk (Rumca)
eğlence 8, 9,13, 20, 69, 76, 103, 118, 124, 133
Eğrikapı 127
ehemmiyet 17, 67, 83, 130, 133: Pek mühim olma, değerlilik.
ehemmiyet-i mutlaka 17: Tek ehemmiyet.
ehibbâ 5, 96: Dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler.
ehibbâ-yı azîze 21, 24: Sevgili dostlar.
ehl-i hibre 53: Bilirkişi.
ehl-i hüner 47 : Hüner sahibi, hünerli.
ehl-i merâka 39: Merak sahibi, meraklı.
ehl-i salâh 42: Barış taraftarı.
ejder-i musaggar 118: Küçültülmüş, küçük canavar.
ekdâr 88: Kederler.
ekl 111: Birşey yemek, yenilme.
ekl-i taâm 70: Yemek yeme. Ekmeğın pişkini hamurun iyisinden olur 99: Ekmeğin güzeli unun suyla beraber iyi karılmasından ve pişirilmesinden olur.
ekmekçi 61, 65, 129, 130
ekmeğinden etmek 64 : Geçimini sağlayan işinden zorunlu olarak ayrılmak.
ekmek ufağı 136: Ekmek kırıntıları, parçaları.
ekonomik 125
eksantirisite (excentricite) 12: Genel törelerin dışına çıkmak.
ekseriyyâ 5, 6, 9, 13, 21, 106, 107, 109, 110, 122, 128, 138: Sık sık, çok defa olarak.

ekser 47: En çok, daha ziyade.
ekseriyyet 13, 19, 95: Pek çok olma hali, çokluk.
ekspozisyon (exposition) 56: Sergi.
Ekşili 78
ekşi karadut 20: Siyaha çalar mor renk.
El-aceletü min'eş 117: Acele işe şeytan karışır.
el-hâsıl 9, 46: Hasılı netice itibariyle, sözün kısası, kısacası.
el-ma'rûf 49: Bilgili.
el-meşhûr 49: Şöhretli.
Elâman 71: Zorlu bezginlik ve sızlanma anlatır.
El uhdet'ül Ale'r râvî 27: Arapça bir sözdür. Doğrusu yanlışı rivayet edenin üzerine olsun.
el'an 49: Şimdi, şimdiki hal, henüz.
elâ göz 70: Sarıya çalar kestane rengi göz
Elbise 13
elde etmek19: Arzu edilen bir şeyi veya kimseyi kendinden yana çekmek.
elden gitmek 22: Bir şeyi kaybetmek, o şeyden yoksun kalmak.
Eldivenlik 101
eldiven parmağı 137
elebaşı 61, 64: Bir ayaklanmada ya da kötü bir işte ön ayak olan kimse, sergerde.
elektrik düğmesine basmış gibi 46
Elektrik alevi 20:
elektrik 125
ele geçirmek 28: Yakalamak.
elele tutuşmak 50
elem-i rûz-efzûn 11: Artan kederler.
Elfâz-ı cedîde 45: Yeni kelimeler.
Elf leylet'ül ve el leyle, 116: Binbir gece masalları.
elfâz-ı müterâdife 93: Eş anlamlı kelimeler.
Elif 52
elinden almak 84
elinden kurtulmak 129: Birinden kaçmayı başarmak.
elleme 76
ellerinden gelse 16, 139
ellerle yakalara sarılmak 42
elmasım 76: Sevgi ifade eden sözcük.
elma 126, 139
elmas taşı 52

elsine-i müşerrihîn 62: Dil doktorları.
elvân 20, 24: Renkler.
elyâf 94: (Metinde elyat olarak geçer. Baskı hatası vardır. Aslı elyaftır.) lif.
elzem 6: Gerekli, lüzumlu.
emârât 10: Alametler, nişanlar, eserler.
emâre 37, 104: Alamet, nişan, eser, ipucu belirti.
Emil Fage (Emile Faquet) 53: (1847-1916) Fransız profesörü.
Emir 22, 32, 48, 71: İş buyurma, buyruk, buyrultu.
emsâl 2, 20, 24, 100: Nümuneler, örnekler (eş, benzer).
emvât-ı müslümîn 61: Müslüman ölüler.
En-nezâfetü fil'-el îmân 116: Temizlik imandan gelir.
endâm 20, 106, 109: Vücût, beden, biçim, boy, pos.
ender 121: Nadir.
endîş-nâk 12, 15: Endişeli.
endîşe 35,113
enginar 130, 136
Enli kaytan bıyık 87 Enli, uzunca bıyık.
enli 82
Envâ'i 32: Çeşitli.
en aşağı yedi buçuğa araba 138
en büyük 94
en en 10
encâm-kâr-ı hall-i müşkîl 27: Çözülemeyecek durumları sonuçlandırma.
enîn-i pes 88: Geriden inleyiş.
entari 20, 24, 34: Giysi.
envâ'-ı meşrûbât 70: Çeşitli içecekler.
enzâr-ı hiddet 42: Hiddetli bakışlar.
enzâr ü efkâre 34: Bakışlar ve fikirler.
epeyce 1, 4, 6, 7, 13, 15, 18, 19, 30, 34, 45, 61, 99, 104, 120, 121: Oldukça, bir hayli.
epokta 80: (Fr. epogue) çağ, zaman.
erbâb-ı âlim ve dânîş 53: İlim ve bilgi sahibi.
erbâb-ı edeb 96: Yazarlar, edebiyatçılar.
erbâb-ı hükûmet 104: Hükümet erbabı.
erbâb-ı kalem 44, 45, 54, 74: Yazar.
erbâb-ı lisân 68: Dil bilenler, dilciler.

erbâb-ı merâk 100: Meraklılar.
erbâb-ı rezâlet 53: Rezil kimseler, rezalet çıkaranlar.
erbâb-ı ticaret 44: Ticaret yapanlar.
Erenköy 5
erişip kalmak 80
erkâm-ı mukayyede 49: Kayıtlı rakamlar.
erkân 93, 133: Bir topluluğun ileri gelenleri.
Erkeğin fendi kadını yendi 83
Erkek parmağı 77
Erkete Vasili kantosu 134
Ermenice 39
Er olan, meydâna çıksın 38
esâsen 12: Aslında, esasında, kendiliğinden.
esâs 19, 79
esâtize 61: Ustalar, üstadlar.
eser 104, 116, 128: Nişan, iz, alâmet.(basılmış kitap)
eser-i bîhter 67: Çok güzel eser.
eser-i fütuvvet 44: Mertlik, yiğitlik eseri.
eser-i müceff 68: İçi boş eser.
eser-i nezâket 69: Naziklik eseri, nezaketin inceliği izi.
eser-i semâhat 16: Cömertlik eseri ,alameti.
eser-i tazyîk 90: Sıkışma, basınç eseri.
eser-i terakki 105, 108: İlerleme eseri, ilerleme izi.
esîr 83
esîr-i firâş 121: Yatağa esir.
esirgemek 46, 129: Korumak, himaye etmek.
Eski Alipaşa 61, 64
Eski kadınlar 72
Eski tunç rengi 33
eski 19, 71, 83, 100, 124
eskiler alayım 26, 126
eski edebiyat-ı cedîde 120:
eski malları 131
eskileri satalım 26
eski tablo bozuntuları 138
esmâ'-ı esvât 120: Seslerin işitilmesi.
esmâ-yı şikem 50: Namlı, ünlü mideler.
esmer 20, 24, 62, 65, 88
esmer gölgeler 3
esmer, kalın dudak 87
esnâf 61, 65, 103, 107: El zanaatları ya da küçük ticaretle geçinen kimselere verilen genel ad.
esnâf-ı merkûme 99: Adı geçen esnaf.

esnâf ve memurîne-i sâire 61, 64: Diğer memurlar ve esnaf.
Esnân-ı kat' 136 Kesici dişler.
esnâ 5, 29, 33, 71, 123, 125, 127, 128, 130, 132: Bir işin yapıldığı an, sıra.
Esrâr Dede 138:
Estağfirullah 119: "Allahtan merhamet dilerim, rica ederim, hiçbir zaman, bir şey değil, mahçup ediyorsunuz" manalarında kullanılır.
esvâk 86: Çarşılar, alışveriş yerleri.
Eş'âr-ı Cedîde 116: Yeni şairler.
eşcâr 2: Ağaçlar.
eşedd 117: Daha (en, çok) şiddetli
Eşek 66
Eşek dâvâsı 93
eşici 136
eşikka 54: Kabadayı.
eşkâl 60: Biçimler, suretler, tarzlar.
eşya-yı sâire 50: Diğer eşyalar.
eşyâ 66
eşyâ-ı hâriciyye 95: Dışarıdaki eşyalar.
et'ime 77: Yemekler, aşlar.
et'ime-i rûz-merre 21, 24: Günlük yemekler.
Et-tekrâr ü hüsn 88: "Et tekrârü fi ahsen velev kâne yüz seksen" şeklinde bir tekerlemedir. Anlamı tekrarlamakta fayda vardır.
Eteğine sıkı sıkı sarıldım 58
etfâl 51: Çocuklar.
etibbâ 7, 26, 54: Hekimler, doktorlar.
et balyası 56: Burada çok şişman kişiler için kullanılır.
etfâl-i müzevvire 10: (Parçada) Çığırtkan çocuklar.
etine dolgun 74
ETLİ 21, 25
etrafa saldırmak 20
etvâr 20 : Tavırlar, hareketler, işler, tarzlar.
evâil-i sayf 2 : Yazın başlangıcı, ilk zamanları.
Evli 132
evrâk 80: Kağıtlar.
evrâk-ı intihâlât 80: Çalınmış evraklar, kağıtlar.
evrâk-ı siyah 95: Siyah kağıtlar.

evvel-emir 19, 66, 76, 90: Herşeyden evvel, işin başlangıcında.
ev halkı 12
exposition" (Eksposizyon) 56: Sergi.
ey-nü l-meferr 31: Kaçacak yer yok mu?
ey-v-Allah 20: Evet, pekiyi, oyle olsun, Allaha ısmarladık.
Eyyâm-ı huceste-i bahâr 1 : Baharın uğurlu günleri.
Eyyâm-ı te'diye 17 : Ödeme günleri.
eyyâm-ı dîniyye 106, 110 : Dinî günler. (bayram, oruç gb.)
eyyâm-ı mütâlaa 104 : Okuma günleri.
eyyâm-ı sâfâ 2 : Eğlence günleri.
eyyâm-ı sayf ve hazan 98 : Yaz ve sonbahar günleri.
ez-kazâ 2, 49,135: Kazara, yanlışlıkla.
ezhânı ve efkâr-ı beşer 68: İnsanın düşüncesi ve zihni.
Ezikka 86: Sokaklar, yollar.
ezile ezile 81
ezilir, büzülür 48
ezinti 20

F

fâide 112: Fayda.
fâik 59: Fevkinde bulunan, manevi olarak üstün. (âlâ)
fakir 53, 103
fala bakan kuşu 138
falso nevâda 88: Nevâ makamını falsolu bir şekilde çalmak.
falyanos 105: Balinanın bir adı.
familya halkı 30: Aile halkı.(familya : Fr. aile)
fânile 81: Örme iç gömleği.
fanya 106: Gözleri pek çok geniş olan balık ağı.
Farisî 45, 79, 97
farkına varmak 120: Anlamak, sezmek.
fart-ı tevecüh 105, 109: Sevgide aşırılık.
farzetmek 105: Saymak, tutmak.
fasıl 35, 88: Müzikte peşrev, nakış, saz semaisi gibi parçaların belli bir sıraya göre çalınıp söylenmesinden ibaret ahenk.
fâsıla 122: Aralık, ara.
Fasl'ül-İz'ân fi Ta'rîfü 'l irfân 116: Bilginin tarifi için iz'ân faslı.

fasl-ı bahârân 98: Bahar mevsimi.
fasl-ı vasl 104: Kavuşma mevsimi.
fasulye 32, 130, 136
fatânet-i hâl 7: Zeka inceliği.
fatânet-i mücesseme 105, 108: Çisimlenmiş akıl.
Fatih 39
Fatih salıncakları 90
fatura numûnesi 137
favori 82: Çene traş edilerek yüzün iki yanında bırakılan sakal.
fayton 12, 13, 70: Tek körüklü dört tekerlekli karşılıklı oturmak için dört kişilik yeri olan çift atlı yolcu arabası.
Fecî 35: EElem, keder veren, acıklı.
fekk-i dehân 41: Ağzını bozma.
Felek'in kara-kaçanı 90: (Karakaçan: Eşek)
Feliks For (Fé'lix Faure) yakalıklı 74: (Feliks For: 1895-1899 yılları arasında Fransız cumhurbaşkanlığı yapan devlet adamı.
fenâ 6, 16, 17
Fener 6, 11, 13, 14, 38
Fener Yolu 127
Fenn-i iştikâk 62: Etimoloji.
Fenn-i sibâhat 5: Yüzme ilmi, bilgisi.
Fenna-i sarf 132: Gramer, lugat bilgisi.
fenn 2, 61: İlim, bilim.
ferâceli 23, 90: Kadınların yaşmakla beraber giydikleri sokak elbisesi.
ferâgat 27: Vaz geçme, el çekme.
ferah 3: Gönül açıklığı, sevinç.
ferâmûş 2, 8: Unutma, hatırdan çıkarma.
ferdâ 3: Yarın, yarınki gün, ertesi gün.
Ferdî ve Şürekâsı 67: Halit Ziyâ Uşakligil'in romanı.
ferd 20
Ferhâd ile Şîrîn 73: Tanınmış Türk halk hikayesi.
Feriköy 131
ferş 3: Döşeme, yayma.
feryâd 5, 12, 14, 31, 52, 84, 95: Haykırma, çığlık.
feryâd-ı can-hırâş 23: Yürek parçalayan feryad.
feryâd-ı taarruz 92 : Saldırı feryadı.

feryâd ü figân 29: Bağırma ve inleme.
Fesâd-ı ahlâk 19: Ahlak bozukluğu.
Fes rengi fesi 106, 110
fesleğen 73
fes 70, 74, 75, 88: Eskiden yurdumuzda şapka yerine kullanılan, kızmızı ve kalın çuhadan yapılmış, tepesinde püskülü olan silindir biçiminde şapka.
fesli 100
fes ibiği 137
fes rengi 20
fesimi süpür 13
fevk-âl-âde 4, 15, 18, 98, 107, 122, 133, 139: Adetin üstünde, duyulmadık, olağanüstü.
fevk 104: Üst, üst taraf, yukarı.
Fevziye Kıraâthânesi 54
feyz 4: Bereket, bolluk, verimlilik.
fezâ 48: Uzay.
Fıçıcı'nın kırık çemberleri 132
fıçı çenberi 137
fikarât-ı ihtirâât-ı cedîde 30: Yeni icatların fıkraları.
fıkır fıkır kaynar bir gövde 82
fıkra 6, 7, 19, 21, 66
fıkra-ı latîfe 40: Güzel, latif fıkra.
fındıkî 20, 66
fındıklı 26, 39
fırçalı 82
fırdolayı 82: Çepeçevre
fırıldak 132
fırıl fırıl 83, 88: Bir şeyin biteviye ve hızla dönmesi.
fırın 99
fırka 42: İnsan kalabalığı, grubu.
fırkat-zede 75: Sevdiğinden ayrılmış kimse.
fırlak 136
fıstıkî 66
fıstıklı 26
fî-mâba'd 133: Bundan sonra, bundan böyle, bir daha.
fiât 1, 27, 53, 98, 130: Kıymetler, değerler, pahalar.
Fi-l-hakika 47: Hakikatte, gerçekten.
Figaro 68, 78, 93: Fransız gazetesi. Bugün hâlâ çıkmaktadır.
filân 22, 23
Fileto (file) 32, 128: Hayvanların sırt kemiklerinden alınma et.

fi 50: 1- İçinde, -de 2- [evvelce] tarihin başına konurdu
fiil 106, 109: Hareket, iş, eylem.
fikrince 7: Düşüncesine göre.
fikri 12, 31, 38, 39, 75, 80,103
fikr-i nevmîde 1140 : Karamsar fikir.
fikr-i şâirâne 34: Şâirce düşünceler.
fikr-i tedkîk 61: İnceleme, araştırma düşüncesi
fikrinden kaydırarak 17: Fikrinden uzaklaştırarak.
fileto pâne 21, 25: (Bkz.Fileto)
filurya 100: İstinozgillerden tüyleri yeşil renkli ağaçlık ve fundalıklarda yaşayan güzel otuşlu bir kuş.
Firâklı Nağmeler 87
Fisagor'un gamı 88: Burada kafiyeye uydurmak için kullanılmıştır. Bir anlamı yoktur.
fistan 135: (İsp. Fustan) Kadın giyeceği.
fisto 84: Elbisenin kenarlarında dilimli, süs işlemesi.
fişenk 99, 101: Tüfek tabanca gibi hafif ateşli silahların içine atılmak üzere sürülen ve içinde barut bulunan bir kovan ile bu kovanın ucuna yerleştirilmiş mermiden oluşan cephane. Buna kurşun da denir.
fitili almak 28: Birden bire telaşlanmak, kaygılanmak.
fitil gibi dolaşmak 29: Çok sarhoş olmak.
fitili kalmamış lâmbaya dönmek 72
fit vermek 122: Birini fitlemek, arayı açmak, kuşku uyandırmak.
fiyakacı 119: [Fiyaka (argo): gösteriş, afi, caka.]
fiyakalı bir dikiz 105: [Dikiz: (argo) Bakma.]
Fizyoloji 61, 94, 112: İnsan vücudunun normal işleyişini inceleyen bilimdalı.
Flemenkli 127
Flemenkli Kordanej 127
flemenk 32
Flôra 83
Fonografçı dükkânı 87: (Fonograf: Gromofonun ilk şekli.)

fosfodin 26
fosur fosur çekmek 135: Tütünü, sigarayı bol duman çıkararak içmek.
fotoğraflı kopya 138
frak 56:(Fr.) Törende giyilen siyah elbise.
francala 99, 131(İt. Frangiula) Has ve ince undan yapılmış ekmek.
Fransa 93, 99, 104, 120, 122, 126, 127, 128
Fransızca 9, 35, 39, 45, 46, 53, 56, 57, 58, 79, 98, 105, 109, 133
Fransız 97, 68, 127, 138
Fransız vermek 131: Fransız parası ödemek.
Frengi 39: Bir hastalık adı.
freng-i fer 61: Türk müziğinin büyük usullerindendir. Çok nadir olarak kullanılan bu usul ile sadece bestelerin ölçüldüğü görül-müştür.
Frengistan 93
Frenk 46, 57, 121, 132: Bu söz çok anlamlı bir kelimedir. 1- Fransız, 2- Yerli olmayan hıristiyan, 3- Avrupalı.
fukara-yı muharrirîn 49: Fakir muharrirler, yazarlar.
fukarâ-yı sâbirîn 21: Fakirliğini gizleyerek, herkese göstermeyen yoksullar.
fulârlı 75:(Fr. Foulard) Elbiselik, kravatlık ince ipek kumaş. Boyuna sarılan mendil.
funda 84: Süpürge otu.
Funspid"(Full speed) 15: Tam hız, tam yol anlamında İngilizce denizcilik terimidir.
fuvvehe 62: Ağız, boru gibi silindir şeklinde olan cisimlerin ağzı.
fuvvehe-i süflâ 62: En altta bulunan ağız.
Fünûn-u tabiîyye 68: Tabiat ile ilgili ilimler.
füruht 27: Satma, satış.
fürûk-ı mühimme 102: Mühim, önemli farklar.

G

gaca 131, 135: Dost, metres.
gâh ü bî-gâh 61, 65: Vakitli, vakitsiz.
Galata 16, 18, 19, 20, 21, 24, 61, 64, 99, 133
Galatasaray 136, 139, 138
Galata Kulesi 123

Galatorya 99: Kalitarya. Bugünkü adı: Şenlikköy.
galebe 114: Galip gelmek, üstünlük.
galebe edemeyen 66: Üstünlük kuramayan.
galibardanın açığı 23: Mora çalan kırmızı rengin açığı.
Gamberinoz 138
Gam yeme 60
gamze 41
gantalı 74: Eldivenli ([Fr. ganter] gante, ganta).
garabet-i lisâniyye 97: Dilin gariplikleri.
garâbet-i evvelâ 9: İlk gariplikler.
garâib-i tabîiyye 27: Tabîî gariplikler, tuhaflıklar.
garaz 113: Hedef, gaye, maksat.
garîb 8, 11, 18, 21, 22, 26, 34, 41, 44, 45, 56, 57, 96, 97, 123
garîbe 112
garîb garîb 111
garîbeler uyandırmak 93: Yadırgamak, tuhaf gelmek.
gark 6, 61, 84: Suya batma.(boğulma)
garson 16, 32, 33, 88, 128, 129, 135, 139: (Fr. Garcon) Lokanta, kahve, otel ve benzeri yerlerde iş gören.
gato 112: (Fr. gâteau) Pasta.
gayda 62, 65, 79: Altı tulumlu, üstü zurnalı bir çalgı çeşidi.
gayetle güç 19
gayr-ı hafî 49: Gizli olmayan.
gayr-ı kabil 5: Mümkün olmayan.
gayr-ı mestûr 20: Örtülmemiş, örtülü olmayan.
gayr-ı meşrûa 19: Kanuna, şeriata uygun olmayan.
gayr-ı mücelled 116: Ciltlenmemiş, ciltsiz.
gayr-ı müsta'mel 132: Kullanılmayan.
gayr-i ihtiyârî 97: Elinde olmadan.
gayr-i tabîî 78: Tabii olmayan.
gayret etmek 29: Çabalamak, uğraşmak.
gayri 106, 109, 122, 138
gayri-ı mütenâsib 56: Uygun olmayan.
gaytancık 52
gazel 48
Gazeteci 6

Gaz tenekesi 20, 91
Gazetecilik üzerine 57
gazete 10, 20, 24, 26, 39, 30, 54, 57, 66, 85, 88, 94, 103, 112, 114, 116, 117, 120, 121, 126, 129, 130
gazete muhâbir 61, 64
gazino 5, 18, 20, 34, 58, 98, 112, 131, 139
gece faslı 38
gece 3, 4, 5, 28, 34, 96, 104, 108, 113
gecelemek 3: Bir yerde kalıp geceyi geçirmek.
gece gündüz 4, 49, 77: Aralıksız, her zaman.
Geçenlerde 8, 9, 10, 15, 20, 21, 24, 27, 78, 113, 118
Geçen gün 5, 14, 16, 19, 21, 22, 30, 31, 44, 102, 126, 127, 128
geçen yazdan kalma 39
geçer geçmez 138
geçici 27, 99
geçiştiri vermek 107, 110: Gereken önemi vermemek, üstünde durmadan başından savmak.
geçit 20, 24
geçkin 71: İhtiyarlamaya yüz tutmuş.
Geçmiş olsun 9, 94, 118
geçen 29, 30, 31, 43, 46, 51, 61, 89, 102, 114, 115, 120, 123, 126, 127, 128, 131: Bir önceki.
gelecek 1, 43
gelen geçeni süzme 132: Gelen geçeni incelemek.
gelin 29
gelincik 106: Mezgit familyasından yılan balığına benzer eti sevilen bıyıklı bir balık.
gelincik alına benzeyen 23
gelincik taklidi 76
gelincik tarlası 82
Gelip geçerken 20, 24
gelir gelmez 28, 105, 109
genç 9, 10, 93, 103. 120, 121
genişçe 29
genişlemek 36
geniş nefes almak 68: Sıkıntıdan kurtulmak, feraha kavuşmak.
ger 60: "eğer" kelimesinin kısaltılmışı.Nazımda kullanılır.
Gerdaniye 62: Doğu müziğinde ince "sol" notasını andıran perde ve makam adı.
gerden 13, 47, 69, 105, 108

gerdûne-nişîn 19: Arabada oturan.
Gerdûne-rân 122: Araba sürücüsü.
gerdûne-rânân 31: Araba sürücüleri.
geril 95
geri durama 59
germî 6, 42: Sıcaklık, kızgınlık, hararet.
germ ü serd-i âlemî 134: Alemin sıcak (iyi ve güzel) ve soğuğu (acıklı kötü) yanı.
gevezelik 68: Çenesi düşük, çok laf söylemeyi huy edinen kimse.
gevşetmek 17
Geyik 35
gezen 21
gezer 10
gezindikten 6
gezinen 18
gezinir gezinmez 33
gezinmekliğimi 18
gezinti 34
gezinmek 33: Makamdan makama atlayarak, hafiften taksim yapmak.
gıcırdıyor 14
gıcır gıcır 90, 95
gıdıkla 111
Gıldır gıldır 135: Tok ve yüksek bir ses çıkararak.
gırtlağı vererek 61
gırtlak 62, 81
gırtlaklamak 136: Bir kimsenin boğazına sarılmak.
gırtlak gırtlağa gelmek 39: Kıyasıya döğüşmek.
gışâ-ı ankebûtî 94: Örümcek zar.
gîsû-bend 83: Saç bağı.
Gidi gidiver, şu gidiyi tutuver, ne tatlıca eti var, tutulmaya niyeti var 73
gird-bâd 9: Dönerek çevrinti ile eser şiddetli rüzgar, kasırga.
girer girmez 60, 63
Giresun 112
girîz 88: Söze, şarkıya başlama.
giriftâr 10: Tutulmuş, yakalanmış, esir.
girift 80, 126: Dolaşık, birbirinin içine girgin, karışık.
girip çıkmak 17: Bir yere sık sık gelmek.
girişenler 99: Teşebbüs etmek, bir işe başlamak.
giryân 95: Ağlayıcı, ağlayan.
girye 92: Ağlama, ağlayış, göz yaşı.

gisû 87: Uzun saç.
gişe 98: (Fr. guichet) bilet veya para alıp verilen küçük pencere.
gittikçe 124
gocunmak 60, 63: Alınıp, telaşa düşmek.
gonca dehen 70: Gonca ağızlı.,
göbek 81, 132
göbek atmak 126: Karnını yukarıya doğru oynatmak.
göbek hoplaması 34
göçeyim 52
göç 104
göçmüş çehreler 101: Yorgun çehreler.
göğsüne inme 42
göğüs kılı perçemi 36
göğüs vermek 96: Göğsünü o tarafa doğru çevirmek.
Göksu 3, 4, 31, 98
gök kandil olup gezme 29
gömlek 8, 100, 106, 110
gönlüm bomboş 71
gönül 3, 38, 70, 94, 135
gönül âlemi 3, 76
gönül alıcı 98
Göreyim seni 41
görmüş geçirmişlerden 134: Görgülü.
görülmeyecek derecede 56
görünmez kazâ 2: Hiç umulmadık zamanda, umulmadık biçimde başa gelen kaza.
görünür görünmez 71
görünür kazâ 2
görür görmez 4
gözden çakmak 29: Gözünden tanımak.
gözetleme 102: Birinin yaptıklarını gizlice gözlemek.
gözetmek 10, 18, 124, 133: Önem vermek, korumak, bakmak. (Kollamak, beklemek.
gözlerine dikmek 16: Gözünü ayırmadan bir yere bakıp durmak.
gözlerini dört açmak 27, 107: Çok dikkatli ve uyanık bulunma.
gözler nîm süzülmek 75: Gözlerin yarı süzülerek baygın baygın bakması.
gözlük 6, 7, 11, 12, 13, 18, 38, 56, 57, 71, 101, 134
gözönünden ayırmamak 53: Dikkatle izlemek.
gözükmek 17: Görünmek.
göz ağrısı 11

göz almak 69: Göz kamaştırmak, hayran bırakmak.
göz âşinâlığı 120: Birbirine ara sıra uzaktan görmekle doğan tanışıklık.
göz boyamak 66: Gösterişle aldatmak.
göze fer 77: Gözde canlılık.
gözleme 73: Tereyağı ile yoğurulmuş, hamurdan yapılan bir çeşit pide.
Gözlerini oğuşturmak 90: Ellerini gözlerine sürmek.
gözleri bulutlanmak 95: Ağlayacak gibi olmak.
gözlüklü efendi 31
gözüne ilişmek 91,102, 126: Bir şeyi rast gele görmek.
Gözünün ucuyla işâret etmek 135: Başını çevirmeden yandan işaret etmek.
göz geçirilmek 138
göz gezdirmek 39, 66: Bir şeyi söylece incelemek.
gözüne kestirmek 49: Beğenisine uygun bulmak.
gözümle görmek 127
gözü yılmak 4: Yürek gücünün sarsılması.
gözü kalmak119: Bir şeyi beğenip elde etme arzusunu yenememek, elde edemediği bir şeyi kıskanmak.
göz kırpılması 76
göz kızgınlığı 102: Zorlu davranışlara girişecek ölçüde ateşlenmek, öfkelenmek.
gözün kuyruğuyla bakmak 75: Gözün ucuyla bakmak.
göz önünde 69
göz önünden geçmek 106, 114
göz önüne getirmek 94
göz pınarları 105, 108: Gözün burun tarafındaki ucu.
gözlerini süzmek 35, 69: Göz kapaklarını birbirine yaklaştırarak baygın baygın bakmak.
göz şaşalama 49
gözler şaşı, 136
göz ustura çıbanına kalayca çamuru sürülmüş gibi 122: Bu söz bize o devirdeki tedavi usullerini de gösterir.
gözlerini yumup açmak 95
gözü sık sık seğirme116
gözü bağlıları 131
gram 27

gravyer 32: İsviçre'de Gruyére'de yapılan bir çeşit peynir. Başka yerlerde bu tipte yapılanı.
gubâr 9, 11: Toz.
gubâr-ı rakîk 97: İnce Toz
gunûde 69: Uyumuş, uyuklamış.
gunûde-i istirâhat 112: Dinlenme uykusü.
gurgur 92: Bağırsakların ya da karnın ses çıkarmasını anlatan ünlemdir.
gurûb 1, 2, 3: Güneşin battığı taraf, günün batısı, batı.
gurultu 112: Guruldama sesi.
gurûr 61: Boş şeylere güvenerek aldanma, böbürlenme, kibir, kurum hissi.
gusto 81: (İt.) Zevk.
gûş-ı ıttılâı 92: Tanıma, bilme kulağı
guzât-ı Osmaniyye 44: Osmanlı gazileri.
gücenmek 60, 63, 75: Birinin beklenilmeyen bir davranış karşısında kırgınlık duymak.
güççe 20, 24, 106: Zorca.
güç 31, 111: Zor, çetin.
güçlük çekmek 108: Zorluk çekmek.
güdük 82, 93: Bir yana eksik ya da eksilme yüzünden küçülmüş, kısa.
güfte 86: Müzikte bir söz eserinin bestenmiş bulunan manzum sözleri.
güğüm 43: Yandan kulplu, boynu uzun, çoğu bakırdan su kabı.
Gül kurusu 23: Kurutulmuş penbe gül renginde olan.
gül 56, 45, 46, 66, 82
güle güle 112: Bir kimseyi uğurlarken söylenen söz.
güleç yüz 87: Her zaman gülümseyen yüz.
Gülistan bahçesi 138, 139
Gülistân Hâşiyesi 116: İranlı şair Sâdî'nin eseri Gülistan'ın açıklamalı metni.
gülmeden 9
gülünç 12, 75, 83, 124, 126: Alayı üzerine çeken, eğlence konusu olan güldürücü, tuhaf.
gülüş 7,15
gümbür gümbür 135: Büyük bir gürültü ile.
Gümrükönü 16, 112: Bugünkü Eminönü semti.

gümüş 9, 52
gümüşlemek 52: Gümüşle kaplamak ya da süslemek.
günâh 60, 63
gündüz 34, 108
Güneş 1, 3, 86
güneşlenmek 79
gürbüz 23, 43: Sağlam güçlü ve iyi gelişmiş.
güreş 8
gürîzân 95: Kaçan.
gürlemek 90: Kalın ve gür ses çıkarmak.
gürültü 33, 34, 41, 47, 88: Aralarında uyum bulunmayan bir takım kaba seslerin topu.
gür bir kaş 82: Bol ve güçlü olarak çıkan kaş.
gürültüye gelmek 136: Telaş ve karışıklığa raslamak.
güşâd 20: Açma, açılış, açılış.
güveç 58: İçinde yemek pişirilen toprak kap ve bu kapla pişirilen yemek.
güveç âlemi yaptırmak 55
güvem gözlü 20, 24
güvezî 66: Mora çalar kırmızı.
güvezimsi 23
güzâr 20: Geçme, geçiş.
güzel 31, 34, 57, 58, 68, 71, 84, 88, 93, 98, 103, 107, 110, 127, 138
güzelce 41, 71

H

hâb-ı girân-ı atâlet 48: Ağır tembellik uykusu.
Haber-i Sahîh 92: Mashar Fevzi (Mehmet) 'in yazdığı beş ciltlik tarih kitabı.
haber 1, 4, 44, 48, 94, 126
haber-i küdûret-nümû 88: Üzüntülü haber, üzüntü veren haber.
haber vermek 20, 24, 27, 49
habeş 88
Habîde 83: Uykuda.
habsı-ı nefes 66: Nefesi tutma.
hâcet 107, 110: Lüzum, gereklilik.
Hacı Reşid-i Bî-nevâ 40, 47, 60, 63, 87, 111, 116: Şehzade-başı'ndaki meşhur çayhanenin sahibidir. Bu çayhane edebiyatçıların toplanma yeridir. Şehir mektuplarında bî-nevâ sıfatıyla geçmektedir.
Hacı Reşîd-i çay-fürûş 80: Çaycı Hacı Reşid.

hadde 93: Erimiş madenden tel yapmak için kullanılan delikli maden kap.
haddü hesâbı 20, 47, 56, 123
haddü pâyânı 15, 100: Sınırı ve sonu,
hademe 66: Hizmetçiler.
hadîd 12: Öfkeli, hiddetli.
hâdim 104: Hizmet eden, yarayan.
hâdise-i bûse-çîn 121: Bûse, öpücük olayı.
hâdise-i havâiyye 67: Hava ile ilgili hadiseler, olaylar.
hâfıza-ı enâm 94: Halkın hafızası.
hafîfçe 71, 105: Hafif olarak.
hafîf gerden 83: Az gerdan.
Hafif tertîb 112: Şöyle böyle , biraz ,aşırılığa kaçmamak.
hafifleşen 3
hafif 9, 17, 56, 66, 75, 100, 123
Hafta-ı Edebî 40
Haftalık Ma'lûmât 10
haftalık 22, 120
hafta başı 25
hâhiş 77: İstek, arzu, isteyiş.
Hâile 53: Dram, trajedi.
hâil 11, 22, 60 : İki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mani olan, engel olan.
Hakîkat-i hâl 99: Durumun gerçekliği.
hakîkat-i târihiyye 125: Tarihi gerçekler.
hakîkaten 27, 31, 34, 60, 63, 66, 69, 71, 104
hakîm-i meşhûr 26: Meşhur felsefeci, filozof.
hâkister 62, 65: Kül, ateş külü.
Hakk Bayram 114: Dini bayram, Müslümanların bayramı
hakk-ı îcâr 98: Kira hakkı.
hakk-ı rüchân 13: Üstünlük payı, hakkı.
hakkı-ı şâirâne 47: Şairlik hakkı.
haksız çıkarmak 130
halayık 12: Savaşta tutulmuş veya para ile satın alınmış kız veya kadın, cariye, hizmetçi.
halecân 2, 22: Çarpıntı, titreme.
Haliç 3, 6, 39, 40, 61, 64, 117
Hâl ve hâtır sormak 115: Birinin sağlık durumunu

öğrenmek için nasılsınız sorusunu yöneltmek.
hâl-i bî-tarafiyye 122: Tarafsız durum, tarafsız hal.
hâl-i nevm 106, 109: Uyku halı, durumu.
hâlâ ayakta 87
hâlât-ı mütenevvi' 41: Çeşit çeşit haller, mütelifler.
hâle-dâr 88: Halelenmiş, haleli.
Halep 52
halecân 40, 102: Kalp çarpıntısı, ürperme, titreme.
halef 51: Babadan sonra kalan oğul.
hâle 79: Bazen Ay ve Güneşin etrafında görülen parlak daire.
hâlet-i fizyolojikiyye 41: Fizyolojik durum.
Halıcıoğlu yazıcısı 92
halîle 60, 63: Zevce, nikahlı kadın.
hâlî 45, 106, 109, 132: Boş, tenha.
Haliç Gevezesi 92
hâlisâne 54: Temizce, katışıksız olarak.
hâlis 39, 60, 64: Katkısız, karışıksız.
halkalı 29
halk etmek 60: Yaratmak.
hall-ı muamma 66:Bilinmeyeni çözme.
halletmek 38, 72: Çözmek, çözümlemek.
hamâilli 100: Kılıç kayışı, kılıç bağı.
Hamam Oyunu 73: Karagöz oyunlarından birinin adı.
hamam 6, 7, 72, 132
hamam takımı 6: Burada hamam takımı, denize girmek için gerekli eşyalar anlamında kullanılmıştır.
Hamdi Bey'in eczâhânesi 87
Hamdolsun 9, 83: Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirmede kullanılır.
hame be-dest 6: Elde kalem.
ham ipek 8
hâme-i çâlâkî 62, 65: Yerinde durmayan, durmaz kalem.
Hâme-pîrâ-yı tazîm ve tekrîm olan meveddet- nâme -i vâlâ 46: Yüksek zâtınızın başımız üstünde saygı ve ululama ile yer alan muhabbet mektubu.
hâmız 45: Ekşi ve sirke gibi olan, asit.

hâmız-ı fahim 75: Asit karbonit.
hâmil 13: Yüklü (sahip, malik).
hâmilen 40, 61: hâmil olarak, taşıyarak.
hançere 41, 62, 81: Gırtlak.
handân 95: Gülen, gülücü; sevinçli.
hande 39, 74, 92: Gülme, gülüş.
Handehâne 87: (Handehâne-i Osmanî) Abdürrezzak'ın Sehzadebaşı'ndaki tiyatrosu. Sahne-i Alem'le karşılıklı idi.
hande-zen 58: Gülen.
hâne 1, 6, 29, 108: Ev.
hâne-i dil 28: Gönül hanesi, gönül evi, kalp.
hâne-i imkân 77: İmkan hanesi, imkanların elverdiği ölçüde.
Hânende 60, 63, 135: Şarkı söyleyen, şarkıcı.
hanımefendi 12, 20, 31, 71
hanım 20, 24, 30, 39, 41, 52, 71, 115
hanımeli 39, 50
Haniya 22, 28, 43, 44, 45, 54, 56, 67, 69, 73, 82, 111, 112, 115, 126
hapsedmek 28
harâb 28, 138
Harâret söndürür 43
harâret 36, 95: Sıcaklık, susuzluk, ateş.
Harc nizamnâmesi 133
hardallı 106
harekât-ı ihtizâziyye 41: Titreme hareketleri.
harekât-ı muktesebe-i ihtizâziyye 43: Kazanılmış titreme hareketleri.
harekât-ı rakkasiyye 41: Dans hareketleri.
harekât-ı seyyie 20: Kötü, çirkin hareketler.
hareket-i devriyye 75: Devir hareketleri.
hareket-i deverâniyye 124, 127: Devirle ilgili hareketler, dönme hareketleri.
hareket-i gayr-ı muntazama 86: Düzgün, muntazam olmayan, düzensiz hareketler.
hareket-i muntazama 10: Muntazam, düzgün hareket.
hareket-i rakkasıyye 47: Dans hareketi, figüri.
hareket-i ric'iye 10: Geriye dönüş hareketi.

hareket-i serî'a 90 : Çabuk, seri hareket.
Harem 12: Büyük İslam konaklarında bulunan kadınlar dairesi.
harf atmak 70, 88: Laf atmak, söz söylemek.
harf-endâz 73: Söz atan, haysiyetine dokunucu söz söyleyen.
harharâ-ı müzdevice 136: Sürekli hırıltılarla kafiyelenmiş.
harîc 21, 25, 49, 82, 112, 130: Dış, dışarı, dışta.
hârika 105, 108: İmkanların üstünde olup, insanda hayret uyandıran şey.
harita 75
hasb-el-halk 105, 108: Yaradılış, yaradılış gereği, icabı.
hasb-el-insaniyye 139: İnsanlık namına, insanlık icabı.
hasbıhâl-ı nâtıkâne 42: Karşılıklı konuşma.
hasbihâl 68, 71: Görüşüp dertleşme, konuşma.
has 3
haseb 2, 7, 13, 17, 18, 21, 34, 41, 49, 93, 99, 100, 105, 109, 113, 115: Göre, nazaran, binaen.
hased 126: Kıskançlık, çekememezlik.
has kefal 106: Orta büyüklükte çok pullu, küt başlı, gümüşi renkte beyaz renkte bir balık.
has kılmak 66
hâsıl 1, 9, 15, 16, 17, 33, 42, 44, 60, 89, 90, 101, 105, 106, 108, 110, 127, 134, 138: Husûle gelen, peyda olan, çıkan, üreyen.
hasır çöpüne dönmüş bir gerden 81
hasretmek 140: Zaman ayırma, vakfetme.
hasret 31, 76, 106,
hasret çekmek 108
Hastahâne 39
hastalık 21, 26, 94, 96
hasta oyalamak 2
hasûd 94: Kıskanç, çekemeyen.
hâs pide 131
hâşiye 92, 137: Bir eserin metnini şerh ve izah eden kitap.
haşlanmış hindiba salatası 137
hât 129, 130: Çizgi.

hatır 28, 31, 39, 44, 70, 71, 72, 119, 135: Zihin, fikir.
hatırât 72
hatıra 1, 3, 4, 7, 10, 11, 60, 97, 114
Hatırât-ı mudhike 94: Komik hatıralar.
hatırıma gelmek 46: Aklına gelmek.
hatırı kalmak 69: Gücenmek, kırılmak.
hatırı sayılır 7: Oldukça çok, (önemli).
hatime-pezîr 29: Sona erme.
hatime 62, 65, 67: Son.
hatt-ı mümass 8: Temas eden çizgi.
hattât 83: Yazıcı.
hatve-i cünbân 93: İleriye giden adımlar.
hatve-i gayr-ı muntazama 43: Düzgün olmayan adımlar.
Hava 34: Müzik parçalarında çeşit.
Hava gaz 88
havadan çıkarmak 131: Emeksiz, açıktan para kazanmak.
havadârâne 4: Havalı.
Havaların bulanık gitmesi 122: Havanın yağmur yağacak duruma gelmesi.
hava dinlemek 34: Bir müzik parçasını dinlemek.
hava-yı hârr 75: Sıcak hava.
hava-yı muattar 56: Güzel kokulu hava.
Havâdis-i Belediye 30: Belediye haberleri.
havâdis 74: İlgi ile karşılanan haber.
havâdis-i medeniyye 30: Medeniyet haberleri.
havâdis-i mühimme 30: Mühim, önemli haberler.
havâdis-i mühimme-i havaiyye 104: Hava ile ilgili mühim haberler.
havâdis-i mülevvene 66: Renkli havâdisler, haberler.
havagazı memesi 82
havaî kağıt 20, 24: Gök renginde kağıt.
havâle 61, 65: Bir iş veya bir şeyi başka birine bırakma, ısmarlama.
havâle-i güş 117: Kulak verme.
havâlî-i hârre 125: Sıcak yerler.
havaneli 60, 63: Havanda bir şeyi dövmeye yarayan tokmak.
havaya savrulmak 134
havf 22, 96: Korku, korkma.

havf-ı siyah 95: Siyah korku.
hâvî 28, 46, 120, 122: İçine alan, kaplayan, toplayan, şâmil.
havlayan 9
havl-ı can 137: Can korkusu.
havlu 6
havuç 72
havuz 4, 30
Hayâl-hâne 88
Hayâlî Kâtib Sâlih 60, 63, 87: Devrin tanınmış Karagözcüsü.
Hayâli Şâir Ömer 116
hayat-ı faniyye 94: Fani, geçici hayat.
Hayatî 105, 106, 108, 109, 111, 122, 139
Haydarpaşa 5, 16, 30, 88, 113, 127
haykırma 31
haykırtılı bir esneme 37
haylice 6, 130, 131
hayran hayran 123
hayran kaldıkça 3
hayra yorma 126: Düş ya da kehaneti iyi ve olumlu bir nedene bağlamak.
hayret içinde kalmak 34:
hayret 5, 22, 39, 43, 53, 123
hayrette bırakmak 18
hayret etmek 44
hayret gelmek 19: Şaşmak, şaşa kalmak.
hayret içinde bırakmak 96
haysiyyet 111: Onur, itibar, değer, şeref.
Hayvanât-ı leyliyye 4, 5: Gece hayvanları.
hayvanât-ı saydiyye ve ehliyeye 100: Av ve evcilleştirilmiş hayvanlar.
hayvanât ve insanât-ı garîbe 8: Garip insanlar ve hayvanlar.
hazâkat 61, 64: Ustalık, üstatlık.
hazân 98, 104: Sonbahar.
hazır cevap 79: Çabucak, yerinde cevaplar bulup veren.
hazırlanmak 5, 6
hazır olmak 26
hazm 12: Sebat; doğru karar.
Hazret-i Ahmed İhsân 93: Servet-i Fünûn Dergi'sinin sahibi.
hazzetmek 71, 83: Hoşlanma, zevklenme, sevinç.
hebâ 123: Boş yere, nafile.
hebâ olmak 137: Boşa gitme, ziyan olma.

hecenin keskinliği 108: Hecenin etkisinin sertliği.
hedef 1
hekim 18: Doktor.
hek 61: Dümtekte iki el havada iken birlikte dizlere inmesi.
hekîm-i şehîr 69: Meşhur filozof.
hektar 122: Yüz ar değerinde yüzey ölçü birimi.
helâk olmak 123: Çok yorulma, mahvolma.
helezonî 26: Yılankavi, (Geo. sayma)
helva tabakları 13
helvâ-yı nûşîn 45: Tatlı helva.
hemen hemen 4
hemşehrim 137: (Hemşeri de denir.) Aynı ilden olan kimse, memleketli.
hendek 9, 102
Hendese-şinâsânın 93: Geometriciler.
hengâm 88: Zaman, çağ, mevsim.
hep yek 136 : Oyunda zarların tek benekli yönlerin üste gelmesi.
herc ü merc-i bî-nihâyet 95: Sonsuz karışıklık, karmakarışık.
Herifçeğiz 44
Herif 2, 13, 16, 20, 33, 42, 46, 47, 55, 57, 67, 68, 69, 87, 97, 107, 118, 119, 120, 121, 122, 125, 130
Her asır kendi kelimesini düzelterek diğer asra bakıyor 46
hercümerc 50: Karmakarışık, alt üst, dağınık.
Herkesin kalbi bir olmaz 111
Herze Gûyân-ı atîka 53: Eski saçma sözler söyleyen.
herze-gû 68: Saçma sözler söyleyen.
herze-vekîl 61, 64: Her işe karışıp boşboğazlık eden, saçma sapan konuşan.
her vakit 58
her yer 24
hesab memûru 117
hesâb 26, 33, 49, 86, 123, 128, 135: hesap, sayma, aritmetik.
hesâbâtı 27: Hesaplar, saymalar.
hesâbat-ı mih113: Büyük hesaplar.
hesâb pusulası 136: Sipariş verildikten sonra alınan mallarınkaç lira tuttuğu

üzerine yazılan ve alıcıya gönderilen kağıt parçası.
hesâb-ı zihniyye 129, 130: Zihinden, akıldan yapılan hasep.
hesapça 6, 17
heveslenmek 3: İstek duymak, heves duymak.
heves 4, 38, 106: Bir şeyle uğraşma isteği, istek, şevk.
heves-i tıfl-âne 48: Çocukca heves.
Hey'et-i tahrîriyye 105, 109: Yazı ile ilgili kurul, yazı işleri.
hey'et-i muhteşeme 90: Muhteşem şekli, görünüşü.
heyecân 78, 81, 102
Hezarân 80: Binlerce.
hezeyân-nüvis 61, 64: Saçma sapan yazan.
Hıfz-ı sıhhat istihmâm fi'l bahr 6: Sıhhatı korumak için deniz banyosu faydalıdır.
hınalı(kınalı) parmaklar 34
hınc-a-hınc 58, 82: Ağzına kadar, tıkabasa dolu.
hınzır 101: Domuz anlamında ise de hemen hemen yalnız sövgü için kullanılır.
hırâm 10, 88: Nazlı, edalı, salına salına gidiş.
hırâm-ı işve-füzûd 20: Çok edalı , nazlı yürüyüş.
hırâmân 38, 74, 86: Salına salına, salınarak yürüyüş, gidiş.
hırâş-ı sîne 123: Göğüsü tırmalayan.
hırçın 51
hırıltı, zırıltı 17
hırpalamış 81, 136
Hırsını alamamak 135: Hırsını önleyememek.
hırs 77 : Sonu gelmeyen istek; öfke.
hışır hışır 90: Hışırtı çıkararak.
hızla kalkan 127
hızlıca 41
hızlı 91, 102
hîn-i hurûc 124: Çıkış zamanı.
hicâb 95: Perde.
hicâzkâr-ı kürdî 87: Kürdîli hicazkâr makamının az kullanılan şekli.
hiç yok bıyık 82
Hidayet'in bağı 58
hiddet 22, 107, 112, 124: Öfke. (Keskin)
hiddet-i ârzû 42: Keskin arzu.

hiddetini yenmek 13: Öfkesini bastırmak, yok etmek.
hidmet 24, 61, 65: İş, hizmet, vazife.
hikayât 12
hikâye 28
hikâye-i beliga 114: Düzgün, fasih hikaye.
hikâye-i ma'lûme 9: Bilinen hikaye.
hikemiyyât-ı sâilâne 21: Dilencilere ait, hikmetler, sözler, dilenci felsefesi.
Hikmet-i tabiiyye 79: Tabiat bilimleri.
hikmet 7, 130: Sebep.
hikmet-i tesâdüf 116: Allah tarafından raslama, büyük tesadüf.
hilâf 61, 65: Yalan.
himmet 31, 40, 45, 84: Gayret etme, çalışma; yüksek irade.
Hindibâ bastısı 77
hindi 100
Hisarlar 4
Hisar 92, 120
hisler uyandırmak 45
hissetmek 3, 11, 13, 15, 38, 41, 95, 127, 138
hiss-i sürûr 3: Sevinç duygusu.
hiss 22, 42, 45, 70, 96: Duyma kuvveti, duygu.
hisse 113: Pay, nasip.
hisse-i âcizâne 113: Benim aciz hissem.
hisse-i nâçizâne 114: Benim hissem.
hisse-i sefâlet -berendâzâne 49: Sefaleti yok eden hisse.
hissiyyât 69: Duygular, sezişler.
hiss-i âşikâr 81: Görünen, açık olan hisler.
hisseyâb-ı inâyet 66: Lûtfundan ihsanından hisse alan, pay alan.
hitâb 22, 75, 121: Bir veya birçok kimseye ağızdan veya yazıyla söylemek.
hitâm 114: Son, nihayet.
hizâ 119: Sıra, düzlük.
Hizmet 85: İzmir' de 1885' de çıkmaya başlayan, Halit Ziya Uşaklıgil'in de ilk yazılarını yayımladığı gazetedir.
hizmet 24, 62, 85, 125
hizmetini görmek 62
hizmetçi 49
hizmet edilmiş olmak 31
Hoca 7, 53, 60, 63, 103
Hoca Efendi 7: Nasrettin Hoca.

Hoca Paşa' 127
Hollanda 127
homurdanma 12
hoplama 81
hoppalık 12, 33, 56, 107, 110: Yaşına başına uygun hareketler yapmayan.
hora teptirmek 5: Ayaklarını yere vurarak gürültü ettirmek.
Horoz ibiği 77: Horoz ibiği rengindeki kırmızı.
horoz 100
horozpina 106: Kaya balığı familyasından sırt yüzgeci uzun ve geniş küçük değersiz bir balık.
horoz ibiğinin açığı 23
horoz şekeri ve kaymak macunu 90: O devirde çocuklara yemekten zevk aldıkları şekerlemeler.
hortumun iki katlısı 21, 25
horul horul 112: " Hor hor" diye ses çıkararak
hoş-âyende 10: Hoşa giden beğenilen.
hoşnut 106, 109
hoşuma gitmek 16, 18, 44, 70, 111
hoş kaçmamak 35
hotoz 115: Eskiden kadınların süs için saçlarına taktıkları çeşitli renk ve biçimde yapılmış küçük başlık.
Hovarda 29, 132, 135: Zevki için para harcamaktan kaçınmayan, kadın kız arkasına dolaşan kimse.
hûcum-u iştihâ 50: İştiha artması.
huddâm 12: Hizmetçiler.
hudûd 100, 122: Sınır.
hûkmeden 104: Egemenliği altında bulunduran,
düşünme sonunda bir kanıya varan.
hulâsa 40: Bir şeyin, bir sözün özü.
hulâsa-yı müşâhedât 44: Gözlemlerin özeti.
hulûl 100, 104, 113: Gelme, gelip çatma girme.
hulûl-ı leyl 19: Gece olma, gecenin gelmesi.
hulviyyât-ı şurûb 70: Şuruplu tatlılar.
humma-yı asabiye 121: Sinir humması.
hûn-hâr, 136: Kan içen, kan dökücü, zalim.
hurâfât-ı musavveresi 138: Resimli mitoloji.
hurda-hâş 15: Kırık dökük, param parça.

hurma kayası 106: Kaya balığının bir çeşidi.
hurma tatlısı 111
hurûş 77: Coşma, gürültü, şamata, telaş.
husûl-ı muvâzenet 130: Denge meydana gelmesi.
husûl-ı terakki 42: İlerleme meydana gelmesi.
husûle 3, 4, 41, 57, 94, 95, 97, 129 : Üreme, türeme, çıkma.
husûmet 62, 65: Hasımlık, düşmanlık.
husûs 17, 62, 65, 68, 129, 131: Bakım, iş, şekil; yol, konu.
husûsî 89: Özel.
huy-averde 55: Terleten, ter getiren.
huylanma 96: İşkillenip, tedirgin olma.
huzûr 12, 41, 45
huzûr-ı beşer 3: İnsanın huzuru.
huzzâr 2, 72, 121: Huzurda, meydanda, göz önünde bulunanlar.
hüceyrât-ı asabiyye 94: Sinirlere ait delikler, hücreler.
hücre-i fakirâne 94: Benim odam.
hücre-i mahsûsa 28: Özel oda.
hücûm 94
hücûm-ı azar 61, 64: Tekdir, azarlama hücûmu.
hücûm-ı harâret 96: Sıcaklık hucûmu.
Hücum-u hande 83: Gülme hücumu, kahkaha.
hükmetmek 14, 107, 122, 125
Hükûmet-i merkûme 122: Adı geçen hükümet.
hükûmet 20, 122
hüküm-fermâ 120 :Hüküm süren.
hüküm 5, 69, 99: Yargı.
hükümet-i mahalliyye 105: O yere mahsus, yerel hükümet.
Hülyâ mevki 40: Boğaziçinde bir yer. (Fakat neresi olduğu bulunamamıştır.)
hülyâ 49, 135: Kuruntu.
hüngürdemek 91: Ağlamada eskiden zikir sırasında yüksek ve coşkun ses çıkarmak.
Hünkar Suyu 58: (Bkz. Sular.)

Hüseynî 62, 136: Doğu müziğinde dügâh perdesinde karar kılan bir makam.
hüsn 17: İyi, güzellik.
hüsn-i niyet 61, 65: İyi niyet.
Hüsn-i İntihâb" mağazası 74
hüsn-i isti'mâl 119: İyi kullanma.
hüsn-i nazar 57: İyi bakışlar, güzel bakışlar.
hüsn-i tabiât 36: Zevk güzelliği.
hüsn-i terbiye 106, 109: İyi terbiye
hüsrân 95: Zarar, ziyan.
hüzn-i garibâne 3: Garibçe hüzün.
hüzzâm 88: Türk müziğinin koyu hüzün arzeden mürekkep makamlarındandır.

I

ığrıpta 106: Deniz dibinden az yukarı yüzen balıkları avlamak için kullanılan torbalı büyük ağ.
ısbât etmek 14: Bir şeyin gerçek yönünü gösterme.
ısınmış 106, 109: (Mec.) Yadırgamaz olmak, alışmak, hoşlanır olmak.
ısırır ısırmaz 118
ısırış 42
ıslâh-ı a'sâb 10: Sinirleri iyileştirme.
ıslahât ve tertîbât-ı sınâiyye 30: Sanaiye ait düzenlemeler, yenilikler.
ısmarlamak 99,118, 139
ıstıyâd 100: Avlanma, ava gitme.
ıstılahât fenniyye 38 : Fen ile ilgili terimler.
ıtlâk 124: Koyverme.
ıztırâb 17, 95: acı, elem, azap, sıkıntı, vesvese.

İ

îcâbât-ı tabîiyye 1: Tabii icablar, gereklilikler.
îcâd 30,85,125
îfâ-yı vazîfe 19: Vazifesini yapmak.
îkâz 20, 24: Uyandırma, uyandırılma, aklını başına toplatma.
îrâd 112: Getirme, söyleme.
îsâl 20: Vusul buldurma, ulaştırma, ulaştırılma.
i'lân 26, 39, 61, 60, 63, 64, 67, 82, 112, 115: Açığa

vurma, meydana çıkarma, belli etme, yayma.
(Gazetelerde bu yolda veya reklam için yazılmış yazı.
i'lân-ı aşk 28: Aşkını açığa vurma.
i'tâ 49: Verme; ödeme.
I'tikad 106,110: İnanma, inanç.
i'tilâ 70: Yükselme, yukarı rutbelere erişme.
i'tiyâdât 12: Alışkanlıklar, adetler.
iâde etmek 9: Geri gönderme.
iâde-i ziyâret 44: Ziyarete gitme, ziyareti iade etme.
İâne 49: Yardım parası.
ibârât 97: İbâreler, cümleler.
ibâre 97: Cümle
İblis 12: Şeytan.
ibret 7, 19, 20: Kötü bir hadiseden alınan ders.
ibret-âmûz 20: İbret verici.
ibrikdâr 12: Sarayda ve büyük konaklarda leğen ve ibriklerle, abdest işlerine bakan kimse.
ibtâl 46: Boş, hükümsüz bırakma.
ibtidâ 34: Başlama, başlangıç
ibtidâr 90: Bir işe süratle başlama.
ibibik 79: Çavuş kuşu, hüthüt.
icâb 3, 6,18, 44, 93, 97: Lazım gelme, gerekme.
icâbât-ı tabîiyye 1: Tabiatın icapları.
İcmâl-i Edebî 40: Edebiyat özeti.
icmâl-i melâib 39: Oyunların özeti.
icrâ 3, 10, 15 ,32, 41,47, 53,76, 90, 95, 96, 121, 123, 126, 139
icrâ etmek 123: Bir müzik eserini nota olarak, ağızla veya çalgıyla ya da her iki yolla sese çevirme.
icrâ'-ı tedkikât 21, 24: Araştırmalar, incelemeler yapma.
icrâ-yı âhenk 139: Ahenk yapma, ahenk meydana getirme.
ictimâ 44,129: Toplanma, bir araya gelme, yığılma.
İçi çıngır çıngır ediyor 59
içim titrer 111: Büyük bir istek duymak, canı istemek, çok özlemek.

içinden yanmak 28: Sevdiğini belli etmemek, için için sevmek.
İdâre-i Mahsûsa 15, 17, 39: İlk adı idare-i Aziziyye idi. Abdülaziz zamanında İstanbul'da kurulan ilk deniz işletmesi olup sonraları Seyr-i Sefâin ve şimdi de Devlet Deniz Yolları adını almıştır.
İdâre me'murîn 131,133: İdare memurları.
İdâre-yi mûmâ-ileyhâ 27: Adı geçen idare.
idâre 15, 27, 60, 64: Kullanma, becerme, memleket işlerinin çevrilmesi
idâre kandili gibi 28: Işığı az, küçük lamba gibi.
idâre-i kelâm 21: Hale uygun laf etmek.
idâre-i maslahat 99: İşi idare etme.
idâre memûru 17, 61, 65, 116,129
iddiâ-yı tefâhür 3: Övünme iddiası, ayak diremesi.
idhâl 12: Dahil etme, içeri sokma.
İdil Trajik (İdylle Traqique)45: Acıklı kır türküleri.Paul Bourget'in bir eseridir.
idmanlar 127
idrâk 38, 68: Anlayış, akıl erdirme.
ifâde 38, 40, 46: Anlakım, anlatış.
ifâ 59, 113, 125: Yapma, yerine getirme.
ifâdeye mecâl kalmaması 79: Anlatmaya gücün yetmemesi.
ifrâğ 42: Boşaltım.
iftar 43, 61, 74, 76, 85: Oruç açma, ramazanda oruç yemeği.
iftirâk 6: Ayrılık, ayrılma.
iğfal 9, 94: Aldatma, aldatılma.
ihâle 62, 65, 98: Bir işi bir çok isteklilerin arasından en uygun şartlarla kabul edene bırakma.
ihâle-i itibâr 79: Önem verme, saygı gösterme.
ihâta 4, 95: Kuşatma, bir şeyin etrafını çevirme.
ihbâr 26: Haber verme.
ihlâl 33: Halel getirme, bozma, sakatlama.
ihlâl-i keyf-i sıyâm 53: Oruçluların keyfini bozma.

ihrâz-ı galebe-i tâm 123: Tam üstünlük kazanma.
ihsâs 107,110: Üstü kapalı anlatma, duyurma, sezdirme.
ihtâr 3, 20, 24, , 67, 86, 93, 107, 139: Hatırlatma, dikkat çekme, tenbih.
ihtârât-ı dostâne 1: Dostça hatırlatmalar.
ihtikan 95: Kan yürümesi, kanın bir yerde toplanması, birikmesi.
ihtilâf 15, 61,65: Aynlık, uymama, anlaşmazlık,
ihtimâlât 5, 39, 104: İhtimaller, olabilirlikler.
ihtimâl 16: mümkün olma, mümkünlük, bir şeyin olabilmesi.
ihtimâm-ı fevk-el-âde 1: Görülmedik, olağanüstü çalışma
ihtinâk 41: Boğulma, nefes almayarak ölme, tık nefes.
İhtirâât-ı nâfia-i bahriyye 6: Denizle ilgili faydalı icadlar.
ihtirâ' 2, 12, 85, 125: Benzeri görülmemiş bir şey icâd etme, meydana getirme.
ihtirâât-ı âhire 9: Son icatlar.
ihtisâsât 4, 107, 110: Duygulanmalar, hissetmeler, duymalar.
ihtiyâc 31,38, 46, 46,117: Yokluk, yoksulluk.(gereklilik)
ihtiyâcât-ı asriyye 68: Asrın ihtiyaçları.
İhtiyâr 16, 22, 23, 27, 71,73, 126: 1-Seçme, seçilme, 2- Kendi arzusuyla hareket etme, 3- yaşlı.
ihtiyat 5, 12, 139: İlerisini görerek, düşünerek davranma, ted-birli tedarikli bulunma.
ihtizâz-ı asabiyye121: Sinirli titremeler.
ihtizâzân 62: Titremeler.
ihzâr 20,104: Hazırlama, hazır etme (huzura getirme)
ikamet 30: Oturma.
ikâme 45: Meydana koyma.
İkdâm 19, 40, 54, 61, 65,113, 117: 1894'te Ahmet Cevdet tarafından çıkarılan gündelik gazete.
ikide birde 75: Sık sık.
İkinci Dâire-i Belediye 62, 65
İkinci nev'i (sigara)106,110: O devirdeki sigaraların

kalitesi ve isimleri bu şekilde belirtilirdi.
ikindi 138: Öğle ile akşam arasındaki zaman.
iki gözüm 39, 76
ikindi üstü 74
ikisinin ortası 7
İkişer ikişer 136
ikmâl 8, 15: Kemale erdirme, tamamlama, bitirme.
iknâ 129: Razi itme, kandırma, kandırılma, inandırma, inandırılma.
ikosi 135: (Rumca) Yirmi.
iktisâb 41: Kazanma, edinme.
iktisâb-ı şöhret 122: Şöhret, ün kazanma.
iktisâd 12: Tutum.
iktisâ 31 : Giyme, giyinme.
iktizâ 59: Lazım gelme, gerekme, ihtiyaç, gereklilik.
il'zâm 61, 64: Susma, cevap veremeyecek duruma gelme; gerektirme.
İlâ-nihayet 44: Sonunda, sonuna kadar.
ilâhî 3: Allah'a mensup, Tanrı ile ilgili.
ilâhi 72: Allah'ım, ey Allah, bu ne hal, ne tuhaf.
ilarya 106: Bkz. Sıdıkı ilarya.
ilâveten 15: Ek olarak.
ilâve etmek 6
ilcâât-ı zor-a-zor 10: Zorlamalar.
ileriye gidecek olursanız 97
ileriye gitmek39
ileriye sürecek 108
ilerler ilerlemez 119
ilgâ 46: Yürürlükten kaldırma, hükümsüz bırakma.
ilhâmât-ı hazînâne 3: Hüzün veren ilhamlar.
ilim ilim ilidi 52
ilk alâka 112: İlk aşk.
illet 10: Hastalık.
illet-i cû 77: Açlık derdi, açlık illeti.
ilm-ı teşrîh 61: Anatomi ilmi.
iltica' etmiş 20: sığınma , barınma.
iltifât 35,57: Hatır sorma, gönül alma.
iltihâb 11: Vücudun bir tarafına kan hücumuyla, oranın şişip kızarması.
iltisâk 62: Bitişme, kavuşma.

iltizâm 46: Kendi için lüzumlu sayma .(icabettirme)
ilzâm 64: Cevap veremez hale getirmek.
İmam 132
imanı gevremek 60, 64: Çok yorulmak ya da sıkıntı çekmek.
imâ 41: Dolayısıyla anlatma.
imdâd 134
imkân harici 139: İmkan dışında.
imlâ' 30, 93, 94: Doldurma, doldurulma.(Bir dilin kelimelerini doğru yazma bilgisi)
imlâcı 93
imlâya gelir soydan 93: (İmlaya gelmek: değeri olmak, üzerinde durulmaya değmek.)
imrenmek 69: Görülen bir şeyi edinme ya da bir yiyeceği yeme isteği duyma.
imtidâd 34, 41, 100: Uzama, uzanma, uzun sürme.
imtihan 4
imtisâl 80: İcab edeni, gerekeni yapma.
imtizâc 86: Kaynaşma, karışabilme.
in'itâf 3: Temâyül, bir tarafa yönelme.
İn-şâ-Allah 18, 55, 70, 94: Allah isterse, Allah nasib ettiyse.
inâd 56: Ayak direme.
inân 66: Dizgin.
inân-ı ihtiyârî 30: İrade dizginleri.
İnâyet 21: İyilik, lûtuf, ihsan.
inbiâs 9: Meydana çıkma, ileri gelme.
ınbık 61, 64
ince altın kordon 106, 110
ince belli 83
ince elifi 82: İnce elif gibi olan.
ince gerdan 87
ince kordonlu 56
ince saz takımı 82, 84: Fasıl yapan saz takımı. Bu takım keman, ney, tanbur, kemençe, kanun, ut, daire gibi çalgılardan ve okuyuculardan oluşur.
ince yeşil tek lünet 80: (Fr. Lunette) Gözlük.
incinmek 75: Birinin herhangi bir davranışı yüzünden gönlü kırılma.
incir köyü 26

indifâât-ı cildiyye 7: Ciltle ilgili kızarıklıklar.
inebilmek 122
inerken 24
İngilizce 8, 133
İngiliz 17, 56, 57,58, 69, 120, 127, 139
İngilizin karnaval âlemi 20
İngiliz kınakınası 39:
İnhidâm 16: Yıkılma, harap ve viran olma.
inhisâr 30: Bir şeyi bir maddeyi başkası yapmamak üzere yalnız bir kişiye, bir müesseseye vermek.
inilti 123, 132: İnleme sesi.
inilti çökmek 95
inim inim inletmek 105: Sürekli uğultulu ses çıkarmak.
inip çıkmak 43, 62
inkâr 131: Reddetme.
inkisâr 72: Beddua, ilenç.
inkisâr-ı iştihâ 81: İştihanın kapanması, azalması.
insâf 61, 65, 107, 122: Merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet.
insâfsız 130
İnsan 2, 3, 4, 13, 17, 16, 18, 19, 20, 21, 22, , 24, 28, 31, 34, 35, 39, 45, 56, 66, 69,70, 71,72, 76, 87, 99, 112,125, 128, 130 , 132, 135, 136, 139
inşâ 15, 98: Yapma, yapılma, meydana getirme.
inşâd 60, 77: Şiir okuma, söyleme.
inşirâh 68: Ferahlık.
intifâ 10: Menfaatlenme, faydalanma.
intihâ 4 : Nihayet, son, sona erme.
intihâl 4,53, 54, 61, 65, 74, 137: Birinin yazısını veya şiirini kendinin gibi gösterme.
intikal 9, 39, 44, 105,121: Geçme birinden, diğerine geçme.
intişâr 66: Neşrolma ,yayılma, dağılma.
intizâm 6, 105, 108: Nizamlı, tertibli, düzgün olma.
intizâr 18, 19, 66,114: bekleme, beklenilme, gözleme gözlenilme.
ipekli 81, 114
ipekli çorap 75
ipek dallı 20
ipek mendil 74, 90, 125
irâe 67: Gösterme, tayin etme.

ircâ 64: Eski hâline çevirme, çevrilme.
iri 82, 100, 105
iri ayak 74
iri bıyık kırma 132
iri boy 74, 132, 136
iri kunduralar 86: (Kündura: Kaba işlenmiş bağsız konçsuz ayakkabı.
irsâl 30,130: Gönderme, gönderilme, yollama.
irtiâş-ı asabî 38: Sinirli titreme.
irtifâ' 100: Yükseklik, yükselti.
irtika 93: Yukarı çıkma yükselme.
irtisâm 95: Resmi çıkma, izdüşüm.
isâbet 48, 49, 58, 102, 133: Rast gelme, erişme, yerini bulma.
isbât 46: Şahit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma.
isbât-ı renk 44: Renk var etme.
isimsiz kartvizit 75
iskarpin 6, 22, 23, 37: Ökçeli, konçsuz ayakkabı.
iskarpinin yırtmacı 75
iskele 15, 22
iskemle 35, 58, 87, 106, 109
iskete 100: Serçegillerin gagaları dişli kuşlar sınıfından tarıma zararlı böcek ve kurtlarla beslenen, güzel sesli bir kuş.
iskorpit 106: Kırlangıç balığı familyasından, iribaşlı yüzgeçleriyle battığı yeri acıtıp şişiren dikenleri bulunan beğenilen uskumrudan küçük bir balık.
İsmail Bey 61: Türk müziğinin kaideleri ve nazariyeleri alanında geniş bilgisi ile tanınmış araştırmacı.
isnâd 106,109
İspanya 122
İspanyolca 105, 140
ispari 106: Karagöz familyasından bir balık.
ispatinin bacağı 136: (Oyun kağıtlarında) Sineğin oğlanı.
ispendik, 106: Levrek balığının küçüğü.
ispinosa (Spinoza-Baruch Spinosa) 85
ispinoz 100: Serçe gillerin ötücü sınıfından gagası kısa

ve koni biçiminde, sırt tüyleri yeşilimtrak mavi, boğaz ve karnı kırmızı renkte, güzel sesli bir kuş.
ispir 12,49, 126:Arabacının yanında oturan özel kıyafetli uşak.
ispirto 39, 50
ispirto takımı 46: ispirto ile yanan küçük ocak.
İspor(spor) 8
isr 26: Meslek, gidiş.
İstanbul 16, 35, 38, 59, 62, 65, 67, 99
İstanbullu 105
İstanbul Postacısı 66: Ahmet İhsan. Servet-i Fünûn'da "İstanbul Postası" başlıklı sütunun yazarı.
İstanbul Postası 66
istasyon 97, 101
istatistik 121, 126 : Sayılama.
Istefenson 128: (George Stephenson, 1781-1848) İlk buharlı lokomotifi bulan İngiliz mühendisi.
Istılahât-ı fenniyye 38: Fenle ilgili yenilikler.
istîâb 79: İçine sığma, tutma, kaplama.
istîzân 17: İzin isteme, izin için sorma,
isti'câl 6: Acele etme, tez olmasını isteme.
İsti'dâd 67: Yetenek, kabiliyet.
isti'fâ-yı kusûr 22: Kusurdan suçdan dolayı af dileme.
isti'mâl 11, 72, 124, 125: Kullanma.
istifâde 19, 34, 104: Faydalanma, kazanma, fayda bulma.
istifrâg 72: Kusma.
istifsâr-ı hâl 105, 109: Hal, hatır sorma.
istifsâr-ı hâtır 5: Hatır sorma.
istihfâf 105: Hafifseme, ehemmiyet vermeme, küçük görme.
istihlâf 107: Biriinin yerine geçme.
istihsâl 125: Hasıl etme, meydana getirme.
istihyâ 21: Haya etme, utanma.
istikamet-i nazariyye 19: Bakışların doğrultusu, yönü.
istikâmet 8, 9, 124: Bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzaması.

istikâmet-i ma'hûse-i in'itâf 41: Ters istikametten dönerek, kayarak.
istiknâh 68: Bir şeyin hakikatını doğruluğunu araştırmak.
istikrâz 17: Ödünç para alma, alınma.
istirâhat 92, 106: Dinlenme.
istirâhat-ı maneviyye 103: Manevi, duygusal dinlenme.
istirdâd 131: Geri alma, geri alınma, geri isteme.
istisnâ 107, 110: Ayırma, ayrı tutma.
istitâle 37: Uzama.
istizrâf 18: Zarafet gösterme, incelik gösterme, zarif görünme.
istopher 15: (İng. Stop her) "durdurun" anlamında denizcilik terimidir.
istop 15, 22: (İng. Stop)
istravrit 106: Pulsuz ve az kılçıklı, eti lezzetli bir çeşit balık.
istrongelos 106: İzmarit cinsinden ve ondan az büyük sivri burunlu toparlakça bir balık çeşidi.
iş'âle 62, 65: Tutuşturma, parlatma, alev.
işaret çekmek 42: İşaret etmek, göstermek.
işâret 44, 69, 70, 130, 137
işâret ve alâmât-ı mahsûsa 14: Özel, hususi işaretler, nişanlar.
İşbu 62: Bu, işte bu.
işe girişerek 61, 65: İşe başlama.
işi anlatmak 129
işi bu yola dökmek 103
işine gelmemek 6, 137: Ereğine uygun olmama.
işin içine 61, 76
işi yanlışlığa getirmek 124
ışkembeci 21, 24
işkembe 21, 24, 38, 136
işkembeci dükkânı 32
işkembe çorba 133
işkillenmek 4: Kuşkulu ve vesveseli duruma gelmek.
işlemeli 20
işlerinin başına gitmek 6
işrâb 75: Bir maksadı kapalı olarak anlatma.
işret 138: İçki, içki içme, içki kullanma.
işret-gâh-ı sefil 19: Alçak, sefil meyhane.
iştahsızlık 26: Karnı tok olmadığı halde yeme isteği duymama.

İstayn, Mayer, Tring 26: O devirdeki meşhur elbise mağazaları.
işten değil 131
iştigal 11, 72, 104, 111: Meşgul olma, bir şeyle uğraşma.
iştigalât-ı tahrîriyye 106, 109: Yazı işleri ile uğraşmalar.
iştihâ-âverân 106: İştah açıcı, iştah getiren.
iştihâ-yı mi'de-fersâ-yı bî-niyâz 77: Amansız mide yoran istiha.
iştikak 92: Kelime türetmek.
iştiyâk 17: Şevklenme,göreceği gelme, özleme.
iştiyâk-ı bûse 121: Özlem busesi, öpücüğü.
işve 49, 69: Güzelin gönül aldatan, çeken naz ve edası.
iş çıkarmak 102: Zor bir duruma sebebiyet vermek, uğraştırıcı bir işe yol açmak.
iş görmek 21, 90: İş yapmak; elverişli olmak.
işâret vermek 76: Bir araç kullanarak, bir şeyi belli etme.
işi uzatmak 79: Bir işi ya da bir sözü gereğinden fazla uzatma.
İtalyalı 26
İtalyanca 44, 105, 109
İtalya 56
İtalyan, İspanyol 140: Bilardo oyununun tarzları.
ithâm 12: Suçlandırma, birbirine kabahat yükleme.
itibâr 20, 66, 93, 114, 128: Saygınlık, hatırı sayılır, güvenilir olma durumu.
itikad 3: İnanma, gönülden tasdik ederek inanma.
itilâf 15: Uyuşma, uygunluk.
itimâd 93: Dayanma, güvenme.
itmi'nân-ı kalb 7: Kalpten, yürekten inanma.
ittifâk 104: Birleşme, uyuşma, sözleşme.
ittihâz 19, 50: Edinme, edinilme, kabul etme.
ivaz 113: Bedel, karşılık.
iyiden iyiye 106, 110, 125: Adamakıllı.
iyilik 58
iyi kaçmamak 103: Uygun düşmemek.
iz'âcât 20: İz'âcın cem'i.

iz'âc etme 46: Rahatsız etme,tedirgin etme, can sıkma, bunaltma.
i'zâm 53: Yollama, gönderme.
izâle etmek 26: Yok etme; giderme.
izâm-ı fekari 81: Omurga kemikleri.
izdihâm 19, 48: Kalabalık, yığılma, kalabalıktan sıkışma.
Izgara 106
izhâr 59: Gösterme, meydana çıkarma.
izhâr-ı taaccüb 48: Şaşkınlık gösterme.
izhâr-ı teessür 1: Üzüntüsünü, kederini göstermek.
izin vermek 30
izmarit 106, 118: Pullu ve kılçıklı bir çeşit ufak balık.
İzmir 44, 56, 88
İzmir Köftesi 32

J

jaket fransız 56
Jan Verdu'nun dükkânı 18, 138: Beyoğlu Tünel'de bir gözlükçü ve saatçı mağazası.
Jüpon 23, 36: İç eteklik.

K

K (Kel). Hasan 60, 87, 116: Devrin ünlü tülûatçalarından Handehane tiyatrosunun sahibi.
ka'r-ı deryâ 6: Denizin derinliği.
Ka'riye câmi 61: İstanbul'un Edirnekapı semtinde Bizans kilisesi.Mozaikleri, duvar resimleri ile ünlüdür. Sadrazam Atik Ali Paşa tarafından câmiye çevrilmiştir.
kabak 67
kabarık 23, 56, 136
kabarma 41
kabarmak 139 Fiyat gibi şeylerin fazlalaşması.
kaba 94
kaba nağmeler 62
kaba rast 62, 80: Rast makamının bir çeşidi.
kabâhat 22, 92, 107: Çirkin hareket, uygunsuz iş, kusur, suç.
kabil 14, 36, 50, 129: Olabilir, olması mümkün.
kabil değil 2, 11, 16, 60, 63, 107, 110, 139

kabil-i tesviye 130: Ödenmesi mümkün.
kabre 28
kabul etmek 28, 30, 46, 76, 97, 115
kaçıl 86: Çekilmek, savulmak.
Kaçın 132: Çekilin.
Kadeh 37, 135
kadehi kuruşa 21, 25
kademe 138: Basamak, aşama.
kadh 93: Çekiştirme.
Kadıköylü "Kanbur Terzi 26
Kadıköy 4, 14, 15, 16, 22, 61, 64, 88, 89, 113, 117, 123, 127
Kadıköy Belediyesi 30
Kadıköy muhâbiri 85
Kadınlık 83
kadın 8, 13, 20, 21, 23, 28, 31, 37, 57, 60, 68, 70, 71, 73, 125
kadîm 51: Eski , eski zaman.
kafa dönük 136: (Kafası dönmek: Sersemlemek).
kafa sıkıntısı 76
kafalar şişirmek 62: Gürültü ya da gevezelikle bir kimseyi tedirgin etmek.
kafa tutmak 136: Boyun eğmemek, karşı gelmek.
kafasını yarma 42
kafatası 94
kafayı tütsülemek 119: (Argo) Sarhoş olmak.
kafes 69
kafe dö Komers 139
Kâffe-i muhabirîn 134: Muhabirlerin hepsi.
Kâffe-i mürettibin 133: Mürettiplerin hepsi.
kâffe 10, 13, 17, 31, 38, 49, 61, 66, 139
kâffe-i aklâm 96: Kalemlerin, yazı aletlerin hepsi.
kâffe-i füsûl 41: Mevsimlerin her biri, hepsi.
kâffe-i mahlûkât ve eşyâyı 64 : Eşya ve yaratıkların hepsi.
kâffe-i sahâif 50: Sayfaların bütünü.
kâffe-i tafsîlât 15: Ayrıntıların bütünü.
kafiye 29, 103: Mısra sonlarındaki ses benzeşmesi.
kâfûrî 66: Kâfûrdan yapılma, kâfûrla ilgili. (kâfûr: uzakdoğuda yetişen bir çeşit taflandan elde edilerek hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı

saydam, kolaylıkla parçalanan çok ıtırlı bir madde.
kâfûrî beyaz 74
Kağıdçılar kaldırım 87
Kağıthane 3, 96, 115
Kağıthane Köyü'ne inen gecikmiş bir köylünün türküsü gibi sadâ 96
kahkalar 127
kahpe gümüş 106: Hamsi büyüklüğünde, ince, beyaza yakın gümüşi renkte bir balık. Aterina.
kahraman 106, 109
kahraman bazû 97: Kuvvetli, pazulu.
Kahveci 12, 46, 61, 122, 129, 130, 134
kahve 5, 19, 30, 46, 59, 66, 101, 130, 139
kahve çömleği 91
kahve döven 51
kahveci Mahmud Ağa 122
kahvehâne 112, 115
kahve rengi 9, 22
kahyâ 67
kaide-i âkıl-ı âbâ-yı şikem 50: Boğazına düşkün akıllı babaların kaidesi.
kaimen 29: Ayakta olarak dik olarak.
kâime 93: Kağıt yaprağı.
kâim 93: Namaz kılan, vaktini namazla geçiren.
kainât-hüsn ve mana 65: Mana ve duydu kainâtı.
kakıç 106, 118: Balık avında kullanılan, ucu kancalı, bir çeşit zıpkın.
kakma 87: Yolda giderken insanların birbirine çarpması.
kakül 88: Perçem, alına dökülen saç.
Kalamış 6, 72, 113
Kalamış, Fener, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Maltepe, Kartal 4
kalb 28
kalben 70, 134: Kalb ile, kalbden olara, samimhi, içten, gönülden, kendi kendine, can ve gönülden.
kalçalar 41
kaldırım 13, 39
kaldırım çiçekleri 29
kalem 43, 116
kalem-i ahenîn 92: Demir kalem. Burada sert şekilde eleştiri yapan yazar kaleminden bahsedilmektedir.
kalfa 48: Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı.

kalıblı 74, 75: Biçimli.
kalıblı bir fes 81: Kalıba vurulmuş, düzeltilmiş fes.
Kalıpçı 13: Eskiden şapkaları, feslere biçim vermek için, kalıba vuran kimse.
kalıpsız eski fes 13
kalkan 106: Büyük yassı, derisi düğme denilen bir takım sert çıkıntılarla örtülü, bir yanı üzerine yüzen, beyaz renkli bir balık.
kalkan kebabı 21, 25
kalkık 82
kalkık ucu 56
kalkış 33
kalp rahatsızlığ 26
Kalyoncu kopukları 132: (kopuk: toplum kurallarına aldırmayan erkek, işsiz, güçsüz, serseri)
kâm-rân 75: Arzusuna, isteğine kavuşmuş.
kambur 44
kamçı 14, 31, 124
kamçık baston 71: Kamçı şeklinde kısa baston.
kamelya sapı, 136
kameriyye 72: Ay'la ilgili.
kâmet 106, 109: Boy.
kamış baston 106, 110
kâmilen 2: Noksansız, tam, bütün.
Kana kuvvet 77: Kanı besleyen, güç veren.
kanâat 99: düşünce; elindekinden hoşnut olma, yeterli bulma, yetinme.
kanâat-kâr 106, 109: Kanaat eden, azla yetinen.
kanadı 29
kanarya sarısı 20
kanat (Kapı) 29
Kanbur Mehmed 60, 116: Kel Hasan'dan sonra gelen ünlü tülûatçılardandır.
kanbur 34, 60
Kanca 118
Kandil gecesi 29
Kandil günü 29
kanepe 35
kanını içme 42
Kanlı Kavak 73: Karagöz oyunlarından birinin adı.
kantarlı çilav 21, 25: (Çilav: Haşlanmış pirinç)
kanto 35, 70, 83, 85, 86, 87, 107, 110, 135: "Şarkı" demek ise de dilimizde eğlence yerlerinde söylenen hafif şarkı anlamındadır.
Kanûn-ı Sânî 63, 66, 72, 73, 78, 89: Ocak ayı.
kanûnî 88: Kanun çalan.

kan aka aka 136
kangal kangal 135: Parça parça; büklüm büklüm.
Kânun-ı Evvel 40, 50: Aralık ayı.
kapalı 88, 131
kapanıp açılmak75
kapısını vurdum güm dedi, içeriye,girdim bum dedi 72
kapışan kapışana 120
kapla 87
Kaplumbağa çorbası 76
kaptan 15
Kar gibi beyaz 14, 20, 27
Karaciğer 9
Karadağ kalpakları 100: Karadağlıların giydiği silindir şeklinde hayvan postundan ya da buna benzer kumaştan yapılmış başlık.
Karagöz 43, 73, 83, 106: Büyücek, enli, kıl renkli bir balık.
Karagöz'ün Beyliği 73
Karakaş 88
Karakaş, Kanunî Şemsi, Tanburî Yuvakim 35
Karakol 33
Karaköy 138
Karakulak 112
Karaman 130, 139
Kara anne 115, 116
karambol 41, 123, 140: Çarpışma, çarpma. (asıl anlamı bilardoda ıskatayla vurulan topun diğer toplara çarpması).
karar 3, 8, 11, 26, 29, 50, 55, 58, 72, 115, 117, 121, 125, 135
kara 33, 62, 65, 82, 95
karanfil 82
karanlık 3, 11, 95, 96
karararak 3
kardeşim 31
karfiçe 27, 137: Ortaboy demir çivi.
karışık 20, 136
karıştırmak 136
kar bastı 27
karga 27
karı 9
karınca 73
karıncalanmak 95 : Vücudun bir yeri uyuşup üzerinde karın-calar dolaşır bir duygu verme.
kar gibi beyaz 27
kara maçanın fantisi 136: [Fanti (argo) iskambil kağıtlarında vale].
kararmış sakız 137
kares blö" (caresse bleue) 45: Mavi okşayış.
karı koca 49, 83

karîben 120: Yakında, bir zaman sonra, çok geçmeden, soyca yakın olarak.
kar düştü 104: Kar yağdı.
kar gibi dişler 34
kar gibi örtü 31
kar helvası 27
kâr-ı âkıl 89: Akla uygun.
kara karga 100: Serçe gillerin gagası dişli olan cinsinden kanatları geniş tüyleri kara renkli tarla ve bahçelere çok zarar veren bir kuş.
kara kaş 83
kariîn-i kirâm 68, 113, 131: Saygıdeğer okuyucular.
karşı karşıya 87
karşı karşıya gelmek 22, 75
karşı taraftan 20
kartal 27
kartvizit kağıdı 75
karye 4, 14, 30: Köy.
karyola 35, 37
kar topu 23, 27
karlık 27
karlı dağı ben aştım geldim 27
karmakarışık 12, 32
Karnaval 115, 117, 131, 135: (Fr. Carnaval) Hıristiyanların büyük perhîze girmeden önce yaptıkları eğlence.
karnı 112
karnıbahar koçanı 136
karnımı doyurmak 31
Karomânoya 138
karpuz 5, 32, 35, 107, 110, 133
Karşı gazeteleri 29
Kasab 103, 129
kasabât 38: nefes boruları.
Kasabın pusulası 130
kasâid 21: Kasideler.
kasdetmek75
kasık bağı 92: Fıtığı içerde tutmak için fıtıklıların kullandıkları bağ.
kasîr 107, 110: Kısa, boysuz.
kasrü endek 105, 108: Kısa ve az.
kaşar 32, 139
kaşını çatarak 72, 131
kaşları çatık 42
kaşmirî 20, 24: Koyu esmer, hintli renkli.
kat'en 53: Asla, hiçbir vakit.
kat'iyye 99: Kesme.
kat'iyyen 115: Kesinlikle.
kat'iyye hakkı 99: Kesme hakkı. Eskiden ekmekleri keserek sattıkları için

kesme hakkı için ayrıca ücret alırlardı.
katar katar 52: Dizilmiş bir çok.
katetmek 27, 53, 128: Karar verme, sona erdirme, (ilerleme, yol alma.)
katılmak 83: Aşırı derecede gülmek, ağlamak, gıdıklanmak gibi tepkiler sırasında solunum kaslarının kasılması üzerine soluk kesilmek.
katıştırılmak 92: Bir şeyin içine başka bir şey atıp karıştırılmak.
Katib Salih 116: (Hayali Katip Salih)
katmer katmer 20: Çiçek, börek gibi küçük şeylerin kat kat olma durumu.
kavâfi 29: Kafiyeler.
kavâid-i sarf ve nahv 93: Dilbilgi, gramer kaideleri.
Kavâif-i cedîde 52: Yeni kafiyeler.
Kavâif-i mukayyede 52 : Tunç kafiyeler.
kaval 21, 80, 96
kavâmis-i sahîha 66: Gerçek, ciddi sözlükler.
kavgalı 75
kavl 69, 88: Lakırdı, söz.
kavs 93: Kavis.
Kavun 32, 59
kavuniçi 2, 84
kavuşmak 31
kaya 106: Kayalık yerlerde yaşayan çoğu koyu renkli, küçük bir balık. Başlıca türleri bunlardır: Rengi zamana göre değişen dışlı kaya, esmer renkli vurma kaya, tekir kayası, salyongöz kayası, akın kayası, yürüyüş kaya.
kaybetmek 1, 13, 31, 35
kaybolma 35
kayd-ı nâz 83: Naz yapmaya meyilli, nazlı.
kaydetmek 60, 63
kayık 2
kayıkhâne 98: Kayık evi.
kayık tabağı 106
kaynana 73
kayış 6, 61, 64
kayışlı 100
kayış bacak 9, 136 Köpek.
Kaymakamlık 105
Kaymaklı tulumba tatlısı 21, 25
kayma bir taksîm 88
Kayseri 60, 64
kaytan 101: 1- Pamuktan veya ipekten sicim . 2- İnce ve uzunca bıyık.

Kaz filetosu 76: (Bkz.fileto)
kazâen 137: Kaza ile, yanlışlıkla.
kazâlı 75
kazâ-yı fecî 102: Korkunç, feci kaza.
kebab bakıyyesi 136: Kebab artığı.
kebâb 50
Kebâbcı Hacı Halîl 133, 137
kebâb olmak 134: Yanmak.
kebapçı 16
kebîse seneler 114: Dört rakamıyla bölünebilen yıllardır ki, bu yıllarda şubat 29 çeker. 1988 gibi.
keçe külâh 43, 100
keçi kebabı 21, 25
keder 102, 134
kedi 100, 119
Kefal pilâkisi 32
kefal 106:
Kehhâl 11, 12: Göz doktoru.
kekâ 135: Keyifli bir durumu anlatırken söylenir.
keklik 128: Tavukgillerden, güvercin büyüklüğünde eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkli bir kuş.
kelimât 45, 97: Kelimeler.
kelime 8, 16, 22, 46, 96, 97
kelle 13: (değersiz anlamda) Baş, kafa.
kelle-i bî-medârı 29: Dayanağı olmayan kafa.(Parçada çok içki içmekten dolayı sallanan kafa.)
kelle kelleye gelmek 136:(Parçada) Köpeklerin kafa kafaya vererek çöpleri karıştırması.
kelle kulak yerinde kalmak 54
kelle sallanacak 75
Keloğlan 73
kemâ-kân 27: Eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.
Kemâl-ı havf 123: Tam bir korkuyla.
Kemâl-i tevâzu 34, 46, 57: Tam bir alçak gönüllülükle.
Kemâl-i vakar 22: Tam bir ağırbaşlılıkla.
Kemâl-i dikkat 52: Tam bir dikkatle.
kemâl-i etiket 54: Tam bir etiketle. (Burada: toplum içindeki davranışlarda izlenecek yol).
kemâl-i hiddet 27: Tam bir hiddetle.
kemâl-i isticâl 8: Tam bir aceleyle, çabucak.

kemâl-i istigrâb 119: Tam bir şaşkınlıkla.
kemâl-i merhamet 15: Tam bir şefkatlı, merhametli.
kemâl-i meşakkat 14: Tam bir güçlükle.
kemâl-i samîmiyet 109: Tam bir samimiyetle, içtenlikle.
kemâl-i sür'at 29: Tam bir süratle.
kemâl-i şiddet 16: Tam bir şiddetle.
kemâl-i yeis 114: Tam bir üzüntü ile.
keman 21
kemanını öttürmek 35: Kemanını çalmak.
Kemanî-i şehîr 35: Meşhur, ünlü kemancı.
Kemânî Memduh 87
kemençe 21: Kemana benzer az telli yaylı sazlardan.
Kemer altı 131
kemer 6
kemerli 101
kemer tokası 137
Kendime gelip 43
Kendi kendime 37, 55, 69, 71, 102, 107, 110, 116, 129, 134
kendinden geçmek 59
Kendine güvenmeyen 34
kendine mahsûs 97
kendini alamamak 4: İstemeyerek bir işi yapmak durumuna girmek.
kendi hâline bırakmak 68: Karışmamak.
kendini toplayarak 12: Kendini düzelterek.
kendini vermek 2
kendini yerden yere vurmak 91
kendisine ısındırmak 106, 109: Kendini sevdirmek.
kepçe ile yakalamak 106
Keresteciler 127
kerevet 14: Üzerine şilte serilerek yatmaya ya da oturmaya yarayan tahta.
kereviz 130
kerîme 12: Kız çocuuğu.
kerpiçeli 14: (Karpiçe) Ayakkabı çivisi.
kesâlet 96: Tembellik, uyuşukluk, üşenme.
kesb-i ehemmiyet 61: Önem, ehemmiyet kazanma.
Kesem yandı 134: Parasız kalmak.
kese 90
kesemizi boşalttırdı 13: Parasız kalma.
kesik 3
kesik İngiliz lira 17

kesik kesik 15
keskin 18
kesme 76
Kesret-i ayş ü nûş 29: Zevk ve sefa fazlalığı, çokluğu.
kesret 16, 40,72 : Çokluk, bolluk, ziyadelik.
kesret-i şakşaka 92
Kestaneciler 107, 108
kestane 66, 126
kestâne palamudu 105
kestirememek 120: Tahmin edememek.
kestirmek 100: Kısa bir süre uyumak.
keşfetmek 60, 63, 78, 94: Bulma, buluş.
keş 69 : (argo) Aptal.
keşfiyât-ı mühimme-i ilmiyye ve fenniyye 30: Fen ve ilme ait önemli keşifler.
keşîde 48, 49, 134: Çekilmiş, çekiliş.
keşîde-i silk-i ber hava 86: Havadaki iplere çekmek
Keşke demez olaydı 33
ketebe 66: Katipler.
keten 8
keten gömlek, 5
keyfiyyet 26: Nitelik, (madde, husus, iş).
keyf 135: Kendini yaşayışında iyi bulma duygusu ya da durumu.
keyfini kaçırmak 19:
Keyife keyif vermek 66: Çok neşelenmek.
keyifsizlenmek 22: Rahatsız, hasta olma hali.
keyif çatmak 18, 106, 110, 139: Keyif etmek.
Kezâ 38, 40, 60, 63, 72, 74
kıbtîyâne 34: Çingenece.
kıhf 94: Kafatası.
kıkırdak poğaçası 90
kılıç 21, 25, 105:
kılıç ağı 106
kılı kılına 113: En ince detayına, noktasına kadar inceleme.
kımıl kımıl 81: Durmadan kımıldanan bir şeyin durumunu anlatır.
kınakına 50: Kök boyasıgillerden asıl yurdu Güney Amerika olan bir cins ağaçtır. Kabuğundan kinin çıkarılır.
Kınalıruş 117: Devrin saz ustalarından biri.
kına 62: İkiçeneklilerden, kına ağacı denen bir bitkinin yaprak tozu olup, doğu ülkelerinde kadınların

parmaklarını ve saçlarını boyamakta kullanılır.
kına çiçekleri 1
kıpkırmızı 5, 78
kıptî 33: Çingene.
kıptîyane: Çingeneye yakışır sürette, çingenece.
kır 13, 82: Beyazla az siyahın karışımından olan renk.
kır at 62, 71
kıraathâne 20, 24, 43, 88: Müşterilerinin okumaları için gazete ve dergi bulunduran temiz ve genişçe, iyi döşenmiş kahvehane.
kıraça 106: İstavrit balığının küçüğü.
kıran 20
kıranta 82: (İt.Quaranta) Orta yaşlı ve saçı başı ağarmaya başlamış kimse.
kıravat 70, 74, 81, 100
kırba 35: Sakaların su taşıdıkları dar ağızlı, geniş karınlı deriden kap, tulum.
kırbaç 122: Ucu esnek, tek parça deriden yapılmış vurma aracı.
kırçıl 20, 24, 82, 105: Kırlaşmaya başlayan.
kırda 79, 96, 100: Şehir dışı ve çoğu boş, tenha yer.
kırdığı boyunlar 70
kırep 90: Bir çeşit ince ipek kumaş.
kırık 136
kırılmış 24
Kristal 138, 140: Devrin eğlence merkezlerinden biri.
Kırk beygir kuvvetinde yazı makinesi 116
Kırk yılda bir 91: Pek seyrek olarak.
kırlangıç 106: Yüzgeçleri geniş ve uzunca, eti beyaz, orta boyda bir balık.
kırma 82
Kırmızı uyku 74
kırmızı 1, 14, 19, 33, 44, 62, 65
kırmızılı 13, 50, 126
kırmızı benekli olan çoraplı 56
kır bıyıklı 22
kırlangıcın saçağı 51
kısa pantolon 9
kısa ve dar kollu ceket 36
kısık kuyruk 84
Kısıla kısıla 83
kısım kısım 99: Parça parça, bölüm bölüm.
Kısmette olanın kaşığında çıkar 56: Kısmetinde

kaderinde varsa, alnına yazılmışsa mutlaka olur.
kas kas 95, 136: kas kas gülmek deyiminde gülmenin sessizce, alay ederek yapıldığını anlatır.
kaş 104, 108, 122, 123
kat'a 40: Dörtlük.
kavıra kavıra 95
kavırcak 82, 105, 130, 135
kavırcak bey 42
kavırma 82
kavır kavır 82
Kıyâfet 8, 20, 21,41, 47, 61, 66, 88, 106, 110
kıyaklık 130: Benzerlerinden üstün olma durumu.
kıyâm 104, 107, 110: Kalkmak, ayağa kalmak.
kıyâmet 136: Burada çok fazla gürültü, kargaşa anlamında kullanılmıştır.
kıyâmet kopmak 12: Bir yerde çok gürültü telaş olması.
kıyı 22
kızağa çekilmek 113: Kullanılmaktan uzaklaştırmak; görevinden almak.
kızak 9
Kızamık 5
Kızarır kızarmaz 106
kızgın 107, 123
Kızıltoprak 16
kızmaya gelmez 133
Kıztaşı 52
kızartma 21, 25
kız 5, 9, 29, 31, 33, 52, 70, 93
kız çocuğu 20, 24
kızgın güneş 86
kızılca kıyâmet kopması 42: Kavga, gürültü olması.
Kızılırmak 26
kîse 78: Kese.
kibâr 20, 67, 107, 110, 132
kibirli 71
Kibrit 46
kifâyet 98: Yetişme, elverme, yeterlik.
kikla 106: Lapina familyasından bir balık.
kilâb 8, 137: Köpekler.
kilerci 12
kil ü kali 115: Dekikodu.
kimsece 122
kimse aldırmıyor 139: Kimsenin ilgilenmemesi.
kimseyi sıkmamak 111: Kimseye sıkıntı vermemek
kinâyât 97: Kinayeler.
kinâye 69: Üstü örtülü, dokunaklı söz.

kinâyeler atmak 60, 63: Dokunaklı söz söylemek.
kir 9
kiraz ağızlık 137
kiraz sap 123
kireçli 2
kireç ocaklar 83
kirişme 69: Naz, cilve.
kirli 19, 101, 136
kirne 106:
Kirya 16: Bey (Rum. hitap)
Kitapçı Kail 138
klârnet 34, 79, 80: Tahtadan, maden perdeli bir üfleme çalgı.
Kocayemişi kompostosu 77: Fundagillerden, çiçekleri beyaz ya da pembe olan çileğe benzeyen kırmızı meyvaları yenen bir bitki.
koca 20, 28, 34, 56, 58, 69, 86, 105, 106, 112
koca 71, 73
kocaya varmak 71
kofana 105: Lüfer balığın irisi.
koklaya koklaya 81
kokona 56: (Rum.) Hanım, yaşlı kadın.
kokoz 117: (argo) Parası olmayan züğürt.
kokulu havâdis 54
Kolalı 106, 110: (Kola: çamaşır kolalamakta kullanılan özel bir nişasta.)
kolalı bir siper 101
kolleksiyon 40 : Öğrenme ve zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin tümü.
kolonya suyu 101
koloridye 106: Kolyozun küçüğü.
koltuğa gelmek 105: Oyuna gelmek, aldatılmak.
koltuğu 24
Koltuk değneği 117
koltuk 13, 20, 35, 136
koltuklamak 9, 105: Koltuklarını kabartacak söz söyleme.
kol atıyor 16: Çevreye yayılmak, genişlemek.
kolu budu kısacık 52
kolyoz 106: Uskumruya benzeyen bir balık.
kol demiri 29
kolunu kırma 42
komedi 41, 43, 51, 60, 83
komedya 20, 35, 107, 110, 124, 127: Komedi.
Komers 138: Devrin tanınmış eğlence yerlerinden biri.

Komik Ârif 117
Komik Hakkı Bey 117
komik 20, 40, 60, 66, 81, 83, 101,112
komşu 30, 72, 84, 90
komşu kadın 113
konak 29
koncor 106
Kondurma fes, 87
kondüktör 98: (Fr. conducteur) Tramvay ve trende bilet işine bakan kimse.
Konkordiya 138, 140: Devrin tanınmış eğlence yerlerinden biri.
kontrol 129: İnceleme, denetleme.
konu komşu 49: Komşular ve o sırada orada bulunanlar.
konyak 112
Kopil 136: (Yun. Kopeli) arsız sokak çocuğu.
kopuk 81, 136: Serseri, işsiz güçsüz erkek.
Kordanej 127
Kordon 56, 133: İzmir'de Alsancak semtindeki sahil yolu.
kordon : (İt. cordone) 1- Saat kösteği. 2-Liman rıhtımı.
kordonsuz 75
kordon halkası 137
koridor 3: (Fr. Corridor) Aynı kat odalarınd açıldığı ince, uzun geçit.
korkan 15
korka korka 123
korku 6, 12, 14, 21, 23
korlu mangal gibi durmak 58: öfkesini gizlemek.
korse 36, 116: (Fr: Corset) Gövdeyi dik ve toplu tutmak için balineli veya lastikli yarım veya bütün gömlek.
Koruk lüferi 104: Ağustosda avlanan turfanda lüfer.
kostüm 22, 99: (fr. costume) Elbise takımı.
koşan koşana 14
koşu 8
koşup durmak 10
kotlet (fr. côtelette) 25: Pirzola.
koyun 96
koyu 20, 61
koyu esmer 74
kozmatikli 82
kozmetiklenmek 101: [(Fr. Cosmétique) Saç ve kılları parlak ve düzgün tutmak için kullanılan maddelerin genel adı.]

koz helvası 90, 126: Ceviz helvası.
köftehor 118: "Köfte yiyici" demek isede, dilimizde çirkin bir söz kullanmamış olmak için bir takılma ya da paylama sözü gibi söylenir.
kömürcü kayası 106: Kaya balığının bir çeşidi.
kömürlük 28
köpek 101, 119, 137
köpekleme 6: Bir yüzme çeşidi.
Köprü 5, 6, 7, 11, 14, 15, 18, 20, 21, 22, 20, 24, 30, 31, 44, 55, 66, 84, 87, 88, 122, 123 Bugünkü Galata Köprüsü.
Köprücü 20, 21, 24, 61, 65: Galata köprüsünde geçenlerden ücret alan memurlara verilen isim.
Köprü başı 18
Köprü memûrları 60, 64
Kör 42
körlük 12
körük gibi işlemek75: (Körük: Ateşi canlandırmak için kullanılan ve açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen araç.)
kör ol! 72: Bir beddua.
kösemen 96: Sürünün önünde giderek ona kılavuzluk eden, aynı zamanda döğüşken, iri koç veya teke.
kösemsi 82
köşe başı 132
köşesine kuruluş 70: Köşesine rahatça oturma.
köşe sarrafların 17
köşe-i tarassud 113: Gözetme, gözetleme köşesi.
köşeden köşeye 88
köşkdü 126: Eski İstanbul'da yangın kulesinde bekleyen ve yangın çıkınca tulumbacılara haber veren kimse.
Köy 5, 15, 99, 100, 101
köylü 107, 110
Kredi 128: Borç vermede güvenilir olma durumu, borç verme ölçüsü.
Kremis17: Avusturya altını.
krem eldivenli 22
kubbe-i tengnâ-yı pür-sütûn 124: Bir çok sütunlu kubbe boşluğu.
kudret 61, 62, 65: Güç, kuvvet (varlık, zenginlik).

kuka 38: Tesbih ve ağızlık yapımında kullanılan açık kahve rengi sert bir ağaç.
kukuleta 123, 125, 126: (İt.) Yağmurda, soğukta, başa geçirilen, giysiye dikili ya da eğreti başlık.
Kulaçlama 6: Bir yüzme stili.
kulaç 118: Gerilerek açılarak iki kolun parmak ucları arasındaki uzaklık, derinlikleri, ip gibi ince uzun şeyleri ölçmek için kullanılır.
kulaç ile iskandil etmek 106: Kulaç ile denizin derinliğini ölçmek.
kulağımdan çıkmadı 106
kulağımda patlayan 43
kulağımın dibinde patlama 16: Çok yakınında olma.
kulağını çekme 42
kulaklara çarpmak 108
kulakları bî-vefâ 97
kulaklarına girmemek 2: Söylenilen sözlere önem vermemek.
kulaklarını kapatmak 122
kulaktan kulağa 66: Ondan ona gizlice söylenerek.
kulak patlatacak 16
kulak vermek 28: Dinlemek.
kulak zarları 2
kulüp 61, 64
kumanda 22
kumarcı 139
Kumarda patalyacı 133
kumar 112, 115
kumaş 6, 90
kumaş parçası, 136
kumral 20, 24, 74
kumru 100: Güvercinlerden, güvercini andıran, ondan az küçük boz renkli bir kuş.
kumru göğsü 20
kunduracı 83, 138
kundura 86
kupa 13: Her tarafı kapalı dört tekerlekli ve iki yanda pencereleri olan araba.
kupanın asosu 136: Kupanın birlisi.
kurulmak 46: İyice rahat edecek biçimde oturup yerleşmek.
kupkuru 32, 107
kurarak 29
Kurban Oseb 44: Dakikada birkaç kılığa giren komik bir vantrolog.
kurban 34
kurd kündesi 136: Güreşte bir oyun.
kurnazlık 107

kurnaz 86, 106, 119, 132, 135
Kuron, Kamers 132, 135, 138, 139, 140: Beyoğlu'nda o devirde ki tanınmış gazinolar.
Kuron'un bülbülü 139
kurşun kalem 129
Kuru çeşme 55
Kuru kaymaklı 55
Kuru kaymaklı, vişneli dondurma 4
kurulmuş 46
kuru 81, 99
kuruşa işkembe çorba 40
kuru kantoron 76: (Kantoron: sarı renklerde açan bir çiçek cinsi.
kuru laf 61, 65: Gerçekleşmeyen vaadler.
kuru nane 137
kusûr 68, 106, 109
kuşak 8, 14
kuş 102
kuş dili 21, 25
kuş lokumcu 90
kuûd 113: Oturma.
kuva-yı elektrikiyye 42: Elektirik ile ilgili kuvvetler.
Kuvâ-yı maddiyye 81: Madde ile ilgili, maddi güçler.
kuvâ-yı tabiiyye 125: Tabii kuvvetler.
kuvve-i hazmiyye 33: Sindirim kuvveti.
kuvve-i nakdiyye 111: Para kuvveti.
kuvve-i nâmiye 2: Büyüme kuvveti.
kuvve-i tahammüliyye 41: Tahammül, dayanma gücü.
kuyruk sallayan 100, 131: Serçe gillerden, kanatları ve vücudunun üst kısmı külrengi , alt kısmı değişik sarı olan, uzun kuyruklu küçük bir kuş, yont kuşu.
kuzgunî çehre 20: Simsiyah
Kuzu ciğeri 32
Kuzu gibi 33: Çok uslu, yaramazlık yapmayan çocuklar için kullanılır.
kuzu başı 21, 25, 32
kuzu fırında 21, 25, 32
kuzu gerdanlı 83
küçücük 71
Küçüksu 3
Küçük bey 13, 14, 31
Küçük İsmail 60, 63, 116: Devrin ünlü orta oyuncusu. Pişekar rolleriyle tanınmıştır.
Küçük Langa 78
küçük anne 13, 14

küçük hanım 13, 31
küfrân-ı ni'met 20: İyiyik bilmeme, iyiliğe hakaret etme.
küfre âmâde 105: Küfür etmeye hazır.
Küfür 42, 124, 107: Sövmek için söylenen söz, sövgü.
külhanbey 19: Kendilerine özgü giyiniş ve konuşma biçimleri olan, argoyu çok kullanan, ötekine berikine çatmaktan çhoşlanan, haylaz delikanlı takımından olan kimse.
külhâni 92: 1- Külhan beyi, 2- Hafif küfür gibi kullanılan okşama sözü.
küll-yevm 49: Her gün.
kül olmak 134
kül yutturmak 68: Kurnazca yapılan bir oyuna düşürmek, aldatmak.
küme 80, 136
kümes 100
küme küme 88
küngüre-i âfâk 93: Gök kübbenin en yükseği.
küp küp 20: Çok sarhoşlarla alay anlamı taşır.
Küpeşte 14: Gemilerde güverte parmaklığı.
Küplü 19: O devirdeki bir çeşit meyhane.
küre-i mustatîl 105, 108: Dikdörtgene benzeyen küre.
kürevî 127: Küreye ait.
küsmek 75: Darılmak.
küt 82: Kısa ve kalınca.
kütükler 100

L

Lamba 91
La Muse Ottomane 39
La richesse des sciences contemporains 95
lâ'l-i leb-i dilber 47: dilber dudağının kırmızısı.
lâ'net-hân 12: Lanet okuyan.
lâ-akall 139: En azından, daha aşağı olmaz.
lâ-havle-gûyân 16: lâ havle okuyanlar, bir sıkıntı, belâ vukû' unda sabrın tükendiğini göstermek için lâ havle çekenler.
Lâ-kaydâne 101:Kayıtsızlıkla, ilgisizce.
Lâ-kayd 107: Kaıtsız, ilgisiz.
lâ-yetecezzâ 81: Bölünmez, parçalanmaz, bütün.
Lâbada ezmesi 77
laciverdî 20
laciverd çubuklu 71

Lâden 116: Beyaz, pembe, sarımtrak renkli çiçekleri olan bir süs bitkisi.
lades kemiği 137
Lâdes 83: Aklımda demeksizin birbirinin elinden bir şey alınması ve kim alırsa onun yenilmiş sayılması temeline dayanan oyun.
lady 56: (İng.) Hanımefendi.
laf lafı açar 116: Bir sözden başka bir söze geçilmesi.
lâgar 60, 64: Zayıf, cılız, [hayvan].
lâhana 72, 126, 130, 136
lâhm 41: Et.
lahn-ı tabîî 3: Tabîî nağme.
Lâk 30
lâkab 27
lâkerda 105: Altı parmak balığının dilim dilim kesilmiş salamurası.
Lâklâka 81: Manasız, faydasız, boş lakırdı.
lâklâka-endâz 54: Boş laf atan, söyleyen.
lâl 1: Dilsiz.
lâl 66: Kırmızı, lal taşı renginde olan.
lâlâ-yı şikem 51: Midenin lalası.(Lâlâ: Eskiden padişahların sadrazamlara seslenirken kullandıkları san.)
lâm-ül- fiil 113: Arapçada üçlü kökten gelen kelimenin son harfi.
lândo 13: Çift körüklü dört tekerlekli büyük araba.
Langa 127
Langren 128 Fransa 'da bir şehir.
lapa lapa kar 111
lâpina 106: Kayalık kıyılarda, sığ sularda yaşayan oldukça büyük (50 cm.) kırmızı benekli , mavi ya da yeşil bir balık.
Larousse, (Lârus) litre' (litre) Becherel (Beşerel) 66: Fransızca sözlükler.
Larus (Larousse) tan ve Grand Ansiklopedi (La Grande encyclopédie) 85
lastik eskisi 137
laterna 34: Kolu çevrilerek çalınan bir çeşit gövdeli müzik sandığı.
latîf 28, 39, 57, 60, 66, 96, 98: Yumuşak, güzel; nâzik.
latîf şiş kebâb 111
lâtife 50: Şaka.

lâübâlî 106, 107, 110: İlişiksiz, kayıtsız, saygısız, senli benli.
lavmana 35: (Fr. Lavemains) El yıkamak için küçük su masası.
lâvta mızrabı 137 : (lâvta: uta benzer fakat gövdesi uttan küçük bir çalgı.
lâzıme 46, 130: Gerekli şey.
lâ veya naâm 17: Hayır veya evet (çok zaman hiç bir fikir söylenmediğini bildirme makamından kullanılır.)
Leb-i nûşîn-ı bî-rengi 57: Renksiz tatlı dudak.
leb-i davet 96, 97: Davet eden dudak.
leb-i infiâl 97: Öfkeli, gücenmiş dudak.
leb-i istiskâl 97: Misafire kovarcasına kötü yüz göstermek.
leb-i mevecât 97: Dalgaların dudağı.
leb-i ziyâret 97: Ziyaret eden dudak.
leffen ü alenen 21, 25: Açıkça veya gizli olarak.
Lefton 126
lehîb-i can-sûz-ı aşk 28: Aşkın can yakan alevi.
lehib-i ciğer-sûz-ı iftirâk 134: Ayrılığın ciğer yakan alevi.
Lehli 19, 90
leh 67: Birinin çıkarına davranış.
leke-dâr 86: Lekeli.
lekeci dükkânları 19
Lemhat-ül basar 9: Göz açıp kapayıncaya kadar, pek az zamanda.
leng-fâhte 61: Türk müziğinin küçük usullerinden biridir. Buna nim fahte de denir.
lepiska 20, 24, 66, 83: (Alm. Leipzig) 1- Sarı ve yumuşak saç. 2- Leipzig.
lerzân 38: Titrek, titreyen.
lerze 131: Titreme, titreyiş.
lerzîş-i ânî 41: Ani titreme.
letâfet 34, 50, 61, 65, 71, 76, 69, 132: Latiflik, hoşluk, güzellik (yumuşaklık).
letâfet-i bî-misâl-i tabiîye 3: Tabiatın eşsiz güzelliği.
letâfet-i diğer 98 : Diğer güzellikler.
letâfet-i rengârenk 20: Çeşit çeşit güzellik.
letâif cüzdanı 39: (Cüzdan: Eskiden küçük okul

kitaplarını içine koymak için kullanılan kap.)
levâzım-ı hayatiyye 4: Yaşamak için gerekli olan nesneler.
levend endâm 121: Levent, yiğit endamlı.
levha 35, 83, 116
levn-i mümtezic 2: Uyuşan renk.
Levrek, 106: Eti beyaz, pek beğenilen çoğu torik büyüklüğünde pullu bir balık.
Leyâl-i mâziyye 29: Geçmiş geceler,
leyâl-i Tetebbu 108: Okuma, tetkik geceleri.
leyl-i bî-enbâz 86: Eşi, benzeri olmayan gece.
leylâkî çiçekler 23
leyl ü nehâr 92: Gece ve gündüz.
leyle-i yeldâ-yı iştihâ 108: İştihanın uzun gecesi.
lezzet 10, 96, 98, 99, 106
libâs-ı ahdar 106: Yeşil elbise.
Liége 122
lihye-dâr 88: Sakallı.
Liman ağzı 15: Liman girişi.
limon 73, 106
limoncu küfesi 21, 25
limonî 8: Limon gibi biraz yeşile çalan, açık sarı.
Linardi, Timoni 131: Beyoğlu kötü eğlence ve fuhuş yerlerinin bulunduğu iki sokak ismi.
lipari 106: Uskumrunun çirozdan sonra yağlanmaya başladığı zamanki adı.
lira-yı Osmanî 48, 49: Osmanlı lirası.
Lisân-ı hâl 42: İnsanın yüzünun hareketlerinden, duruşundan anlaşılan şey.
Lisâniyye 68: Dille ilgili.
lisân 16, 44, 45, 58, 79, 96, 97: Dil, konuşulan dil,
lisân-ı azb-ül-beyân-ı Osmanî 39: Osmanlıcanın söylenişindeki tatlılık.
lisân-ı beyân ve ifâde 42: İfade, açıklama dili.
lisâna almak 21: Ağza almak, konuşmak.
lisân bilir takımdan 57: Dil bilen.
lisân-ı himmet 17 : Çalışmanın, yüksek iradenin dili.
lisân-ı matbûât 14: Gazete lisanı, dili.
lisân-ı müşterek-i medenî 79: Medeniyetin ortak dili.

lisân-ı Osmanî' 46: Osmanlı dili.
liste 21, 24, 31, 76
Livar 106: Kayıkta balıkların diri kalmasını sağlayan, hava delikli bölme, anbar.
loca 59, 69, 81, 82, 83: (İt. Loıggia) : Eğlence yerlerinde üç beş kişilik özel bölme.
lodos 15, 66: (Yun.) Güneyden esen rüzgar.
lokanta 16, 21, 24, 31, 61, 65, 99, 112, 115
lokantacılar 99
lokmacı 90
lokomotif 72
Londra 56, 120
lostrin 75: Cilalı, parlak rugan.
Löbon 138
lû'b-ı asfer 97: Sarı oyun.
lû'b 77: Oyun, eğlence.
luâb 43: Salya.
Lûgat 124: Sözlük.
lûgat-ı Arabiyye 66: Arapça sözlük, lûgat.
lûgat-ı cedîde 124: Yeni sözlük.
lûgatçe 93: Küçük sözlük, ek sözlük.
lûtf 48: Hoşluk güzellik iyi muamele, iyilik.
lûtf-kâr 72: Hoş, güzel, lütf ile muamele eden.
lüâbiyye 70: Şekerli.
lüfer 104, 105, 106, 107, 117, 118, 119: Eti beyaz, tadı güzel, hafif ünlü bir deniz balığı. Lüfer; büyüklüğüne göre şu adları alır. Defne yaprağı, çinakop, sarıkanat, lüfer, sırtıkara, kofana.
lüfer söktü 118: (sökmek: Gelmeye başlamak ya da çıkagelmek).
Lüksemburg 138
lüle 135: Eskiden kullanılan tütün çubuklarının ucundaki pişmiş balçıktan tütün yuvası.
lünet 80: (lunette) Gözlük.
lüzûm görmek 96: Gerek görmek.

M

madenî bükük kaşık 137
maden kömürleri 97
ma'dûd 118, 131: Addedilmek, sayılmak.
ma'hûd 40, 53, 57, 58, 59, 62,100, 126, 138: Bilinen, sözü geçen.

ma'kûsen 60: Aksine, ters olarak.
Ma'lûmat-ı vesîa-ı beşeriyye 79: İnsanlığın geniş bilgileri.
ma'lûm 27, 28, 32, 42, 89, 94, 97, 99, 114, 130, 132, 138
Ma'lûmât 8, 10, 11, 16, 18, 22, 29, 30, 45, 57, 104, 105, 124
Ma'lûm-ı umûm 92: Herkesin bildiği, haberdar olduğu.
ma'lûmât 61; 108, 123
ma'lûmât-ı sahîha 127: Gerçek doğru bilgi.
ma'mûl 8, 9, 39: İmal edilmiş, işlenmiş.
ma'mûlat-ı nefissiyye 50: Nefis, lezzetli imalat.
ma'nâ 49, 75, 76, 92: Rüya, düş (mana).
ma'nîdâr 49, 76, 96: Manalı, bir şeye delâlet eden, bir şey demek isteyen.
ma'rûf 114: Meşhur, ünlü, tanınmış.
ma'sûmâne 20: Ma'sumamcasına, ma'sum olana yakışacak sûrette.
ma'şûka 35: Sevilen, sevilmiş, [kadın].
ma'zûr 68, 92: Özürlü, özürlü olan.
mâ-adâ 9, 19, 129: -den başka.
ma-âile 5: Ailece.
ma-ba'd 40: Altdaki, sondaki.
Ma-haşr-Allah 56: Kıyamet günü gibi.
Maa'mâ-fih 35, 121: Bununla beraber, böyle iken.
Maârif-i beytiyye 51: Beyitlere ait bilgiler.
Maâz-Allah 31, 83: Allah esirgesin, Allah saklasın, Allah korusun.
Macaristan 104
madam, madama, dam 22, 20, 24, 37, 56, 57, 58, 61, 64, 71, 106, 109: (Fr. Hanım, hanımefendi)
Madde-i beyzâ 94: Beyaz madde.
madde 2, 9, 11, 98, 100, 124, 127
mâdde-i sincâbiyye 94: Kahve rengi ile kurşuni arasında bir madde, boz madde.
madenî 35
madrabaz 105: Çıkarlarını sağlamak için pek dürüst

olmayan yollara başvuran kimse.
madra kolluk 137: İpek-pamuk karışığı kumaştan kolluk.
mağaza 26, 93
mağrûr 71: Gururlu, kendini beğenmi, büyüklük taslayan.
mağz-ı şûride 81: Karışık, perişan dimağ.
mahâfil-i edebiyye 115: Edebiyatçıların toplantı yeri, edebi çevre.
mahâfil-i kibâri 133: Kibar çevreler.
mahall-i sâire 98, 127: Diğer yerler.
Mahall-i îcâd 10: İcad yeri.
mahall-i maksûd 10: İstenilen yer.
mahall 17, 20, 24, 34, 58, 75, 104: Yer.
mahalleli 28
mahalle 4, 90, 129
mahalle bekçisi 61
mahalle kahvesi 43
mahall vermek 18: Yer vermek.
mahall-i muhtelîfe 99: Çeşitli yerler.
mahâret 5, 15, 41, 59, 106, 109, 129: Mahirlik, üstalık, beceriklilik.
mahâric-i esvât 41: Ses yolları.
Mahfazasız Bilezik 59 Tiyatro oyunu. (?)
mahfûz 94: Saklanmış, korunmuş.
mâhî-i lezîz 105: Lezzetli balık.
mâhirâne 31: maharetle, ustalıkla.
mâhir 131:Becerikli, usta, işinin ehli olan.
mahkûk 62:Hakkolunmuş, çelik kalemle sert bir şey üzerine kazınmış.
mahlûk 71: Yaratılmış, yaratık.
mahlûk-ı nâdir 105, 108: Ender bulunan yaratık.
mahlûkât-ı seyyâre 10: Gezinen, gezici mahluklar, yaratıklar.
mahlût 20: Katılmış, katıştırılmış karışık.
Mahmud Paşa kahvecileri 75
mahmûr 74, 92: Uyku basmış, ağırlaşmış göz.
mahrûm 2, 92, 106: Nasipsiz, bahtsız.

mahrûmiyyet 134: İstediğini elde edememe.
mahsûben 29: Hesaba katılarak, alacağı tutularak, avans olarak.
mahsûl 19, 20: Hasıl olan, meydana gelen şey.
mahsûl-ı şûrâ-şûr 85: Kargaşa, gürültü mahsulü
mahsûlât-ı mezkûre 19: adı geçen mahsüller.
mahsûr 8: Kuşatılmış; sınırlanmış, belli edilmiş.
Mahsûsen 4: Özel olarak.
mahsûs 7, 8, 30, 39, 39, 86, 105, 133
mahvetmek 10, 61, 64, 70: Yok etme, ortadan kaldırma.
mahyacı 86: Ramazan gecelerinde camilerde iki minare arasında ip uzatıp kandil dizerek yazı ya da resim yapan kimse. Bu yazı ve resime mahya denir.
mahz-ı gıdâ 77: Gıdanın hâlisi.
mahzûn 75, 114, 128: Hüzünlü, kaygılı, tasalı.
mahzûn mahzûn 135: Hüzünlü, kaygılı, tasalı.
mahzûz 3, 79: Hazzetmiş, hoşlanmış.
maîn 114: Eşkenar dörtgen.
maîşet 19: Yaşama, yaşayış, geçinme, geçinş.
mâî 80: Mavi.
mâimsi 100: Maviye benzer.
mairya 106
makalât-ı mübâlağa-kârâne 54: Mübalağalı makaleler.
makale 1, 6, 26, 39, 68, 85, 95: Tek bahis üzerine kaleme alınan şey.
makale-i mizah-cûyâne 67: Mizah arayan makale.
makam 60, 76: Kıyâm edilen, durulan, durulacakyer.
makam-ı teneffür 45:Nefret makamında, nefret ifadesi
makâm-ı istişhâd 120: Şahit makamı, şahit gösterme makamı.
makamât-ı aşre 61:On makam.
makaslar 53
makbûl 39: Kabûl olunmuş.
makbûle geçmek 116: Beğenmek, hoş karşılamak.
Makine 9, 15, 30, 93, 129
Makineci 134
Makrıköy 1, 4, 6, 30, 99, 100, 104: Bakırköy'ün eski adı.

maksad 38, 50, 51, 54, 55, 96, 113, 115, 119, 125, 131: Kasdolunan, istenen şey.
maksim 34: Suyun kollara ayrıldığı yer, musluk, savak.
maksûd 75: Niyet, kasdolunan şey.
mâlik 111: Sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan.
Maltız Mahallesi 33
mama dadı 13, 14, 41, 90
Man (Mans) 128
Manakyan 67: (1837-1920) Oyuncu, yazar, rejisör, direktör.
manda 69
mandalina 69, 81, 82
mandepsiye getirmek 105: Oyuna getirmek, hile yapmak.
Mandıra havası 80
mangal 28, 111: İçine ateş yakmaya yarar, saçtan, bakır ya da pirinçten türlü biçimde kap, korluk.
mangal kapağı yaşmaklı 23
manî 34: Çoğu, birinci, ikinci, dördüncü mısraları kafiyeli halk nazım şekli.
mani'-i harâret 38: Sıcaklığa engel.
mâni 3, 30, 139 : Engel olan, alıkoyan, meneden.
manivelâ 41: Kaldıraç.
mantarlı pilav 21, 25
manyat 106: Alamanadan küçük, üç çifte balıkçı kayığı ve bu kayıklarla atılıp karadan çekilen küçük ağ.
manzara 1, 20, 41, 56, 67, 91, 99, 101, 112, 124
manzara-ı cedîde 16: Yeni manzaralar.
manzara-ı mudhike 54: Komik manzaralar.
manzara-ı seyyâre 2: Geçici manzara.
manzara-ı uhrâ-yı şairâne 3: Diğer şairce manzara.
manzaraca 3
manzûmât 21: Manzumeler.
manzûme 27, 29, 80, 114: Vezinli, kafiyeli söz, şiir.
manzûme-i âtîye 77: Aşağıdaki manzûme.
manzûr 18, 40, 49: Görülen, bakılan.
manzûr-ı çâkerâne 50: Benim, tarafımdan, (ben kulunuz tarafından) görülen.
manzûr-ı çeşm-i ibtihâc 28: Gözlerimle görüp, neşelendiğim, sevindiğim.

Maparol (ma parole) 82: Yemin ederim, namusum hakkı için.
marka 87, 114: Resim ya da harfle yapılan işaret.
(Maroken) koltuk 133: (Maroken[Fr. maroquin]:Yumuşak keçi derisi)
marnel 74: (İt. Marinaio) Denizcilerinki gibi geniş yatık yaka.
marpuç teli 137: (Marpuç: Nargileye takılan hortum biçimindeki uzun ve bükülgen boru.
mârrîn 124: Geçenler.
mârrîn ve âbirîn 16, 42, 127: Gelip geçenler.
Martaval 53, 54: [argo] Uydurma, yalan söz.
Masal masal matı tas,kaynanamın başı taz çukura düştü çıkamaz, pır pır eder uçamaz 72
masal 73
masa gibi yer 46
masdar-ı mürekkeb 38: Bileşik fiil.
maskara 69, 131, 133: Soytarı.
maskara maymun 138
maskeli 131, 133
maskesiz 131, 133
Maslak 8
masraf 13, 113, 118: Harcanan para gider.
masrafa sokmak 31: Para harcamasına sebep olmak.
mastikalı pudra kutusu 137: (Mastika: Rumca sakız.)
masûn 87, 92: Korunmuş.
maşalanmamış 75
maşalı 82
maşa ile büktürmek 132
Mâşallah 126: Nazar değmesin diye çocukların üzerine iliştirilen ve üzerinde bir söz bulunan nazarlık.
maşrapa 6
matariyye 125: Yağmurla ilgili. (Burada yağmurluk anlamında kullanılmıştır.)
matbaa 5, 11, 17, 21, 22, 26, 28, 49, 94, 105, 106, 109, 129, 133
matbaa matbaa 129
matbu'-ı parmak 137: Parmak resmi.
mâtem 95: Yas.
Matla'-ı güzîde 38: Seçkin ilk beyit.
matlûb 75, 128: Talep olunan, istenilen şey.

Matmazel Amelya 83: Devrin ünlü kantocularından.
Matmazel Devederisi Matmazel Kağıd-Amelya 87: Hayali Kâtıp Salih Bey'in mukavvadan ve deve derisinden yaptığı devrin meşhur kantocuları.
Matmazel Eleni 88: Devrin ünlü kantocularından.
Matmazel Florâ 83: Devrin ünlü kantocularından.
Matmazel Viyolet 69: Devrin ünlü kantocularından.
matmazel 56, 106, 109: (Fr. Evlenmemiş kız)
matrûş 13, 56: Sakalsız, sakalı traş edilmiş.
maûn 20, 24: Kızıla çalar kahverengi.
mavi 20, 44, 45, 46, 56, 66, 74, 105, 106, 108, 109, 134
mavi-yeşil gözler 83
mavi ipek 70
mavi renkli okşayış 45
mavna 14: Güvertesiz büyük tekne.
Mavromatı 94
mayasıl 39: Deride kaşınma, sulanma, kabuklanma, egzama.
maydonoz 106
maydonoz turreli 105, 119: Maydanoz perçemli.
Mâye-i sekr 41: Sarhoşluk.
Mayer'in elbise mağazası 138
maymun 69
mazgal etmek 106: Parlatmak. (Mazgal : [mıskala] maden parlatmaya yarayan alet.
mazhar 20, 124: Şereflenme, nail olma.
mazhar-ı iltifât 107, 110: İltifatla şereflenme, nail olma, iltifata lâyık olma.
mazhar-ı sitâyiş 104: Övgüye nail olma, değme.
mâzî 134: Geçmiş zaman.
mazmûn 75, 116: Mana; nükteli, sanatlı ince söz.
me'hûz 68, 78, 85, 93: Ödünç olarak başka bir yerden alınmış.
me'mûl 60, 104: Umulan, beklenilen umit edilen.
me'mûrîn-i mahalliyye 105: Çevredeki memurlar.
me'zûn 49: İzinli, izin almış.
meâl-i bî-ma'nâ 104: Manasız kavramlar.

meâl-şinâsân-ı zaman 68: Zamanın anlamını iyi verenler, bilenler.
meâsir-i teveccüh 106, 109: Güler yüz eseri
mebâhis-i câriyye 61: Cereyan eden konuşmalar,
mebâhis-i rûz-merre-i ma'hûd 54: Bilinen günlük konular, tartışmalar.
Mebhas-ı iştikak 53: Kelime türetme bahisleri, konuları.
meblâğ-ı mütehassıs 17: Tahsis edilen para.
mebnî 40, 50, 53, 61, 72: ... den dolayı, ... den ötürü.
mebsûten 42, 93: Yayılarak, açılarak (uzun uzadıya anlatarak.
mebzûlen 121: Bol, çok.
mecâl 131: Takat, güç, kuvvet,
mecbûriyyet 7: Zora tutulma, zor.
mecbûr 10, 31, 41, 42, 92, 105, 108, 112, 119, 122: Zorla bir işe girişmiş, icbâr edilmiş.
mecidiye 33, 98, 111, 112, 131, 135, 139: Yirmi kuruşluk (beşte biri altın değerinde).
mecmû 93: Cem olunmuş, toplanmış bir araya getirilmiş.
mecmûa 95: Toplanıp biriktirilmiş, tertip edilmiş.
mecmûa-yı tarâb 34: Eğlence topluluğu.
Mecrûh 103: Cerh olmuş, yaralanmış.
mecrûhîn 43: Yaralanmışlar.
meczûb 21: Cezb olunmuş, çekilmiş.
meçhûl 122: Bilinmeyen.
meç 133: Düz, ensiz kılıç olup, süngü gibi yalnız batırılarak yaralamaya yarar.
medâr 38, 106, 109: Sebep, vasıta, vesile.
medâr-ı bükâ 90: Ağlama sebebi.
medâr-ı müdafaa 106: Savunma, müdafa sebebi.
medâr-ı zinde-gân 94: Zindelik, dirilik sebebi.
medd-i nigâh 23: Bakışı yayma, uzatma.
meded 136 : Yardım, imdat.
"meded" koparmak 33: "Aman" demeye birdenbire ve şiddetle başlamak.

medeniyyet-i Garbiyye 68: Batı medeniyeti, uygarlığı.
medhal 98: Giriş, başlangıç.
medhal-i zarîf 2: Güzel, zarif giriş.
medîd-ül-basar 85: Uzağı gören.
mediha-nâme 104: Övme mevzulu kaside, mektup.
medlûl zî-meâl 70: Zengin manasından anlaşılan.
mef'ûl-i bih 68: İsmin (-i) hali.
mefrûş 14: Ferş olunmuş, döşenmiş.
meftûn 72: Gönül vermiş, tutkun.
mehcûr 47, 74, 92: Hecrolunmuş, terk olunmuş, bırakılmış.
mehtâb 35
mehter 60: Mızıkacı.
mehcûr-ı ruh-sâr 135: Çehrenin, yüzün unutulması.
mekân 112: Ev, oturulacak yer.
mektepli 5
mektub zarfi 137
Mektûbçu 29, 135
Mektûb 8, 10, 22, 44, 28, 46, 113, 140
mektûb-ı sûziş-üslûbî 108: Yakıcı, dokunaklı, usluplu mektup.
melâibe-i elvân 3: Renklerin oyunları.
melbûsât-ı umûmiyye 106, 110: Umumi, genelde giydiği elbiseler.
melce'-i bî-pare-kân 139: Züğürtlerin, parasızların sığınağı.
meler 134: Kelimenin aslı, koyun ve keçilerin bağırmasıdır. Burada insanların üzüntüsünü, kederini göstermek için kullanılmıştır.
melûl melûl 135: Usanmış, bıkmış, bezgin bir halde.
memâlik-i hârre 111: Sıcak memleketler.
memâlik-i müterakkîye 10: İlerlemiş memleketler.
Memduh 62
memeli 82
memerr 54: Yol, geçit, cadde.
memleket 79, 86, 129
memnûn 73, 94, 106, 109, 115
Memo 88
memûr 61, 64, 126: Bir işle vazifelendiren kimse.

memûrîn 20, 62, 66: Memurlar.
Memûriyyet 57
Menâfi'-i maddiyye 9: Maddi menfaatler.
men'-i vuku 40: Olayı önleme.
menâfi 104: Menfaatler.
menâzır-ı mehib 96: Heybetli manzaralar.
menba'-ı emrâz 39: Hastalıkların kaynağı.
Menbâ'-ı Ab-ı Bekâ 47: Ab-ı Bekâ suyunun kaynağı.
mendil 114
mendil ısırma 76
mendil kapma 76
menekşe 27, 56
menekşe moru 20
menfaat 16: Fayda, kar, çıkar, yarar.
menhiyyât 69: Dinin yasak ettiği şeyler.
menkûl-ı rivâyet-i mevsûk 50: İnanılır söylentilere dayanarak nakledilen.
menkûş 62: Nakış olunmuş, işlenmiş, resim yapılmış, boya ile süslenmiş.
mensûb 20: Bir şeyle ilgisi bulunan.
menşei 125: Bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas kök.
meraklanmak 14
merâk 2, 5, 10, 13, 47, 53, 70, 94, 103, 105, 119
merâkib-i bahriyye 15: Vapur gemi gibi denize ait vasıtalar.
merâklı 115
merâret 95: Acılık.
merbût 6, 106, 110: Bağlanmış, raptolunmuş.
mercan 106: Yüzgeci dikenli balıklardan, açık kırmızı renkli, pek beğenilen bir balık.
merd-i deryâ-dil 88: Gönlü deniz kadar zengin olan, derya gönüllü yiğit.
merdâne 92 Mertçe, yiğitçe.
Merdivenli Yokuş 138
merhamet-i umûmiyye 21: Halkın merhameti.
Merhûm 38, 60, 63, 67: Allah'ın rahmetine kavuşmuş, ölmüş.
Merkeb-süvârân 13: Merkeb sürücüleri.
merkeb 58, 84: Eşek.
merkuman 30: İki kişi hakkında kullanılır.
mermer 35
Mersi 57
mertebe 1, 60, 126: Derece, basamak.

mes'ele 17, 22, 30, 45, 49, 54, 57, 66, 67, 69, 74, 79, 100, 104, 120, 121, 130, 134, 126, 139: Çözülmeşi istenilen şey, problem.
mes'ele-i ma'lûme 120: Bilinen
mes'ûd-ı çûrümîn 97: Dördüncü defa mutluluk.
mes'ûd-ı murabba 97: Dörtlü mutluluk.
mes'ûd-ı muzaaf 97: Kat kat, katmerli mutluluk.
mes'uliyyet 105: Mesul olma, sorumluluk.
mesâfe 14, 42: Uzaklık, ara.
mesâha-ı sathıyye 36, 122: Yüzölçümü.
mesâil-i edebiyye ve lisaniyye
mesâil-i kalbiyye 121: Kalp meseleleri, gönül meseleleri.
mesâil-i lisâniyye 79: Dil meseleleri.
mesâmi'-i ehl-i basîret 93: Uzağı görenlerin kulakları.
Mesâr Burnu 58: Sarıyerde bir kıyı semti.
mesel 58, 114, 128: Dokunaklı, manalı söz, terbiye ve ahlaka yararlı söz.(Ata sözü)
meshûr 92: Sihirlenmiş, büyülenmiş, büyülü, tütkün.
mesîre 2, 4, 9, 14, 98: Seyir edilecek, gezilecek yer, gezinti yeri.
mesmû 61: Haber alınmış, duyulmuş.
mestûr 20, 49, 93, 95: 1- Yazılmış, satırlanmış, 2- örtülü
meşâhîr 116: Ünlü kimseler.
meşâhir-i ayyâşîn 27: Ayyaşların meşhuru, ünlüsü.
meşakkat 30, 106, 109: Zahmet, sıkıntı, güçlük.
meşgul 12, 20, 39, 92, 107: Bir işle uğraşan.
meşgul-i nâz ve niyâz 85: Naz ve niyazla uğraşan.
meşgul-i tefekkür 4: Düşünmeyle meşgul.
meşgul-i temâşâ 9: Seyretme ile meşgul.
meşguliyyet 5, 21, 118: İş, güç.
meşher 106, 109: Teşhir yeri, gösteri yeri.
meşhûd 27, 67, 113: Görülen, gözle görülmüş.
meşhûd-ı bâsıra-ı dikkat 42: Dikkatli gözlere çarpma.

meşhûd-ı uyûn-ı dikkat 86: Dikkatli gözlerce görülen.
meşhûr , meşhure 26, 45, 67, 73, 106, 109, 114, 115, 117, 118, 133: Şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış.
meşiyyet-i kahramanâne 43: Kahramanca yürüyüş.
meşkûk 104: Şekk olunmuş, şüpheli.
meşrûb-ı müferrih 121: Ferahlık veren, ferahlatan içecek.
metâib-i meşyve hareket 10: Hareket ve yürüme yorgunlukları.
metânet-i kalb 42: Kalbın dayanıklılığı, sağlamlılığı.
mevâdd-ı ecnebiyye 11: Yabancı maddeler.
mevce 1: Dalga.
mevcûd 56, 113: Var olan, bulunan.
mevki 5, 18, 19, 31, 34: Yer.
mevlevîhâne 138
mevsim 1, 4, 20, 24, 45, 115, 131, 132
mevsim-i germâ-germi 55: Bunaltıcı sıcak mevsim.
mevsim-i hazîn 104: Hüzünlü mevsim.
mevsim-i şikâr 100: Av mevsimi.
mevt-i muhakkak 61: Kaçınılmaz , muhakkak ölüm.
mevzûn 66: Vezinli.
mevzû 92: Konu.
mey-keşân-ı zemâne 29: Zamanın sarhoşları.
meyâşâmân-ı dehr 119: Dünyadaki sarhoşlar.
meydan açmak 120
meydân-ı tedâvül 17: Değişme, dolaşma meydanı.
meydana çıkmak 132: Ortaya çıkmak.
meydana dökülme 132: Herkesin ortalığa çıkması.
meydanda bulmak 68
meydanı kaplamak 31
meydan okumak 106, 109: Kormadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek.
meydan vermek124: İmkan tanımak.
meydan 20, 21, 101
meyhâne 29
meynuş 117:
meyyâl 20, 26, 84: Çok meyleden, eğilen.
mey 89: İçki.
meyyâl-i iştihâ 88: İştihâya meyilli, iştihâlı

mezar 128
meze 139: İçki içilirken yenilen çerez.
mezit 106: (mezgit) Morina cinsinden yeşilimtrak sincabi renkte orta boyda, eti oldukça beğenilen bir balık
mezkûr 49, 93, 115, 121: Adı geçen, zikredilen, anılan.
Mığırdıç Tokatlıyan Ağa 115
mırıltı 12
mırnav 83
mısır buğdaycı 108
Mısrâ 86
mısrâ'-ı berceste 75: Seçkin mısra.
mısrâ'-ı evveli 38: İlk mısra.
mışıl mışıl 112, 113: Rahat ve sessiz uyku durumu alması.
Mir-i Mihran 93 :Sabah gazetesinin o devirdeki sahibi.
mide fesâdına uğramak 112: Çok ve abur cubur yemekten midesi bozulmak.
mide-i hâlî 78: Boş mide.
mide-i insanî 61: İnsan midesi.b
miâ'-ı rakîk 62: İnce bağırsak.
mide 39, 41, 51, 62, 111
mide bulandırıcı 18
midye dolması 133
mihver-i deverânı 127: Dönme ekseni.
Mihyoti'nin konyağı 39
mikhel, 84: Sürmeli, sürmelik.
Mikrop 45, 46, 94
Milan 56
Millet Bahçesi 60, 63
mil 14, 27
millî 97: Dın ve millete ait milletle ilgili, ulusal
min-el-kadîm 99: Eskiden beri.
mini mini 23, 52, 59, 71, 74, 95, 105, 106, 109, 110
minnet 103: Bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme.
mintan 13: Yakası devrik olmayan bir çeşit dış gömleği.
minvâl 61, 67: Yol, suret, şekil.
Minyon Virjini 59, 82, 85: Devrin ünlü kantocularından.
minyon 83, 84: (Fr. Mignon) İnce, zarif; küçük, sevimli.
minyon el 74

minyon kulak 70
mir'ât-ı nikâtve mazâmin 77: Mazmunlar ve nükteler aynası.
mir'ât-ı sîmîn 66: Gümüş ayna.
mir-i mûmâ-i leyhâ 131: Adı geçen mir, amir.
Misafirlik 4, 5
mis 56: (İng.) Genç kız.
misâl 63: Örnek.
misillü 42, 95, 113: Benzer, eş, misli.
misina 106: Oltanın bağlandığı kıl ya da naylon iplik.
miyâne 42, 49, 136: Ara, orta.
moda 20, 100, 115, 122
Moruğa hampir 42: (argo) ihtiyara vur yapıştır.
mor 20, 66, 90
morarmış 117
morlu 50
Moskoflu 112: Eskiden Ruslara verilen ad.
mosmor 19, 134
mostura 19: Göstermelik, nümune, örnek.
Mozaik 44: Türlü renklerde küçük taşların yanyana getirilmesi ile oluşmuş taşlar.
Mösyö Baldo 39
mösyö 16, 37, 56, 57, 58, 63
mösyö (Pati) 87
mu'tâdî 29: Alışılmış, her vakitki.
mu'tâd 106, 110: İtiyad edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış.
mu'teber 80, 93: İtibarlı, hatır sayılır, saygın. (Yürürlükte olan).
mu'terif 68: İtiraf eden, kusurunu ve kabahatını gizlemeyerek söyleyen, anlatan.
Müdâfaa 68
muâdele-i sevdâ 40: Aşk denklemi.
muallâk 30, 82: Asılmış, asılı, havada, boşta duran.
muallimât-ı kadîme 51: Eski kadın öğretmenler.
muamelât 131: Davranışlar, hareketler, muameleler.
Muâmelât-ı bî-edebâne 111: Edepsizce, terbiyesizce hareketler muameleler.
Muâmelât-ı umûmiyye 107, 110: Herkese olan davranışlar, genel davranışlar.

muâmelât-ı cerriyye 42: Çekiçi davranışlar, çekme davranışları.
muamele-i kimyeviyye 45: Kimyasal işlemler.
muâmele 21: Davranış, davranma.
muammâ 72, 73, 113: Bilinmeyen, bilmece.
muannid 2: İnatçı.
muayene 11, 16, 53, 71
muazzib 53, 105, 108: Azap ve eziyet veren (müzip, takılgan).
mûcib 9, 41, 99, 102, 113, 115, 122, 126: İcab etmiş, lazım gelmiş; bir sözün icab ettiği şey, netice.
mûcib-i cidâl ve nizâ' 49: Kavga ve çatışma icabı.
mûcib-i kil ü kal 136: Dedikodu icabı.
Mûcir 99: Kiraya veren.
mudhikât 124: Gülünecek şeyler, komodiler.
mudhike 7, 12, 100: Güldürücü, komik.
mudhik 102: Güldüren, güldürücü.
mudhike-perdâz 107, 110: Komik, gülünç söz söyleyen.
mudhike-perdâzân-ı dehr 92: Dünyanın komik söz söyleyenleri, komedyenler.
mugayeret 97: Aykırılık, uyuşmazlık, başkalık.
müğberr 92: Gücenmiş, gücenik.
muhabbet 28, 46, 57: Sevgi.
muhabbete karışmak 132: Sohbete, söze karışmak.
muhâbir 39, 58, 61, 64,116
muhâcir 2: Göçmen.
muhaddeb 14: Kanburlu, tümsekli.
Muhadderât-ı İslâmiyye 60, 64: İslamın örtülü kadınları.
muhadderât 21: Kapalı, örtülü, namuslu, müslüman kadınlar.
muhâfaza 42, 46, 50, 96, 105, 108, 111, 124, 128: Koruma, saklama.
muhâkeme 121: Hüküm çıkarmak için bir işi zihninde inceleme.
muhâlif 19: Uygun olmayan, uymayan, aykırılık gösteren.
muhakkak 41, 62, 113: Tahkik olunmuş, gerçekliği,

doğruluğu belli olmuş.(her ne olursa).
muhallebi, 126
Muhallebici 87, 138
muhârebe-i Yunâniyye 106, 110: Yunan muharebesi.
muharir 10, 40, 41, 61, 65, 68, 82, 85, 92, 103, 108,116, 133, 134: Bir konuyla ilgili yazı yazan.
muharref 53: Değiştirilmiş, üzerinde kalem oynatılmış.
muharrer 129: Yazılmış, yazılı.
Muharrirîn-i tıbbıyye 6: Tıp yazarları.
muharrirîn 106, 109: Muharrirler.
muharrirlik 17
muhâtab 22, 45: Hitap olunan, kendisine söz söylenilen kimse.
muhâverât 107, 110: Karşılıklı konuşmalar.
muhavere 40, 45, 87, 118, 125, 129: Konuşma [İki kişi karşılıklı olarak]
Muhayyelât-ı Azîz 134: (Doğum ? - 1789) Aziz Efendi'nin üç hikayesi.
muhbir 58: Haber veren, bir gazete için haber toplayan.
muhbir-i bî-karâr 55 : Yerinde durmayan muhabir.
muhbir-i perde-bîrûn 88: Açık saçık konuşan, utanmaz muhbir.
muheyh 94: Beyincik.
muhh 94: Beyin.
muhît 8: Çevre.
muhibb 106, 110: Seven, sevgi besleyen dost.
muhibb-i fukarâ 77 : Fakirlerin Dostu.
Muhsin-i nüktedân 87: Nüktedân muhsin
muhtâc 42, 45, 117
muhtâcîn 57: Muhtaçlar, yoksullar.
muhtâc-ı duâ 78: Duâya muhtaç.
muhtâc-ı istihmâm 13: Yıkanmaya, banyo yapmaya ihtiyacı olan.
muhtassîn 61:Bir kimseye veya bir şeye mahsus olan şeyler.
muhtelîf-ül-vezn 41:Değişik ölçüler.
Muhtelif muhtelif 82: Çeşit çeşit, çeşitli çeşitli.
muhtelif 13, 18, 59, 103: Çeşit çeşit, çeşitli.
Muksabeleten 45:Karşılık olarak.

mukabele 20, 60, 63: Karşılık verme, karşılama.
mukaddem 105: Takdim edilen, sunulan. (Küçükten, büyüğe).
mukaddime 15: Başlangıç, giriş.
mukaddime-i çûş u hurûş 90: Taşkın ve coşkun başlangıç.
mukaddime-i serd-eyyâmı 107 Soğuk havaların başlaması
mukaddime-i teşekkül 120: Teşekkülünün başlangıcı.
mukaddime-i umrân 98: Bayındır hale getirilmiş, güzelleştirilmiş giriş.
mukallid 57, 92: Taklitçi.
mukâvele-i mahsûsa 98% Özel mukâvele.
mukavemet 30: Karşı koyma, dayanma.
mukavves 83: Kavisli, bükülmüş, kemerli.
mukayyed kafiye 29: (parçada kavafinin mukayyed olması: tunç kafiyedir)
mûmâ-ileyh 48, 53, 115: İma edilen, adı geçen [adam].
muntazam 40, 98: İntizamlı, sıralanmış, düzgün, derli toplu.
munzamm 134: Uste konan, katılan, ek.
Murâbahacı 61, 65: Tefeci. (Muresne) 122
musâbın 95: Musibete, felakete uğramışlar,
musâbîn-i ye's 95: Ye's , keder musibetine uğramışlar.
musaddık 79: Tasdik olunan.
musâhabet, musâhabe 47, 57, 71, 105, 108: Karşılıklı konuşma, sohbet.
musâhabet-ı sükker 47: Tatlı sohbet.
Musahhih 134: Tashih eden, düzelten.
musandıra 76: Cilalı, aynalı, dolap. (Burada kullanılan sözün tamamı: "Çingene evinde musandıra olmaz").
musavver35, 66: Tasarlanmış, düşünülmüş (resimli).
Musevî 105, 108: Yahudi .(Musa dininden olan.)
musîbet-i hem-dem 49: Arkadaş olunan belâ.

Mûsikî mübâhesân 117: Mûsikî sohbetleri.
Mûsikî-i Osmanî 54: Osmanlı Mûsikîsi.
mûsikî-şinâsân 61: Müziği sevenler, bilenler, müzikten anlayanlar.
mûsikî-şinâs 62, 87: Müziği bilen, anlayan.
mûsikî 61, 62, 63, 65, 79, 88, 96: Müzik.
musırr 93: Israr eden, ayak direyen.
musırrâne 57, 120: Israr ve inatla, ayak direyerek.
muşamma 112, 122: Muşamba.
mutâbakat 2: Mutâbıklık, muvâfiklık, uygunluk.
mutâbık 106, 109: Uygun, uyan.
mutallâ 54: Yaldızlanmış, yaldızlı.
mutfak 12
mutlu 88
muttali 30, 105, 108: Öğrenmiş, haber almış bilgili, haberi olan.
muttasıl 3, 5, 8, 9, 11, 13, 14, 20, 22, 20, 42, 43, 57, 71, 81, 91, 120, 130
muvaffak 27, 38, 113: İşi rast gitmiş kimse.
muvaffakıyyet 91: Allah'ın yardımıyla başarı gösterme, başarma.
muvaffak-ı bil-hayr 6
muvaffakiyyet-i kâmile 59: Üstün başarı.
muvâfik 10: Uygun, yerinde.
muvâfik-ı insâf 17: İnsafa uygun.
muvakkaten 31: Geçici olarak.
muvâsalat 15: Vasıl olma, varma, ulaşma, yetişme.
muzırr 125: Zararlı, zarar veren, zarara sokan.
muzmahill-i garîp 137: Garip bir çöküntüye uğramış.
muztarib 11: Iztırabı, sıkıntısı olan.
muztarr 92: Çaresiz kalmış, ... zorunda kalmış, zorlanmış.
mü'min 38: Müslüman, İslam dinine inanmış.
mü'minât 38: İslam dinine inanmış müslüman (kadın, kız)
Mübâdelât 17: trampalar, değiş tokuşlar, değiştirmeler.

Mübâh 103: İşlenmesinde sevap ve günah olmayan şey.
Mübâhasât-ı lisâniyye ve edebiyye 133: Edebiyat ve dil münakaşaları.
mübâhasât 21, 24, 49: İddialı karşılıklı konuşmalar.
mübâhasât-ı lisâniyye 120: Dil münakaşaları.
mübâhis 15: Bir mesele üzerinde konuşan, münakaşa eden.
mübâhis-i mühimme-i rûzmerre 39: Her günkü karşılıklı konuşmalar.
mübâlâğa 14: İşi birşeyi çok büyütme, küçük birşeyi büyük gösterme.
Mübârek 60, 64
Mübârek gün 42
mübeyyin 39: Bildiren, açıklayan, meydana koyan.
mübtelâ 12, 81: Tutkun.
mücâdele 93, 123
mücâdele-i nisvân 124: Kadınların mücadelesi.
mücrim 62, 65: Suçlu.
Müctemi 44, 47: Toplanan, toplanmış, toplu.
müctemian 18: Cemaatle, toplu bir halde.
müdâfaa 53, 91, 112, 116
müdâhele 27: Karışma, araya girme, el atma.
müdâvim 5, 19, 20: Bir yere devamlı olarak gidip gelen kimse.
Müddet-i medîde 29, 59: Uzun zaman, pek çok zaman.
müddet 11, 20, 43, 106, 139: Zaman, vakit.
müddet-i müeyyene 98: Belirli zamanlar.
müddet-i ömr 18, 79: Ömür boyunca, yaşama sırasında.
müdevver 105, 108: Yuvarlak, tekerlek.
Müdür 17, 21, 105,106., 109, 115
Müdür-i sâbık 30: Eski müdür.
müdür-i sânî 106, 109: İkinci müdür.
müellem 121: Elemli, kederli.
müessesât-ı cesîme 34: Büyük binalar, eserler.
müessir 125: Tesir yapan, iz bırakan.
müfsid-i ahlâk 21: Ahlak bozucu.
müftekır 79: Muhtaç.

Mühendisîn 114: Mühendisler.
müheyyâ 132: Hazır, hazırlanmış.
mühim 17, 19, 44, 98: Önemli.
mühtezz 3, 136: İhtizâz eden, titreyen.
mühürü yırtılmış borç senedi 137
müjde 39, 104
müjelerin inip kalkması 41: Kirpiklerin inip kalkması.
Mükâlemât-ı husûsiyye ve umûmiyye 107, 110: Genel ve özel konuşmalar.
Mükâleme 35: Konuşma.
mükerreren 52: Tekrar olarak, bir daha.
mükerrer 68: Tekrarlı, tekrarlanmış.
mükevvenât 80: Mahlukların, yaratıkların hepsi.
mülâhaza 32: İyice düşünme.
mülâhham 103: Şişman, semiz.
mültefit 57: İltifat eden, güler yüz gösteren, hoş davranan.
mümânaat 115: Men etme, engel olma, önleme.
mümâsil 8: Benzeyen, andıran.
mümass 8: Temas eden dokunan.
mümsik 106, 109: İmsak eden, eli sıkı, cimri.
mümtezic 42: Uyan, uyuşmuş.
münâkasa kaimesi 30: (ihalelerde) Eksiltme kağıdı.
münâsebetsiz 16: Uygunsuz
münâsebet 30, 40, 44, 69, 115, 121, 132: Münasiplik, uygunluk.
münâsib 22, 44: Uygun, ilişik, yerinde.
münâzaa 99: Ağız kavgası, çekişme.
münderic 68: İçinde bulunun, içinde yer almış.
münekkid 61, 65: Tenkitçi.
münevver 72: Aydınlatılmış, parlatılmış.
münferice 93: Geniş açı.
münhal 58: Boş kalan, açık.
münhasır 107, 110, 125: inhisar eden, yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan.
müntahab-ı taklîd-i tenâsüh-kârâne 44: En seçkin ruh taklitçisi.

müntahil 85: Başkasının eserini kendisinin gibi gösteren.
müntehî 31: Nihayet bulan, sona eren, enson.
müntesibîn-i edeb 72: Edebiyat ile ilgisi olanlar.
münzel 97: Gökten indirilmiş, aşağı indirilmiş.
mürâcaat 11, 30, 66, 72, 97, 98, 113: Danışmalar, yardım istemeler.
mürakasâne 132: Dans edercesine.
Mürekkeb hokkası 133: (Hokka: Maden, cam ya da topraktan küçük kap.
mürekkeb 2, 72, 82, 133: Terkib edilmiş, iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelmiş.
mürettebât 31: Bir yer için ayrılmış, düzenlenmiş kimseler.
mürûr 60, 94, 98, 105, 108, 127: Geçme, geçip gitme, sona erme.
mürûr-ı zamân 27: Bir hükmün yerine getirilmesi için kanûnen belli zamanın geçmesi.
mürüvvet 61, 64: Cömertlik, iyilik severlik
mürüvvetsiz 94: Hayırsız adam.
müsâade 5, 47: İzin (elverişli bulunma)
müsâbaka 26: Yarışma.
müsâbakat 127: Yarışmalar.
müsâdeme 14, 15, 40: çarpışma, tokuşma, birbirine çarpma.
müsâid 60, 63: Elverişli, uygun.
müsâmaha 107, 110, 124: Hoş görme, göz yumma, görmemezliğe gelme.
müsâraat 49, 64, 85: Teşebbüs, girişme, (acele etme)
müsâvî 12, 93: Eşit, denk, aynı halde bulunan.
müsellem 35: Su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesce kabul edilmiş olan.
müselles 93: Üçlü, üçleştirilen, üçgen.
Müskirât 106, 109: Sarhoş eden şeyler.
Müslim 73
müsta'mel 61: Kullanılmış.
müsta'raz 127: Enine.

müstahsen 80: Türk müziğinde diapaza "la" sını (dügah) fa (acem) olarak kabul eden ahenk.
müstaidd 115: Kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan.
müste'cir 30, 99: Kiracı, kira ile tutan.
müstefid 2: İstifade eden, faydalanan.
müstehzî 68: Hekesle eğlenmek âdetinde olan.
müstehziyâne 76: Alay edercesine, eğlenircesine.
müstesnâ 99: İstisna edilen, kural dışı bırakılan (benzerlerinden baskın)
müsteşhedât-ı ciddiyye 46: Ciddi olarak şahit gösterilen.
müşabih 2: Benzeyen, benzer.
müşârün-i leyh 69: Adı geçen.
Müşâtemât-ı edibâne 93: Edibe, yazara yakışır şekilde küfürleşmeler.
müşerref 113: Şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli.
müşkilât 62, 65, 122, 138: Güçlükler, zorluklar, engeller.
müştemelât 12: Eklentiler.
müştereken 111: Ortaklaşa, ortak olarak.
müşteri 16, 32, 85, 93, 122: İştirâ eden, satın alan, alıcı.
mütâlaa 104: Okuma.
mütâlaât 17: Okumalar
mütemâdiyen 95: Devamlı, sürekli olarak, arkası kesilmeyerek.
müteaffin 139: Taafün eden, bozulup fenâ kokan; kokmuş, çürük.
müteâkib 10, 22, 42, 136
müteallik 125: Taalluk eden, ilgisi, ilişiği olan.
müteârif 117: Birbirini tanıyan konuşan.
mütebeddil 42: Değişen, başka hale giren.
mütebessim 132: Tebessüm eden, gülümseyen.
mütecâsirîn 104: Cüret edenler, cesaretlenenler; ... e kalkanlar, yeltenenler.
müteeniyâne 17: Temkinli olarak, sakınarak, çekinerek.
müteessir 20, 107, 110: Teesüre kapılan, hüzünlü kederli (etkilenme).

müteezzî 95: Eziyet çeken, sıkılan; üzgün, üzülmüş.
mütefekkir 88: Düşünen.
mütegaşşî 69: Kendinden geçen.
mütehammil 88: Tahammül eden.
müteharrik-i bî-nefsihi 40: Kendi kendine işleyen.
mütehassıl 96, 125: Hâsıl olan meydana gelen.
mütehassir 69: Hasret çeken, özleyen.
mütehayyir 12: Şaşmış, şaşakalmış.
mütehayyic 114: Tehayyüç eden, heyecâna gelen, coşan.
mütekabilen 49: Karşılıklı olarak, mat. karşıt olarak.
mütekâfiyen 93: Birbirine küfüv, akran, denk olarak.
mütekâfiyen mütenasib 93: Münasebeti bulunan şeylerin azalması ile bir şeyin çoğalması, orantılı.
müteleziz 57: Lezzet bulan, tat alan, hoşlanan.
mütemerrid 2: Dik başlılık eden, dik kafalı.
mütenâsib 42, 60, 93, 106: Münasib, uygun olan, her bakımdan birbirine benzeyen.
müteneffir 16, 111: Nefret eden, tiksinen, iğrenen.
mütercimin 133: Tercüme edenler.
müteselli 1: Teselli bulan, avunan.
mütessir 40: Tesir eden.
müteşekkil 82, 94: Meydana gelen.
mütetâbian 127: Birbiri ardınca.
mütevaggıl 103: Çok meşgul olan, fazla uğraşan.
müteveffâ 44: Vefat etmiş olan, ölmüş.
mütevellid 127: Meydana gelmiş, doğmuş.
mütevessil 27: Baş vuran, girişen, tevessül eden.
müteyemmen 38: Meymenetli, uğurlu, kutlu.
müthiş 16, 118, 131
müvelledât 19: Doğmakla meydana gelmiş canlılar (yapma kelimeler)
müvesvis 7: Kuşkulu, vesveseli.
müvezzi 10, 20, 24, 126, 130: Gazeteci, evlere gazete dağıtan kimse.

Müvezziîn-i kadîme 10: Eski müvezziler.
müyesser 114, 121, 130: Kolayı bulunup yapılan.
müzahferât-ı sâire 86: Diğer çöpler, süprüntüler.
müzâkere 15: Bir iş hakkında konuşma, danışma.
müzellef 82: Zülüflü.
müzeyyen 33, 115: Ziynetlendirilmiş, süslenmiş, süslü.
müzeyyenât 76: Ziynetlendirilmiş süslü şeyler.

N

nara 43, 55, 87, 105, 136: Yüksek sesle bağırmak.
na're-zen 44, 73: Nara atan, kuvvetli bağıran
nâ-be-mahall 75: Uygunsuz, yersiz.
nâ-tüvân 60, 64: Güçsüz, kuvvetsiz, zayıf.
nabız 95
nadas 82
Nâfıa Nezâret-i Celîle 122: Yüksek Bayındırlık Bakanlığı.
nâfi 7: Gideren, giderici, yok eden, yok edici.
nagamât-ı mûsikî 87: Musiki nağmeleri.
Nağme-i seher 117: Recaizade Mahmut Ekrem'in şiir kitabı.
nağme 34, 107, 110: Ahenk, ezgi, güzel ses.
nağme-i cengâcenge 78: Savaş nağmeleri.
Nahvet 61: Kibir, gurur, büyüklenme, böbürlenme.
Nâilî-i Cedîd 78, 93, 112
nâilî-i takdîr 59: Takdir etme, beğenme.
nâiliyyet 57: Murada erme, ele geçirme.
nâim 29, 93: Uyuyan, uykuda bulunan.
nakışlamak 52
nakkad-ı simâ 62, 65: İnsanları yüzünden tanıma.
Nakkâşiyân 66
nakletmek 1, 89, 121, 128: Taşıma, aktarma, geçirme.
nâlân 95: İnleyici.
nâle 52: İnleme, inilti.
nalın tasması 137
Nâme göndermek 48: Mektup göndermek.
nâm 19, 26, 31, 39, 45, 49, 50, 53, 59, 60, 63, 67, 68, 78, 94, 95, 105, 108, 111,

113, İ16, 118, 127: İsim, ad, ün, lakâb.
nâme 121: Mektup.
nâme-i muhabbet 81: Aşk mektubu.
namlu 100
Napoli 56
nargile 6: Tömbeki denilen bir cins tütünü içmeye yarayan takım olup içi su dolu şişe ile bunun ağzına takılan lüleli ve marpuçlu bir ulamadan yapılmıştır.
nar ağacı narsız olmaz, gül ağacı 80
nar çiçeği fesli 22
nar gibi kızar 106
nargile tellendirmek 5
narlı kapı 26
nâr 28: Ateş.
nâr-ı bî-lehîb 62, 65: Alevsiz ateş.
nâra fırlatmak 116: Nara atmak.
nârçîl 86: Hindistan cevizi.
nâsıye-i hûy-gerde 43: Terlemiş, terleyen alın.
nasîb 20, 24, 134: Pay, hisse, Allahın kısmet ettiği şey.
nasihat 21, 89, 131: Öğüt.
nasihat tutmak 33: Verilen öğüdü yapmak, yerine getirmek.
nâsir, 92: Nesir yazan.
nâsiye 3,19, 83, 101: Alın.
nâşî 20, 92: Ötürü, dolayı, sebebiyle.
nâtık 14, 38: Söyleyen, konuşan ve lakırdı eden.
natürel sap 123: Doğal sap.
nâzân 38, 86: Nazlı.
Nazar 3, 14, 22, 42, 47, 61, 64, 70, 75, 81, 95, 97,125, 132, 140: Bakış, bakma.
Nazar-gâh 95: Bakış yeri, bakılacak yer.
Nazar-ı iffet 19: Temiz bakışlar.
Nazar-ı irfân-ı intikad 59: Tenkid bilgisi ile olan bakışlar, tenkid eden bakışlar.
nazar-ı dehşet 102: Dehşetli bakış.
nazar-ı dikkat 2, 5, 27, 39, 61, 99, 105, 107, 110, 113, 123, 125, 127, 139: Dikkate alma, dikkatlı bakışla bakma.
nazar-ı gurûr 9: Gururlu bakışlar.
nazar-ı iştihâ 107, 110: İştihalı bakışlar.

nazar-ı takdîr 47: Beğenen, takdir eden bakışlar.
nazar-ı tedkîk 13: İnceleyici bakışlar.
Nazar-künân 114: Bakarak.
nazaran 2, 27, 84: Göre, ... bakıma göre, nisbeten, kıyaslıyarak.
nazâret-i müşârün-i leyhâ 123: Adı geçen bakanlık.
Nazarımız değmek 9: Göz değmek.
nazariyyât-ı âlimâne 26: Yüksek bilgili nazariyyeler.
nazarları kararmak 96
nazenîn-i cemâl 33: Yüzünün, güzelliğin cilvesi.
nâzenîn-i hayâl 132: Hayalin güzelliği, cilvesi.
nazım-ı ebedî-ü'l-iştihâr 38: Edebî şöhretli şair.
nazik 20,57, 59, 71: İnce.
nâz 49, 69, 73, 106
nâzım taslağı 92: Şiirin kesin biçim almamış durumu.
nâzır 55, 96: Bakan, gözeten.
nazik-endâm 74: İnce, güzel, endamlı, vücutlu.
nazlı nazlı 80
Ne yerdedir ne gökte cümle âlem içinde 73
nedâmet 52: Pişmanlık.
nefes almak 12
nefes çekmek 49
nefesler sıklaşmak 90
nefy 131: İnkar.
nefret 59
nefs 95, 123: Ruh, can, hayat; kendi, şahıs.
nehîk-i istimdâd 84: Yardım isteyen anırışlar.
nesîm 2: Hafif rüzgar.
nesîm-i bî-karâr 9: Yerinde durmayan rüzgar.
neş'e 74
neşîde-fürûş 74: Manzumecilik satan, şairlik taslayan.
neşîde-i rüyâ 72: Rüya şiirleri.
neşr 30: Gazeteye yazma, yazdırma.
neşriyyât-ı vâkı'a 104: Olayların neşredilmesi.
netîce-i tahkîkât 99: İnceleme neticesi.
neûzü-b-illâh 55, 125: Allaha sığınırız.
nev'i 27, 30, 32, 41, 42, 62, 76, 96, 100, 101, 103, 107, 110, 120, 130, 133: çeşit, cins, sınıf.
nev-civân 70: Taze genç, delikanlı.

nev-edâ 74: Taze edalı, nazlı.
nev-hatt 82: Yeni çizgi.
nev-heves 26, 53, 83: Bir işe yeni, hevesle başlayan. (Maymun iştahlı).
nev-nihal 74: Taze fidan, genç ve güzel kadın.
nev-resm 82: Yeni biçim.
nev-rüste-i bağ-ı bülendi 75: Yeni yetişen bağının bülendi, güzeli.
nevâdir 131: Nadir olan, az bulunan şeyler.
nevâhî 38: Yanlar, taraflar.
nevâhî-i batniyye 62: Karın bölgesi.
nevaziş-i kebûd-renk 45
ney 21, 80: Doğu müziğinde özellikle, tekke müziğinde yer alan kaval biçiminde kamıştan nefesli çalgı.
nezâfet 20, 24, 61, 65: Temizlik, paklık.
nezâket 50, 93: Naziklik, incelik.
nezd 93, 105, 109: Göre, fikrince, nazarında.
nezle 27, 39, 112
nezleli 73, 75
nefâset-i lezzet 39: Nefis lezzette.
ne önüne, ne ardına hayrı olmayan şeyden giymek 56
netîce-i tefekkür 131: Düşünme sonucu.
nevaziş-i sefîd-fâm 45: Beyaz renkli okşayış.
Nısfişeb 87
nısfiyye 80: Bir çeşit kısa ney.
nîm 87: Yarım.
nîm basso 62: Bkz. basso.
nîm frize (Fr. frisée) 70: (frize: Kıvırcık, kıvrılmış.) yarım kıvrılmış.
Ni'mezâ 51: Bunun gibi güzel.
nice dem 135: Uzun zaman.
nice nice 112
nidâ 42: Ses, sedâ
nidâ-yı teşvîk 42: Kışkırtma, teşvik sesleri.
nigâh 70, 78, 81: Bakma, bakış.
nigâh-ı aşk ve muhabbet 106, 109: Sevgi ve aşk bakışı.
nigâh-ı kebûdfâm 45: Mavi renkli bakış.
Nikâhını kıymak 132:
Nikât-ı bûkalemûn-reng-i iştihâr 80: Benzersiz bukalemun renkli nükteler.

nikât-ı muharrike-i şâirâne 28: Şairce tahrik eden nükteler.
nikel 9, 101
nimet 130: Azık, yiyeceğe, içeceğe dair şeyler.
ninni 72: Küçük çocukları uyutmak için söylenen türkü.
nisvan 21, 30: Kadınlar.
nisbet 20, 31, 59: Kıyaslama, ölçü, oran.
nisbet-i adediyye 18, 89: Sayı nispetleri, oranı.
nişan-gâh 100: Silah namlusunun üstündeki nişan alınacak kısım. (arpacık ve gez)
nişâne 20
Nişanlı 121
niyâz 47: Yalvarma, yakarma, duâ.
niyet 38, 128, 139
nohudî 20
Nohûdî nağme 116
noksân 8
nokta-ı nazar 125: Bakış noktası, bakış açısı.
Nöbet-i kelâm 67: Söz sırası.
nöbetçi 28
numara 22, 48, 66, 82, 88, 114, 116, 117
numara-ı nâçizâne 49: Benim naçiz numaram.
numaralı taş cam 12
nûr-ı nazar-ı mekârim-eser-i şehryâri 94: Padişaha yakışır büyüklük gösteren bakışının nuru.
nûşîn 45: Tatlı.
nûşîn dil 45: Tatlı dil.
nûşîn karpuz 45: Tatlı karpuz.
nûşîn renk 45: Tatlı renk.
nûşîn sühân 45: Tatlı söz.
nüans 66: (Fr. nuance) Aynı rengin açık ve koyu dereceleri arasındaki farklılıkları.
Nücûm-ı zâhire 3: Parlak yıldız.
nüfûs 19, 122
nükte 59, 76: İnce anlamlı, zarif şakalı söz.
nümûne 19, 88: Örnek.
nüsha 45: Gazete ve dergilerde sayı.
nüzûl-i bârân 16: Yağmurun yağması.

O

ogmante etmek 80: (Augmanté) Geliştirmek.
oğuşturduktan 106
oğuşturularak 112

ohto 135: (Rumca) Sekiz.
Okçular-başı 83
okka 99, 105, 119, 130: 1283 gr. gelen ve eskiden yurdumuzda kulanılan ağırlık ölçüsü.
okkada hafif 105, 108
Okmeydanı 61, 64
Okmeydanı mektubçuları 26
Okmeydanı mektupçusu 21, 25, 92, 116
Okur okumaz 21, 114
ok gibi tesiri 123
okuya okuya 21
Olacak olur 114
olacak gibi değil 67
oldukça 2, 19, 106, 110
Olimpiyad oyunları 126
olsa gerek 20, 24
Olta 118
oluk 39
oluk damlası 86
omlet de jarden 21, 25: Bahçe omleti. (Jarden [fr. Jardin] : Bahçe.)
omuzu başında 20
omuz öpüştükleri 93
omuz sallayan 74
omuz vurma 76
ondan aşağı kalmamak 3, 6
Opera Fransez (Opera Françoise) 2
ora 99: O yer.
Oristi 16: Buyurun. (Rum. hitap)
orkestra 82
orkinos 105: Üskümrü familyasından, boyu iki buçuk metre kadar olan eti yenir bir balık, ton.
Orleans 128
orman kebabı 21
ortadan çekilmek 79
Ortalık 136
ortanca 56
orta boy 74
oruç 38, 41, 53, 89, 91
oruç yiyen 62, 65
oryanın rigası 136: İskambil kağıtlarında karo'nun ası.
Osmanlı 79
Osmanlılar 106, 110
Osman Baba Dergâhı 74
Osman baba türbesi 71
Osmanlı lirası 128
Osmanlı mûsikîsi 107, 110
Osmanlı Tiyatrosu 87, 88: Kurucusu Manakyan. 1888 Şehzade-başı Ferah Tiyatrosu binasında kurulmuştur.
otel 61, 64
Otlakçılar 117
oturur oturmaz 59
oyalanmak 71
oyma 80, 126

oynak el 97
oynar bir çift kol 82
oyuk 81
oyun bozan laf 60
o günden beri 28
omuz ileri 38
orman kebabı 25, 31, 32
ortada dönüp dolaşan 47
ortalığa yayılmak 42
oyuncakçı şişirmeleri 80

Ö

Öksüre öksüre 91
öksürüklü 75
öksürüksüz 75
öksüz 106, 109
ölçüp biçmek 113: Bir işin önünü ardını iyice düşünmek.
ömrü 33, 71
ömür dardır 79
öne düşük 82
öne sürülmek 88
önüne düşülür 138
önüne gelen 30, 100
önü yırtık mavi yeldirmeler, 33
öpebilmek 121
Ördek dolması 77
Ördek rakısı 26
ördek 100
ördek başı (rank) 20
örtülü ayaklı çekmece 35
öteden beri 14, 131: Eskiden beri.
öteki 39, 41, 54, 68, 78, 81, 88, 90, 92, 124, 135, 136
ötmek 83
öteki beriki 27,123: Olur olmaz kimseler.
öte beri 38, 66: Türlü şeyler ve en çoğu ufak tefek şeyler.
ötmeğe başlamak 62
öttürmek 18: Burada çalmak anlamında kullanılmıştır.
öttürmezse 18
Öz Avrupalı 132
özünden 106, 109: Herkesin "ben" derken anlattığı tinsel varlık, kendi, kişi, nefis zat.
özür diledi ki kabâhatından büyük 107 (Özrü kabahatından büyük): Bir kabahat için özür dilerken daha büyük kabahat işleyen kimseler için söylenir.

P

pâ-pûş 52: Ayakkabı, pabuç.
pabuç 81
paçası az bol pantolon 56
Paçavra haşlaması 21, 25
paça böreği 111
paça tenceresi 91: (paça: kasaplık hayvanların

kesilmiş ayağın ve bundan yapılan yemek.
pahalı 99
paket 20, 24
pala 82: Bıyığı gür ve uzun olup yanaklarına doğru uzanan.
palabıyık 105
palamut 105, 107, 118, 119: Uskumru familyasından, eti esmer pulsuz bir balık.
palamut eskisi kılıç 139
pâlân 66: Palan, semer, eğer.
paldır küldür 102, 135: Kaba bir gürültü çıkarıldığını anlatır.
palikarya 132: (Yun. Pallikari) delikanlı, yiğit.
Paltolu 88
palto 22, 74, 81, 124, 125, 136
palyaço 92: Panayır tiyatrolarında ve sirklerde güldürücü rol oynayan acaip kılıklı oyuncu:
Pamuk Yani 33
pamuk 33, 45
pancara dönmüş 81: Yüzün çok kızarması.
panorama 20, 24, 90: Genel görünüş.
pantolonpaçası 21, 26
pantolon 20, 37, 70, 74, 81, 106, 110, 111, 136
pantolonumsu 101
pantufla 126: (Yun. Pantoufla, İt. Pantofola) Yatak odası terliği.
papatya bitmek 82
papaz yahnisi 107: Soğanlı, şaraplı ya da sirkeli et yemeği.
Papi 138
parakende 27
paraları sürmek 17
paralık 131
paranın üst tarafı 128: Paranın geriye kalan bölümü.
paraşol 13: (Paraçol) Tek atlı üstükapalı dört tekerlekli yanları açık araba.
para bozulması 98: Büyük paranın ufak paralarla değiştirilmesi.
parayı sallamak 131
para yemek 34: Gereksiz olarak çok para harcamak.
parça 20
parça parça 107, 122
Paris 53, 56, 98

Parke kaldırım 87: (Fr. Parquet)Düzgün taşlarla yapılmış kaldırım.
parlak 20, 23
parlak, koyu eflâtunî 23
parlaklığı 34
parlak neftî 20
Parmak hesâbı 80: 1- Parmakları kullanarak yapılan hesap. 2- Hece vezni.
pasata dalâvere 139
pastıra 76, 86: (argo) Sıkıştırma, çarpıp geçme.[Yun. Pastra: Bir çeşit iskambil oyunu.
pastırma 60, 64, 136
paşa baba 31
patates 136
patırtı 100, 106, 123, 132: Gürültü, kargaşalık..
Pati 71
Patlayacağım 58
Patla! 72
patlıcan beğendi 32
patlıcan dolması 32
patlıcan 103, 130
patlıcan imambayıldı 32
patlıcan kebabı 31, 32
patlıcan musakka 32
patlıcan oturtması 32
patlıcan silkmesi 32
Pây-ı taht 99: Başşehir, başkent.
paytak 74: Çarpık bacaklı.
Peder 89: Baba.
pehlivan yakası 26, 27: Çok sert bir yaka cinsidir.
pejmürde 81: 1- Eski püskü, yırtık, 2- dağınık.
pek 1, 7, 10, 16, 17, 18, 20, 24, 40, 94, 96, 104, 106, 107, 109, 110, 125, 130
pek ağır 76
pek çok 1, 9, 11, 12, 15, 21, 38, 40
pek güzel 34
pek yeni 76
pelüş (Peluche) 71: (Fr. Pêluche) Kadifeyi andıran, fakat bir yüzü tüylü kumaş.
Pembe rüyâlar 74
pembe 44, 45, 66, 95, 114134
Pembe iştigalât 80 : (İştigâlât: Meşgul olmalar, bir şeyle uğraşmalar.
pembe feraceli 20, 24
pembe pülüm 80: (pülüm: [Fr. plume] Kuş tuyu kalem.
pembe iktidâr 80
pembe kalem 80
pencere gözlemesi 21, 25
pencereden uçmuş kirli lepiska saç 137

pencereleri oynatmak 108
pençe 71: Burada el anlamında kullanılmıştır.
pençe-i mühlik 95: Öldürücü pençe.
perdâht 56: Cila, parlaklık, parlama.
perde: Bir müzik parçasını oluşturan seslerden her birinin kalınlık ya da incelik derecesi.
perde anlatmak 88: Bir müzik parçasını çalmak.
Perde-i komedi 60 Komedi perdesi.
perestîde-i cân 121: Can sevgili.
perhiz 106, 110: Hıristıyan ve Yahudilerin belli günlerde et, yağ gibi bazı yiyeceklerin yemeden tuttukları oruç.
perî-rûyan-ı dehr 104: Dünya'nın peri yüzlüleri.
perîşân 1, 74, 82, 113, 137: Dağınık, karışık, düzensiz.
perîşân-ı tahayyül 95: Hayalin karmakarışık olması.
perrân 38, 87, 136: Uçan, uçucu.
Perûkar 116: İt. Perrucchiare) Peruka yapan, saç düzelten berber.
Perûkâr-ı şehîr-i Selânikî 48: Selanikli meşhur berber.
Perûz Hanım 59, 69, 84: Direklerarasındaki tiyatroların tanınmış kadın yıldızlarından biri.
Pervâz 3: Uçma, uçuş.
perverde 77: Yetişmiş, beslenmiş.
Pesden bir horultu 37: Geriden, arkadan bir horultu.
pes perde 63: Arka perde (Bkz. perde)
peşîmân 73: Pişman.
Petit Parisien 120, 121: (1918 Temmuz-1922 Kasım) Fransız günlük gazetesi.
peydâ 5, 20 ,22, 29, 44, 62, 130: Meydanda, açıkta.
pey 60, 64: Ard, arka.
peynir 32, 139
peynir rendesi 136
pınar 19
Pırasa 72, 126, 130, 136
pıtır pıtır 112: Hafif ses çıkararaksık ve düzgün adımlarla.
pîr 83: Bir meslekte görmüş, geçirmiş kimse.

pîr-i herem-resîde 20, 24: Yaşlı, kocamış.
pîş-gâh-ı nazarı 20, 24: Bakışların, gözün önünden.
pîş-i enzâr-ı istirhâm 17: Rica dolu bakışlar.
pîş-i nigâh 95: Bakışların önü, göz önü.
pîş-dâr 9: Önde giden, öncü.
piket gürültüsü 139
pike yelekli 56: (Pike: [Fr.piqué] âltı üstü başka, bir tarafında kabartma şekiller bulunan pamuktan kumaş.)
Piliç ekşilisi 32
Piliç kızartması 32
Piliç soğuğu 32
piliç 100
piliçli pilav 31, 32
pirâye-dâr 98: Süslenme.
pire 4, 73, 100: İnsanın ve kimi hayvanların kanını emerek yaşayan, iyi sıçradığı için kolay yakalanamayan küçük asalak böcek.
pire gibi sekmek 69: Pire gibi sıçramak ya da sıçrayarak ilerlemek.
pirzola 31, 32
pisboğaz 137
pisi 106: Dil balığına benzer bir balık
pişkin 99: Gereğince pişmiş.
Pişmiş ayva 23
piyango 48, 82, 113, 116, 133
piyango biletleri 49
piyano 62
piyasa 18, 19, 34, 70, 73, 74, 88, 93, 132: (İt.Piazza, piaccia) 1- İlkin piyaça olarak pazar anlamında kullanılmıştır.2- Gezinti, gezinti yeri.
piyes 59
Plân 61, 64
poçita 105
poğaçacı 138
Pol Varlen (Paul Verlaine) 94: 1844-1896 Tanınmış Fransız sembolist şairlerinden.
polânerya, 106: Gümüş balığı.
polis 19, 42, 48
pomada 61, 64: Bıyıkları dikleştirip bükmek için kullanılan bir çeşit sabun.
pomada bıyıklı 56
porsiyon 32: (Fr.Portion) Bir övün yemek.
portakal 82, 139
Portaklis şurubu 27, 39

pîr-i herem-resîde 20, 24: Yaşlı, kocamış.
pîş-gâh-ı nazarı 20, 24: Bakışların, gözün önünden.
pîş-i enzâr-ı istirhâm 17: Rica dolu bakışlar.
pîş-i nigâh 95: Bakışların önü, göz önü.
pîş-dâr 9: Önde giden, öncü.
piket gürültüsü 139
pike yelekli 56: (Pike: [Fr.piqué] âltı üstü başka, bir tarafında kabartma şekiller bulunan pamuktan kumaş.)
Piliç ekşilisi 32
Piliç kızartması 32
Piliç soğuğu 32
piliç 100
piliçli pilav 31, 32
pirâye-dâr 98: Süslenme.
pire 4, 73, 100: İnsanın ve kimi hayvanların kanını emerek yaşayan, iyi sıçradığı için kolay yakalanamayan küçük asalak böcek.
pire gibi sekmek 69: Pire gibi sıçramak ya da sıçrayarak ilerlemek.
pirzola 31, 32
pisboğaz 137
pisi 106: Dil balığına benzer bir balık
pişkin 99: Gereğince pişmiş.
Pişmiş ayva 23
piyango 48, 82, 113, 116, 133
piyango biletleri 49
piyano 62
piyasa 18, 19, 34, 70, 73, 74, 88, 93, 132: (İt.Piazza, piaccia) 1- İlkin piyaça olarak pazar anlamında kullanılmıştır.2- Gezinti, gezinti yeri.
piyes 59
Plân 61, 64
poçita 105
poğaçacı 138
Pol Varlen (Paul Verlaine) 94: 1844-1896 Tanınmış Fransız sembolist şairlerinden.
polânerya, 106: Gümüş balığı.
polis 19, 42, 48
pomada 61, 64: Bıyıkları dikleştirip bükmek için kullanılan bir çeşit sabun.
pomada bıyıklı 56
porsiyon 32: (Fr.Portion) Bir övün yemek.
portakal 82, 139
Portaklis şurubu 27, 39

pos 82: Gür ve uzun bıyıklı anlamında "posbıyıklı" deyiminde geçer.
Posta me'mûrîn 133: Posta memurları.
post 69
posta 121:
posta işletmek 16: Vapur, tren, uçak gibi taşıtlarla yapılan yolcu-luk.
potin 10, 20, 74, 75, 81, 90, 100, 106, 110, 137: Konçları ayak bileğini az geçen bağlı, düğmeli, ya da yandan lastikli ayakkabı.
potur 14, 43, 100: Bol kırmalı bacakları sımsıkı saran bir şalvar.
poyraz 95: (Yu.: Boreas) Kuzey doğu yönden esen yel.
pudra 61, 64: Yüze ve tene sürmeye yarayan bazi minerallerin bileşiminden yapılmış ince kokulu toz.
pufla yatak 111: (Pufla: perdeayaklılardan, kuzey kutbuna yakın yerlerde yaşayan, inceliği ve yumuşaklığı dolayısıyla tüyleri için avlanan kuş.) Bu kuşun tüyleri ile yapılan yatak.
pûlâd 33: Polat, çelik.
punto 133: Matbaacılıkta harflerin büyüklük ve küçüklüklerine aldığı ad.
pupa kulak 84: (İt. Pupa:) Kulakların yelken gibi açılması ve dikilmesi.
puro külü 137
pûse 120: Bûse.
pür-ahenk 136: Ahenkli, ahenk dolu.
pür-çîn 84: Buruşuk, kırışık.
pür-hiddet 61, 64: Hiddetli, çok öfkeli.
pür-tâb ü tarâvet 1: Tazelik ve güç dolu.
pür-telâş 124: Telaşlı, telaş dolu.
pürtük pürtük 19
pürüzlü 33, 84
püskül 8, 13, 14, 41, 124, 125, 126
püskürme 127

Q

Quatre fois heurex 97: (Fr.) Dört defa mesut.

R

rabteden 20, 24, 101: Bağlanma, bağlama, iliştirme.

racon keser 133: Gösteriş, çalim yapma.
râdde 119: Sıra, derece, mertebe, aşağı yukarı tahmin edilen zaman veya miktar.
rahatça 20
rahatsız 5
rahat durmak 71
râhber-i bâd-hevâ 78: Kötü gün dostu.
râhını durmaz düzler78: Yolunu düzelterek.
rahmet 61, 65
rahne-dâr 13, 30: Gediği yıkığı olan.
rakam -ı hafıza-ârâ 49: Hafızayı süsleyen rakam.
Rakı 139
râkib 30: Binici, binen.
rakkam-ı acoze 49: Acız rakam.
raks 96, 107, 110, 123: Oyun, dans.
raks-ı mütemâdî-i müşevveş 95: Belirti, karışık, devamlı raks.
ramak kalmak 61, 84: Bir şeyin olmasına az kalmak.
ramazan 29, 41, 47, 50, 52, 61, 64, 66, 78, 86, 93
ramazanda suvâreler 61, 64
râm 84: İtaat eden, boyun eğen, kendisini başkasının emirlerine bırakan.
rapor 18
rastgeldikleri 43
rast faslı 88: Türk müziğinin en eski makamlarındandır.
rastık 34: Bazı kadınların kaşlarını daha güzel göstermek için sürdükleri siyah boya.
râyiha 50: Koku.
râyiha-ı latîfe 106: Güzel koku.
râzı olmak 98
re's 93: Uc, tepe.
re'y 10, 26, 60, 103, 120: Görüş, düşünce.
rebâb 62: Bir çeşit kemence.
reçel 90
reddedmek 85: Geri çevirmek, kabul etmemek.
redingot 20, 110:(Fr. redingote, İng. riding coat) Uzun etekli, arkası yırtmaçlı, çift sıra düğmeli tören ceketi.
Refik 7, 9, 19, 33, 54, 102, 105, 111: Arkadaş, dost.
reh-güzâr-ı matbûat 66: Basın geçidi.

racon keser 133: Gösteriş, çalim yapma.
râdde 119: Sıra, derece, mertebe, aşağı yukarı tahmin edilen zaman veya miktar.
rahatça 20
rahatsız 5
rahat durmak 71
râhber-i bâd-hevâ 78: Kötü gün dostu.
râhını durmaz düzler78: Yolunu düzelterek.
rahmet 61, 65
rahne-dâr 13, 30: Gediği yıkığı olan.
rakam -ı hafıza-ârâ 49: Hafızayı süsleyen rakam.
Rakı 139
râkib 30: Binici, binen.
rakkam-ı aceze 49: Acız rakam.
raks 96, 107, 110, 123: Oyun, dans.
raks-ı mütemâdî-i müşevveş 95: Belirti, karışık, devamlı raks.
ramak kalmak 61, 84: Bir şeyin olmasına az kalmak.
ramazan 29, 41, 47, 50, 52, 61, 64, 66, 78, 86, 93
ramazanda suvâreler 61, 64
râm 84: Itaat eden, boyun eğen, kenidisini başkasının emirlerine bırakan.
rapor 18
rastgeldikleri 43
rast faslı 88: Türk müziğinin en eski makamlarındandır.
rastık 34: Bazı kadınların kaşlarını daha güzel göstermek için sürdükleri siyah boya.
râyiha 50: Koku.
râyiha-ı latîfe 106: Güzel koku.
râzı olmak 98
re's 93: Uc, tepe.
re'y 10, 26, 60, 103, 120: Görüş, düşünce.
rebâb 62: Bir çeşit kemence.
reçel 90
reddedmek 85: Geri çevirmek, kabul etmemek.
redingot 20, 110:(Fr. redingote, İng. riding coat) Uzun etekli, arkası yırtmaçlı, çift sıra düğmeli tören ceketi.
Refik 7, 9, 19, 33, 54, 102, 105, 111: Arkadaş, dost.
reh-güzâr-ı matbûat 66: Basın geçidi.

reh-nümâ 56, 60, 63: Yol gösteren, kılavuz.
rehâvet 43: Gevşeklik, tembellik.
Reims 128
Reji 27, 99, 139: Eskiden Türk tütünlerini işleme, paketleme, satma hakkına sahip olan yabancı şirket.
rekabet 10, 106, 130: Yarışma, yarış.
Reng-âşinâ-ı dehr 116: Dünyadaki renk tanıyanlar.
reng-i ahmer 2: Kırmızı renk.
reng-i asfer 2: Sarı renk.
reng-i aslî 13: Asıl rengi, kendi rengi.
reng-i beyaz 45: Beyaz renk.
reng-i cân-bahşâ 114: Can veren, can bağışlayan renk.
reng-i dil-âvîz-ı humret 54: Gönül çekici kırmızı renk.
reng-i safâ 92: Neşe, eğlence şekli.
rengârenk 19, 56: çeşit çeşit renk.
rengîn 47: Renkli, parlak, boyalı.
rengini atmak 33: Ağarmak, rengi solmak.
renk-âmîz 40, 74: Renk renk, türlü renkli.
renk-âşinâ 46: Renk bilen, renkten anlayan.
renkli 3, 6
renk 8, 22, 23, 20, 44, 45, 46,78
renk 46 : (Burada) hile, oyun.
re bemôl 89: (Bemôl: bir sesin ton kalınlaştıracağını gösteren note işareti ve böyle kalınlaştırılmış ses.)
renk renk 22, 62, 65
renk vermemek 46: Duygularını ya da başkaca durumunu belli etmemek.
resimci dükkânları 138
resm-i geçit 10: Geçit töreni.
resm-i meh-tâb 3: Mehtab töreni.
revân 34: Yürüyen, giden, akan.
reviş-i mekânet-kârane 111: Ağırbaşlılıkla yürüme.
revnak 34: Parlaklık, güzellik.
rey'-i tıbbiyâne 27: Tıbbî, tıbla ilgili görüş.
rezâlet 37, 121
rezâletin dizde yüzmesi 126: Rezaletin çok aşırı olması.
rezâlet dökümü 132

rezâlet dökümü fırtınası 131
Rıhtım Şirketi 6
rıhtım 15, 16, 18, 19, 30, 127
rîg 11: Yazı kurutmaya yarayan, ince kum.
riâyet etmek 5, 50: Gütme, gözetme, sayma.
ricâ 2, 30, 39, 62, 91
ridâ-yı mükevkeb 3: Yıldızlı örtü.
risâle 116, 133: Mecmua; kısa yazılmış küçük kitap.
rivâyet 2, 7, 27, 46, 68, 80, 84, 85, 92, 117, 121, 128: Söylenti, bir haber, sözveya hadisenin hikayesi.
riyâzî 113 : Hesapla, matematik ile ilgili.
riyâzi-i şehîr 63 : Ünlü matematikçi.
roba 31, 90, 106, 110: Kadın elbisesi.
rol 59: (Fr. role) Bir piyeste bir aktörün oynayacağı parça.
Roma 56
roman 67
romancı 73
romorkör 61, 64: Yedeğinde başka taşıtlar götüren taşıt, özellikle deniz taşıtı.
rû-yı muvâfakat 98: Uzlaşma yüzü.
Ruayâl 138
Rub'-ı asr 105, 108: Çeyrek yüzyıl.
Ruba 122: Giysi.
rufekâ 7, 8, 49, 67, 94, 102, 128: Arkadaşlar, dostlar.
ruganî 23: Ayakkabı yapımında kullanılan parlak siyah deri.
ruh 1 : Yanak.
rûh-ı Nâci 74: Muallim Naci (1850-1893) Tanzimat devrinin tanınmış yazarlarındandır.
Rumca 39, 105, 109
Rumeli 20, 22, 24, 40, 61, 64, 97
Rumeli Demiryolları 128
Rumeli Şimendiferleri Dâiresi 128
rûze-dâr 48: Oruçlu.
rûze-dârân-ı ümmet 40: Oruçlu halk.
rü'yet 12: Görme, bakma.
rübûde 69: kapılmış, kapılan.
rücû' 10: Dönme, geri dönme, cayma.
rüyâ 28, 112
rüzgar 1, 3, 97, 123, 124, 125

S

Sâ'd-âbâd 3, 98: III. Ahmed zamanında (Lale Devri) Kağıthane'de İbrahim Paşa tarafından yaptırılan meşhur köşk ve çevresindeki mesire yerine verilen ad.
saat gibi işlemek 129
sâat-ı semen-fâm 88: Yasemin renkli saatler.
sâât-ı muayyene 15: Belirli saatler.
saatlerce 19, 20, 24
Sabah 65, 68, 92, 101, 104, 106, 112, 139
Sabahçı kahveleri 139
Sabâ bûselik 21, 25: Türk müziğinde mürekkep makamdır. Tahminen bir buçuk asır evvel Dede Efendi tarafından terkib edilmiştir. Makam, Sabâ'nın sonuna pûselik veya tam dizisi ilâvesinden ibârettir.
sabge-i dil-avîz 62, 65: Gönül açıcı boya.
sâbık balo 137: Eski balo.
Sâbit-i Merhûm 38: Merhum Sabit. Meşhur Türk şairlerindendir. Şair Nabi'nin muvasırlarındandır.
sâbit 46
Sabur 88: Sabır.
saçları buruşuk 83
saçma 100, 102, 106: Avda küçücük, yuvarlak kurşun mermiler.
saç boyası 39
saçlı sakallı yassı kadaif 111
sadaka 20
sadaka-yı hükûmet 21: Hükümetin sadakası.
Sadâlar çatlak çıkması 91
sadâ 2, 15, 16, 22, 36, 37, 42, 55, 67, 82, 93, 96, 102, 106 Sesler.
sadâ-yı ihtinâk 62: Boğuk ses.
sadâ-yı zaîfe 3 : Zayıf ses.
sadede gelmek 38: Mevzû'a dönmek, mevzû dışı sözleri bir yana bırakma.
sadelik 13, 46
sadelikçiler 46
sade dibi kalmış potiri 136: (potiri: Kadeh, bardak)
sadme 20: Çarpma, tokuşma, çatma.
saf-ı müsâbaka 10: Yarışma dizileri, sıraları.
saf-ı na'l 13: Aşağı bölüm.

safâ 117: Gönül şenliği, eğlence.
safâ bahş-ı meşâmm-ı uşşâk 60: Aşıkların burnunu rahatlatan safâ veren.
sâfdil 118: Kolay aldatılan, saf, bön.
saffet-i kaşîfe 62, 65: Gizli sırları keşfeden saflık.
sâfiyyet-i vechiyyesi 105, 108: Yüzünün saflığı.
saflık 60, 63
sağdan geriler 10
sağır yetiştirmek 2
sağnak 1, 16: Birdenbire bastıran ve kısa süren şiddetli yağmur.
sahâif-i matbûât 133: Basılı sayfalar.
sahâif-i siyah 95: Siyah sayfalar.
sahan sahan 77: (Sahan: İçinde yemek ısıtılan ya da yumurta gibi şeyler pişirilen maden kap.
sahîbe 20
Sahîh 129: Gerçek, doğru, reel.
sahîhen 66: Gerçekten.
Sahîhü'l bünye. 83: Sağlam bünyeli.
sâhib-i azm 66: Niyet, azim sahibi.
sâhib-i hâne 29: Ev sahibi.
sâhib-i rüsûh 61: Maharet, meleke sahibi.
sâhib-i sûr 60: Şenlik, eğlence sahibi.
sahife 39, 67
sâhil-şinasân 19: Sahilde gezinenler, sahili tanıyanlar.
sahil 100, 106, 118: Deniz, göl kenarı, yalı, kıyı.
sahilden sahile 3
sahleb 107, 137
sahlepçiler 107
Sahne-i Âlem Tiyatrosu 27, 68, 69, 81, 87, 88: Devrin ünlü kantocuları ile sadece gündüzleri temsil veren tiyatro.
Sahne-i lüp 77: Lüp sahnesi. Burada Ahmet Rasım lüp lüp yutmayı anlatmak için bu terkibi kullanmıştır.
Sahte sakal 87
Sahte tabıl-dot 70
sahur 43, 48, 53, 93
sâid-i zur-âver 124: Zorlu bilek.
sâil 20, 54: Dilenci.

sâim 41, 93: Oruçlu, oruç tutan.
sâir 15, 49, 59, 100
Saka, tebeşiri gibi çift yazar. 129
sakal 20, 43, 56, 73, 82
saka 61, 100, 129: Serçegillerden, başında ve boynunda kırmızı ve sarı tüyler bulunan, güzel öttüğü için kafeste beslenen küçük bir kuş.
sakallı 69, 72, 88
sakalsız 69
sakal oynama 41
sakf 19: Tavan, çatı, dam
sâkit 61, 64, 72: Suskun, susmuş.
saklana saklana 81
Sâl-dîde 126: İhtiyar, yaşlı, tecrübeli.
Salapurya gibi ayağı 87: (Salapurya: Mavnanın küçüğü.)
salâş 16, 18: Baraka şeklinde geçici yapılmış dükkan.
salata 21, 25, 106, 126, 130
salça 61, 65, 106
sâlib-i huzûr ve safâ 49: Neşe ve huzuru yok eden.
Salkım-kuyruk'un yek-çeşm midillisi 90: (Yek-çeşm: Tek göz)
salkım söğüd fânûslar 88
sallana sallana 81
sallanıp durmak 14
salma tomruk 21, 25
salon 56, 61, 64, 95, 76, 115, 140, 121
salon köşeleri 40
salondö resepsiyonda, (salonde reception) 61, 64: Danışma salonu.
salta 43: Yakasız , iliksiz, bol yenli, cepken.
Salzburg 71
samanî 20: Saman sarısı renginde olan.
saman 61, 65
Samatya 78, 127
samîmiyyet 46:Senli benli, içli dışlı olma hali, samimilik..
samîmiyyet-i muhibbâne 107, 110: Dostça samimilik, içten dostluk.
sâmiîn 54: Dinleyenler, dinleyiciler.
samsa 114: Baklavayı andıran bir çeşit hamur tatlısı, bazı yörelerde baklavanın eşkenar dörtgen şeklinede denir.

Samsun 112
samur kaşlıca 52
san'at 59
sanayi 9
sancak tarafı 67: Gemilerin sağ yanı.
sandal 2, 3, 66, 118
sandalye 35
sanlı 39
Santrâl 138
santur 21, 138: Kanuna benzer, tokmaklarla çalınan, maden telli bir çeşit çalgı.
sapsarı 12
saracak adam aramak 39: Sataşmak, tedirgin etmek için adam aramak. (sarmak: mec. sözle saldırmak, tedirgin etmek.)
sararmamak 134
sararmış 117
sarartma 21, 25
Saras 106
sardalya 35
sardalya kılçığı 137
sarf etmek 57, 75, 76: (Burada) söylemek.
sargı 61, 64
sarhoş 20, 29, 83, 119, 120
sarhoşluğunu da unutmak 139
Sarıgüzel 127
Sarılır sarılmaz 118
sarılı 87
sarımsı dantelâ 36
sarımtrak 6
Sarışınbıyık 13
sarı 14, 43, 62, 65, 72, 82
sarık 61, 65
sarışın 8, 71, 74
sarı havyar 136
sarı katırtırnağı 76
sarı soluk palto 90
sarı üstüne beyaz 74
sarışın yaprak 2
Sarıyer 15, 58
sarıyor 122
sarı asma 100: Serçegillerden, eti için avlanan ufak bir kuş.
sarkıp bakılacak 76
sarma 21, 25
sarraf 17, 61, 65: Para, tahvil, altın alış verişi yapan kimse.
sarsak 21: ihtiyarlıktan ya da hastalıktan güçsüz kalıp vucudu titrer gibi sarsılan.
saten 100: Atlas gibi parlak pamuklu kumaş.
sath-ı şâkule 89: Düz yüzey.
savb-ı çâkerâne 51: Benim tarafımdan.
savt 79: Ses, seda.

Savul 53: Yolun ortasından çekilin, dokunmasın anlamında bir ünlem.
savur 132
savuşmak 9, 124: Çekilip gitmek.
savuşturmak 30
Sayd 100, 103: Avlanma, avcılık.
sayd-ı bahrîye 105: Deniz avcılığı.
sayd ve şikâr-ı berrî ve bahrî 8: Kara ve deniz avı ve avcıları.
sâye 3: Gölge.
sayf 1 Yaz.
sayvânî 82: Kulak için kullanılmıştır. Geniş kenar kıvrımları kabarık kulak.
sayyâd-ı mâhî 120: Balık avcısı.
Sayyâdan-ı berriyye 104, 117: Kara avcılığı.
saz çalanlar 21
saz takım 35, 87
Sâzende 60, 63, 135: Saz çalan.
Seatik 88: (siyatik) Kalça sinirlerinin yangısı olup bacakta zorlu anlar meydana getiren bir hastalık.
sebbâh-ı müvesvis 7: Kuruntulu yüzücü.
sebb ü şetm 60, 64: Sövüp sayma.
sebeb-i ayş 61: Yaşama sebebi.
sebeb-i hayat 94: Hayatın sebebi.
sebhe-i rüzgâr 131: Zaman tesbihi.
sebîl-hâne bardakları gibi dizilmek 74: Hoşa gitmeyen kalabalık insan grubu için kullanılır.
Sebîlciler 21: Allah rızası için her zaman içme suyu dağıtan kimse.
sebze-âşnâ-yân-ı dehr 59: Zamanın sebzelerinden anlayan.
sebz-âgîn 1: Yeşermiş, yeşillenmiş.
sebze-vât 32, 61, 129, 130
sebze-vâtçı 55
secde-i şükrân 29: Büyük bir sevince karşılık yapılan secde.
seçip ayırmak 41
sefâlet-perverdegân 19: Sefil kimseler.
sefâlet 20: Sefillik, düşkünlük, aşağılık.

sefer 44, 56, 137: (yolculuk) kez, yol, defa.
Sefile, sefil 20: sefâlet çeken, yoksul. (Alçak)
Sefih Tahsildâr 87: Tiyatro oyununun adı.
segâh maya 21, 25: Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Kuvvetli bir züht ve açık bir hüzünbildirir. En eski devirlerden beri rağbetle kullanılır. Segâh beşlisi ile hicaz dörtlüsünden mükeptir.
seğirtmek 14, 103:Çabuk adımlarla veya sıçrayarak yakın bir yere doğru yürümek.
seğirtemeli 106: Ucunda bir karış boyunda kurşun bulunan, su yüzüne yakın balıkları tutmaya yarayan sopa.
seğirmek 116: Hafif kımıldamak, daha çok, vücudun bir yerinde deri ile birlikte, derinin hemen altındaki kasların hafif hafif oynaması.
sehâb-pâre 4: Bulut parçası.
Seher tuvaleti 101
seher 83, 101, 126
sek 80
selâmet 61, 64: Sâlimlik, eminlik.
selâmlık 12
selâm 72, 96, 129
selâmlamak 107, 110
Selânik 105, 108
Selimiye Kışlası 85
sem'-i kabûl 20, 24: Kulak zarı.
semâ 3, 11, 80: Gökyüzü.
semâ-yı necm-alûde 3: Yıldızlara bulanmış gökyüzü.
semâhat 61, 65: Cömertlik.
Semâî koşması 80
semâî 134: Doğu müziğinde özel bir yöntemle bestelenen dört dizeden oluşan bir şarkı çeşiti.
semâverimsi 43: (Semâver: Su ısıtmaya, özellikle çay için su kaynatmaya yarayan, kömür yakacak ocağın kendi içinde bulunan, elektriklede çalışan musluklu kap.
semâvî 66: Gök rengi.
semen 105, 108: Semizlik.
Semer Palas 58: İnglizce "Summer Palace" . İngiliz

sefaretinin Tarabyadaki yazlık binası.
semîn 106, 110: Semiz, şişman, besili, yağlı.
semirtmek 39: Şişman duruma getirmek.
Semiz otu bastı 21, 25
semt 84
semt-i mechûl 67: Bilinmeyen semt.
Sendedir bî-çâre gönlüm
sendedir 80
sendeleme 41
sendeleyecek 20, 24
sened 106
Seng-endâz-ı bî-enbâz 105: Taş atmakta, dokundurmakta eşi benzeri bulunmayan,
sepet 13, 14, 56
sepetle yeme çıkmak 106
Ser-pûş 110: Başlık.
Ser Müvezzie 134: Baş gazete dağıtıcı.
ser-der-hava 137: Başı havada.,
ser-firâzî 49: Başını yukarı kaldıran, yükselten, (yüksek mevkide olan itibar makamında bulunan.)
ser-i seyyâr 97: Gezici, dolaşıcı baş.
ser-kerde 77: Bir gürûhun başı, bir takımın başı.
ser-levhâ 26, 39: Yazıda başlık.
sermaye-i neşât 98: Neşe, sevinç kaynağı.
ser-mest-i neş'e 119: Neşeli sarhoşlar.
ser-nâme 6, 67, 95, 114: (Yazıda) Başlık.
Ser-pûş 106: Başa giyilen başlık, fes.
ser-tâ-ser 80: Baştan başa.
ser-zede-i zuhûr 9: Baş gösteren, baş göstermiş olan.
serçe 100: Serçegillerden, insanlara yakın yerde yaşayan kışın göçmeyen, koyu boz renkli küçük bir kuş.
Serde ... ... var 105: Sözü edilen kimsedeki bir niteliği biraz alay ederek anlatır.
sergi 133, 48, 49, 114
serî 128: Hızlı, çabuk.
serin 20, 31
sermâye 6, 18, 34, 103
sermest 78: Sarhoş.
serpelemek 123: Seyrek damlalar halinde yağmak.

serpintiler 86, 104: Az ve küçük damla durumunda yağan yağmur.
serpmek 135: Şuraya, buraya dağılacak biçimde dökmek.
serpik sırma rengi 20
serpme ben 70: Şuraya buraya serpilmiş olan ben.
serv-i endâmân-ı dehr 111: Dünyada selvi endamlarla dolaşanlar.
Servet 39, 66
Servet-i Fünûn 40, 66, 68, 92, 93, 95, 117
Servet-i Fünûn postacısı 67
Servet-i zâtiyye 107, 110: Şahsî, kendine ait serveti.
servili revânici 90
serv sandık 20, 24: Selvi ağacından yapılma sandık.
sevâhil 6: Sahiller.
sevdâ 26
sevdâvî 81
seve seve 68
sevimli 4, 111
sevinç 22, 33
sevk etmek 79, 103, 121: Önüne katıp sürme, ileri sürme.
sevk-i rüzgâr 123: Rüzgarın sürüklemesi, rüzgarın önüne katıp surmesi.
sevk-i tabiî 35: İç güdü.
seyâhat 56, 96
seyâhat-ı sayyâdâne 66: Avcıların seyahatı.
seyir 113
seyis 49: At uşağı.
seyl-i sirişk 134: Göz yaşı seli.
seyr etmek 59, 71, 73, 74, 101, 106, 108, 109, 132: 1- Yürüme, yürüyüş 2- gezme 3- uzaktan bakıp karışmamak.
seyr-i hurûşân 3: Coşkun akma, gitme.
seyr-i muânaka 92: Kucaklaşmayı seyretme.
seyr-i müdâm 10: Durmadan seyreden, gezen.
seyrederken 5
seyrek 82
seyrek olmak 71
seyr ü tenezzüh 4: Seyretme, gezinti.
seyyâh 61, 120: Gezgin, gezici.
seyyâr sarhoş 139
seyyâr 6, 58: Gezici, dolaşan.
seyyâr garsonlar 59
seyyâr gözlükçüler 18
seyyâr muhâbir 57, 107, 110

seyyâr muharrir 10, 17, 18, 22, 127
seyyiât 19: Fenalıklar, kötülükler.
sezâ 51: Münâsip, uygun, yaraşır.
sıcaklık 8
sıçrama 127
sıçrayıcı 127
sıdk 78: Doğruluk, gerçeklik, (yürek temizliği).
sığırcık 100: Serçegillerden, en çok çatılarda yuva kuran, siyah renkli, uzunca gagalı, serçeden iri kuş, çekirge kuşu.
sıhhat 94, 115, 125: Sağlık.
Sıkı pazarlık etmek 18
Sıkı sıkıya 35
sık boğaz 63
sıkboğaz etmek 38, 55: Bir şey yaptırmak için birini zorlayıp sıkıştırma.
sıkı bulunma 133: Sağlam durmak, dikkatli bulunmak.
sık sık 83, 90
sıkıntı vermek 36: Tedirginlik yaratmak.
sıkışır sıkışmaz 62
sıkışmış 39
sıkıştırılmak 60
sımâh-ı dikkat 66, 82: Dikkat kulağı.
sınıf 21
sıpa 66, 68, 92
sıpa modası 66
sıra sıra 10
sırf 96, 97
sırık 69
sırıtış 122:
sırıtmak 19: Dişlerini göstererek aptalca gülmek.
Sırma gibi 85
sırmalı 90: Altın yaldızlı ya da yaldızsız ince gümüş tel.
sırma saç 52: Altın sarısı renginde saç.
sırmalı sırmasız uçkurlar 49
sırtarmak 17, 91: Karşı koymaya hazır olmak.
sırt geri 38
sırtını güneşe vermiş 58
sırt üzeri 6
sırt vermek120
Sıvalı kolunu 44
sıvışmak 91, 132: Habersizce gidivermek, kaçıvermek.
sıvışık 33: Yapışan, bulaşan.
siyâm 40
sızıltı 130: Şikayet, yakınma.
sızlanmak 61, 64, 91Kendine yapılan haksızlığın çare bulunması

için karşısındakine anlatmak, yakınmak, şikayet etmek.
sızmak 29, 106, 109, 139: Sarhoş olup kendinden geçmek.
sîmîn 26, 66: Gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer.
sîne 20, 81, 83, 105, 108: Göğüs.
sîne-i sad-pârem 28: 19.yy. bestekarlarından Hacı Arif Bey'in meşhur şarkısı (parça parça olmuş olan yureğim.)
sibâ-ı hûn-har 69: Yırtıcı, kan dökücü canavar.
sicim 1, 20: İp.
sicim gibi örülü perçemler 34
sidikli ilârya 106: Platerina balığının küçüğü.
Sigara yapmak 46
sigara 6, 48, 49, 57, 82, 106, 110
sigaratellendirmek 129: Keyifle sigara içmek.
sigara izmariti 137
Silik bir çeyreğ 33
Silik çeyrek 17
silik mecidiye 17
silindir şapka 19
Silivrikapı 127
silk-i kavî-i tesâbih 53: Tesbihlerin sağlam ipliği.
silk-i ma'rûf 80: Bilinen, tanınmış meslek.
silkiniyor 136
sille 42: Avuç içi ile vurulan tokat.
sim 41: Gümüş.
simâ 105, 108: Yüz, çehre.
simâ-ı müntahil 92: Başkasının eserinden çalınan yüz.
simâca köse 106, 108
simitci 54, 55, 108
simitçi çörekçi fırınları 43
sinagog 106, 110: (Yun. Sunagoge) Yahudi havrası.
sincabî 20: Kahve ile kurşun renkleri arasında bir renk.
sinir 94
sinir illeti 10: Sinir hastalığı.
sinn 60, 63: Yaş, ömrün derecesi.
sinnen 73: Yaşça, yaşının gereği.
Sinyor Mıgırdiç Efendi 115
siperli 100: Koruyucu engelli.
sipsivri 20, 43: Tek, yalnız.
sirâyet 10, 94: Geçme, bulaşma.

sirişk-i mahrûmiyyet 49: Mahrumiyet, yoksulluk göz yaşları.
sirişk-i siyah 97: Siyah göz yaşları.
sirişk-i teessür 59: keder göz yaşları.
sirkat 9, 21: Hırsızlık, çalma, çalınma.
Sirkeci 40, 53, 72, 74, 97
Sirkeci büfesi 21, 25
sitem 61, 64: Hoşa gitmeyen bir davranıştan dolayı, öfke göstermeksizin kızgınlık anlatmak için söylenen sözler.
sivilce ağzı 46
sivilize takımından 43: Özel bir kılıkta olmayıp kent halkı gibi giyinen.
Sivrisinek 4, 5, 7, 100: Çifte kanatlılardan insanları sokup kanıyla beslenen bir çeşidi sıtma mikrobu taşıyan, sulak ve batak yerlerde üreyen, uçucu böcek.
sivri 56, 82, 123
sivri koz fes 87
siyah 13, 14, 23, 24, 44, 70, 71, 74, 80, 94, 95, 115: Renk.
siyahî 20, 21, 71 107: Siyah renkli, zenci.
siyahlık 96
siyah-ı eşya 95: Eşyanın siyahı.
siyah gözlük 87
siyah hareli kurdelalar 95: Siyah menevişli, dalgalı kurdelalar. (hare: kumaş üzerinde dalgalanır gibi görülen parlak çizgiler.
siyah ingiliz kemer 23
siyah kaytan ile oymalı 36
siyah yelek 106, 110
Siyavuş Paşa Çiftliği 102
Sofra 31, 78, 107
soğan, 126
soğan kabuğu 136 (renk)
soğuk almak 22: Üşütmek.
Sohbet-i ihvân 47: Samimi sohbet.
sohbet 2, 111
sokak 2, 6, 8, 19, 26, 29, 53, 63, 86, 107, 115, 126, 131, 132, 133
sokak köpeği 119
sokak sokak 4, 67, 126, 139
sokularak 105: (Mec.) Yanaşarak, yaklaşarak.
sokulur sokulmaz 81
solgun 1
solgun demet 39

Soluğu ... . almak 55, 132: Bir yere acele ile giderek sığınmak.
soluk 81
Soluya soluya 42
Sonbahar yürüyor 107: Sonbaharın devam etmesi, hüküm sürmesi.
son derece 20; 24, 54, 59, 93, 98, 106, 110, 111, 128
son moda 56, 106, 110
Sorar sormaz 121
Sosyoloji 86: Toplum bilimi.
söğen söğene 12
söğüş 32, 41
söğüt dalı 79
sönük 131
sövme 124
sövüşmek 93
söylenmek 27, 31, 33, 38, 43, 60, 64, 107, 123, 128: Kendi kendine söz ederek, sızlanmak.
söylenir söylenmez 72
söyler söylemez 7
Söze atılmak 111: İki kişi konuşurken diğer kişinin söze karışması.
Söz misâli 135: Söze örnek.
söz anlar olmak 119
söz anlatmalı 124
söz atmalar 76: Konuşmak için bahane aramak.
sözünü bilir takımından 12
spor 9
(St. Quentin) 128
Strazburg. (İstiraz burg) Birahânesi 138
sû'-i tesîr 20: Kötü tesir.
Suâl 15, 44, 112, 120: Sorma, sorulma, soruşturma, soru (dilenme, dilencilik).
Su direktör 106, 109: İkinci müdür.
subaşı 52: Eski Osmanlı devrinde belediye görevlisi, zabıta memuru.
Sucuklu yumurta 77
sucuk 60, 64
suda pişmiş 139
sukabât-ı kıhfiyye 94: Kafatasının delikleri.
Sular 31, 35, 55, 35: Büyükdere ve sarıyer sırtlarında bulunan Çırçır, Hünkâr, Fıstık, Sultan suyu.
sulanmak 58: (Argo) İmrendiğini açığa vurmak.
sulamak 119 : (Argo) Para harcamak.
Sultan Ahmet 78
Sultan suyu 34

sulu 21, 131: Yavan şakalar yapan, söz ve davranışları ile çevresini tedirgin eden ya da kadınlara karşı tatsız iltifatlarla bulunan kimse.
Sun'-ı Kerim-i Bârî' 66: Allahın kudretli tesiri.
sundu 44
supa 77: (Fr. esoupé) Çorba.
surat 38, 43, 81, 102
suratını asmak 68, 98
surat bakır gibi 13
sü gibi para harcamak 130
su götürmemek 28: Kaçamaklı ve yoruma elverişli olmamak.
su hücûmu 37
su kabağı 59, 92
su ve bal kabakları 67
Sû'-i hazm 26: Hazım bozukluğu.b
sû'i isti'mâl 126: Kötüye kullanma.
suâl-i mukadder 73: Kaçınılmaz soru. (Kabir sorusu).
Sûret-i isti'mâli 11: Kullanma şekli, sureti.
sûret 17, 19, 21, 20, 28, 38, 48, 49, 54, 62, 76, 131
sûret-i tasarruf 124: Tasarruf sureti.
sûret-i müntahile 53: İntihal olunan , başkasının eserinden çalınan suret.
Suriye' 39
surpet 83: (Ermenice) Azîze, temiz, küçük kız.
suûd 113, 135: Yukarı çıkma, yükselme.
sûver ve eşkâl-i terkibiyye 97: Terkiblere ait şekiller ve suretler.
suvare 64 : (Fr. Le soirée) Akşam yemeği, suare.
suvönir (souvenir) 56: (Fr.) Hatıra.
suyun ortasında 7
su serpmek 7
Sûz-i dil-âra 62: Türk müziğinde mürekkep bir makamdır. III. Selim tarafından terkib edilmiştir.
sûziş 35: Yanma, yakma, tesir etme, dokunma.
sübha-be-destân 48: Ellerinde tesbih,
sühûlet 6: Kolaylık; nazik muamele.
sükker 47: Şeker.
sükûn 3, 58: Durgunluk, hareketsizlik.
sükût 92: Susma, söz söylememe.

sülûk 26: Hususi bir sınıfa, gruba katılma, bir yol tutma.
sünbül 1, 62
sünger 118
süngü kebabı 21, 25
süpap 62: (Fr. Soupape) Akışkanların geçmesine yol veren, dönmesini de önleyen kapak.
süprüntü kümesi 136
süpürge 13, 73, 85, 136, 137
süpürür süpürmez 136
sür'at 8, 15, 26, 95, 128: Hız, çabukluk.
sür'at-i intikâl 119: Çabuk anlama, çabuk kavrama.
sür'at-i muktesebe 9: Kazanılmış, kazanılan sürat.
sürahi 37, 135
sürçme 86: Yururken yanlış yere basıp biraz kayıvermek.
sür dösu 88: (sur de sous) Bilardoda üç topun tokuşması.
Sürdüm kustu, çektim küstü 73
sürmelemek 48, 91: Kapı kanadını içeriden kilitlemeye yarayan sürgüyü sürüp kapamak.
sürüsüne bereket 19: Pek çok, pek bol.
süs 125
sütçü 130, 61
sütlâç 21, 25: Süt, şeker ve pirinçten yapılan tatlı.
sütun 30: Gazete, dergi, vb. sayfaların yukardan aşağıya doğru ayrılmış olduğu bölümlerin herbiri.
süt karındaşı 78
süvâr olacağı bisiklet 18
Süvâri 9: Binici, binen.
süzgeç 118
süzgün 38, 81
Süzülmek 36
süzülerek 96
süzüle süzüle 3
süzülüp süzülüp 71

Ş

şa'şaa 72: Parlaklık, parlama.
şâd-mâni 3: Sevinç.
şâd ü mesrûr 48: Sevinçli ve memnun.
şâd ve hurrem 49: Şen ve sevinçli
şâh-sâr-ı gül 1: Gül ağaçlığı, koruluğu.
şahâdet parmağı 75: İşaret parmağı.

şahıs 94, 112, 113: Kişi, zât.
şahm 41: Yağ.
şahne-i şehr 73: Emniyet memuru.
şahne-i şehr-i ramazan 38: Ramazan ayı polisi.
Şâir-i ilâhi-meşrep Şeyh Galib 138: Büyük Türk Divan şairi.(Şâir-i ilâhi-meşrep: İlâhi tabiatlı, huylu şâir)
Şâir-i Şirin-edâ Kebâbçı-zâde Nidâ Bey 48, 60, 114: şâir 1,47, 61, 64, 67, 73, 83, 92, 104
şâir-i Dekadanî 69: Dekadan şair.
şâir-i şîrîn-edâ Kebabcı-zâde Nidâ Bey 80: Ahmet Rasim'in mizanlı şiirlerinde kullandığı takma adlardandır.
şâirâne 66: Şairce.
Şakak 95
şaka 11, 94
şakalaşmak 107, 110
şaka etmek 122
şakırtıları 37
şakırtı 83
şakırtılı bağ 58
şâkird 4, 7: Talebe.
şakk-ı şefe 49, 92: Ağız açma, konuşma.
Şaklama 124: Şak diye ses çıkarma.
şaklatmak 124: Şak diye ses çıkartma.
şakşak 81: Eller birbirine vuruldığında çıkan sesi ve bunun benzerlerini anlatmak için kullanılır.
şal 125: Atkı; çoğu Hindistanda dokunan özel motifli, değerli bir yün kumaş.
şalgam 130: Turpgillerden, topaç biçiminde, etli ve tatlı, kökü insan ve hayvanlar için iyi bir besin olan bitki.
şalvar 34: Her yanı geniş, ancak beliyle paça ağızları dar bir çeşit dış donu.
Şam 52
şamar 42
şâmil 8: İçine alan, kaplayan, çevreleyen.
şâm 126 Gece.
şân-ı vahşet 42: vahşili şanı.
şangırtı 14, 91
şanlı 39
şapırtı 38, 132
şapka 19, 22, 23, 98

şapkalı 100
şapka kurdelâsı, 137
şarabî 20: Kırmızı şarap renginde olan.
şarap 32
şarkı 20, 29, 69, 75, 139
Şartır (Chartres) 128
şartiyye 62, 100: Şart gibi olan, şartlı [şart kipi].
Şaşalamak 44, 136
şaşa kalmak 44
Şaşkın şaşkın 48
şaşkın 12
şathiyyât 45: Alaylı ,eğlenceli hikayeler.
şâyân-ı hayret 26: Şaşmaya değer, şaşılacak, hayret edilecek.
şâyân-ı hürmet 57: Saygı göstermeye, hürmet etmeye değer, lâyık.
şâyân-ı imtisâl 79: Örnek göstermeye değer.
şayiât-ı sarre 93: Sevindirici haberler, söylentiler.
şâyi 27, 53, 85: Duyulmuş, herkesce bilinmiş.
şâyia 115: Söylenti, yaygın olan haber.
şâyia-ı kâzibe 94: Uydurma, yalan, haber, söylenti.
şebboy 1: Güzel kokulu, kırmızı, açık sarı, mor çiçek veren süs bitkisi.
şebnem 1: Çiy.
şedd-i rahl 84: Yola çıkma, yolcu olma.
şedîd 95: Şiddetli.
şeffâfımsı 11: Saydam gibi.
şeftali 32, 35
şeftali çiçeği rengi 20
şeftali sokağı 26
şehâdet parmakları 42
Şehir 4, 6, 9, 16, 18, 19, 30, 31, 38, 62, 65, 98, 122, 138
Şehir Mektubcusu 40, 50, 53, 85, 92, 117, 124, 134: Ahmed Rasim'in Ma'lumat Dergisinde yayınlanan yazılarında kullandığı mahlas.
Şehir Mektubu 82, 124
şehlâ 105: Hoşa gidecek kadar az şaşı.
şehr-i sıyâm 43: Oruç ayı, ramazan.
şehr-i sıyâm-ı mübârek 38: Mübarek oruç ayı.
şehr-i şehîr 19: Meşhur şehir.
Şehzade cami 71
Şehzâdebaşı 39
Şehzâde 61, 64
şekere karınca üşer gibi 94

şekerlemeci 132, 138
Şeker Bayrâmı' 88
şekerlemeci dükkânları 61, 64
şekerlenmek 54: Yatağa yatmaksızın uyunan hafif uyku.
şekerli fırıldak 90
şeker rengi 20
şekil 11, 26, 41, 57, 127
şekk 53: Şüphe, zan, tereddüt.
şekl-i edebiyye 38: Edebî şekil.
şekl-i hâzır 79: Hazır şekil.
şekl-i muntazam 114: Düzgün, muntazam şekil.
şekl-i terakki 26: İlerleme şekli.
şemâil 60: Huylar, tabiatlar, ahlaklar.
şems-pâre 95: Güneş parçası.
Şemsiye 6, 16, 23, 60, 87, 88, 93, 101, 123, 124, 125, 132, 137
Şemsiye dönmesi 124: Şemsiyenin rüzgardan ters dönmesi, alabora olması.
Şemsi Efendi 88
şemsiye şemsiyeye gelmek 124
şemsiyeli 74
şemsiye çekme 76
şen 2
şerâit-i duhûliyye 139: Giriş ücretinin şartları.
Şerbetçi 43, 44: Şerbet yapan ya da satan kimse.
şerbet 43, 44: Meyve suyu ile şeker karıştırılarak yapılan içecek.
şeref 57: [Ma'nen] büyüklük, (üstünlük).
şeref-i hulûl 49: çıkma, doğma, şerefi.
şeref-i isâbet 113, 134: İsabet etme şerefi.
şeref-i musâhabet 57: Sohbetleriyle şereflenme.
şerh 59: Açma, açıklama.
şerr 91, 96: Kötülük, fenalık, kötü iş.
şetâret 3: Neşe, şenlik, şenlik.
şevk-i hande 107, 110: Gülüşlerin keyfi, neşesi.
şey-i nâçiz 126: Aciz şey.
şeytanlık 55: Şeytanca davranış, kurnazlık.
şeytan 93
şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi 12
Şık Frenkçik 58
şık 6, 13, 14, 22, 31, 33, 53, 56, 58, 66, 73, 87, 106, 110

şık 13: Bir işte tutulabilecek yollar sayılı olduğundan "seçilebilecek yol" anlamında kullanılmıştır.
şıkça bir temennâ 22: Şıkça bir selam.
şıkırtı 132
şıklık 12
şık kaçmak 70, 74
şıkır şıkır 81
şîrâze-i intizâm 16: intizam esası, ölçüsü.
şîrden 62: Geviş getiren hayvanlarda dördüncü mide.
şîre sıkarken 38: Şıra yaparken.
şiddet 41, 99, 121: Sertlik, katılık.
şiddet-i intisâb 61: Şiddetli bağlılık.
şiddetli şiddetli 16
Şifâlı 43
şifâ 39, 77: Hastalıktan kurtulma, iyi olma.
Şiir 132
şiir-i beliğ 111: Düzgün şiir okuyan.
şikâr 19, 100, 103: Av.
Şikem 114: Karın.
şikem-hâre 38: Yiyecek, yiyinti.
şikem-i muzâaf 97: Katmerli, kat kat karın.
Şikeste-tâb-ı gaflet 87: Dalgınlıktan mukavemeti kırılan.
şilte 14: Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle, pamukla doldu-rulmuş döşek.
şimâl 128: Kuzey.
şimendifer 40, 61 64, 72, 97, 127, 128: (Fr. chemindefer)İlkin "şömen de fer" daha sonraları şimendifer olarak kullanılmıştır. Demiryolu katarı, tren.
şimendifer almak 134: O zamanki Demiryolları İdaresi'nin halka sattığı tahvillerden almak.
şimendifer katarı geçiyor imişcesine 95
şinâverlik 6
şirîn-kâm 70: Tadı damağında kalmış.
şirîn 47, 111
Şirket-i Hayriyye 1, 15, 17, 43, 46, 124: İngiltere'de yaptırdığı altı gemi ile işe başlayan bir Türk şirketidir. Daha sonraları Devlet Deniz Yolları tarafından alınarak devletleştirilmiştir.

şirket 6, 17, 26
şiş 19, 136, 137
şişkin 19
şişkinliği gidermek 96
Şişli 8, 96, 97, 138
şişman 56, 57,71, 74, 100
şiş kebabı 21, 25, 31, 32
şitâbân 86: Acele eden, koşan, seğirten.
şive 97: Söyleyiş; naz eden.
şöhret alan 99: Şöhretlenen, ün kazanan.
şöhret aldırmak 10: Şöhret kazandırmak.
şuâî 3: şuâ ile ilgili, ışınla ilgili.
şuarâ-yı cedîde 27: Yeni şairler.
şuarâ-yı mûmâ-ileyhüm 47: Adı geçenler, îmâ edilenlen şairler.
şuâra 38: Şairler.
şûh dehân 97: Neşeli, şakrak ağız.
şûle-i âh-ı elem 28: Kederli "ah"ların alevi.
Şûrîde-mağz 85: Aklı karmakarışık.
şuûnât-ı yevmiyye 6: Günlük işler.
şu yolda 118: Şu şekilde.
şübhe 36, 53, 63, 125
Şükr ü hamd etmek 48
şümûl 113: İçine alma, kaplama.
şürekâ 49: Şerikler, ortaklar.
şütûm-ı galîze 20: Küfürler, sövmeler, sövüp saymalar.

T

tâ 61: Dümtekte iki el dizde ilsen birlikte havaya kalkması.
ta'am 101: Yemek, aş.
Ta'bîr 22, 38, 46, 105: Söz, deyim, terim.
taab 54, 96, 101: Sıkıntı, zahmet, eziyet.
ta'bîrât-ı makam 45: Yeni sözler, deyimler.
ta'cîz 21: Tedirgin etme, sıkıntı verme, rahatsız etme.
ta'dâd 4: Birer birer söyleme, saymak.
ta'kîb 42, 127: Arkasına düşme.
Ta'kîm 45: Mikropsuzlaştırma.
ta'lîk 77, 121, 126: Asma, asılma.
ta'lîm 51: Okutma, öğretme.
ta'lîmât 89: Bilgiler, bir iş görülmesi için ne yolda

davranılacağını gösteren emir.
ta'mîk 22, 97, 132: Derinleştirme; esasını verecek şekilde araştırma inceleme.
ta'mîm 124: Umumileştirme, genelleştirme.
ta'mîr 62, 65, 117: Düzeltme, onarma.
ta'rîf 15, 19, 20, 31, 34, 57, 76, 100, 103, 123, 124: Etrafıyla anlatma, anlatılma, bir maddeyi bütün lüzumlu noktaları içine alarak anlatmak.
ta'tîl 120: Çalışmaya ara vermek, çalışmayı durdurma, kesme.
ta'yîb 93: Ayıplama.
Tâ-be-sabah 135: Sabaha kadar.
tâ-be-seher 61, 65: Sabaha kadar, sehere kadar.
taâm 33, 76, 106, 109, 128: Yemek, aş.
taarruzât 15: Sataşmalar, takılmalar, ilişmeler.
taassub 106, 110: Kendi dinini çok üstün tutarak, başka dinden olanlara düşman olma.
tab'-ı âbdâr 131: Hoş, zarif, güzel huylu.
tab'-ı şikem 78: Midenin tabiatı, huyu.
tab-ı şegaf-dâ 80: Delirtici tabiat, huy.
tabak mabak 91
tabaka-ı şebekiyye 95: Ağ tabakası.
tabaka ta baka 79
tabakât-ı beşeriyye 106, 109: İnsanlığın tabakaları.
taban 10, 126, 138:
taban-süvâr 126: Taban sürücüsü, yürüyen, yayan giden.
taban tepmek 130: Yaya olarak uzun yol yürümek.
tabbah-ı şehîr 77: Meşhur aşçı.
tabîat 54, , 66, 80, 121: Huy, zevk.
Tabîb 103
tabîî 31, 33, 57, 62, 65, 96, 104: Tabiat icabı , olan, tabiatle ilgili, olağan.
tabîiyyat 68
tabîiyyet 46: Tabiilik.
tabîr-i cedîd 30: Yeni tabîr.
Tabur ta'lîmleri gibi 10
tabut 61
tab ü tüvân 136: Güç.

tâbi 13, 67, 130: Boyun eğen, bağlı kalan, birinin emri altında bulunan.
tabl-ı tehî-âvâz 68, 85: Boş davulun sesi.
tablalı kalıb 106, 110
Tabla 2: Satıcıların ve sofracıların kullandıkları tahta tepsi.
Tabldot 133: (Fr. Table d'hôte) 1- Lokantada belli bir paraile belli yemekleri yeme usûlu. 2- Birçok kişilerin birleyip yemek yaptırma usûlü.
Tablo 35
tadı çıkmak 78: Zevk almak.
tadı kaçmak 96
tadı tuzu kalmamak 62: Eski zevki kalmamak, yavanlaşmak.
tadı yok 71
tafsîlât 8, 9, 95: Etraflı olarak bildirmeler, uzun uzadıya anlatmalar.
tagayyür 130: Değişme.
tagyîr 105, 108: Değiştirme, bozma.
Tahammül 59, 90, 104, 124: Dayanma, katlanma.
tahammül-fersâ 138: Tahammülü yıpratan.
taharet 20, 24: Temizlik, temizlenmek.
taharrî 1, 12: Arama, araştırma, araştırılma; aratma.
taharrî-i esbâb 27: Sebeblerin araştırılması, incelenmesi.
taharrî-i hakâyık 39: Hakikatlerin araştırılması.
taharriyyât 99: İncelemeler, araştırmalar.
tahattur 7, 11, 134: Hatırlama.
tâhek 61
tahinî 20: Saman renginin koyusu.
tahin helvası 126
tahkikât 10, 139: Araştırmalar, soruşturmalar.
tahkîr 21: Hakaret etme, hor görme.
Tahlîl-i tayf 2: Tayf analizi, çözümlenmesi.
tahlîs 6, 84, 99: Kurtarma, kurtarılma.
tahlîsiyye 61: Cankurtaran.
tahliye-i sebîl 53: Bir suçluyu salıvermek.
tahmîn 33: Aşağı yukarı fikir söyleme.

tahniyye 70: Öğütme ile ilgili.
tahrîbât 104: Harap etmeler, yıkıp bozmalar.
tahrîk-i akdâm 10: Ayakları oynatmak, kımıldatmak.
tahrîs 107: Hırslandırma, hırslandırılma.
tahsîl 51: İlim öğrenme.
tahtabiti 4: Tahtakurusu.
tahtakurusu 5, 100: Oturulan ve yatılan yerlerde üreyerek insan kanıyla beslenen pis kokulu yassı bir böcek.
tahtalı 100: Bir çeşit yabani güvercin, tahta güvercini.
tahta kafes 69
tahta kürdan 137
taht 98: Alt, aşağı, (sıfat olarak - elde).
tahvîl 59, 60,63, 114: Değiştirilme, değiştirme, çevirme.
Tâife-i Ye'cûc ve Me'cûc 105, 108: Batı ile Doğu arasında, Büyük İskender tarafından yaptırdığı tasavvur edilen efsanevî seddin öteki tarafında yaşadığı zannedilen çok kısa boylu, zalim fesadçı kavim.
takarrüb 20, 102: Yaklaşma, yanaşma.
tâkat 61, 65, 70: Güç, kuvvet.
takavîm-i yevmiyye-i ramazaniyye 39: Ramazan günlerinin takvimi.
takdîm 48, 57: Öne sürme, sunma.
takdîm-i huzûr-ı şikem-perver 21, 25: Midesine düşkünlerin huzuruna takdim.
takdîr 59, 68, 93, 107, 110, 111, 115,116
takdîr-i ehemmiyet 19: Önemini anlama, takdir etme.
takılı 20
takılır takılmaz 20
takım 16, 21, 31, 35, 62
takıntı 70
takırtıları 87
Takıyye 116: Takke.
takîb 9
taklîd 115
taklîd-i eslâf 10: Geçmişlerin taklidi.
Takma yakalı 8
Taksîm-i guramâ 134: Borçlu malının alacaklılar arasında bölüşülmesi.

taksîm 34, 49, 62, 87, 122: Bölme, parçalara ayırma. (savak.)
taksîrât 134: Kusurlar, insanı belaya çarptıran suç ve günah.
taksimât 139: Taksimler, bölmeler.
takvîm 27, 131, 137
talebe 4: Öğrenci.
taleb 27, 117: İsteme, istenme, istek.
tâli-i vârûn 49: Ters, aksi, uğursuz.
Tâlihsiz 114
taltîfât-ı mücâdele-perverâne 42: Mücadeleci iltifatlar, mücade-leye teşvik eden iltifatlar
tamâmiyyet-i mâlikiyyet 50: Sahipliğin tam olması.
tam numara 4
tam perde 80
tamamı tamamına 98: Tümüyle, tastamam.
tamamî-i istirâhat 97: İstirahatın, dinlenmenin tam olması.
tamâmî-i tevessü 46: Tam genişletme.
tamâmi 40: Noksan tamamlamaya mahsus, onunla ilgili.
tanîn-endâz 55: Tınlıyan, çınlıyan.
tanîn-i hâtır-nevâzî 135: Gönül okşayan çınlama.
tanzîfât 60, 63, 64, 137: Temizlik işleri.
tanzîfiyye 11: Temizlikle ilgili.
tanzîr 48: benzetme, benzetilme, şekilce benzerini yapma.
Tarabya 58
tarâb 34: Sevinçlilik, şenlik, sevinçten gelen coşkunluk.
taraf-ı binâgûş-ı garâbet 105, 108: Garip kulak memeleri tarafında.
taraf-ı diğer 75: Diğer taraf.
taraf-ı kem-terâne 21, 24: Benim tarafımdan. (Kemterâne: kendinden bahseden kimse eskiden alçak gönüllülük göstermek için kullanılırdı.)
taraf-ı nâciz-âne 38: Benim tarafımdan.
tarafdârân 131: Tarafdarlar, yandaşlar.
tarafdârı 7, 99: Yandaş, bir yanı destekleyen.
tarafeyn 41, 61, 56, 65, 79, 93, 122: İki taraf, taraflar.

taraf taraf 3, 61, 64 : Yer yer, semt semt, her yerde.
tarak ayak 83
tarama 6
tarâvet 104 : Tazelik, taze olmak.
tarâvet-i bî-karâr 34: Kararsız, belirsiz, tazelik, güzellik.
tarâvet-i tabii 1: Tabii tazelik
tarâvetiyât 2: Tazelikler.
tarçınî 23
tarh 2, 27: Kurma, tertipleme, düzenleme (atma).
tarhana çorbası 111
Tarîk 20, 61, 53, 64, 65, 79, 114, 117: Günlük gazete, İlk sayısı 1884'de çıkmıştır. İmtiyaz sahibi Filip'tir.
tarîk 16: Yol, usûl.
tarîk-i müstakîm 19: Doğru yol.
tarih-i izdivâc 121 Evlenme tarihi.
Târih-i medeniyyet-i beşer 125: İnsan medeniyetinin tarihi.
tarihî 97: tarihle ilgili, tarihe ait.
tarla kuşu 100: Bir ot gibi dikine yükselere fırlayışı ve uçarken kendine özgü bir ötüşü olan, serçegillerden küçük bir kuş, çayır kuşu.
tarrâka-yı hevl-engîz 6: Korkunç gürültü.
tarz 6, 9, 16, 22, 46, 57, 69, 81: Şekil, yol, suret, biçim.
tarz-ı âhir 100: Son tarz.
tarz-ı nev-cedîde 114: Yenilikçi tarz.
tarz-ı tahrîr-i müstakîm 114: Doğru yazılış tarzı.
tarz-ı tahrîr 44: Yazılış, yazma,
târ u mâr 93: Dağınık, perişan, karmakarışık.
tasavvur 31, 101, 132: Zihinde şekillendirmek, göz önüne getirmek.
tasdîkan 40: Tasdik süretiyle, tasdik için.
tasdik 80: Doğrulama, gerçek olduğunu söyleme.
tasma 101
tasmîm 124: Tasarlama; kat'i kesin olarak niyetlenme.
tasrîf 106, 109: (Gr.) Bir kelimenin çekimi.
tasvîr 9, 67: Resmini yapma.
tas kebabı 31, 32, 112
taş kasap 21, 25

taş, sopa gürültüsüne aldırmaz. 120
taş toprak çıkarma 68: Yetenekleri bakımından birinden üstün olmak.
tatarcık 4, 100: Çeşitli hastalıkları taşıyan, insanlarda asalak olarak yaşayan böcek.
Tatavla 131: Bugünkü Kurtuluş semti.
tatbîk 9: Bir konuyu, bir maddeyi uygulama.
Tatlı belâlar 52
tatlılık 47
tatlı 6, 45, 96, 106, 124
tatlı düşünce 17
tatlı sözüne kanma 133
tatyîb 111: Hoş etme, gönlünü hoş etme , iyi davranma.
Tatyos 35
Tavan 14
tava 107, 119, 133
tavır 8, 19, 20, 47, 75, 107, 119
Tavlada kapı alır gibi durak 88
tavla 60
tavla şakırtısı 139
tavla zarı 136
tavr-ı ciddî 59 Ciddi tavırla.
tavr-ı lâ-kaydî 5: Kayıtsız, ilgisiz tavırla.
tavr-ı mahsûs-ı frengâne 9: Frenlere mahsus tavırla.
tavr-ı riyâ-kârâne 41: İki yüzlü tavırla.
tavsîf 26: Vasıflandırma, niteleme, (bilgi, ilim.)
tavsiye 1, 7, 11, 18, 54, 86: Sipariş etme, ısmarlama, vasiyette bulunma; öğütleme.
tavşan 100
Tavuk Pazarı 73: Çemberlitaş yakınlarında temaşa sanatçılarının devam ettiği kahvelerin bulunduğu bir yer.
tavuk 100
tavuk göğsü 51, 87
tavuk suyuna nohudlu pilâv 111
tayy 46: Atlama, üzerinden geçme
tayy-ı merâhil 14: Mesafeleri geçme, atlama.
tayyâr bacak 97: Uçan bacak.
Taze Havâdis 26, 48, 50, 53, 93, 113, 115, 117, 133
tâziyâne-i sânihât-ı berendâz 1: İlhamı yok eden, bir yana atan, kırbaç.

tazyîk-i kalp 66: Kalp zorlaması.
te'hîr-i intizâm 99: Düzeni geciktirmek.
te'lifât 68: Yazılmış kitaplar, eserler.
te'mîn 48: Güvenlik hissi vermek; sağlamlaştırmak.
te'mînât 60, 64: Güvence.
te'sîrât 22: Tesirler.
te'sîrât-ı vâhime 19: Kuruntulu, korku verici tesirler.
te'sîrsiz 3
te'sîsi 26: Esas koyma, temel atma, kurma.
te'yîd 99: Sağlamlaştırma, doğrulama, doğru çıkarma.
teâtî 30, 121: Verme, verişme.
teâtî-i matariyye 123 Yağmurlukların değmesi.
teba'-ı sadıka-ı şehr-yâr 94: Hükümdarlarına sadık teba, halk.
tebaa-ı Osmaniyye 112: Osmanlı uyruğu
tebaiyyet 10: Tâbî olma, uyma.
Tebdîl-i kıyâfet 6: Kıyafet değiştirme.
tebdîl-i mevki 41: Yer değiştirme.
tebeddül 3, 104: Değişme, başka hale girme.
tebeddülât 104: Değişiklikler.
tebessüm 54, 71, 74, 96: Gülümseme.
tebessümât-ı dûrâ-dûr-ı felek 84: Feleğin uzak tebessümleri.
tebeyyün 51: Belli olma, anlaşılma.
tebliğ-i merâm 61, 65: İsteğini bildirme.
tebrîd 131: Soğutma, uzaklaştırma.
tebşîr 104, 129: Müjdeleme.
tecdîd-i mazâmîn 1: Kavramların yenilenmesi.
teceddüd 45: Yenileme, yenilenme.
tecellî 134: Görünme, meydana çıkma. (İnsanda beliren baht, talih).
tecessüm-i hayâl 96: Hayalın cisimlenmesi.
tecnîs 26: Edebiyatta cinas yapmak, iki manalı söz söyleme.
tecrûbe 123, 106: Deney.
tecvîz 124: Caiz görme, görülme, izin verme.
tedarik 113, 118: Hazırlama.

tedârükât-ı saydıyye 99: Avcılıkla ilgili hazırlıklar.
tedâvî 10, 39: İyileştirmek için bakmak.
tedbîr 5, 16: Birşeyi önleyecek veya temin edecek yol.
tedennî 1: Aşağı indirme, gerileme, aşağılama.
tedkîk 33, 60, 85, 140: Dikkatli araştırma, inceleme.
tedkîk-i elvân 44: Renklerin incelenmesi.
tedkîkât 99: İncelemeler, araştırmalar, tetkikler.
tedkîkât-ı târihiyye 128: Tarihle ilgili , tarihî incelemeler.
teessüf 55, 72, 80, 127: Kederlenme, tasalanma.
teessür 115 : Kederli, üzüntülü olarak hisslenme, içlenme.
teeyyüd 115: Kuvvet bulma, sağlamlaştırma.
tefâzülî 40: İki rakamın arasında ki farktan doğan nispet.
teferrüd 80: Benzersiz, emsalsız, eşsiz olma.
tefevvuk 126: Üste çıkma, üstün olma.
tefrîk 59: Seçme, ayırd etme.
tehdidât-ı vâkıa 12: Meydana gelen tehditler, korkutmalar.
tehî-cep 101: Boş cep.
tehlike 14, 20
tehlikeli 24, 103
tehlikeyi atlatmak 15, 31
Tek tük 101: Seyrek, az.
Tek tük lâfımsı sadâ 37
tekâbül 75: Karşı karşıya gelme.
tekdîr 12, 97: Azarlama.
tekerleme 73: Masalların başında ya da söz arasında sözlüklerin benzerliklerinden yararlanarak söylenilen yarı anlamlı, yarı anlamsız sözler.
tekzîb 54, 85: Yalanlama.
tek atlı 13
tek gözlük 12
tekdîr-i nâzıkâne 57: Nazikçe azarlama, paylama.
teker teker 17
tekir 106, 139: Barbunyaya benzeyen bir balık.
tekme 42
tek yapma diş 137
Tel kadaif (pekmezli) 77
telâkkiyyât 93: Şahsi görüş.

telâkki 28: Alma, kabul etme, (şahsi görüş).
telgraf-nâme 52
telkîb 93: Lakap koyma, adlandırılma.
tellendirmek 57: (sigara, çubuk...) gibi şeyleri keyifle tüttürerek içmek.
Teltik hesâb 134: Eksik hesap.
telvîn 62, 65: Renk verme, boyama.
tel kadaif 126
temâdî 104, 105, 108,123: Sürme, sürüp gitme.
temas 3, 9, 41: Birbirine değme, dokunma; münasebette bulunma, ilişik.
temâşâ 3, 4, 20, 19, 40, 53, 67, 70, 124, 132, 138: Bakıp seyretme,(gezinti)
temâşâ-gâh 107, 110: Gezinti, seyir yeri.
temâşâ-ı latîf 56: Güzel bir gezinti.
temennâ 129: El ile selam verme.
Temennîyyât 112: Dilekler, istekler.
temevvüc 1, 19, 95: Dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma.
temizce 21
Tenâsüb-ı endâm 57: Endamı, boyu posu uygun, hoş.
tenâsüb 42, 57: Uyma, uygunluk, birbirini tutma.
tenâsüb-i hendese 130: Geometri uygunluğu, geometrik orantı.
tenâsüh-ı havâ 104: Havanın değişmesi, hava ile ilgili göç.
tenbîh 20, 24, 30, 60, 63, 93: Uyarma, uyandırma, bir işin yapılmasını veya bırakılmasını tekrar tekrar hatırlatma.
Tencere 21, 25
teneke çatal 137
tenevvü 19, 20, 24: çeşitlenme, çeşit çeşit olma, çeşitlilik.
tenezzüh 2: Gezinti.
tenezzüh-gâh 13: Gezinti zamanı.
Tenezzül 70: Gönül alçaklığı, kibirsizlik.
tenezzülen 49: Alçak gönüllülükle.
tenhâ 53, 62, 65: Issız, boş.
tenhâî-i rikkat-güzîn 3: İç gurukluğu yufkalık veren ıssızlık.

tenkîd 68: Eleştirme.
tenkîs 130: Azaltma, kısma, indirme, eksiltme.
tente 35: Gölgelik perde.
Tenvîr Şirketi 38, 62, 65
ten 13, 100
ten fanilâ 36
tenzîl 27: İndirme, azaltma, aşağı düşürme.
tepeden tepeye 2
tepeli bir kaç kuş 79
tepinmek 91
tepine tepine 81
tepinme 91
tepsi 59
Terakkî-i fiât 99: Fiatların yükselmesi.
terâküm 3: Birikme, yığılma, toplanma.
terâvîh 86: Ramazanda yatsı ile salât-ı vitir arasında kılınan 20 rekatlık makam
Terbiye-i Medeniyye 108: Medeni terbiye.
terbiyeli 57, 78
terbiye 106, 109: Besleyip büyütme,
terbiye-i milliyye 20: Millî terbiye
Tercî'-i Hayâl-ı Zümrüdîn-fâm) 80: Zümrüt renkli hayal üzerine tercî.
Tercüman 61, 65
Tercümân-ı Hakîkat 117: Devrin tanınmış gazetelerinden.
tercüme 39, 45, 46, 96, 97, 117, 120
terdîfen 89: Arkasından yürüterek, katarak.
tereddüd 32, 49, 74, 129: Kararsızlık duraklama.
terennümât 62: Şarkı söylemeler.
terennüm 70, 82, 91: Güzel sesle şarkı söylemek.
Tereyağlı pilav 32
Terkos Kumpanyası 26, 129, 138
Terkos 112, 129: İstanbul suyundan alınma su şebekesi.
Terkos boruculan 16
Terledikçe 11
Terlemiş 3, 9
terletici 2
ter 82, 101, 112
terâkib 97: Terkibler.
terakkî 99: Yükselme, ilerleme, ileriye gitme.
terkîb 30, 45, 97, 124:
terlik 6, 126
ter bıyık 67, 70: Yeni bıyığı çıkan.

terkîb-i hâss-ül-hâss 93: En has, en güzel tertipler.
terkîb-i sakîm 114: Yanlış terkib.
terki-i hâme-i çâlâk 54: Kıvrak kalemi terk etme.
terlik fiyangosu 137
tertemiz 13, 132
tertîb 17, 105, 108: Dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma.
ter kurutmak 6
terzi mağazası 39
ter ter tepinmek 12, 60, 64, 131: Ayaklarını yere vurarak, öfke ya da sevincini göstermek.
tesâdüf 4, 5, 8, 9, 19, 20, 22, 24, 37, 76, 101, 106, 109, 111, 120, 121, 124: Rast gelme, aramadan bulma.
tesbîh 38
tesbîh-bedest 41: Elde tesbih.
tesbih imâmesi 137: Tesbihlerin baş tarafına geçirilen uzunca parça.
tese'ül 20, 138: Dilenme, dilencilik etme.
tesîr 1, 9, 22, 45, 105, 108, 131, 132: Alamet, nişan, (dokunma).
tesîr-i safâ-bahşa 17: Eğlendiren tesir
tesîrât-ı acîbe 54: Şaşılacak tesirler.
teskîn-i ateş 44: Ateşi dindirme, azaltma
teslîm 44, 87
tesmiye 113, 117: Ad koyma, adlandırma.
testi kulpu 136
tesviye-i sath 60: Yüzeyini düzeltme.
teşebbüs 1, 6, 16, 61: İşe girişme, el atma.
teşeffi-i sadr 60: Öc aldıktan sonra gönlün rahatlaması.
teşhîr 40, 60, 62, 64, 65: Şöhretlendirme (gösterme).
teşhîz-i ezhân 72, 113: Zihinleri uyandırma., bileme.
teşkîl 10, 21, 63: Bir şeye şekil verme.
teşvîk 42, 118: Kışkırtma, gayrete getirme, isteklendirme.
teşyî' 135: Uğurlama.
tetâbuk 124: Uyma, uygun gelme.
tetebbu 85, 125: Bir şeyi etraflıca tetkik etme,

mahiyetini anlamaya çalışma, etraflıca inceleme.
tetik 100, 102: Ateşli silahları ateşlemek için çekilen küçük manivela.
tetiği çekmek 102
tetik durmak 133: Hazır ve uyanık bulunmak.
tev'em 49: İkiz ; eş, benzer.
tevakkuf 21: Durma, eğlenme.
tevcîh 106, 109, 125: Mevki verme, rütbe verme.
tevdî 107, 46: Bırakma, emanet etme.
teveccüh 3,44: Çevrilme, yönelme, doğrulma. (güler yüz gösterme.
tevellüd 100: Doğma.
tevellüdât-ı şehriyye 19: Şehirle ilgili nüfus.
Tevsî'-i hayâl 90: Hayali genişletme.
tevsîm 50: Adlandırma, ad verme.
tevzîât 114: Dağıtmalar, herkese dağıtmalar.
tevzîî 49: Dağıtma, üleştirme ile ilgili.
tezâd 101: Birbirine zıt olma, birbirinin aksine olma.
tezâd-ı televvün 3: Renk değişmesindeki, zıtlık.
tezâyüd 53: Artma, çoğalma, ziyâdeleşme.
tezyîd 9,130: Arttırma fazlalaştırma.
tezyîd-i esfâr 1: Yolculukları arttırma.
tezyîd-i hâsılat 1: Kazancı, geliri, arttırmak.
Tezyînât-ı belediye 31: Belediyenin süsleri
tezyîn 138: Süsleme.
tezyîn-i ifâde 97: İfadenin, anlatımın süsleri
tıfl-ı nev-sevdâ-ı dil 72: Yeni sevdalıların gönül çocuğu, bebeği.
tıkar 32
tıkılmış 28
tıkız yer 98: Yoğunluğu çok, sıkışık yer.
tıngırdamak 88: Çalgıyı şöyle böyle.
tıraş 74
tırmalamak 42
tîreği-i hafif 3: Hafif karanlık.
tîrşeye çalar renk 20, 24: Yeşile çalar gök rengi.
tîz 62: Keskin.
tîz perde 63

ticârethâne-i cesîm 139: Büyük ticarethane.
tilâl 2: Tepeler, kümeler, yığınlar.
tiriko bir don 81
tir tir titremek 23, 136
tiril tiril titremek 28
titiz 12
titrek 14, 21
titreye titreye 62
tiyatro 27, 43, 60, 61, 65, 68, 78, 89, 107, 110
tiyatrohâne 98: Tiyatro.
tiyatro münekkidi 59: Tiyatro tenkidçisi.
tokalı 23
Tokatlıyan 96, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 128, 133, 135, 138: Beyoğlu'nda lüks ve meşhur otellerden biri.
Tokatlıyan'ın protestosu 137
tok 7
tokat 42
toka 6, 75
toka etmek 135: (Argo) Vermek, kadeh tokuşturma.
tombul 84
tonoz 106: Lüfer tutmak için kayığı sımsıkı bir yere raptetmek.
tonton havası 21, 25
tonton 39, 43, 61, 64, 85, 88, 116: Ahmet Rasim'in Kadıköy vapurlarına taktığı isim.
Topal Keğork'un bakla kırı keygiri 90
topal 21
Topatan 26, 32, 53, 59, 61, 65, 73, 85, 88, 93, 113, 116
topatan kabağı 59
Topkapı 127
topografya 5: Engebelerini belirtecek biçimde bir kara parçasını kağıt üzerinde çizgilerle gösterme işi.
Toptaşı 61, 64
Top ataniyye 96
Topuz gibi biri 33
top atan takımı 132
toprak doldurmak 30
top kaba 82
top top 69, 82
torbalı 100:
torik 105, 106: Palamut balığının irisi.
Tornistan 10
torn hayt (turn right) 10, 15: (İng. Sağa geriye, sağa kır anlamında denizcilik terimi.
Torunlar 51
toz 11

toz penbesi 20, 66
tönbekü lülesi 137: (Nargile ile içilen bir tütün çeşidi.)
tövbe etmek 68: İşlenmiş bulunan bir günahtan dolayı pişman olup bir daha işlemeyeceğini kararlaştırıp söylemek.
Trabzon 112
trakonya 105, 118: (Yun. Drakonia) Yüzgeçleri dikenli ve zehirli, eti yenir, çarpıcı balık.
tramvay 19, 21, 25, 39, 43, 60, 61, 64, 65, 78, 93, 96, 117, 123, 138, 139
tramvay vardacıları 126
Tren 43, 55, 98, 121, 128
trenin düdükleri 100
Tribuna 26
tuhafça 15
tuhaflık 16, 68, 78, 93
tuhaf 11, 39, 60, 66, 92, 96, 112, 135
tuhfe-i rüzgâr 105, 109: Zamanın hediyesi.
tûl-ı ömr 94: Ömrün uzunluğu.
tûlânî 127: Boyuna.
tulû' 1: Doğma, doğuş.
tulumbacı 43, 126
Tuna 62
tuncî 62, 65
turna katarı 9
turna katarı tarzı 113: Arka arkaya ve teker teker dizilmiş bir durumda.
turnusol 45: Bir sıvının asit veya alkali olduğunu anlamakta kullanılan boya.
turp yaprağ 136
turralı 82
turresi kara 74: (Türre: alın saçı)
Turşucu 132
Turşucu Yanko 135
turuncu 44, 62, 65
tutturmak 80
tutturarak 89
tutuk 76
tutulmuş 9
tutuş 28
Tuu... desen donuyor. 112
tuvalet-hâne 12
tuvalet 13, 54, 73: [Fr. Toilette] Giyim ve süslenme.
tuyûf-ı şemsiyye 66: Güneş tayfları.
tuzlu 35:
tuzlu 121: Çok pahalı.
tuzlu balgam 39: Cerahatlı bir cins ekzama.
tüccar 18: Tacirler, satıcılar.
tüccarîn 26: Tüccarlar.

tüfenk 67, 99, 101, 102: Omuzda taşınan, uzun namlulu, ateşli silah.
tükürme 42, 139
tül 23
tülbent içinde sarılı lavânta 76
Tünel 43, 60, 61, 64, 123, 124, 136, 138
Türkçe 45, 53, 96, 97, 105, 109
türkü 34, 139
türlü (güveç 92
türlü türlü 2, 61, 65, 79, 86, 135
Tütüncü 99, 130
Tütün dumanı 87
tütün 27, 99, 129, 139
Tüy kalem 133
Tüy uçmuyor 101
tüy 23

U

ucuzlamak 2: Fiatı inmek.
ucuz 99, 125
ucuz reçete 61, 64
ucu topuzlu 6
uçuk 38
uçuk al 71
Ûdî Âfet 116
Udî Selim 62, 88
Ufacık 69, 91
ufacık don 6
ufacık gönlü 106, 109
Ufak bir uykuya yatmak 6
Ufak, düz bir gerden 36
ufak 18, 20, 54, 70, 76, 82, 83, 99, 106, 110, 111
ufaktan 37, 89
ufak çenesi 105, 108
ufak elli 83
ufak fenerler 107
ufak gurultusu 62
ufak para 97
ufak tonbul elli 105, 109
ufak ufak 11, 96, 112
ufaltıyorlarmış 99
uğultu 13, 62, 95, 132
ulemâ 61, 62, 79, 94:Bilginler, alimler.
ulyâ 62: Pek(daha, en, çok)yüce.
Umur yeri 118
umûr-ı hayriyye 21: Hayır işleri.
umûr-ı tıbbıyye 27: Tıbbı işler, hususlar.
Umûr-u dîniyye 106, 110: Dini işler.
Unkapanı 21, 25
un çuvalı gibi tozu 13
unutur gibi olmak 104
Urumeli 52
uskumru 106, 119: Kıyılarımızda pek çok

avlanan, lüferden küçük tekir çizgili bir deniz balığı.
Usta 129
usûl 51, 61: Metod, nizam, kaide, düzen.
usûl-ı atîka 23: Eski düzen.
usûl-ı himâye 99: Devletçilik, fiatların kontrol edilmesi.
uşak 49, 118, 119, 125, 131
Uşşak 33, 105: Türk müziğinde bir makam.
uzadıkça 66
uzanıp gidiyor 66
uzanmak 4: Gitmek.
uzatmak 62
uzlaşmak 79
Uzunca 8, 14, 31
Uzun Çarşı 80
uzun kulak yavru 92
uzv 82: Organ.

Ü

Üç Çifte Piyâde 86
Üçbıyık Haralambo'nun lâterna sı 90
Üç karış gövde 83
üçüncü nev'i 136
üdebâ 38: Edebiyatçılar, edibler.
üdebâ-yı cedîde 26, 45: Yeni edebiyatçılar.
üfûl 3: Batma, kaybolma, görünmez olma.
ümm-ül-sulbe 94: Kalın beyin zarı.
ümmet 48: Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat.
ümmîd 114: Ümit, umut.
ümm-ül-rakîka 94: İnce beyin zarı.
ünlemek 28: Yüksek sesle çağırmak.
ünvân 27, 60, 63, 67, 80, 106, 109, 133: Kişi adlarının başına getirilen saygı ve belirtme sözü, san.
ürperme 41, 95
üryân 20: Çıplak.
Üsküdar 22, 61, 64, 89
Üstâd terzi 52
üstâd 83
üstede 129
üste başa 14, 31, 138
üstleri başları 21
Üstü açık fayton 70
üstüpü 116: (Yun. Stoupi) Tekne kalafatında kullanılan, didilmiş kendir, kırpık.
üstüste 114
üşenme 113: Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapma isteği olmamak.

üşüşmek 102, 136: Sağdan soldan, her yandan biraraya gelmek.
üşütücü 2
ütülü 74
üveyik 100, 102: Korularda yaşayan, eti için avlanan, güvercini andırır bir kuş.
üzüle üzüle 81
Üzüm 35, 107, 110
üstâd-ı şehîr 39: Meşhur üstad.
üşüyüp titremek 95

V

vâdî 61, 64: Tarz, usul, yol, alan.
vadiye 3
vak'a 9, 11, 19, 100, 121: Hadise, olay.
vakar 7, 111: Ağırbaşlılık, temkinlilik.
vâkıf 30, 105, 109, 126: Bir şeyi elde eden, bir şeyden haberi olan..
vakit geçiştirmek 13
vakit saat gelmiş 58
vâki 15, 52, 122, 127, 138: Vuku bulan, düşen, ola gelen, rastlayan.
vakt-i istihmâm 7: Banyo zamanı.
vakt-i zuhr 52: Öğle vakti.
vakti vaktine 10: Zamanında.
vakur 12, 56: Ağır başlı, temkinli.
vâlide 89
vâlihâne 59: Şaşkınca.
vapur 5, 14, 15, 22, 34, 39, 40, 43, 46, 58, 61, 64, 88, 92, 113, 117, 123, 124
vapur dumanı gözlük 11, 20, 24
varaka-ı havâdis 117: Havadis, haber varakası.
varaka-ı tebliğiyye 39: Tebliğ varakası, bildiri kağıdı.
varaka-yı i'lâniyye 66: İlan varakası, kağıdı.
Varda 14, 22, 122: "Dikkat et, savul, destur" anlamında kullanılan ünlem.
var kuvveti 15, 61, 91: Bütün gücüyle, kuvvetiyle.
varın sayın 51
vârid 40, 93: Gelen, vâsıl olan, erişen, bir şey hakkında çıkan söylenen.
vârid-i hâtır 6, 17: Hatıra gelen, akla gelen.
vasıta 138: Araç, sebep, vesile.

üşüşmek 102, 136: Sağdan soldan, her yandan birarava gelmek.
üşütücü 2
ütülü 74
üveyik 100, 102: Korularda yaşayan, eti için avlanan, güvercini andırır bir kuş.
üzüle üzüle 81
Üzüm 35, 107, 110
üstâd-ı şehîr 39: Meşhur üstad.
üşüyüp titremek 95

V

vâdî 61, 64: Tarz, usul, yol, alan.
vadiye 3
vak'a 9, 11, 19, 100, 121: Hadise, olay.
vakar 7, 111: Ağırbaşlılık, temkinlilik.
vâkıf 30, 105, 109, 126: Bir şeyi elde eden, bir şeyden haberi olan..
vakit geçiştirmek 13
vakit saat gelmiş 58
vâki 15, 52, 122, 127, 138: Vuku bulan, düşen, ola gelen, rastlayan.
vakt-i istihmâm 7: Banyo zamanı.
vakt-i zuhr 52: Öğle vakti.
vakti vaktine 10: Zamanında.
vakur 12, 56: Ağır başlı, temkinli.
vâlide 89
vâlihâne 59: Şaşkınca.
vapur 5, 14, 15, 22, 34, 39, 40, 43, 46, 58, 61, 64, 88, 92, 113, 117, 123, 124
vapur dumanı gözlük 11, 20, 24
varaka-ı havâdis 117: Havadis, haber varakası.
varaka-ı tebliğiyye 39: Tebliğ varakası, bildiri kağıdı.
varaka-yı i'lâniyye 66: İlan varakası, kağıdı.
Varda 14, 22, 122: "Dikkat et, savul, destur" anlamında kullanılan ünlem.
var kuvveti 15, 61, 91: Bütün gücüyle, kuvvetiyle.
varın sayın 51
vârid 40, 93: Gelen, vâsıl olan, erişen, bir şey hakkında çıkan söylenen.
vârid-i hâtır 6, 17: Hatıra gelen, akla gelen.
vasıta 138: Araç, sebep, vesile.

vâsıta-yı tabiiyye-i meşy ve hareket 138: Tabîî yürüme ve hereket vasıtası.
Vasil 87, 139: Devrin ünlü saz ustalarından.
vaşî'-i hayât-âver-işikem-perver 114: Boğazına düşkünlerin; hayatını süsleyen, midesine düşkün olanlara hayat veren süsler.
vay" dır gitmek 33
vâye-dâr-ı mefharet 57: Övünme payı olan.
Vayis 138
vaz' 29, 38, 40, 77, 122: koyma, konulma
vaz'-ı müeddeb 109: Edepli bir şekilde koyma.
vaz'iyet-i ibtilâ-cu-yâne 75: Aşk belası, müptelalık, ararcasına bir durum,
vaz'iyyet 9, 89: Durum, duruş.
vazgeçme 94
vazîfe-i indiye 105, 109: Kendine göre, kendi düşüncesine göre vazife.
vazo 56
vaz'-ı enzâr 17: Gözler önüne serme.
vaz'-ı müeddeb 106: Terbiyeli duruş.
Ve-l-hâsıl 20, 24, 49, 56, 58, 102, 118, 137: Sözün kısacası.
ve-s-selâm 1: İşte o kadar, son söz budur.
1, 45: İşte o kadar, son söz budur, artık bitti.
Vech 9, 57, 93, 95, 117, 128: Sebep, vesile, münasebet (yüz çehre).
vech-i müşâbehet 92: Benzeme yönü, benzeyen tarafı.
vedâ 57, 94: Ayrılma, ayrılış
vefâsız 75: Sözünde durmayan, sözünü yerine getirmeyen.
vefât 61, 65, 94, 88
vehle-i ûlâ 16: İlk başlangıç, birdenbire.
vehleten 5, 18, 73, 107, 125: Birdenbire, ansızın; ilkin.
Veli Efendi 102
veliyy-ül-emr bî-müdâni 94: Eşsiz, benzersiz amir.
velosipid-süvâr 9: Bisiklet sürücüsü.
velosipid 9, 10, 18, 126: O devirde bisiklete verilen ad. (bisitlet markası.)
velosipidçi 127

velvele 12 , 126: Gürültü, bağrışma.
velvele-dâr 93: Gürültülü.
velvele-i baîde 3: Uzak gürültüler.
velvele-i dehşet-medâr 108: Dehşet saçan gürültüler.
velvele koparmak 14
velvele-i rengîn 22: Renkli bir velvele
velyedmek 1, 42: Birbiri ardısıra gelmek, çıkmak, olmak.
verd-i mutarrâ 1: Taze gül.
verem düşkünleri 104
verene vermeyene 20
Veresiye defteri 134
Veresiye içenler iki def'a sarhoş 27, 128: Borç ödeneceği zaman insanı rahatsız eder. Zira küçük borçlar, gün geçtikçe kabarır, artar, ödemeye kalkışınca insanı rahatsız eder. Hele veresiye alınan yer, hesabı düzgün tutmamışsa daha da artar. Bundan ötürü borca içen bir içtiğinde bir de parayı topluca ödediği sırada kendinden geçer yani iki defa sarhoş olur.
veresi 131
veresiye sürmek 130
vergi 122
veriseye 129: Karşılığını sonra ödemek üzere bir malı almak.
vesâire 13, 16, 30, 62, 130, 140
vesâit-i erbaa-ı mezkûre 138: Adı geçen dört vasıta.
vesîle 113: Sebep.
Vezân 66: Esen, esici.
vezîn 29: Ölçü.
Vezneciler 74
Vezneciler Hamamı 87
vezne dâireleri 17: Para alınıp verilen dâireler.
viodân 96
Viko (Jean Babtiste Vico) 26: (1668-1774) Meşhur İtalyan filozof.
vire söylenmek 20: (İt. Vira) biteviye, aralıksız.
Virjini Minyon 69, 83
Vişne 2
Vişne çürüğü 23, 36
Viva 83: (İt.) Yaşa!.
Viyana 56, 71
Viyolet 83
volkan ağzından lav fırlar gibi 122
volto'nun kapağı 137
vucut 106, 109, 124

vuhûş 117: Yabani hayvanlar.
vukuât 9, 16, 17, 18, 19: Olanlar, bitenler.
vukuf 5: Anlama, bilme, öğrenme, bilgi.
vukû 6, 7, 12, 40, 70, 93, 121: Bir hadisenin çıkış şekli.
vura vura 123
vurur keser imiş 133
vuslat 84: Bir şeye ulaşma isteği, (Sevgiliye kavuşma.)
vücûd 8, 13, 24, 38,100, 103, 110: Beden, vücut.
vücûd 1, 6, 12, 20, 26, 30, 31, 93, 96, 97, 104, 106, 127, 138: Var olma, bulunma, varlık.
vücûh-ı iltifât 17: Gönül alan, hatır soran yüzler.
vücûh-ı nisvân 70: Kadınların yüzleri.
vüs'at 61, 65, 68: Genişlik, bolluk.

Y

yabancı 45
yaban güvercini 100: Evcilleştirilmemiş güvercin.
yadigâr 4, 19, 20, 71: Münasebetsiz fena kimse, (parçada kötü kadın anlamında kullanılmıştır.)
yâd 93: Hatırlama.
yâdigâr-ı mudhik 44: Komik yadigar.
yâdigârân-ı hüsn ü cemali 113: Güzel yüzlü yâdigârlar, kadınlar.
yağız 20, 24, 62, 65, 74: Esmer.
yağızın açığı 87
Yağlığımı yoğurdum 51
yağlık 75: Büyük mendil, çevre.
yağlı sözler 78
yağmur 1, 4, 16, 35, 60, 104, 123, 125
yağmurlu 1, 93, 127
yahni kapan 21, 25
yakalık70, 74, 81, 136
yakamı bırakmamak 129: Rahat bırakmamak.
yakıcı 11
yakın kalmak 89
yakışmaz 44
yaka yapıştırmak 88: Tedavi amacıyla vücudun bazı yerlerine yakılan yani yapıştırılan madde. Burada bir şeyi unutmamak, hatırlamak için konulan işaret anlamında kullanılmıştır.

yaldız 27: Eşyaya altın ya da gümüş görünüşü vermek için yapıştırılan yaprak ya da sürülen eriyik durumundaki altın, gümüş ve bunların taklidi olan madde.
yalın ayak başı kabak 122: Ayağı ve başı çıplak. (Mec.) Çok perişan bir kılıkta.
Yallah 58: Haydi yürü, kalk, git anlamında bir ünlem.
Yalova Safâsı 73: Karagöz oyunlarından birinin adı.
Yamak 134: Yardımcı uşak.
yaman 62, 65, 91: Güç, etki ya da beceriklilik bakımından şaşılacak durumda olmak.
yanak döven 82: Yanağa çok yakın.
Yanar döner 20, 117: Kıpırdadıkça renkleri, dalgaları değişen kumaş.
Yandan sayarak 112
yandım Allah 81
Yangınım 135
yangınlığından 4
yangın 28
yangınlık 106, 110
yanık 75
yanık al 20
yanıp yakılarak 80
yanlışlıkla 91
yanmam 134
yan çaprazı 6
yan damarları 33
yan demirler 20, 24
yanakları pudralı 83
yan duruşlar 70
yandan gelme 80
yan giden 74
yandan nadaslı 82: (Nadas: Sürülerek dinlenmeye bırakılmış tarla.) Burada bıyık için kullanılmıştır.
yanmış onluk 137
yan taraf 13
yan yan bakmak 60, 63
Yapışır 132: Musallat olup bir türlü ayrılmamak. (İnsan)
yapışık 82
yapraklanmış 1
Yar 70
yâr-ı vefâ-perver 48: Vefalı yar, sözünde duran dost,
yarama 6
yaramazlık 22
yâran 38: Dostlar.
yarıklar 20
yarım baş suyuna salınmış çorba 40
yarım devir 41
yarım fırak 56
yarım kunduralı 14

yarım lândo 13
yarım perde 62
yarım pilâv 112
yarım potin 23
yarış 8
yarı şişe 139
Yâr 92
yasemen 56
yaslanmak 75, 76
yassılanmış 81
yastık 14, 35
yaşmaklı 13: Eskiden kadınların giydikleri ve ferace adı verilen manto ile beraber başlarına örttükleri tül, Yalnız gözleri açıkta bırakan bu tülün uçları boyuna dolanırdı.
yatık 74, 82
yavaşça 28
yavaş yavaş 62, 72, 99, 102, 120
Yaver 81
yavru 23, 31
Yaya 76
yaya kaldırım 123
yayılarak 2
yayvan kupa 71: Bkz. Kupa.
yazmaklığım 44
yazı makineleri 93
yaz meltemi gibi 66
yazıla yazıla 81
Ye's 114: Ümitsizlik, elem, keder.
yed-i tertîb-i fitrat 105, 108: Düzenliyen, yaratıcı el.
yedekçi 64: Hayvanı yedeğe alan veya kayığı yedekte çeken kimse.
yedi sekiz damgalı ilaç reçetesi, 137
Yek-diğer 15, 19, 30, 41, 42, 82, 121, 122, 129: Birbirini, bir taraf öbür tarafı.
yek-nesak 31: Tek düzen, monoton.
yek-pâre 18: Tek parçadan ibaret, tek parça, bütün.
yeke-tâzı 49: Düşmana yalnız başına saldıran yiğit, kabadayı.
yekûn-ı muazzam ve muhteşem 134: Büyük ve ihtişamlı tutar.
yeldeğirmenleri 21, 25, 125
yeldirme 13, 20: Kadınların çarşaf yerine kullandıkları hafif üstlük olup, baş örtüsü ile birlikte kullanılır.
yelek 5, 8, 13, 22
Yelkenleri fora etmek 66: Yelkenleri açmak, çözmek.
yelpaze 56, 57: Bir şeyi yellemek için havada

sallanılan mukavva ya da hasır, kuş tüyü gibi şeylerden yapılmış saplı kanat.
yemek 6, 12, 31, 61, 65, 76, 96, 107, 110, 129
yemeni 43, 90, 100: Bir çeşit hafif ve kaba ayakkabı.
yemin 68
Yemiş 32, 107, 110, 13
yemli 106
Yen 23
yengem hanım 52
yengesi 90
Yeniçeri 87
Yenikapı 127
Yenişehir 131
Yeni Bahçe 2, 21, 25: İstanbul'da bugünkü Vatan Caddesi ile Surlar ve Malta arasına, düşen bir semt.
Yeni Camî 16
Yeni Cami' kemeri 123, 124
Yeni câmi ayârı 39: Eskiden camilerin yanında bulunan saatlerle hareket edilirdi.
Yeni Nailî-i Cedîd 59, 61, 64: Ahmet Rasim'in mizanlı şiirlerinde kullandığı takma adlardandır.
yeni çıkmış soba ateşi 83
yenir yutulur şey değil 9: Hoşa gitmeyen, beğenilmeyen nitelikte olan.
Yer altında babam bıyığı 72
Yer altında kazan kaynar 73
yer altında kanalı 72
yerden büyüme 111
yerden temennâ ederek 33: El ile selam vererek.
yerden yere vurmak 91: Özellikle çocuklar için kullanılır. Çocukların bir şeyi elde etmek için bütün edepsizlikleri yapması.
yere kadar eğilmek 107, 110
yerimde olmak107
Yerin ateşi geçmesi 58
yerinde durmak 14
yerinden kalkmak 22
yerinden oynatmak 46
yerlere kapanmak 54
yer üstünde babam başı 72
yer yer 2
yerli yerine 30
Yeşil hayâl 80
yeşilli 50, 126
yeşil 96
yetim 111
yevm-i şek 38: Eskiden ramazan ayının başlangıcı aya bakılarak gösterilirdi. Ayın görülemediği durumlarda ramazanın

başlangıcı tesbit edilemeyen güne yevm-i şek (şüpheli gün) denirdi.
yığın 80
yılbaşı 38, 40, 88
yıldırım gibi gitmek 124
yılış 132
yıpranmış 81
Yırtıcı hayvan 40
yırtık 19, 20, 81, 105, 137
yırtma 42
yiğit 27, 73
yoğurtlu 136
yoklamak 112: Var mı, yok mu ya da nasıldır diye bakmak, gözden geçirmek.
yokuş 138
yola getirmek 123 : Akla uygun bir duruma getirmek, düzeltmek.
yoldaş 52, 59: Arkadaş, yol ya da iş arkadaşı.
yollamak 24, 107: Göndermek.
yollanmak 34: Bir yere gitmeye başlamak.
yolsuzluk 40: Kötüye kullanma, suiistimal, nizamsızlık.
yolu kapamak 76
yol verilecek 112: Geçmesine izin vermek, hızını arttırmak.
yorgan iğnesi 136
yorgunluk 9, 12, 102, 126, 127, 138
yorulmuş zihinler 3
yosma 74, 135: Şen, güzel, genç kadın. (31. Mektupta bu sıfat erkek için de kullanılmıştır.
yörük 61: Doğu müziğinin usullerinden biridir.
Yufborusu 117: Kınama, üzüntü, nefret bildirir.
yukarı doğru 15
yulaf 61, 65
yumruklar inmeğe 42
yumuk iki omuz 36
yumurta samanı 137
yumuşak 45, 82
yumuşak yorgan 111
yumyumuşak etmek 50
Yunanlı 126
yunus 105
yusufçuk 100: Kumruya benzeyen, fakat ondan daha küçük bir kuş.
yutkuna yutkuna 81
yutmamak 41: (olmayacak bir şeye) inanıp kanmamak.
yutturmak 131: Kandırmak, inandırmak.
yüke 28
yüklü 106

yük hayvanâtı gibi
çekmek125
yükseldikçe yükselmek 31
yün kuşak 38
yüreğiniz oynama 133:
Ansızın heyacanlanmak ya
da korkmak.
yüreği yufka 54: Başkasının
acısına dayanamayan.
yürek ister 34: Cesaret ister.
yürek oynatıcı 17
yürümeğe başlamak 44
yürüyemeyen bacaklar 101
yürüyüp gitmek 123
Yüz balıkları 105
Yüzler karası bir peçe 116
Yüzme bilmeyenleri 7
yüzde beş faiz 39
yüzüme çarpıyor 56
yüz dirhemlik, 137
yüz kızartma 76
yüzünün rengi bile değiş 47

Z

za'f 101: Zayıflık,
kuvvetsizlik.
Zâbıta 30: Polis.
zabtetmek 129: Tutma,
zorla alma.
zâde-i irfânı 128: Bilgisinin
çocuğu, irfanının evladı.
zâhib 125: Bir fikir veya
zanna kapılan, uyan.
zahmet 30, 37, 72, 137,
138
zahr-ı bâb 29: Kapı arkası.
zâid 46: Artan, arttıran.
zaman-ı keşîde 49: Çekiliş
zamanı.
zaman-ı muayyen 121:
Belirli zamanlar.
zamân-ı neşv ü nemâ 105,
108: Hayata gelme ve
büyüme zamanı.
zamana tabîi 129: Zamana
uyan.
Zamane 83
Zamane çocuğu 116
zampara 55, 112: Kadın
peşinde koşan kimse,
çapkın erkek.
zanbak 96
zangırdatmamak 111:
Zorluca ve ses çıkararak
titretmek ve sallandırmak.
Zannetmek 1, 6, 7, 10, 16,
30, 48, 55, 56, 58, 60, 62,
65, 67, 107, 111, 133:
Sanma, sezme, sanı; şüphe.
zannında 95, 130
zanniyla 95, 100
zanniyyât 93: Asılsız
şüpheler.
Zaptiye Nezâreti 61, 65
zarâfet 76, 93: Zariflik,
incelik, naziklik.

zarar-dîde 99: Zarar ziyana uğramış.
zarfında 16, 30, 121: İçinde.
zarf 46
zargana 106: Turna balığı familyasından çeneleri gaga biçiminde uzun, vücudu yılan balığını andırır bir balık.
zarîf 57, 98, 105, 109, 126: İnce, nazik.
zarûret-perverdegân-ı ümmet 18: Milletin yoksulları, yoksul halk.
zarûrî 5, 50: Mecburi, zorunlu.
zât 7, 14, 15, 21, 27, 31, 33, 53, 67, 98, 107, 110, 113, 118, 124, 125, 128, 135: Saygı değer kimse. (Kendi)
Zavallı 1, 4, 23, 71, 90, 126, 137
Zâvîl 62: Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. En az beş altı asırlıktır. Az kullanılmıştır.
zâviye 93: Açı.
zayıf 12, 87, 71, 100
zâviye-i musataha 89: Düz açı.
zebân-dırâzâne 21: Dil uzatırcasına.
zebûn 122: Zayıf, güçsüz.
zehir 18
zehre-i al 96: Kırmızı çiçek.
zekâ-yı mahsûs 119: Başkasında bulunmayan, özel zeka.
zekaların sönmesi 72
zeki 7, 72
zemherîr zürefâsı 28: Kışın şıklık olsun diye ince ve açık renk elbiselerle gezen kimselere denir.
zemîn 2, 3, 11, 69, 80, 123: Yer, yeryüzü.
zemîn-i nem-nâk 9: Nemli, yaş, zemin, toprak.
zemîn-i sefid 83: Beyaz zemin, yer.
zemzeme 3: Ezgili, nağmeli ses, nağme.
zenbîl-i sahur 38: (zenbîl: Hasırdan örülmüş kulplu torba.)
zenbîl modası 38
zencîr 61: Türk müziğinin mürekkep usullerindendir.
zencîler 56, 88
Zengin 103
zerî'a-ı hasene 50: Güzel bahane.
zerrât-ı gayr-i mütenâhiyye-i ma'deniyye 97: Madenî, bitmez tükenmez zerreler.

zerre 122: Çok ince toz tanesi, molekül.
zerre-i kemter 47: Değeri olmayan zerreler, parçacıklar.
zerrîn 66: Altın.
zevât 40, 47, 85, 133: Kişiler, şahıslar.
zevk-i handâ-handa-ı leyâl 84: Geceleri gülücüklerle dolu zevki.
zevk-i temâşâ 92: Seyretme zevki.
zevk u safâ 135: Zevk ve eğlence.
zevk-âver-i vicdân 70: Vicdana zevk bağışlayan.
zevzeklikl 120: Zevzekçe, gevezece davranış.
Zeybek 60: Efenin buyruğunda bulunan kızan.
Zeyrek Yokuşu 113: Unkapanı köprüsü ile Şeyhane arasındaki yokuş.
zeytinî 20: Biraz kahverengiye çalan yeşil.
zeytinyağ 32, 106
zeytinyağlı çınar dolması 21, 25
zıpır 107, 110: Delişmen.
zıpkın 105: Ucu çatal, demirli değenek. Orkinos avlamakta kullanılır.
zıplama 14, 127
zıplaya zıplaya 112
zırıltı 79
zır zır 88
zıvanalı (sigara) 106, 110: Kendinden bir mukavva ağızlığı olan sigara, filitre.
zıvanasız (sigara) 136: Filitresiz sigara.
zîb-i hâme 56: Baş süsü.
zîk-i nefes ve göğüs 39: Göğüs ve nefes darlığı.
zîr-i itâati 100: Boyun eğdirmek.
zifos 86, 122, 124, 127: (Yu. Sifnis) Yerden sıçrayan çamur.
zihin 17, 61, 64, 79, 103, 105: Anlama, bilme, unutmama kuvveti
zihn-i perişân 48: Karışık, perişan zihinli.
zikretmek 53: Bildirme.
Zimem Defteri 129: Borçların defteri.
zimmet-i kadîme 129: Eski borçlar.
Zincirlikuyu 8, 26, 61, 65, 84
zincir 61, 101
zindan olmak 103: Zevk alınmaz duruma gelmek.

zindan olmak 103: Zevk alınmaz duruma gelmek.
Ziyâdece 18, 29, 38: Fazlaca, çokca.
ziyâde 1, 2, 7, 10, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 20, 24, 30, 31, 33, 60, 63, 66, 69, 70, 98, 104, 106, 107, 109, 110, 112, 121, 125, 126, 127, 128, 130: Aşırı fazla, çok bol.
ziyâdeleşmek 31, 34, 104, 124: Artmak, çoğalmak.
ziyâ 3: Işık.
ziyâret 2, 44, 94, 105, 109, 117
ziyâret-i evvelâ 33: İlk ziyaret.
ziynet 125: Süs, bezek.
ziynet-yâb 98: Bezenmiş, süslenmiş.
zokaları cıvalamak 106
zokita (zoka) 106: Büyük balıkları tutmakta kullanılan küçük balık biçiminde ucu iğneli kurşun parçası.
zu'm 38: Zan, sanı, şüphe.
zuafâ-yı muhâbirîn 49: Güçsüz, zayıf muhabirler.
zühûl 67: Dalgınlık, unutma.
Zuhûrî Kolu 73, 98: Çok eskiden beri tanınmış Orta oyunu kollarından biridir. 1850'den sonra Orta oyunu anlamında kullanılmıştır.
zuhûr 16, 27, 99, 104, 107, 129: Görünme, meydana çıkma, baş gösterme.
zulmetmek 95: Eziyet çektirmek.
zurna 33, 34, 79, 80, 115, 132: Keskin bir ses çıkaran, çoğu zaman davulla çalınan nefesli bir çalgı.
zurnacı 33, 135
zü-l-ervâh 66: Canlılar.
züğürtler şampanyası 26
Zühdüpaşa Mahallesi 16
zükûr 30: Erkekler.
zülf-i pîç-â-pîç-i anber-bû 115: Amber kokolu karmakarışık saç.
zülf 74: Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi.
züll-i suâl 20: Dilencilik ayıbı, alçalması.
zümrüdîn 80: Zümrüt renginde yemyeşil.
züppe 56: Kılıkta, söz söyleyişte, dilde, düşünüşte toplumun aykırı saydığı, frenk benzetmesi

yapmacıklara ve aşırılıklara
kaçan kimse.
züppelik 12

KAYNAK

Ferit DEVELİOĞLU	Osmanlıca-Türkçe sözlük
Türk Dil Kurumu	Türkçe Sözlük
Dergah Yayınları	Deyimler sözlüğü
Redhouse	İngilizce-Osmanlıca sözlük
Mustafa Nihat ÖZÖN	Türkçe yabancı kelimeler sözlüğü
Ahmet Rasim'in eserlerinde İstanbul	Prof. Dr. Şerif Aktaş
Büyük Larusse Ansiklobedisi	Gelişim Yayınları
Gelişim Hachette Ansiklobedisi	
Turkish and English Lexion	Sir James and Red house
Kamus-i Türkî	Şemsettin Sami